125

ROGER VAILLAND-KANUN

roger vailland

bilgi yayınevi

kanun

BİLGİ YAYINLARI : 125
ROMAN DİZİSİ : 33

Birinci Basım
Haziran 1971

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Yenişehir, Ankara
Telf: 17 74 03 - 12 50 67

ROGER VAILLAND

KANUN

Türkçesi: Attilâ Tokatlı

BİLGİ YAYINEVİ

Kapak Düzeni: Fahri KARAGÖZOĞLU

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

KANUN

Garibaldi caddesinin Ana Meydan'a açıldığı köşede yükselen Porto Manacore adliyesi, Suab hanedanından II. Frederic'in sarayı karşısında yer almaktadır. Dört katlı, çıplak bir yapıdır bu: Zemin katı cezaevi, birinci kat polis karakolu, ikinci kat mahkeme olarak iş görür; üçüncü kat komiserin, dördüncü kat da yargıcın dairesidir.

Aylardan ağustos, hele vakitlerden de şekerleme saatiyse, ıpıssızdır kasaba. Sadece işsizler, *disoccupati*'ler, hadi eskilerin hoşuna gitmek için «meşgalesizler» diyelim, her zamanki yerlerinde, yani Ana Meydan'ın duvarları boyunca çepçevre, kolları gövdelerine sanki yapışmış, hareketsiz ve âdeta dilsiz, ve ayakta dikilmektedir.

Cezaevinin gökyüzüne doğru aralanmış kafesleri arkasından, mahpusların söylediği bir şarkı yükselir:

Haydi dön güzelim durma dön...

Meşgalesizler şarkı söylemez, mahpusların şarkısını dinler sadece.

Adliyenin dördüncü katındaki odasında donna Lucrezia, mahpusların şarkısıyle uyanmış bulunmaktadır.

Muhteşem bir kadındır donna Lucrezia; yatağında hafifçe doğrulup dirseğine yaslanmıştır şimdi; geceliğinin geniş yakasından göğsü görünmektedir; ve darmadağındır beline kadar inen siyah saçları.

Fransa'da donna Lucrezia, haddinden fazla iri yapılı ve haddinden fazla toplu diye görülür. Ama kadınların doğurmak üzereyken büsbütün şehvet uyandırdığı güney İtalya'nın bu bölgesinde, güzeller güzelidir donna Lucrezia. Gözleri pek iri sayılmaz, ama daima bir ifadeyle yüklüdür; hayatının bu döneminde, daha çok öfke, kin yada gaddarca bir kayıtsızlık ifadesiyle.

On yıl önce, evlenir evlenmez Porto Manacore'ye geldiği günden beri, herkes *donna* sıfatını yakıştırmıştır ona. Oysa bir küçük memur karısıdır; Foggia şehrindeki bir vilâyet büro şefinin sayısız kızlarından biridir; gençliği hakkında hiç kimse hiç bir şey bilmemektedir üstelik. Ve Porto Manacore'de ancak, soylu bir toprak sahibinin kızı yada karısı *donna*'dır. Ama hiç kimse hiç bir zaman *signora*, bayan dememiştir ona; yüceltilmek istenen yabancılara dendiği gibi *Signoria*, sayın bayan da demeмiştir. Şaşmaz biçimde donna'dır geldiği günden beri; kendi başına buyruktur, Hanımefendi'dir.

Kocası, yargıç Alessandro giriyor işte odaya; ve yaklaşıyor. İtiyor kocasını.

— Sen beni sevmez oldun... – diyor yargıç.

Cevap vermiyor donna Lucrezia, kalkıp pencereye doğru yürüyor, perdeleri aralıyor. Bir sıcak dalgası sarıyor yüzünü. Mahpuslar şimdi, son radyo festivalinde derece alan bir Napoli *canzonetta*'sı söylemektedir. Eğiliyor donna Lucrezia, ve cezaevinin kafeslerinden birine sımsıkı sarılmış eller görüyor; sonra da kafes tahtalarının karanlığı içinde iki büyük göz seçiyor kendisine dikilmiş. Adam arkadaşlarıyle konuşuyor şimdi, kesiliyor şarkı birden, başka göz-

ler yanıp sönüyor, ve donna Lucrezia başını geriye atıyor.

Eğilmeksizin karşıya bakıyor şimdi.

Postanenin taraçasında posta memurları, Suab hanedanından II. Frederic kulesinin gölgesindeki şezlonglara uzanmış, uyumaktadırlar. Kocaman firuze çiçekleriyle sarmaşıklar, taraçadan başlayıp kulenin tepesine kadar tırmanmış. Taçları şafak sökerken açılır bu çiçeklerin, ve öğleden sonra beşte kapanır. Kocasıyle, yeni evli olarak, Foggia'dan Porto Manacore'ye geldiğinden beri her yaz, bu böyle oldu.

Meşgalesizler, Ana Meydan'ın duvarları boyunca çepçevre, ufak tefek işler için adama ihtiyacı olan bir yarıcının yada bir çiftlik kâhyasının geçmesini beklemektedir hep. Ama yarıcılarla kâhyaların, işsizlere hemen hemen ihtiyacı yok gibidir: Portakal ve limon bahçelerinin bakımına ve zeytinliklerin arık toprağındaki cılız ekinlere, kendi çoluk çocukları yeter de artar bile.

Ana Meydan'ın sağ tarafında işçiler, Fransız mareşali ve Napoli kralı Murat tarafından dikildiği rivayet edilen dev çam ağacının dallarına, elektrikli lamba karpuzları asıyor: Belediye, turistlere bu akşam bir balo verecektir.

Meydan, limanın üzerinde denize hâkim bir taraça halinde sona ermektedir. Donna Lucrezia denize bakıyor. İlkbaharın sonundan beri hep aynı maviye bürünmüş kaldı bu deniz. Ve hep oradaydı. Aylardan beri kımıldamadı.

Yargıç Alessandro yaklaşıyor arkadan, karısının beline doluyor kolunu:

— Ne düşünüyorsun?... – diye soruyor.

Dönüyor kadın. Kocası kendisinden daha kısadır. Şu son aylar boyunca, durmadan zayıflamıştır üstelik; kemeri bol geliyor. Adamın titrediğini görüyor kadın, şakaklarında iri ter tanelerinin belirdiğini görüyor:

— İlâcını gene içmemişsin... – diyor.

Tuvalet masasına doğru ilerliyor yargıç, bir bardağa sürahiden su koyuyor ve iki kinin yutuyor. Bu bölgede yaşayan çoğu insanlar gibi, o da sıtmalıdır.

— Ben hiç bir zaman düşünmem, biliyorsun.

Çalışma odasına geçiyor yargıç Alessandro; ve Foggia'daki kitapçısının kendisine henüz yolladığı bir kitabı açıyor: *Del Vecchio Alberto, La Legislazione di Federico II Imparatore, Torino, 1874.* XIII. yüzyılda Roma imparatoru ve Napoli, Sicilya, hem de Puglia kralı, Suab hanedanından II. Frederic, yargıcımızın gözde kahramanıdır. Ama ateş yükselmektedir işte gene, ve yargıç kitabı okuyamamaktadır. Donna Lucrezia ayrı yatmayı şart koştuğundan beri gecelerini geçirdiği dar sedirin üzerine uzanıyor.

Çocukların gürültüsü yükseliyor yan odadan. Hizmetçi kız, daha serindir diye, merdivenin sahanlığına yada evrak odasına kestirmeğe gitmiş olmalı: Yazın, hele öğleden sonraları, çatının altında boğulacak gibi oluyor. Çocukların odasına kadar uzanıyor donna Lucrezia, ve yapılması gereken şeyi sessizce yapıyor.

Şimdi mahpuslar, Charles Trenet'nin bir şarkısını söylemektedir. Ne dediğini anlamıyorlar tabiî şarkının, ağıt okur gibi bir halleri var. Yaz akşamları bir hoparlör, bütün İtalyan radyosu *Secondo* prog-

ramını Ana Meydan'a eksiksiz ilettiğinden, mahpusların şarkı repertuarı alabildiğine zengindir.

— Bırak da elleyeyim biraz... – demişti Tonio.

Ve bez gömleği iyice gerip kabartan memeye doğru uzatmıştı elini.

Marietta, eline vurdu adamın.

— N'olursun... – dedi Tonio.

— İstemiyorum.

Sütunlu konağın merdiven altında loş bir köşeye sıkıştırmıştı kızı. Çevrelerinde ağustos güneşi, *sol-leone*, arslan-güneş, bataklığı kavurmaktaydı. Ve bütün konak, öğle sonrasının o deliksiz uykusuyle uyumaktaydı henüz.

Genç kızı bileğinden yakaladı Tonio, duvara doğru itip bütün vücuduyle üzerine abandı.

— Bırak beni, yoksa bağırırım...

Çırpınıp adamı itmeyi başardı, ama gene vücut vücudaydılar.

— Marietta... – diye fısıldadı –. Marietta... *Ti voglio tanto bene*, öyle seviyorum ki seni... Bırak da hiç olmazsa azıcık elleyeyim...

— Git ablamla söndür yangınını!

— Bir he desen Marietta... herşeyi bırakırdım, ama herşeyi... çocukları, karıyı, don Cesare'yi... Ver elini Kuzey derdim seninle...

Tonio'nun karısı, Marietta'nın ablası olan Maria belirmişti merdivenin üzerinde. Altı yılda beş çocuğu olmuştur Tonio'dan; karnı kasıklarını, göğüsleri de karnını gizlemektedir.

— Gene bunun ardından koşuyorsun işte!

— Don Cesare'yi uyandırma... – dedi Tonio.

Maria, Marietta'ya dönmüştü şimdi:

— Sen de hep kuyruğunu sallıyorsun değil mi?

— Benim hiç bir şey yaptığım yok... – dedi Marietta–. Senin kocan dolanıp duruyor ardımda hep.

Tonio endişeyle atıldı:

— Don Cesare'yi uyandıracaksınız diyorum size!

Şimdi de, Maria'yla Marietta'nın annesi Julia belirmişti merdivenin üzerinde. Julia, elli yaşında bile yoktu henüz; ama dalgaların kumsala attığı Frenk inciri kökleri kadar şekilsizleşmiş, cılız, kara kuru, soluk tenli ve gözleri sıtmadan kan çanağına dönmüş bir kadındı.

— Al da kocanın turşusunu kur!... – diye bağırdı ablasına Marietta–. Peşimi bırakmayan o...

Bu sefer Julia saldırdı küçük kızına:

— Buradan hoşlanmıyorsan, gidecek yerin yok değil ya, defolur gidersin!

Birden başını kaldırmıştı Marietta, annesiyle ablasını uzun uzun süzerek:

— İstediğiniz kadar bağırın... –dedi–. Lombardiyalının evine ayak basmayacağım.

— Başkalarının kocasını elinden almak daha kolayına geliyor değil mi!... – diye haykırdı ihtiyar Julia.

Birinci katın sütunları arasında bir perde açılmıştı. Don Cesare ilerledi balkonda. Hemen sessizlik oldu.

Don Cesare yetmişiki yaşındadır; hafif bir semizlik hesaba katılmayacak olursa, don Cesare'nin Birinci Dünya Harbi'nin sonunda Kraliyet Süvari yüzbaşısı olduğu devirden beri hemen hiç değişmediği

rahatça söylenebilir: Hâlâ o günkü gibi dimdik durmakta vede bölgenin en iyi avcısı olmağa devam etmektedir.

Don Cesare'nin hemen ardında, odanın alaca karanlığında, Elvira'nın silueti belirlenmişti.

Elvira da Julia'nın kızıdır. Maria yirmisekiz yaşındadır. Elvira yirmidört yaşında. Marietta onyedi... Julia ile Maria, ana ile kız, vakt ü zamanında don Cesare'ye yatak yoldaşlığı etmişlerdi; bugünkü deyimiyle, don Cesare'nin biribiri ardından metresiydiler. Bugün o görevi, Elvira yüklenmiş bulunmaktadır. Marietta ise, bilindiği gibi, henüz bir bakiredir.

— Beni dinle Tonio... – demişti don Cesare.

— Dinliyorum don Cesare... – diye cevap vermişti Tonio.

Ve balkonun altına kadar ilerlemişti. Yalınayaktı, yamalıydı pantalonu, sırtında gömlek yoktu, ama beyaz ceketi gıcır gıcır ütülüydü: Çünkü don Cesare, insanlar bildi bileli, kâhyalarının beyaz vede gıcır gıcır ütülü ceket giymesini şart koşmaktadır.

Balkondan baktığı vakit, tüm bataklığı ayaklarının altına serili görür don Cesare. Önce gölü görür, sonra su haznesini. Su haznesi bir yandan ileriye doğru, sazlar ve kamışlar arasında kıvrıla kıvrıla denize kadar uzanmakta; öbür yandan da sütunlu konağa doğru sokulup merdivenin hemen önündeki dolma setin kıyılarını yalamaktadır. Biraz daha ilerde berzahın kum yığınları vardır; daha da ilerde, Porto Manacore körfezi. Ve şu anda don Cesare, aylardan beri kımıldamamış olan denize bakmaktadır.

— Sizi dinliyorum don Cesare... – diyor Tonio yeniden.

Julia ile Maria, ana ile kız, eve giriyorlar hemen. Marietta ise, don Cesare'ye bağlı balıkçı ailelerin barındığı saz kulübelerden birine doğru sıvışıyor uçarcasına.

— Porto Manacore'ye gideceksin... – diyor don Cesare, Tonio'ya.

— Manacore'ye gideceğim evet... – diye cevap veriyor Tonio.

— Postaneye uğrarsın önce... sonra don Ottavio'ya... sonra da Bakkal'a...

İyice anladığını belirtmek için, efendisi söyledikçe birer birer tekrar ediyor Tonio bunları. Don Cesare soruyor:

— Hiç birini unutmazsın, değil mi?

Tonio, yapacağı işleri yeniden sayıyor önce, sonra soruyor:

— Manacore'ye nasıl gideyim?

Don Cesare soruyor bu sefer:

— Nasıl gitmek isterdin?

— Bir sakınca yoksa, Lambretta'yı alabilir miyim?... – diyor Tonio.

— Eğer o kadar hoşuna gidiyorsa al Lambretta'yı.

— Teşekkür ederim don Cesare.

— Tamam... – diyor don Cesare –. Artık çalışabilirim. Haber ver de gürültü çıkarmasınlar.

— Ne hadlerine!.. – diyor Tonio –. Çıt çıkarsa benden sorulur.

Şekerleme saati geçmiştir artık. Bataklığın çeşitli noktalarındaki saz kulübelerinden çıkıp ağların kurumakta olduğu dolma sete yönelen balıkçılarını görüyor don Cesare. Yatak odasına dönüyor, oradan da antikaların bulunduğu salona.

Aşağı kattaki büyük odaya, kadınların yanına dönüyor Tonio:

— Maria... – diyor –. Ayakkaplarımı getir bana.

— Ayakkaplarını mı? Ne yapacaksın ayakkaplarını?

— Don Cesare, Lambretta'yı almama müsaade etti!

— Ne diye müsaade etti don Cesare Lambretta'yı almana?

— Beni Manacore'ye yolluyor da...

— Manacore'ye yayan gidemiyor musun yani?

— Lambretta'yı al, dedi.

— Motor gürültüsü çalışırken onu rahatsız eder... – diyor Maria.

İhtiyar Julia ekliyor:

— Bildim bileli tiksinir motorlardan. Eğer hükümet işin içine karışmamış olsa, yolun buraya kadar gelmesine katiyen müsaade etmezdi don Cesare.

Elvira açıklıyor:

— Keyfi yerinde bugün. Sabahleyin balıkçılardan biri, bir antika bulmuş, onu getirdi de...

Marietta giriyor. Akşam yemeği için balıklar var elinde. Balıkları odanın köşesindeki ocağın altına bırakıp pencereye yaslanıyor. Sırtını dönmüştür ötekilere. Dizlerine kadar inen beyaz bez giysisinin altında çırılçıplaktır.

Kendi ayakkaplarının, Elvira'yla Marietta'nın ayakkaplarının yanında, bir kalasta asılı duran Tonio'nun ayakkaplarını almağa yöneliyor Maria. Sadece bayram günleri giyerler ayakkaplarını; bir de Porto Manacore'ye pazar ayinine giderken.

Tonio, pencereye yaslanıp sırtını dönmüş olan Marietta'ya bakıyor.

Maria geliyor elinde ayakkaplarla:

— Ne bakıyorsun öyle ona?... – diye soruyor.

— Giydir bana şunları... – diyor Tonio.

Sonra büyük senyör masasının önüne, sıraya oturuyor. Dirsekleri kaba birer heykel şeklinde oyulmuş yaldızlı ahşaptan, XVIII. yüzyıl Napolisinden kalma büyük koltuğa, don Cesare'den gayrı hiç kimse oturamaz.

— Lambretta'yı almana müsaade ettiğine bakılırsa, don Cesare aklını kaçırdı... – diyor Maria –. Kimbilir hangi deliğe girer ve saat kaçta dönersin.

Kocasının önünde diz çökmüş, ayakkaplarını giydirmektedir.

Tonio kasılıyor:

— Eğer don Ruggero'ya rastlayacak olursam, bizim Lambretta'nın onun Vespa'sından çok daha hızlı gittiğini bir güzel ispat edeceğim.

— Doğru mu yani şimdi... – diye soruyor Marietta sırtını dönmeksizin ... don Cesare'nin Lambretta'yı almana müsaade ettiği doğru mu şimdi?

— Neden etmesin? Sağ kolu değil miyim ben onun, kâhyası sayılmaz mıyım?

Marietta'ya bakıyor Tonio. Ufka doğru eğilen güneş, genç kızın kalçalarına vuruyor şimdi ve bez giysinin bacakları arasında çizdiği gölgeli oyuğu büsbütün belirtiyor.

— Ben de biliyorum Lambretta'ya binmesini... – diyor Marietta.

Tonio soruyor.

— Kimden öğrendiğini de söylesene?

Maria kocasına:

— Don Cesare'nin Lambretta'sını bunun eline teslim edecek kadar aklım kaçırmamışsındır herhalde... – diye çıkışıyor.

— Yeter hatun, anladık!... – diyor Tonio.

Kalkıp ambara iniyor ve çıkarıyor Lambretta'yı; evin önünde, dolma sette, destekleri üzerine oturtuyor. Kadınlar onu izlemiştir. Dört bir yandan çocuklar çıkıyor ortaya, yaklaşıyorlar. Balıkçılar, katlamakta oldukları ağları bırakıp Tonio'nun etrafında çevreleniyorlar.

— Su getirin... – diyor Tonio.

Julia'yla Maria, kovaları kapıp gölün su haznesine seğirtiyorlar. İki kova su atıyor Tonio, motorun tekerleklerine ve çamurluklarına doğru; sonra da güderiyle ovalamağa başlıyor.

Balıkçılardan biri soruyor:

— Demek don Cesare, Lambretta'yı almana müsaade etti?

— Bundan tabiî ne var ki!... – diyor Maria.

Marietta biraz ötede, merdivenin yanında duruyor.

Tonio karbüratörü dürtüklüyor benzini çıkarmak için, motorun hız göstergesini kontrol ediyor, gaz ayarına bakıyor.

İyice yaklaşmıştır balıkçılar, bacaklarının arasında çocuklarıyle.

Tonio hareket pedalına basıyor. Bir topuk vuruşu, bir topuk vuruşu daha, ve çalışıyor motor. Elini gevşetip sıkarak, gaz ayarını kontrol ediyor yeniden; motorun gürültüsü artıyor, eksiliyor, yeniden artıyor.

— Makina diye buna derler işte!... – diyor bir balıkçı.

İkinci bir balıkçı atılıyor hemen:

— Vespa dediğin de neymiş bunun yanında...

— Ben... – diye başlıyor bir üçüncüsü –... ben gene de Vespa'nın üstüne motor tanımam, azizim!

— Don Cesare mi daha iyi bilecek bu işi, yoksa sen mi? Eğer don Cesare Lambretta aldıysa, motorların şâhı Lambretta demektir.

Tonio destekleri kaldırıp yerleştiriyor motora. Son bir defa daha gaz veriyor.

Marietta ilerliyor hızla birdenbire:

— Beni de götür... – diyor.

— Bak işte hep sen kuyruk sallamaktasın!.. – diye bağırıyor öfkeyle Maria.

— Senin kocan benim umurumda bile değil... – diyor Marietta –. Ben, Lambretta'ya binmek istiyorum sadece.

Elleriyle gidona yapışıp ekliyor:

— Bırak da arkana bineyim Tonio...

Maria, Lambretta'nın öbür tarafına geçmiş, ikisini gözlemektedir dikkatle.

— Don Cesare'nin müsaadesini almak gerekirdi bunun için... – diyor Tonio.

— Don Cesare müsaade eder... – diyor Marietta.

— Orası pek bilinmez.

— Ben şimdi gider alırım.

Elvira atılıyor:

— Şuna bakın hele! Gidip don Cesare'yi rahatsız edecek...

— Ama düşün... – diyor Marietta'ya Tonio –.

Don Cesare, çalışırken rahatsız edilmeğe katiyen gelemez.

Marietta soruyor:

— Sağ kolu değil misin sen don Cesare'nin? Öyleyse götür beni.

— Elbette sağ koluyum... – diye cevap veriyor Tonio –. Ama bugün bana son derece ciddî işler yükledi. Ve bunun için müsaade etti almama Lambretta'yı. Bu kadar önemli işler görmeğe giderken bir genç kızı da götürmek doğru olur mu, sorarım sana?

Gidonu bırakıyor Marietta:

— *Femminuccia!*... – diye haykırıyor –. Karı kılıklı herif!

Dönüp merdivenlere doğru ilerliyor.

Tonio hareket ettiriyor motoru ve köprüye doğru sazların arasında gözden kayboluyor.

Merdiven basamaklarını tırmanan Marietta'ya dikiyor gözlerini balıkçılar. İşitmesi için alabildiğine yüksek sesle şakalaşacaklardır artık:

— Erkek istiyor bu, erkek!... – diyor birisi.

İkincisi hemen atılıyor:

— Erkek bulamazsa Lambretta'yla da görür işini, merak etme hiç...

— Lambretta biraz fazla kalın gelmez mi buna?... – diye soruyor üçüncüsü.

Merdiveni tırmanırken bacaklarının dolgunluğu büsbütün beliren genç kızdan gözlerini ayırmaksızın basıyorlar kahkahayı.

Marietta ise merdivenin son basamağına gelince dönüp:

— Keçileriniz kaçacak pis herifler!... – diyor –. Gidin de onları zaptedin siz.

Çünkü bu bataklığın tüm erkekleri, keçileri karılarına tercih etmekle ün salmışlardır.

Eve giriyor Marietta. Köprüyü aşıp saz perdesinin arkasında su haznesinin öbür kıyısında ilerlemeğe koyulan Lambretta'nın gürültüsü işitiliyor şimdi sadece.

Komiser Attilio, şekerleme faslını biraz fazla uzatmıştı o gün. Yargıç Alessandro ile donna Lucrezia'nın, yukarı katta korkunç gürültü çıkaran çocukları tarafından uyandırıldı.

Gövdesi çıplak olarak tuvalet masasına yönelmek oldu ilk işi. Yüzüne ve koltuk altlarına lavanta sürdü. Kırk yaşlarında, yakışıklı bir adamdı komiser. Özenle taradı saçlarını; yağ yapmayan yeni bir Amerikan kosmetiğiyle dalgalandırdı. İri siyah gözleri vardı; ve gözlerinin altında, yüzünün yarısını kaplayan geniş halkalar. Karısı Anna'nın ütüleyip komodinin üzerine bıraktığı beyaz gömleği geçirdi üzerine; yazın, günde iki kere gömlek değiştiriyordu. Keten elbisesine uygun bir kravat seçti. Charles Trenet'nin biraz önce mahpuslar tarafından söylenen şarkısını mırıldanmaya koyuldu sonra. Ama komiser, şarkının sözlerini de anlıyordu; Fransızca öğrenmişti lisede, Hukuk mezunuydu üstelik.

Ceketini giydi; dik düşmesini sağlamak için, alttan doğru çekti şöyle bir; penceredeki saksıdan kopardığı bir karanfili yakasına yerleştirdi.

Salona geçti. Karısı Anna'yla Garibaldi caddesindeki hurdacının kızı Giuseppina, örgü örmekteydiler.

Anna, gevşek, tombul, kumraldır. Lucera'da hukukçudur babası; ailesi, Foggia'nın hemen yanı başında bulunan ve eyaletin adalet merkezi olan bu şehirde, öteden beri itibarlıdır; XIII. yüzyıldan kalma belgelerde kayıtlıdır isimleri; yargıç Alessandro bu ailenin, imparator II. Frederic'in Lucera'yı Güney İtalya kırallığının başkenti yaptığı zaman beraberinde getirdiği Suab'ların birinden indiğini iddia eder.

Giuseppina zayıftır, siyah saçlıdır; sıtmadan ışıldar gözleri; ama yanakları, yargıçla don Cesare' nin Julia'sında olduğu gibi, henüz sararmamıştır. Pişmiş toprak kapları andıran, mat bir teni vardır Giuseppina'nın. Yargıcın iddiasına göre soyu, II. Frederic'in kendi kiralık askerlerine güveni kalmadığı çağda Papa'ya karşı silâhlandırıp sürdüğü Kuzey Afrikalı Arapların soyudur. XIII. yüzyılda, bu Araplardan kurulu bir birlik tutmuştur Porto Manacore garnizonunu.

Giuseppina, yeni bir sutyen örmekteydi kendine; göğüslerini iri göstermek, uçlarını da belirtmek amacıyle, helezon şeklinde bir ek parça koymuştu: O yıl bütün İtalya plajları, Lollobrigida ile Sophia Loren'in buyruğundaydı.

Sordu Giuseppina:

— Komiser bey, sizden bir şey istesem, hoşuma gitmek için yapar mısınız?

— Senden herhangi bir şey esirgedim mi ben? – diye cevap verdi komiser gülerek.

— Yapacaksınız öyleyse.

— Söz ver ona... – dedi Anna.

— Görüyorum ki anlaşmışsınız zaten... – dedi

komiser –. Dondurma aldırmamı mı istiyorsunuz size?

Giuseppina gülerek karşılık verdi:

— Dondurma aldırmak için size ihtiyacımız yok. Benim sizden istediğim şey bambaşka: Bayan Anna'nın yarın sabah benimle birlikte plaja gelmesine müsaade edeceksiniz.

— Evet... – diye pekiştirdi Anna.

— Anna, çocuklarla birlikte, her istediği vakit plaja gidiyor zaten... – dedi komiser.

Giuseppina ısrar etti:

— Ne demek istediğimi gayet iyi biliyorsunuz.

— Söyle açıkça.

— Benimle beraber denize girmesine müsaade edin.

— Kurduğunuz tertip buydu demek?

— Evet mi?

— Hayır... – demişti komiser soğuk bir sesle.

— Sadece köylü kadınları kaldı artık denize girmeyen... – dedi Giuseppina.

Anna da hakkını savunmağa girişmişti:

— Bütün öbür hanımlar mayoyla dolaşırken, ben plaj elbisesiyle gülünç düşüyorum... – dedi.

Giuseppina destekledi:

— Bu yaz, avukat Salgado'nun karısı bile karar verdi denize girmeğe.

— Hem de kalçalarına kadar açık bir mayo giyiyor... – diye ekledi Anna.

— Donna Lucrezia denize girmiyor... – dedi komiser –. Ve eminim ki şikâyet de etmiyor.

Anna âdeta haykırdı:

— Manacore'de denize girmeyi gururuna yedi-

remez Lucrezia hanımefendi hazretleri. Rimini plajlarında arz-ı endam etmeğe bile tenezzül buyuracağından emin değilim. Ona Venedik gerekli.

Giuseppina sordu:

— Karınızı mayoyla görmelerinden mi korkuyorsunuz yoksa?

— Orası yalnız beni ilgilendirir.

Sıtmadan ışıldayan gözlerini, komiser Attilio'nun gözlerine dikmişti Giuseppina:

— Bu soruyu size başka yerlerde de sorarım elbette... – dedi.

— Edepsize bak hele!

— Ne oluyorsunuz gene siz ikiniz kuzum?... – demişti Anna.

Giuseppina atıldı:

— Kocanız geri kafalının biri işte. Sizin, zamana uygun bir şekilde yaşamanızı istemiyor nedense. Nerdeyse manastıra kapatacak sizi. Lucera'da çok daha mutlu değil miydiniz yani?

— Doğru... – dedi Anna –. Çok doğru.

Komiser, Giuseppina'ya dikmişti bakışlarını:

— Lucera'ya dönmesi işine gelir herhalde?

— Dönecek olsa, ben de seve seve onunla giderdim.

— Pek emin değilim.

— Atışmayı bırakın ne olur... – dedi Anna.

Salon, son yüzyıl sonu Napoli krallığı üslubunda döşelidir: Kanapelerle koltuklar, dik ve dardır; XVI. Louis tarzı mermer masa, ayaklı; kırmızı pelüş perdeler, geniş. Aslan ve kaplanlarla dolu kocaman bir örtü asılıdır duvarda. İçi sunî çiçeklerle süslü ve gene kırmızı pelüş kaplı büyük bir Japon vazosunun

üzerine, altın yaldızlı alçıdan çerçevesiyle dik yüksek bir ayna oturtulmuştur. Madonna heykelinin altındaki eski yağ lambası, yerini, daima yanan kırmızı bir ampule bırakmıştır. Aileye, Lucera'nın verdiği çeyizdir bütün bu eşya.

— Madonna'nın lambası ayvayı yemiş gene... – dedi komiser.

Meryem Ana heykelciğinin önüne gidip ıstavroz çıkardıktan sonra aldı ampulü, ve perdeleri aralayıp gün ışığında gözden geçirdi. Bir sıcak dalgasıyle birlikte mahpusların şarkısı da dolmuştu odaya birden.

— Belki onuncu defadır bu ampulü değiştirmek zorunda kalıyorum... – dedi komiser.

İşaret parmağıyle serçe parmağını iki boynuz gibi çıkarttı Anna; kötülüğü defetmek için yapılan beylik bir uğur işaretiydi bu.

— Acayip birşeyler var bu evde... – dedi.

— Elektrikçiye durmadan para kazandıran acayip birşeyler... – dedi Giuseppina.

— Sen de hiç bir şeye inanmazsın ki zaten... – diye kapattı komiser ters bir bakışla.

Giuseppina, ördüğü sutyeni katlayıp eski bir *Tempo*'nun arasına yerleştirdikten sonra:

— İnanmağa değen her şeye inanırım... – dedi.

Parmağını kasığına götürdü komiser Attilio: Bu da, bir başka uğur işaretiydi.

Giuseppina sordu:

— Sizi korkutuyor muyum yoksa sayın komiser?

Gülüyordu. Zenci kadınlar gibi iri sarkık dudaklıydı; dişleri de sapsarı.

— Karakola inmem gerekiyor... – dedi komiser.

— Çok mu işin var?

Anna sormuştu bunu.

— Gene o İsviçreli turist meselesi Allahkahretsin...

— Hani şu, yarım milyon liret çaldıran İsviçreli mi?

— Evet... – dedi komiser –. Don Cesare'nin villasının orada soyulan turist.

— İnsan yarım milyon lireti arabasının içinde bırakır mı hiç?

Karısının sözlerini çocukça bulup güldü komiser:

— İnsan geceyi bataklığın ortasında geçirmeğe kalkar mı hiç?... – dedi –. Sıtmaya da yakalanabilirdi.

— Ben de artık gideyim... – dedi Giuseppina.

— Niçin böyle kalktın hemen?

— Bu akşamki balo için elbisemi ütüleyeceğim de...

Sormak sırası komiserdeydi şimdi:

— Bu akşam baloya gidiyor musun?

— Beni evde hapsedecek bir kocam olmadığına göre...

— Gene başlamayın ne olur... – dedi Anna.

Komiserle Giuseppina birlikte çıktılar.

Eski bir saraydır bu Adliye binası. Suab hanedanından II. Frederic'in sarayının tam karşısına, Frederic'in oğlu kral Manfred'i yenilgiye uğratan Anjou' lu krallar tarafından kurdurulmuştur. Ve loş köşelerle doludur merdivenleri.

Komiser Attilio, eski surun işte bu loş köşelerinden birine sıkıştırmıştı Giuseppina'yı; ve kolunu, kızın beline dolamıştı.

— Bana bir öpücük ver... – dedi.

— Olmaz.

Kollarını germiş, avuçlarını adamın göğsüne yapıştırmış itiyordu Giuseppina; ama aynı hareketle, karnını da adamın karnına iyice dayamıştı. Ve gülüyordu.

— Sadece bir tek öpücük...

— Olmaz dedim.

— Dün oluyordu da bugün niye olmuyor?

— Dün canım istiyordu, bugün istemiyor.

İnatçı işte. Ve komiser, omuzlarını açıkta tutan o iki cılız kolu bükmeyi bir türlü başaramıyordu. Ve gülüyordu Giuseppina hep. Merdivenin yarı karanlığında, sıtmadan ışıldayan gözleri ve ruj sürülmüş kalın dudakları görülüyordu sadece.

— Rica ediyorum ama... – dedi komiser.

— Ricayla olmaz, yalvarmalısın ki!

— Yalvarıyorum.

— Yalvarıyorum sevgili Giuseppina, diyeceksin.

— Yalvarıyorum sevgili Giuseppina...

Duvara dayanmış, karnını ileri atmış olarak, adamın omuzlarını açıkta tutmağa devam ediyordu gene.

— Yarın sabah benimle birlikte plaja bırakacak mısın karını?

— Bırakacağım.

— Mayoyla?

— Mayoyla.

— Yemin et!

— Yemin ediyorum.

— Madonna'nın bâşı üzerine yemin et!

— Madonna'nın bâşı üzerine yemin ediyorum...

Kollarını bükmüştü Giuseppina, ve öptürmüştü kendini. Sımsıcaktı vücudu, ve nasıl sarılıyordu adama! Ve nasıl okşuyor, okşatıyordu...

— Seni balo çıkışında arabayla bekleyeceğim... – dedi komiser.

— Olmaz, görürler bizi.

— Plajın ucunda, köprünün yanında bekleyeceğim. Çamlığa gideriz.

— Evli bir erkeğin metresi olmak istemediğimi gayet iyi biliyorsun...

— İstemediğin şeylerin hiç birini yapmam, emin ol.

— Ya ben kendimi tutamazsam?

— Keşke!

— Şartlarımı biliyorsun.

— Daha şimdiden metresimmiş gibi konuşuyorsun!... – diye itiraz etti komiser.

Komiserin konuşmasını fırsat bilip sıyrılmıştı Giuseppina:

— Hayır... – dedi –. Aynı şey değil. Benim için ne mutlu ki aynı şey değil.

Sahanlığı aşıp merdivene varmıştı bile. Güney atasözünü şarkı gibi söyledi:

Ne öpücük ne çimdik
Kadında açmaz delik.

Koşarak merdivene atıldı sonra.

Komiser Attilio şimdi, odasının penceresinden, Lambretta'nın üzerinde Ana Meydan'ı ağır ağır dönmekte olan Tonio'yu gözlemekteydi.

Komiser yardımcısı, elinde yığın rapor, bekliyordu. Yardımcısına döndü komiser, ve sordu:

— Don Cesare'nin Tonio'su hangi parayla bir Lambretta almış kendine?

— Onu ben de düşündüm... – diye cevap verdi yardımcısı.

— Elbette düşüneceksin.

— Ve bilgi edindim hemen: Don Cesare almış Lambretta'yı; İsviçrelinin parasıyle motorun bir ilişkisi yok.

— Ben de öyle tahmin etmiştim... – dedi komiser –. Tonio'nun boyu, yarım milyon lireti görebilecek kadar uzun değildir.

Gülümseyerek ekledi:

— Don Cesare'yi bir Lambretta'nın üzerinde görmek isterdim doğrusu!

— Onu hiç kimse göremeyecektir işte.

— Niçin aldı peki motoru?

— İşin içinde bir kız hikâyesi vardır mutlaka.

— Hemen işin içine girmiş midir diyorsun yani?

Gülmüştü. Yardımcısı da güldü.

— Don Cesare kadar zengin olsam, bir Alfa Romeo satın alırdım kendime... – dedi komiser.

— Hangi modeli?

— Spor Giuletta'lardan bir tanesini çekerdim altıma.

— Ben öyle sanıyorum ki, Lancia'lardan birini tercih ederdim.

Komiser yardımcısının arabası yoktur. Komiser, altındaki *Mille Cento* bir Fiat'a her ay ücretinin üçte birini öder. Yargıç Alessandro'nunsa, kül-

türlü adam olmanın sonucu belki, elden düşme satın alınmış eski bir Topolino'su vardır.

Komiserle yardımcısı, İsviçrelinin meselesine dönmüşlerdi yeniden: Tahkikat, olduğu yerde saymaktaydı.

On beş gün önce yapılmıştı hırsızlık.

İsviçreli, karısı ve onüç, onbeş, onyedi yaşlarındaki üç çocuğuyle birlikte kamp kurmuştu kıyıda. Altında, yüksek tekerlekli, kalın lastikli, eski tip bir Amerikan arabası vardı. Zaten, denizi don Cesare' nin tuzlu gölünden ayıran berzahın kumsalına kadar ancak böyle bir arabayla ulaşılabilirdi.

Hırsızlık olayının arifesinde gelmişlerdi oraya. Arabanın hemen yanına, biri adamla karısı için, öbürü de çocuklar için olmak üzere iki çadır kurmuşlardı.

İlk iki gün, don Cesare'nin bahçıvanlarıyle balıkçılarından alışveriş etmişlerdi hep...

Olay sırasında vakit öğleydi. İsviçreliyle üç çocuğu, kıyının elli metre açığında, yani kamp yerinin yüzelli metre ötesinde, yanyana yüzmekteydiler.

Kadınsa, çadırın altında kitap okumaktaydı.

Arabanın arka tarafına bırakmıştı ceketini adam. Cüzdanı, ceketin iç cebindeydi; on binlik banknotlar halindeki beşyüz bin liret de cüzdanın içinde. Arabanın kapıları kapalı, camları açıktı.

Saat onbirden yarıma kadar ne adam, ne çocuklar, ne kadın; ne kamp dolaylarında, ne de göz alabildiğine plajın üzerinde kimseyi görmemişlerdi.

Berzah, bir *lido*'ydu aslında; çağlar boyunca dağ şelâleleri tarafından taşınan alüvyonlarla oluşmuş bir kum yığını. Kilometrelerce uzun ve, yerine

göre, yüzelli metreden üçyüz metreye kadar genişti. Bu alüvyonlar, göl boyunca kumullar halinde kabarmakta; deniz boyunca da kumsal halini almaktaydı. Sadece iki girişi vardı berzahın: Porto Manacore tarafında, gölün su haznesi üzerine kurulu, don Cesare'nin sütunlu konağına açılan bir köprü ile öbür uçtaki bir gümrük karakolu...

Don Cesare'nin adamlarının tanıklığı kesindi: Bataklığa saz kesmeğe gelmiş ve herkesin gözü önünde saz kesmiş iki Calalunga'lı köylüden gayrı, şafak sökenden öğle vaktine kadar hiç kimse aşmamıştı köprüyü.

Gümrükçülerin oradan da hiç kimse geçmemişti.

Demek ki hırsız, kara yoluyle gelmemişti berzaha; yada, kara yoluyle gelmiş olsa bile, şafak vaktinden önce kumullar arasına gizlenmişti.

Olay yerini bizzat incelemişti komiser. Biberiye çalılıkları arkasına saklanarak ve kumulların kıvrımları arasında ilerlemek şartıyle, kamp yerinin elli metre yakınına kadar göze görünmeden ilerlemek mümkündü. Gelgelelim, don Cesare'nin adamları tarafından fark edilmeksizin kumullara kadar nasıl gelebilmişti hırsız? Polisleri düşündüren, asıl bu soruydu işte.

— Her şey bir yana, kadın ne okuyordu, onu merak ediyorum... – dedi komiser yardımcısı –. Böyle hiç bir şey görüp işitmeyecek kadar dalmış olduğuna göre, belaşağısı edebiyatıydı herhalde okuduğu...

— İsviçreli kadınlar soğuktur... – diye karşılık verdi komiser –. Nerde onlarda o ateşlilik!

— Dediğiniz gibi soğuk olmuş olsalar, bizim

memleketimize kadar gelip de erkek aramazlardı herhalde!

Komiser heyecanla sordu:

— Bir hikâyesi mi olmuş yoksa burada?

— Bildiğim kadarıyle öyle bir şey yok.

— Olmuş olsa derhal ortaya çıkardı zaten... – dedi komiser –. İş kadına dayandı mı, bizim erkeklerimiz imkânı yok dilini tutamaz...

Kapıya vurulmuştu hafifçe. Yargıç Alessandro girdi. Onun da kafası aynı meseleyle doluydu. Lucera merkez savcılığından, İsviçrelinin şikâyetini «ivedilikle» kovuşturmasını isteyen sert bir mektup almıştı hemen biraz önce. Roma'daki İsviçre konsolosluğu, Başsavcılık Sarayı'na başvurarak, soyulan adamın, İtalyan petrol sanayiine yatırım yapan bir İsviçre şirketinin yönetim kurulu üyesi olduğunu bildirmiş bulunuyordu...

Komiser, şaşkınlık dolu bir sesle:

— Hem de bir banker!... – dedi –. Gidip doğru dürüst bir otele ineceğine, sıtma yatağı bir bataklığın içinde kumlar ortasında kamp kurmağa özeniyor. Tam İsviçre kafası, buna derler işte...

Yargıç itiraz etti:

— Hırsızı yakalamış olsaydınız, savcılıktan çocuk gibi azar işitmezdim herhalde...

Karakola inerken aceleyle eski bir yün ceket geçirmişti sırtına. Gözleri ateşten ışıl ışıl, terleyip titreyerek, büroda bir uçtan bir uca yürüyordu durmadan.

— *Caro amico, carissimo*... Aziz dostum... – dedi komiser –. Ayakta kalmayın rica ederim, oturun şöyle...

Yargıç, komiserin masasının karşısındaki koltuklardan birine bıraktı kendini.

Komiser yardımcısı yandaki odaya geçmiş, ama kapıyı kapatmamıştı nedense.

Yargıç bir sigara yaktı. Sıtma ateşi, bir safra tadı veriyordu tütüne. Sigarayı ezerek söndürdü.

Komiser bu arada tahkikatı özetliyordu.

Muhbirlerin hiç birinden en ufak bir haber yoktu. Ne Manacore'de, ne de Porto Albanese ve Foggia gibi komşu şehirlerde, anormal şekilde para harcayan hiç kimse görülmemişti. Randevu evleriyle mücevheratçılarda da kayda değer bir anormallik yoktu.

— Manacore'de ilk defa olarak yarım milyon liret, hiç kimse farkına varmaksızın tedavüle giriyor...

— Koskoca bir servet, bir arabanın koltuğu üzerinde bırakılmaz ki canım...

Yargıç, âdeta haykırmıştı bu sözü.

— İsviçre'de hırsızlık olmadığından, akıllarına gelmemiştir... – dedi komiser.

— Evet ama İsviçre'de herkesin karnı tok... – diye cevap verdi yargıç öfke içinde.

Komiser sesini alçalttı:

— Lütfen bağırmayın, *caro*, lütfen. Unutmayın ki yardımcım sizi dinlemekte; ve sosyalist olduğunuzu yayacaktır herkese.

Yargıç da alçalttı sesini, sordu:

— Yarım milyon lireti bir işsizler ve açlar memleketinde ortada bırakmak, insanları kötülüğe teşvik etmek değil de nedir allahaşkına?... Asıl o İsviçreliyi tutuklardım ben olsam.

— Benim görevim, hırsızı tutuklamaktır... – de-

di komiser –. Ne varki dostunuz don Cesare, bana yardımcı olacak yerde, ayakbağı oluyor...

Ve anlatmağa girişti.

Hırsız, ancak kumulların kıvrımları arasına gizlenerek yaklaşabilirdi kamp yerine. Tamam mı? Kumullara ulaşmaksa, yayan yada vapurla gelerek mümkündü. Bu da tamam mı? Yayan gelmemişti hırsız, gelse görülürdü, görülmemişti. Demek ki deniz yoluyle gelmişti. Bataklık ve gölgedeki sayısız kayıklardan yararlanarak, sazlar arasındaki sayısız geçidi kullanmak suretiyle, kimseye gözükmeden kumullara kadar süzülmek işten bile değildi. Tamam mı? Sazlar arasındaki geçitleri bilen, don Cesare'nin adamlarıydı sadece, zaten sandalların çoğu da onlara aitti. Demek ki ya doğrudan doğruya don Cesare'nin adamlarından biriydi hırsız; yada onlar içinde kendine suçortağı bulmuş biriydi. İşte komiser böyle usavuruyordu bu meseleyi. Bu da tamam mı?

Ve don Cesare, adamlarının sorgusunda hazır bulunmayı şart koşmuştu komisere.

Sorgu bütün bir gün sabahtan akşama kadar sürmüştü. Dirsekleri kaba birer heykel şeklinde oyulmuş yaldızlı ahşaptan o muazzam XVIII. yüzyıl Napolisinden kalma koltuğuna kurulmuştu tabiî gene don Cesare, komiserle polisler de tahta sıralara oturmuşlardı.

Ve hazret, adamlarından birinin yeterince cevap verdiği kanısına kapılır kapılmaz:

— Tamam... – diyordu –. Sen kalk git.

Polisler itiraz ediyordu, sormak istedikleri bir alay şey vardı daha. Gelgelelim don Cesare:

— Ben onu bilirim... – diyordu –. Size şu söylediklerinden başka hiç bir şey söyleyemez.

Ve adamına dönüp tekrarlıyordu:

— Git dedim.

Kadınları sorguya çekmekse hiç mümkün olmamıştı. Don Cesare yasak etmişti cevap vermelerini.

— Ben konağımdaki kadınlarla kızlara kefilim... – demişti.

Ertesi gün de komiseri sokmamıştı konağa.

Ama polisler gene de yılmamış, bataklıkta dağınık saz kulübeleri birer birer dolaşıp iş görmek istemişlerdi. Ne var ki onlar yaklaşır yaklaşmaz boşalıyordu kulübeler. Yada içerde, hem kör hem sağır olduğunu iddia eden bir kocakarı buluyorlardı sadece:

— Ben ne gördüm ki ne söyleyeyim efendicağzım!... – oluyordu kocakarıların cevabı daima.

Kaldı ki memurlar da bataklıkta dolaşmaktan uzun boylu hazzetmiyordu: Kulübelerin çoğuna ancak salla gidilebiliyordu: Üç kütükten yapılmış tabanı dümdüz ve daracık bir taşıttı sal dediğimiz nihayet; öylesine eften püften bir taşıt ki, ancak sürekli hareket halinde dengeyi koruyabilirsiniz; suyun taşıma gücü yoktur; ve elinizi hemen şöyle bir daldırdığınız anda, nice insanı yutup sindirmiş olan amansız balçığa bulanırsınız ossaat.

Bataklık yer yer, daracık sertleşmiş doldurma toprak yollarla kesilmiştir. Don Cesare'yi bu yollarda, kolunda tüfeği, kocaman adımlarla yürürken sık sık görebilirsiniz. Arkasında, dağarcığı taşıyan Tonio vardır daima. Diomedes efsanesinin bataklık ve göllere özgü *demirden kuşları*'nı aramaktadır ihtiyar. Tek kelime söylemeksizin, çevreye en ufak bir bakış atmaksızın geçer; ve geçerken sizi balçığın içine de-

virmemesini istiyorsanız, doldurma yolun kıyısında tek ayağınız havada durup yol vermeniz gerekir. Kolalı beyaz ceketinin içinde Tonio, tıpkı efendisi gibi dilsiz kesilmiş olarak, arkasındadır. Lastik ayakkabılar vardır ayaklarında, sessizce yürür ve sazların içinde bir anda kaybolurlar. Sonra bir kanat çırpması yükselir birden, bir kurşun sesi gelir, bir salın süzüldüğü işitilir sazların arasında...

— Don Cesare'yi anlamamız gerekir... – diyor yargıç –. Derebey gelenekleri içinde yetişmiştir; ve bu geleneklerin etkisinden kurtulamayacak kadar da ihtiyarlamıştır artık.

Komiser kendini tutamayıp haykırıyor:

— Biliyordum böyle konuşacağınızı: Büyük toprak sahiplerinden biri söz konusu olunca, hazreti savunanlar, daima sosyalistlerdir!...

Yargıç da bağırıyor şimdi:

— Alalım ellerinden topraklarını!... – diyor –. Ben varım. Ama sadece papasların çıkarına olmasın bu iş...

Ve geleneksel tartışmalarından birine daha giriyorlar böylece. Komiser, Hıristiyan Demokratları tutmaktadır.

Tonio meydanda, Lambretta'nın üzerinde ağır ağır dönüyor.

Meşgalesizler, bakışlarıyle izlemekte Tonio'yu. Gözleri, güneşte ayçiçekleri gibi, Lambretta'yla aynı zamanda katediyor meydanı. Böyle bakarlar hep. Ana Meydan'ın duvarları boyunca ayakta kaldıklarından beri, başlarını hareket ettirmeyi unutmuşlar-

dır. Gözbebekleri, iki su arasında hareketsiz görünen ama aslında büyük mesafeler kateden denizanaları misali, ağır ağır gider gelir belli bir yörünge üzerinde; ve gözlerinden hiç bir şey kaçmaz.

Don Cesare'nin bütün istediklerini yapmış, tamamlamıştı Tonio. Şimdi cebinde, Maria'nın dikkatinden kaçırılmış ikiyüz liret duruyor; ikiyüz liretle ne yapabileceğini hesaplıyor şimdi. İkiyüz liret, bir kadının yarım günlük iş ücretidir; bir tarım işçisi ise, günde üç kere ikiyüz liret kazanır. Sporcular Barı'nda yarım bardak «scotch» içilebilir ikiyüz liretle (ama kimsenin barda viski içtiği yoktur; Manacore plajının müşteri çekmeğe başlayacağı günü beklemektedir viski şişesi). Gene ikiyüz liret, ikiyüz gram zeytinyağına, iki litre şaraba ve genelevde bir «fişeğe» eşittir; ama Porto Manacore'de genelev olmadığından en yakın geneleve, yani Porto Albanese'ye otobüsle gidip gelmek için fazladan altıyüz liret daha ister allahkahretsin.

Meşgalesizler, kafalarını kımıldatmadan, gözleriyle izlemektedir Tonio'yu evet. Don Cesare, portakal ve limon bahçelerindeki muzır otları ayıklatmak için belki de bir adam ısmarlamıştır. *Tonio bakmıyor bize, aramızdan birini seçme hakkına sahip olmak zevkini sürdürmek istiyor; kâhyalık zevkini. Karısının yeğeni olduğumu hatırlayabilirse, elbet beni seçer. Ama belki de don Cesare'nin, balıkçılarına yardım edecek bir muçoya ihtiyacı vardır sadece. O takdirde, gidip evden oğlanı alır yollarım...* Ama Tonio yalnız ve yalnız Lambretta'yı göstermek zevki için dönüyor meydanın çevresinde. Ve cebindeki ikiyüz liretle neler yapabileceğini hesap ediyor.

Güneş, adalara doğru eğilmeğe başlamıştır. İşte noterin kızı, avukat Salgado'nun kızı ve don Ottavio'nun kızı, Garibaldi caddesinden meydana ilerliyorlar: *Passeggiata*'yı açmaktadır hanım kızlarımız, yani akşam gezintisini; yada kendi güzel deyişleriyle, «piyasa»yı açmaktadırlar. Ve piyasa demek, bir saatin ibreleri doğrultusunda Ana Meydan'ı çepçevre katetmek demektir... Linon giysiler var üzerlerinde; renkleri limon, zümrüt ve ıtır; ve her biri üç kat etekli. Öyle ki kızlardan biri bir bahane bulup birkaç adım koşarak anîde geri döndüğünde, elbise de, çekim kanunlarına uyarak bir taç gibi açılmakta ve etekler arasındaki beyaz dantelleri sermektedir ortaya. Foggia'nın en ünlü terzisinden gelmektedir bu giysiler; o da modellerini Roma'dan satın alır. Don Cesare'den sonra Porto Manacore'de en çok toprağa sahip olan kişi, don Ottavio'dur. Ama noterin kızıyle avukat Salgado'nun kızı da, yazlık giysileri için don Ottavio'nun kızı kadar para harcayabilir; onların babaları da, daha küçük çapta, kabul, ama toprak sahibidir ve hîn-i hacette yalnız topraklarının geliriyle yaşayabilirler; topraklarının yanı sıra birer de (serbest) meslek sahibi olmaları, tedbirli olmalarındandır: Öğrencilikleri sırasında Mussolini, toprakları bölüştürmekten söz açardı sıkışınca; bugün de Hıristiyan Demokratlar, toprak reformu diye ortalığı velveleye veriyor; vede herkes bilir ki bir (serbest) meslek, demogoglara karşı en iyi sigortadır.

Sayfiye erbabının kızlarıyle oğulları da giriyor şimdi «piyasa»ya. Romalıdır bu çocuklar; vaktinde başkente göçüp birer Devlet memurluğu kapmış olan eski Manacore'lilerin çocuklarıdır. Kızların ayağın-

da pantalon, sırtında denizci gömlekleri var; delikanlılarsa boyunlarına bağırgan renkli birer mendil bağlamış. Saint-Tropez böyle giyiniyor bu yıl, *Oggi*'de gördüler.

Eski Mahalle halkı da geliyor işte nihayet. Ermiş Ursula d'Uria kilisesinden dimdik inen dar sokaklardan dökülür bu insanlar, limandan II. Frederic sarayının iç avlularına yükselen geçit ve merdivenlerden fışkırır. Genç kızların çoğu, evde dikilmiş bir keten giysi geçirmiştir sırtına; ama ucuz dergilerde yayınlanan patronlar sayesinde, yılın modasına uygun bir giysidir bu: Eski Mahalle halkı ince zevklidir, kanında taşır bu zevki; unutmayalım ki Porto Manacore, İsa'dan önce VI. yüzyıldan beri şehirdir.

Eski Mahalle'nin kızları, üçer dörder kişi kolkola, yavaş yavaş ve sessiz sessiz yürürler. Delikanlılar da topluluklar halinde ilerler yavaş yavaş; ancak durdukları vakit ve seslerini yükseltmeksizin konuşur delikanlılar. Duvarlar boyunca meşgalesizler, genç kızları, başlarını oynatmaksızın, gözleriyle izlemektedir. Yüksek sesle konuşan, pervasız kahkahalar atan, sadece Romalılardır.

Guaglioni'ler, henüz erginlik çağına basmış çocuklar, bu akşamki balo için kral Murat'nın çam ağacına elektrik karpuzları asan işçilerin arasında, ufak tefek hırsızlıklar peşinde dolanmaktadır. Reisleri Pippo ile yardımcısı Balbo, taraçanın parmaklığına miskince yaslanmış, balonun kargaşalığından nasıl yararlanabileceklerini planlamakta.

Ve Tonio, Lambretta'sının üzerinde meydanı dönmeğe devam ediyor. İkiyüz lireti ne yapacağına bir an önce karar vermesi lâzım artık. «Piyasa» hal-

kı, bütün plajı nerdeyse kaplayacak; gece bekçileri trafiği yasaklayacak ve Tonio, Lambretta'yı park etmek zorunda kalacaktır. Bu kadar genç kızı bir arada görünce, karnı kendi Maria'sı gibi şişkin olmayan bir kadın arzusu kabarıyor içinde; bir yandan da, ikiyüz lireti iki kat edinceye kadar bekleyip saklaması gerektiği fikrine saplanıyor; o zaman ancak, ve eğer don Cesare yeniden Lambretta'yı almasına müsaade ederse, Porto Albanese'deki geneleve uzanabilir; «fişek» ücreti olan ikiyüz lirete benzin parasıyle ufak tefek masrafları da ekleyecek olursak (insan, koynuna gireceği kadından bir sigara esirgemez herhalde canım; sonra, kapıdaki *mammina*'ya da en azından yirmi liret bahşiş atmak gerekiyor), dörtyüz liretle rahatça çıkılabilir bu işin içinden... Yani akıl, bu akşam o ikiyüz lireti harcanmamasını emrediyor Tonio'ya. Ama öte yandan da, Manacore'ye Lambretta'yla gelmiş bulunmaktadır; ve olağanüstü birşeyler yapmaksızın dönemez bataklığa; böyle bir günün, debdebe içinde son bulması gerekir... Bu duruma en mutlu çözüm yolu, Kanun oynamaktır aslında. Onun için de vakit henüz erken. Erken mi? Eski Mahalle'deki meyhanelerden birinde, günün ilk partisi pekâlâ başlamış olabilir... Bir parçacık şansı tutarsa, tek liret ödemeksizin istediği kadar şarap içebilecektir Tonio: İnsanın bir parçacık şansı tutarsa, Kanun'da patron yada patron yardımcısı olmak, işten bile değildir.

Tonio'nun gözünde Kanun oynamak, seni istemeyen ama üzerinde hak sahibi olduğun bir kadınla sevişmek kadar zevkli bir iştir. İkiyüz lireti gözden çıkarmağa değer, sözün kısası.

Saat nerdeyse yediyi vuracak. Gene de Garibaldi caddesindeki eczacının imansız termometresi, gölgede 34 dereceyi gösteriyor. Deniz rüzgârı gene çıkmadı. Bu yıl denizden rüzgâr esmiyor zaten. Hep karadan esiyor rüzgârlar. Sicilya'dan keşişleme, Napoli'den doğru lodos. Estiklerini biliyor, ama duymuyorsunuz; Porto Manacore'yi, gölü ve bataklığı çeviren yüksek kayalık tepelerin arka tarafına vuruyorlar çünkü. Keşişleme, doğuya dönük geliyor; lodos, batıya dönük; ve biri doğudan, öbürü batıdan, iki koruyucu kocaman kol gibi körfezi dönüp açıkta buluşuyorlar. Keşişleme ile lodos, aylardan beri mücadele ediyorlar Porto Manacore açıklarında. Fas'ta doğan lodos, Akdeniz üzerindeki bulutlarla yüklü geliyor; Tunus'ta doğup bir sıçrayışta Sicilya'ya atlamış olan keşişleme ise, kupkuru. Ve keşişleme, lodosun sürüklediği bulutları açıkta zapt edip tutuyor. Keşişleme, lodosu bastırır gibi olduğunda, batıya doğru uzaklaşır bulutlar; lodos keşişlemeyi bastırdığında ise, bütün ufku kocaman bir bulut yığını kaplar; gelgelelim lodos, bahar sonundan beri, bulutları Porto Manacore üzerine kadar sürükleyecek gücü bir türlü bulamamıştır. Ana Meydan'ın duvarları boyunca ayakta bekleyen meşgalesizler, açıktaki çarpışmanın bütün evrelerini günü gününe izlemektedir; ve en ufak bir esintinin bile Porto Manacore'yi okşamadığını en iyi onlar bilir. Açıktaki savaşçılar, körfezin tüm havasını yutup emmiş gibidir; yüksek kayalık tepelerle açık deniz arasında kalan kısım, atmosferde sanki bir boşluk, havası alınmış bir cep meydana getirmektedir. Eski Mahalle'nin yukarısındaki ermiş Ursula d'Uria kilisesinin

üzerinden dürbünle bakacak olursanız, lodosla keşişlemenin biribirlerine doğru savurduğu dev dalgaları rahatça görebilirsiniz. Ama Porto Manacore körfezinde deniz kımıldamaz bile. Kum yığınları üzerinde dağılır gider karşı-dalgalar; plaj kıyılarında deniz, bir gölcüğün suları kadar durgundur; ve özellikle güçlü bir karşı-dalga, o da binde bir, bütün kum yığınlarını aşmayı başarabilirse, ergime halindeki kurşun potada nasıl kabarırsa, kıyının saçakaltında yavaş yavaş şişer, bir yanık kabarcığı gibi şişer evet, sonra yüzeye vurur gene yavaş yavaş ve patlar, dağılıp gider.

Tonio, limana ve körfeze hâkim taraçanın yanına bırakıyor Lambretta'yı; sonra da, Kanun oynanan bir meyhane bulmak umuduyle, Eski Mahalle'nin dar sokaklarına dalıyor.

Adliyenin üçüncü katındaki penceresinden, komiserin karısı Anna «piyasa»yı seyretmektedir. Porto Manacore'de erkânın kızları çıkar «piyasa»ya, karıları çıkamaz; bölgenin küçük iç şehirlerinde ise, sadece delikanlılar çıkar. Bayan Anna şimdi, Porto Manacore'nin içteki şehirlere göre daha *ileri*, ama Lucera'ya göre daha *geri* olduğunu düşünmektedir; ve talihsizlik saymaktadır, Porto Manacore'de görevli bir memurla evlenmiş olmayı. Ama «hayat böyledir».

Bayan Anna, Ana Meydan'ın ötesinde uzanan limana bakıyor evet, ve limanda demirlemiş balıkçı kayıklarına... Harpten önce Porto Manacore, Dalmaçya kıyılarıyle alışveriş yapardı; kereste getirirdi vapurlar, portakal ve limon yükler dönerdi; ama İtalyan hükümetiyle Yugoslav hükümeti bozuştuğun-

dan beri, birtek gemi girmemişti limana. Mendirek boyunca kumlar yıldan yıla yükseliyor. Dalgakıranın birkaç yüz metre ötesinde gelip duran *vaporetto*'ya bakıyor Anna; bir sandal ayrıldı işte küçük vapurdan, öğleden sonra gelmiş olan ve denizaltı avı için adalara giden yabancıları almak üzere. Yarın sabah bir daha geçecektir *vaporetto* buradan; kayıt limanı Porto Albanese'ye dönüyor olacaktır. Porto Albanese'nin Porto Manacore'den tek farkı, erkeklerin durmaksızın sözünü ettiği bir genelevi bulunmasıdır. Adalar dedikleri şeyse, üç kayadan ibarettir aslında; bu kayaların üzerinde yüz kadar balıkçı yaşar; yazın evlerini, deniz altında avlanmağa gelen yabancılara kiralar bu balıkçılar; ve bütün yaz boyunca, ahırda, merkepleriyle koyun koyuna yatarlar. Anna'ya soracak olursanız, insanları artık *vaporetto* bile bir yere götüremez.

Komiserin karısı Anna'nın tam üzerinde yargıç Alessandro'nun karısı donna Lucrezia, perdenin aralığına yerleşmiş durmaktadır. Kesin bir topuz halinde toplamıştır gür saçlarını. Üzerinde, her zamanki gibi, kapalı yakalı ve uzun kollu bir giysi vardır. Ama her zaman uslu duran göğüsleri, hırçın bir solukla kabarıp iniyor şu anda. Adliyenin karşısındaki posta binasının taraçasının altındaki Sporcular Barı'nın taraçasına henüz gelip oturmuş olan Hukuk öğrencisi Francesco Brigante'ye bakıyor donna Lucrezia; ve kısık sesle kendi kendine tekrarlıyor:

— Seviyorum onu... Onu seviyorum.

Adliye binasının dördüncü katındaki aralık perdelere, öbür müşteriler bakışının yönünü fark etmeksizin bakabilecek şekilde bir masa seçmiştir Fran-

cesco Brigante; ve o da kendi kendine mırıldanıyor:

— Seviyorum onu... Onu seviyorum.

Bütün öğleden sonra boyunca lodos, yavaş yavaş bastırdı keşişlemeyi; ve şimdi adaların arkasında bulutlar, batan güneşle tutuşmuş bir saçak meydana getirmektedir.

•

Yargıç Alessandro ile komiser Attilio, komiserin odasında, kısık sesle tartışmaya devam etmekteydiler.

Komiser yardımcısının, resmî belge peşinde koşan kadınlı erkekli müracaatçılarla konuşmasını işitiyorlardı aralık kapıdan. Pasaport alabilmek için, on ilâ onbeş belgeyi biraraya getirmek şarttır. Büyük şehirlerde, gerekli *documenti*'leri belli dairelerden sizin adınıza söküp alan, ve bu işten gayet iyi para kazanan özel bürolar vardır. Ana Meydan'daki meşgalesizler, kimlik cüzdanı, işsizlik karnesi, askerlik tezkeresi, işveren tasdiknamesi gibi, hepsi kirlenmiş, yağlanmış, eskimiş, köşeleri yırtılmış, katlama yerleri kırılmış, ama gene de alabildiğine değerli *documenti*'lerini yitirmediklerinden emin olmak için, durup durup ceplerini yoklarlar. Çünkü *documenti*'lerini yitirmiş bir adam, artık hiç bir hakkı kalmamış, hukukî varlıktan yoksun, âdeta «fesh ve ilga» edilmiş bir adam demektir.

Komiser, inançsızca sürdürdüğü siyasî tartışmanın sonunda, her zamanki gibi, Güney'deki bütün memurların en büyük tasası olan noktaya gelip dayanmıştı: Kuzey'de bir şehre tâyin meselesi. Bir tür-

lü çıkmayan tâyin... Yargıç Alessandro, koca Foggia eyaletinde, tâyinini istememiş tek memurdu; Suab hanedanından II. Frederic'e duyduğu sevgi, Puglia'ya sımsıkı bağlıyordu onu. Buna karşılık komiser Attilio'nun yeni bir umudu vardı: Karısı, Romalı bir hanımla tanışmıştı plajda; ve bu Romalı hanım, bir kardinalin yeğeninin ruh gibi arkadaşıydı.

Yün ceketinin içinde tirtir titremeğe devam eden yargıç:

— Hiç bir olumlu sonuç çıkmaz o tanışmadan... – diye kesti komiserin sözünü –. İtalya'da bugün, kardinal yeğeninden bol ne var ki! Meşgalesizlerin sayısı bile, onlardan azdır...

Komiser yardımcısı belirmişti kapının eşiğinde:

— Gene duvarcı Mario... – dedi –. Sizinle konuşmak için israr ediyor.

— Vaktim yok... – diye cevap verdi komiser.

Yan odadan doğru gür bir ses yükseldi:

— Beklediğim iki yıl oluyor. Pasaportumu istiyorum ben. Hakkımdır.

— Gel buraya... – diye bağırdı komiser.

Uzun boylu, sağlam yapılı bir adam girmişti içeri. Bez bir pantalon vardı üzerinde, ayaklarında bez ayakkabılar. Gömleğinin yakası ve bilekleri lime lime olmuştu.

— Özür dilerim, *caro amico*... – dedi komiser, yargıca –. İşte size hak sahibi bir adam. Ve bir demokraside hak sahibi bir adam demek, âdeta kral demektir.

Yargıç cevap vermedi. Yeni bir sigara yakmıştı; bir nefes çekti ve suratını buruşturup söndürdü sigarayı.

Adam ilerledi. Şapkasını elinde tutuyordu. Komiserin masasının önünde, ayaktaydı şimdi.

Sordu komiser:

— Evet, söyle bakalım?

— Bir hafta sonra tam iki yıl olacak, Fransa için bir pasaport talebinde bulunmuştum. Oradaki işverenin şahadetnamesi de dahil olmak üzere, gerekli bütün belgeleri de sunmuştum size...

— Eee?

— Pasaportumu hâlâ almamış bulunuyorum.

— Ben ne yapayım istiyorsun peki buna?

— İtalyan Anayasası yurtdaşlara, hürce seyahat hakkını tanıyor.

— Anayasayı da biliyorsun bakıyorum!

— Biliyorum komiser bey.

— Mahkûm oldun mu hiç?

— 15 Mart 1949 günü, don Ottavio'nun ekilmemiş topraklarının işgaline katıldığım için onbeş gün hapse mahkûm edildim.

— Katıldığın için değil, elebaşısı olduğun için.

— Meşgalesizleri boş araziye yerleşme konusunda teşvik etmiştim evet. Bunu da mahkemede söyledim. Ama mahkûmiyetim affa uğradı. Nitekim pasaport talebime ilişik olarak sunduğum sabıka siciline bu mahkûmiyet işlenmemiştir. Bu durumda da pasaport almağa pekâlâ hakkım var.

— Ne yazık ki vilâyet seninle aynı fikirde değil.

— Ben bir meşgalesizim. Fransa'da kendime iş buldum. Hakkımı talep ediyorum.

— Git vilâyetten iste hakkını, orası karar verir.

— Vilâyet de beni size yolluyor... – dedi adam.

— Unutma ki işini senden iyi yürütenler de var... – diye cevap verdi komiser.

— Anlamadım.

— Dülger Pietro'yu hatırlarsın değil mi?

— Hayır.

— «Hayır komiser bey.» diyeceksin.

— Hayır komiser bey.

Komiser devam etti:

— Bense eminim hatırladığından.

— Hatırlamıyorum komiser bey.

— O da senin gibi solcunun biriydi.

— Hiç bilmiyorum komiser bey.

— Ben gayet iyi biliyorum. Biliyorum, çünkü buraya elinde partisinin, yani partinizin üyelik kartıyle geldi ve gözlerimin önünde yırttı kartını.

— Hiç bilmiyorum komiser bey.

— Vilâyet de bunun üzerine pasaportunu verdi kendisine.

— Ben hakkımı talep ediyorum... – dedi yeniden adam.

Komiser, yargıca dönmüştü:

— Görüyorsunuz işte, *carissimo*... – dedi –. İnsanlara yardım etmek de faydasız.

Biraz önce ezip söndürdüğü sigarayla oynuyordu yargıç hep, cevap vermedi.

— Bu durumda bir avukat tutacağım... – dedi adam.

— İyi bir avukat tutmanı tavsiye ederim.

— Porto Manacore'den tutmayacağım.

Komiser gülümsedi: Porto Manacore'deki iki avukatın ikisiyle de açıktı arası.

— Şansın açık olsun... – dedi.

Adam kımıldamıyordu. Komiser ekledi:

— Benim söyleyeceğim bundan ibaret.

Komiser yardımcısı, kolunu omuzuna atıp sürükledi adamı yandaki odaya. Adam bırakmıştı kendini.

— Katır gibi inatçısın birader... – diyordu adama komiser yardımcısı, kolundan sürüklerken –. Sana ne yapman gerektiğini söylüyor işte komiser bey. İnsan biraz da kendi çıkarını düşünür canım...

Yan odaya geçmişlerdi.

— Kanuna böyle mi saygı gösteriyorsunuz... – dedi yargıç.

Koltuğunu geriye doğru itti komiser:

— *Gentile amico*... – diye başladı –. Cömert yürekli dostum...

Yargıç sözünü kesti:

— Kanunu saydırmakla görevli olanlar, yani sizler böyle davranacak olursanız...

Komiser ayağa fırlamış ve parmaklarının ucuna basarak kapıyı kapamağa koşmuştu. Eliyle yargıca susmasını işaret ederek döndü. Sonra da kollarını havaya kaldırdı umutsuzluk içinde. Sonra güldü.

— Siz meslek hayatınızı Porto Manacore'de sona erdirmeğe yemin mi ettiniz kuzum *carissimo amico*?. ..– dedi...

— Ne olur yani?

— Merhum Frederic hazretlerinin meslekte bir adım ilerlemenize hiç bir yardımı olamaz.

— Gidip hayatını yurt dışında kazanmasına engel olduğunuz bu adamın çocukları var... – dedi yargıç –. Ve o çocuklar şu anda belki de açlıktan gebermektedir.

Yargıca doğru eğildi komiser, ellerini omuzlarına koyarak cevap verdi:

— Peki ya bizler sayın yargıcım? Hiç kimsenin yakasını kurtaramadığı bu namussuz şehirde bizler de gebermekte değil miyiz sanki ha?...

Eski Mahalle'deki bir meyhanede, Matteo Brigante'nin önayak olmasıyle başlayan bir partiye, don Cesare'nin kâhyası Tonio, altıncı olarak kabul olundu. Beş kişiyle de oynanabilir Kanun, altı, yedi ve daha fazla kişiyle de oynanabilir; ama asıl tadı, altı kişiyle çıkar.

Porto Manacore'de, Kanun dahil her şey, Matteo Brigante'nin kontrolundadır. Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin eski bir onbaşısıdır Matteo Brigante. 1945'te, yenilgiden sonra şehre döner dönmez kurmuştur kontrolunu. Ellisine merdiven dayamış, ama onbaşı üslubunu hâlâ yitirmemiştir: Anîde düdüğünü ağzına götürüp öttürecekmiş gibi gelir insana hep. İnce, siyah ve gür bir bıyığın altında incecik bir ağzı vardır; daima gergindir dudakları, güldüğü zaman bile. Her şeyi kontrol etmek, hiç bir iş yapmamak demek olduğundan, mahkemeyle hiç bir alışverişi olmaz Matteo Brigante'nin; mahkûmiyeti yoktur. Aslında mahkûm edilmiştir bir kere; ama harpten çok önce, kızkardeşlerinden birinin ırzına geçen bir delikanlıyı bıçakladığı için mahkûm edilmiştir. Ama kendisine itibar sağlayan bir suçtur bu; Güney mahkemelerinin sınırsız bir hoşgörüyle yargıladığı *şerefli suçlar*'dan biri... Matteo Brigante her şeyi kontrol eder, dedik: En başta, bütün balıkçıları; kayıkla av-

lananları, *trabucco* balıkçılarını, dinamitle avlananları. Limon satıcılarını ve limon alıcılarını olduğu kadar, limon hırsızlarını da kontrol eder. Zeytin preslerini olduğu kadar, preslerde hırsızlık edenleri de. Açıkta Amerikan sigarası yüklü yatlara yanaşan kaçakçılar kadar, motorlarıyle bütün kıyıyı sabaha kadar tarayan gümrükçüler de Matteo Brigante'nin kontrolundadır. Gümrükçülerin anîde yanıp bütün koyları delik deşik eden farları, eğer Brigante dikkatsizliklerinin ücretini önceden ödediyse, sönük kalacaktır. Sevişenleri de o kontrol eder, sevişmeyenleri de; boynuzlananları olduğu kadar, boynuzlatanları da. Hırsızlara yol gösteren odur, polise ipucu veren de o; dolayısıyle hırsızlar da, polis de onun kontrolundadır. Bazen kontrol etsin diye para verilir Matteo Brigante'ye, bazen de etmesin diye. Böylece, Porto Manacore'yle yakın bucaklarda çevrilen, ticarî yada bütün başka işlerden payını alır. Sözün kısası, Matteo Brigante'nin kontrolundaki şeyler o kadar saymakla tükenmez ki, *pizza* dükkânındaki börekçi çırağı Pizzaccio'yu işinden çekip yanına yardımcı almıştır.

O akşam, belediyenin turistler şerefine verdiği baloyu gidip kontrol etmeden önce, yardımcısını bir Kanun partisine çağırmıştı Brigante. Pizzaccio, eski börekçi çırağına takılmış alaycı bir lakaptır; «pişmemiş=*pizza*» diye çevirebilirsiniz. Tıpkı bunun gibi, Floransa'nın kahramanlar çağında da Lorenzo'ya, Lorenzaccio lakabı yakıştırılmaktaydı.

Tonio'nun öteki oyun arkadaşları şunlardı:

Eskiden Guatemala'ya göçmüş, ama son demlerini memleketinde yaşamak üzere Porto Manacore'

ye dönüp küçük bir zeytinlik satın almış olan Amerikalı. Gene eski göçmenlerden, bugün kamyonetiyle meyve ve balık nakliyatı yapan Avustralyalı. Ve don Ottavio'nun oğlu don Ruggero... Don Ruggero, Napoli Hukuk fakültesinde öğrenim görmektedir; yaz tatillerinde gelir Porto Manacore'ye; vaktini, birer aptal diye nitelediği eşraf ve erkân kızlarıyle flört ederek öldürmektense, babasına bağlı köylülerin karılarıyle yatmak ve meyhanelerde kafayı çekmekle geçirir.

Tonio, karısı Maria'nın dikkatinden kaçırabildiği ikiyüz liretle, bunların çapında olmaktan uzaktı tabiî. Ama bir süre dayanabilirdi. Her partinin mizası, bir litre Andria şarabı olarak kabul edildi nitekim. 14 derecelik bir kırmızı şarap, litresi yüz yirmi liret. Altı oyuncudan dördü, kaybetmeğe mahkûmdur her partinin sonunda. Yüzyirmiyi dörde bölersen, otuz eder; ikiyüzü otuza bölersen, altı; yirmi liret de kalır. Yani ikiyüz liretle Tonio, altı kere deneyebilir şansını, hattâ yedi kere; çünkü meyhaneci, on liret kredi açar ona. Kaldı ki oyuna tadını veren, ne tehlikeye atılan paranın miktarı, ne de içilen şaraptır; kanunun kendisidir, oyuna tadını veren; ezer yada ezilirsiniz altında; ezince mutlu, ezilince zavallısınızdır.

Kanun, bütün güney İtalya'da oynanan bir oyundur; iki dönemlidir. Birinci dönemde bir «ganyan» seçilir. *Padrone*, yani patron diye adlandırılır bu «ganyan». Seçim, yerine göre iskambillere, zarlara, hattâ bazen saman çöplerine başvurularak, mümkün olduğu kadar çabuk yapılır.

O akşamki seçim iskambille yapıldı. Pizzaccio kazandı seçimi, ve ilk partinin patronu oldu.

Meyhaneci bir testi şarap getirip koydu Pizzaccio'nun yanına. Tezgâhta içenler yaklaşıp masanın çevresinde halka oldular. Herkes susmuştu.

Kanun oyununun ikinci dönemi, patronun seçiminden sonra başlamaktadır. Bu dönem de, kendi içinde iki bölüme ayrılır. Önce patron, kendine bir *sotto-padrone*, yani bir patron yardımcısı seçer.

Nitekim işte Pizzaccio, öteki beş oyuncuya teker teker bakıyor şimdi. Gözleri önce şunun, sonra bunun üzerinde takılı kalıyor; şaşkınlık numarasında, sözün kısası. Bekletiyor iyice, tadını çıkarıyor işin. Kanun'u biliyor.

— Yürü artık... – diyor meyhaneci –. Pizzan pişti iyice.

— Daha tam pişmedi... – diye cevap veriyor Pizzaccio.

Bunu söylerken, gözleri Tonio'nun üzerindedir.

— Tonio'nun... – diye başlıyor –. Tonio'nun enfes bir baldızı var...

Bütün gözler Tonio'nun üzerindedir şimdi. Tonio ise, başı önünde, elleri masanın üzerinde, hareketsiz kalmıştır.

Kanun, patronun kanunudur oyunda. Her şeye hakkı vardır patronun: İstediğini söyler, istediğini söylemez; soru sorar, sorulanın yerine kendi cevap verir; över, küfreder, takılır, yakıştırır, iftira eder; aklına eserse şerefiyle oynar adamın. Kaybedenlere, sessiz ve hareketsiz, katlanmak düşer. Kanun'un temel kuralı, işte budur efendim.

Pizzaccio devam ediyor:

— Fıstık gibi baldızı olan bir patron yardımcısı seçmek, hiç de fena olmazdı hani... Tonio'yu kendime yardımcı diksem, Marietta'cığımı koynuma konuk kondurur mu acaba?...

Bütün gözler Tonio'ya dikili kalmıştır. Kâhyanın Marietta'nın etrafında pervane gibi döndüğü, ama kızın ona yüz vermediği herkes tarafından bilinmektedir. Manacore'de, özellikle de tüm bakışların sizi gözlediği bir sahte yalnızlık dünyası olan don Cesare'nin bataklığında, kızkardeşten baldıza, yengeden yeğene, aile içi kadın tutkusu, bütün erkekleri deliye döndürmektedir. Ve Pizzaccio'yu Kanun oynarken dinlemek, başlı başına bir zevktir; daima iyi nişanlar, bamtelini yakalar karşısındakinin hep, onikiden vurur. Aferin... Ve Tonio, kolalı beyaz ceketinin içinde, sessiz ve hareketsiz beklemektedir. Doğrusu ona da aferin.

— Acele işe şeytan karışır... – diyor Pizzaccio –. Eğer biz bu Marietta'yı gerçekten koynumuzda görmek istiyorsak, Brigante'ye başvurmamız daha doğru olmaz mı...

Matteo Brigante'nin de Marietta'nın peşinde olduğunu, ikide birde sütunlu konağın yolunu tuttuğunu, olur olmaz laf attığını genç kıza, Marietta'nın da bu «manidar» şakalara kışkırtıcı bir gülüşle karşılık verdiğini bilmeyen yoktur. Onu su haznesinin üzerindeki köprüden rahat adımlarla geçip don Cesare'nin villasına yönelirken gören Tonio'nun derhal suratı asılır; ve Brigante'den çekinmesine rağmen, almaz selâmını ziyaretçinin. Brigante, bakireleri sever. Nişanlıların, âşıkların, ağabey ve babaların, Brigante'ye saldırmayı gözleri yemez kolay kolay. Ama

unutmamalıdır ki, namusunu temizlemek ihtiyacı, insanın gözünü karartabilir. İşte bunun içindir ki Brigante, üzerinde daima bir aşı bıçağı taşır. Ürkülen bir silâhtır bu aşı bıçağı, ustura gibi keskindir, meşrudur üstelik; meyveciliğin yaygın olduğu bir memlekette, en basit çalışma aletlerinden biridir; sözün kısası, hem tehlikelidir, hem kanuna ters düşmez. Tıpkı Brigante gibi. Ve Brigante, aşı bıçağını sinsi bir ustalıkla kullanır; dolayısıyle Tonio, ona açıktan meydan okumağa hiç bir zaman cesaret edememiştir, edemez... Bütün bunlar da herkes tarafından bilinmektedir; ve işte bunun içindir ki bütün bakışlar, Tonio'nun üzerine dikili kalmıştır.

Matteo Brigante'ye soruyor Pizzaccio:

— Marietta'cığımı bana aktaracak mısın?

— Yolu açtıktan sonra.

— Tamam... – diyor Pizzaccio –. Senin açtığın yoldan yürümek çok daha rahattır. Patron yardımcısısın.

Çevreden bir onay mırıltısı yükseliyor: Uyarınca başlamaktadır parti, kesin ve pürüzsüz. Aferin.

Tonio da renk vermemiştir. Doğrusu ona da aferin.

Patron yardımcısının seçimiyle, Kanun oyununun ikinci döneminin ilk bölümü de sona ermektedir.

Kaybedenlerin ödeme sırasıdır şimdi. Nitekim Amerikalı, Avustralyalı, don Ruggero ve Tonio, meyhaneciye otuzar liret toslamışlardır.

Partinin patronu Pizzaccio, bardağına şarap doldurup dudaklarına götürüyor. Böylece, ve kural budur, Kanun oyununun ikinci döneminin ikinci bölümü başlamaktadır.

— Kırallara lâyık bir şarap!... – diye bağırıyor Pizzaccio –. Bir tadına bak şunun, yardımcı hazretleri.

Pizzaccio'nun, hayattaki patronu Matteo Brigante'ye bir patron gibi hitap ettiğini işitmek, ayrı bir keyif. Eski Roma'daki Sekendiz âlemlerinin çağımızdaki bir yankısı olan bu hiyerarşi değişmeleri, Kanun'un tadını bir kat daha arttırmaktadır.

Brigante, bardağına şarap doldurup tattı.

— Böyle bir şarabı şu domuzlara koklatmak bile günahtır... – diyor.

— Keyfin bilir... –diye cevap veriyor Pizzaccia –. Patron yardımcısısın.

Brigante, sonuna kadar dikiyor bardağını.

— Doğrusu bir bardak daha içerim... – diyor.

— Hakkındır... – diye cevap veriyor Pizzaccio.

Ve bir bardak daha dolduruyor kendine. Testide yedi bardaklık şarap bulunmaktadır. Böylece dört bardak şarap kalmış oluyor.

Patronla patron yardımcısının, bütün testiyi, kaybedenlere tek yudum ikram etmeden, bitirdikleri de olur. Haklarıdır bu. Ama başlangıçta tadı yoktur. Ancak gece yarısına doğru ve partiler birbirini kovaladıkça, ve hele oyunculardan biri yada birkaçı, şanssızlıkla gaddarlığın elele vermesi sonucu, bir tek kere bile patron yada patron yardımcısı seçilememişse, üstüste kazanmış olanlar koca testiyi ağır ağır içerken öbürlerinin sessiz öfkesini seyre doyum olmaz. Ama Pizzaccio ile Brigante, daha ilk partinin başlangıcında, yani henüz herkes sinilerine hâkim durumdayken, hırsa kapılıp bütün testiyi tek başlarına tüketmeyecek kadar iyi oyuncudurlar.

İkinci bardağı da ağır ağır dikmişti Brigante.

Don Ruggero dayanamayıp:

— Susuzluktan geberiyorum... – diye atıldı.

Brigante, patronuna sordu:

— Bir bardak ısmarlayalım mı şuna?

— Keyfin bilir... – dedi Pizzaccio.

Brigante, don Ruggero'nun bardağına derhal şarap doldurdu. Yılın büyük kısmını Napoli'de geçiren, yani Porto Manacore'ye özgü muzipliklere ister istemez uzak kalan bir çocuğu inletmenin anlamı yoktu; kaldı ki don Ruggero, doğuştan, öbür oyuncuların iğneleriyle yaralanmayacak kadar yücedeydi. Aslında don Ruggero, vasat bir oyuncudur. Ama Vespa'sını ve kayığını nazlanmadan ödünç verdiği, seve seve içki ısmarladığı ve bir de kendini oyuna kaptırınca kurbanına zehir saçtığı (ki bu, Kanun'un en büyük erdemidir) için, partilere daima kabul edilir.

Böylelikle testide, sadece üç bardak şarap kalmıştı.

Amerikalı:

— Bana bir bardak ısmarlasana... – dedi Brigante'ye.

Bu oyunda: «Bana bir bardak ısmarlasana...» denmesi gerekir; ve talep, patrona değil, patron yardımcısına yöneltilecektir. Yani biraz önce don Ruggero: «Susuzluktan geberiyorum...» demekle, kural dışına taşmıştır. Ama gene biraz önce açıklanan nedenlerden ötürü de hatası bağışlanmıştır.

Kanun'a göre patronu olan Pizzaccio'ya döndü Brigante:

— Bir bardak ısmarlayalım mı şuna?

— Keyfin bilir... – dedi Pizzaccio.

— Bana kalırsa ısmarlamayalım... – diye hücuma girişti Matreo Brigante –. Çünkü üstat, mıhsıçtının biridir. Cimriliği teşvik etmekten başka işimiz mi yok yani?

Pizzaccio safça sordu:

— Gerçekten mıhsıçtı mı ha?

— Zeytinlerinden daha da cimridir... – dedi Brigante.

Amerikalının nekesliği, zeytinliğinin ağlanacak hali kadar ünlüdür. Ve bu nekeslik, zeytinliğin durumunun bir sonucu olsa gerektir. Guatemala'dan döndüğü günlerde, bulutlarda yüzerdi Amerikalı. United Fruit kumpanyasının topraklarını anlata anlata bitiremezdi bir türlü; dediğine göre, bu kumpanyanın elindeki büyük tarım işletmelerinden birinin müdürlüğünü yapmıştı. Ne var ki bu arada, Güney İtalya'da adama külâhının ters giydirildiğini herhalde unutmuştu. Nitekim, iyice kısırlaşmış bir zeytinliği, üstelik anasının nikâh parasına sattılar Amerikalıya; andıkça köpürür. Brigante ile Pizzaccio, hâlâ kanayan yaranın içinde döndürdükçe döndürüyorlardı kızgın demiri; ve oyuncularla seyirciler, gözlerini Amerikalıdan ayırmıyordu. Mosmor kesilmişti Amerikalı. Bu gece sıtma nöbeti tutmazsa iyidir. Gene de iyi dayanıyordu, aferin. Tek kelime söylemiyor, kımıldamıyordu. Aslında bir süre daha Amerikalıya sataşmaları gerekirdi belki, ama Tonio'ya döndüler: Aşk yaralarını kanatmak, daima daha keyiflidir.

Avustralyalı davrandı nihayet:

— Bana bir bardak ısmarlasana...

Güven dolu bir sesle yapmıştı talebini: Brigante'yle iş ilişkisi vardı, emindi eli boş çevrilmeyeceğinden. Kamyonetiyle, meyve sandıklarının altında, kıyı boyunca teslim aldığı Amerikan sigarası paketlerini de nakleder Avustralyalı; ve hesabında daima dürüsttür; Brigante, kaçakçıların yalan söyleyip söylemediğini bu sayede öğrenmektedir. Yani don Ruggero gibi Avustralyalı da işin içine girince, oyuncuların en vazgeçilmez çıkarları, Kanun'un gerekleriyle çelişki haline düşer; başka bir deyişle, tiyatro kuralları, gerçek karşısında selâma durmaktadır. Aslında hiç bir oyun yoktur ki, kendi öz kurallarına tıpatıp uygun yürüsün; rulet gibi en kesin talih oyunlarında bile kazanma şansı en fazla olan, en fazla kaybetmeyi göze alabilendir.

Pizzaccio ile Brigante, âdet yerini bulsun diye birkaç tatsız şakayla işi idare ettiler ve Avustralyalı bir bardak şaraba kondu.

Sonra Pizzaccio doldurdu bardağını ve ağır ağır, sessizce içti. İstediği zaman istediği kadar içmek, sadece patronun imtiyazıdır. Sonra da Tonio'ya döndü Pizzaccio:

— Sen de bir bardak istemez miydin?

— Hayır... – dedi Tonio.

— Keyfin bilir.

Son bardağı da bir dikişte Brigante yuvarladı. Ve böylece sona erdi akşamın ilk partisi.

İkinci partinin patronu olarak Amerikalıyı seçti kâğıtlar. Amerikalı da kendine yardımcı olarak, don Ruggero'yu. Motteo Brigante'ye çekinmeden saldırabilecek tek oyuncu, Amerikalının gözünde, don Ruggero'ydu. Öyleydi de aslında. Ne var ki de-

likanlının canı sıkılmaktaydı. Napoli sokaklarındaki turist kız avcılıklarını hatırlamıştı birden; Capri vapurunun akşam dönüşleri canlanıyordu gözünde; ve vapurdan boşalan İngiliz, İsveç, Amerikan kızları. Hele Amerikalı kızlar; av hayvanı pozuna bürünen ikiyüzlü avcılar yani. Birkaç yıldan beri bu açlar ordusuna Fransız kızları da katılmıştı, işin tuhafı; Fransız erkekleri, o dillere destan zamparalıklarını kaybetti artık canım; Mussolini, Fransız ulusunun tam bir çökme halinde bulunduğunu söylerken, yerden göğe haklıydı. İşte bu düşüncelerin dalgınlığında, gelişigüzel yürüttü oyunu don Ruggero, üstüste üç bardak şarap yuvarladı; ne kadar çabuk kafayı tutarsa o kadar iyiydi, bir an önce sona ersin bu pis taşra gecesi! Ve Tonio kendisine: «Bana bir bardak ısmarlasanıza...» dediği zaman, hiç bir açıklamada bulunmaksızın, «olmaz»ı yapıştırdı. Bunu fırsat bilip Tonio'yu zıpkınlamayı şerefine yedirememişti. «Olur» da diyebilirdi pekâlâ; tesadüfen «olmaz» demişti. Tesadüfen? Yada belki de Tonio'nun o anki utangaçlığı, ona, bütün bir gece koynunda kalıp da ertesi sabah hiç bir şey hatırlamıyor numarasını yapan bir turist kızı hatırlattığı için.

Hiç ara vermeden üçüncü partiye girdiler. Ve kâğıtlar bu sefer Brigante'yi patronluğa getirdi; Brigante de Pizzaccio'yu, patron yardımcılığına.

Brigante, şeref kadehini henüz tamamlamadan hücuma kalktı Tonio'ya:

— Benim yardımcıdan hiç bir isteğin yok mu?

— Yok... – diye cevap verdi Tonio.

Beyaz ve tombul kâhya, elleri açık olarak masanın üzerindeydi; ve gözleri, ellerine dikili.

Brigante, üstelemeğe koyuldu:

— Niye istemiyorsun Pizzaccio'dan sana bir bardak ısmarlamasını ha? Üstüste üç parti kaybettin, bir bardak bile şarap içmedin daha. Susuzluğunu gidermek, bence hakkındır.

— Hiç bir şey istememek de hakkımdır... – diye cevap verdi Tonio.

Bir onay mırıltısı yükseldi: Tuzağa düşmemişti Tonio, aferin.

Brigante, Pizzaccio'ya dönmüştü:

— Seninki kolay kolay sinirlenmiyor... – dedi –. Kuru gürültüye pabuç bırakmam, diyor. Don Cesare'nin kâhyası ne de olsa öyle değil mi; bugüne bugün koskoca bir patron yardımcısı. Patron yardımcısı dediğin de, kendini saydırmalıdır...

— Don Cesare'nin orada, patron yardımcılığı, karı milletine düşer... – dedi Pizzaccio.

Brigante kaçırmadı fırsatı:

— Anlat hele, nasıl oluyor o iş?

Pizzaccio başladı:

— Şu hep bildiğimiz Julia var ya, moruğun biri deyip de geçmeyeceksin. Bundan otuz yıl önce karpuz gibi memeleri vardı oncağızın, eksik olmasın. Vede don Cesare, söz konusu karpuzları okşamaktan gına getirdiğinde, insan nelerden usanmıyor allahkahretsin, söz konusu Julia'yı fukara bir adamla başgöz edip everdi. Ama çok geçmeden öldü adam; ömrü, utanca vefa etmedi...

— Şimdi çakozluyorum... – dedi Brigante –. Adamcağız, don Cesare'nin kâhyasıyım diye çalım satıyordu herhalde; ama aslında ipler, Julia'nın elindeydi.

— O çağda sen bahriyeliydin. Durumu bilemezsin. Ama işler, aynen senin tahmin ettiğin gibi geçti... Ölmeden önce, Julia'ya üç kız doğurtmuştu adamcağız. Büyüğünün ismi Maria'dır.

— Şu bizim Tonio'nun Maria'sı olmasın sakın!

— Çatlama, anlatacağız... Maria'cığım onaltısına bastığında, don Cesare'nin görmezlik edemeyeceği kadar şirinleşmiş ve serpilmiş bulunuyordu. Karpuzları, anasınınkilerden daha sert, hem de daha yuvarlaktı. Don Cesare o kadar hoşlaştı ki bu işten, pusulayı şaşırdı üstat; yani ki Maria'nın karnı, burnuna erdi. Yüklü hatunu başgöz edecek bir boynuzlu bulmak gerekiyordu acele. Fazla aranmadılar: Tonio, aslanlar gibi atıldı ermeydanına...

Konuşun bakalım, diyordu içinden Tonio. *Ötün bakalım ötebildiğiniz kadar. Patron yada patron yardımcılığı bana düştüğünde, bunlara benzemez neler işiteceksiniz. Sen Matteo Brigante, bugün Napoli Bankasında hesap açtırdın diye beyefendi pozundasındır ama, daha dün kralın gemilerinde onbaşılık ederken, tüm Ancona denizcilerinin karının üzerinden geçtiğini biz daha unutmadık. Hatunun böylece kazandığı paralarla satın aldın, bugün oturduğun o eski saraydaki apartmanı. Sen de Pizzaccio, sen de, beşyüz lirete Alman turistlerin altına yatan ibne...*

Cellâtlarına işte böyle kan kusturacaktı Tonio; için için bileniyor, suratlarına kırbaç gibi indireceği hakaretleri hazırlıyordu. Bütün gözler kendisine dikiliydi gene. Ama o, kolalı ceketinin içinde, hareketsiz ve sessizdi. Buna karşılık, Matteo Brigante ile Pizzaccio huysuzlanmağa başlamışlardı.

— Eğer yanılmıyorsam... – dedi Brigante –.

bizim Tonio, don Cesare'nin kâhyasıyım diye göstermelik ortada dolanıyor; asıl atların bağlandığı kazık, Maria'nın elinde...

— Evet... – dedi Pizzaccio –. Maria, uzun bir süre elinden koyvermedi o kazığı...

Güldü. Gülüşten çok bir kıkırdayıştı bu. İyice görmek istermiş gibi Tonio'ya eğildi sonra, ve devam etti:

— Demeğe kalmadan efendim, Maria'nın kızkardeşi Elvira onsekiz yaşına bastı...

Brigante tamamladı sözünü yardımcısının:

— Bu sefer de don Cesare, kazığı Maria'nın elinden alıp onun eline verdi.

— Şimdi sıra Marietta'cığındadır... – dedi Pizzaccio –. Onun da eli kulağında.

— Yahu bu don Cesare, âdemoğlu mu, yoksa bildiğimiz azman boğa mı?

— Bilirsin has boğalar katiyen ihtiyarlamaz... – dedi Pizzaccio –. Gözlerini şöyle bir Marietta'ya çevirdiğinde, haspanın nasıl fıkırdamağa koyulduğunu bir görsen!

Bu defa Brigante eğildi Tonio'ya doğru:

— Senin ev de kusursuz bir ev maşallah... – dedi.

Pizzaccio tamamladı:

— Perdeler sımsıkı kapalıdır ama kapı daima açıktır.

«Konuşun bakalım...» diyordu içinden Tonio. Kanunu yürütme sırası ona geldiğinde, suratlarına kırbaç gibi indirmek üzere, korkunç hakaretler hazırlıyordu. Ama bir yandan da, şu ana kadar üç kere otuz liret uçlandığını hesaplıyordu; patron olmak

için artık sadece dört kere daha deneyebilirdi şansını. Oysa altılı partilerde, bir oyuncunun üstüste onbeş yirmi kere kaybettiğine çok rastlanmıştır. Katiyen adalete uygun bir oyun değildir Kanun. İspatı da meydanda: Başlangıçta sermayesi sınırlı olanlar, tüm şansını katiyen kullanamaz.

Gözlerini, masanın üzerindeki bembeyaz tombul ellerinden ayırmaksızın, işte böyle düşünüyor Tonio. Ellerinin titrediği falan yok; ama içinde bir yer var, patron olabilmek için sadece dört şansı kaldığını düşündükçe, bilseniz nasıl sıkışıyor.

Seyircilerin çoğu masadan ayrılmış, alçak sesle oyunu tartışmağa başlamışlardı. Bir kısmına göre Brigante, Tonio'ya karşı haddinden fazla saldırgan; Pizzaccio da patronuna karşı haddinden fazla köpekçe davranıyordu. Oysa Kanun, kurbanla cellât arasında belirli bir mesafe; kurbanların seçiminde de arada bir değişiklik gerektirir. Okları, âdeta bilmezlikten gelerek, safça savurmak zorundasınızdır bu oyunda... Bir kısmı da tam tersine, Brigante ile Pizzaccio'ya övgü döktürmekteydi: Darbelerin bir tek aynı hedefe indirilmesi ve seçilen kurbanın amansızca dağlanması, oyunun temel şartıydı... Entellektüel bir deyişle, bu konuda iki ayrı «oktıl», çekişme halindeydiler.

Oyun tarzları üzerinde tartışıldığını nihayet anlayan Brigante ile Pizzaccio, çabucak konu değiştirmeğe yöneleceklerdir. Önce birer bardak şarap koydular kendilerine; sonra da Pizzaccio, bardağını yapmacıklı bir neşeyle havaya kaldırarak bağırdı:

— Don Cesare'nin karıları şerefine içiyoruz!

Hemen ardından Avustralyalı girdi araya:

— Bana bir bardak ısmarlasana...
Ve ona yüklendiler.

Murat'nın çam ağacı altında, balo başlamış bulunmaktadır. Kalın dallara asılmış mavili beyazlı karpuzlar, Ana Meydan'ın bir kısmıyle Garibaldi caddesinin girişini tamamıyle aydınlatıyor.

Dans pisti, orkestra yeri, büfe ve büfenin çevresindeki tek tük masalarla iskemleler, meydanın geri kalan kısmından yeşile boyanmış tahta bir parmaklıkla ayrılmış bulunmakta. Giriş, ikiyüz lirettir. Dışarda, dansetmek için ikiyüz liret veremeyen delikanlılarla genç kızlar, bir saatin ibreleri doğrultusunda meydanda dönerek «piyasa»ya devam ediyor. Meşgalesizlerse, Eski Mahalle'ye dönmüştür; içiçe geçmiş, üstüste konmuş, birinin taraçası öbürünün avlusunu, her oda bir başka odanın kiler yada mahzenini meydana getirerek, Porto Manacore'nin tacı ermiş Ursula d'Uria kilisesinden dalgakırana kadar aralıksız sıralanan evlerine. Ve şu anda, yoksulluk derecelerine göre bir yatağın, bir ot şiltenin yada sadece bir örtünün üzerine yan gelip yatmış, balodan kendilerine kadar yükselen yada inen cazın uğultusunu dinliyor olmalılar. Garibaldi caddesindeki eczacının termometresi, halâ 30 dereceyi göstermektedir.

Komiser Attilio, Devlet ziraat mühendisini birlikte bir kadeh içmeğe davet etmişti. Adliyenin karşısında, Ana Meydan'ın köşesindeki Sporcular Barı'nın taraçasına oturdular. Bütün balonun en rahat seyredildiği yere.

Balo şerefine komiser de, bar sahibinin, taraçayı

Garibaldi caddesine taşırmasına izin vermişti. Böylece masaların ilk sırası, adliyenin bodrum katında bulunan cezaevinin kafeslerine, elini uzatsan tutabilecek kadar yakın hale geliyordu. Yalnız sayfiyeciler vardı taraçada; oğullarıyle kızları, Murat'nın çamı etrafında dansetmekte olan Foggia'lı ve bütün öteki iç şehirli tüccarlarla memurlar. Bölgenin zenginleri, Kuzey plajlarında yada Abruzzo'daki dağ otellerinde geçirir tatillerini. Taraçada, Manacore eşrafından noterler, avukatlar, hekimler de göze çarpmaktadır; ama hanımlarını almamışlar yanlarına, erkek erkeğe oturmaktalar. Hemen yanıbaşlarında, bu olağanüstü gecenin dört bir yana yaydığı müziği ve tüm uğultuları can kulağıyle dinleyen mahpuslar bulunduğunu, içlerinden kaç tanesi aklından geçirir dersiniz? Mahpuslar şarkı söylemiyor artık; caz havalarını bilmiyorlar ki. Yargıç Alessandro'nun, bir bidayet mahkemesinin yetki sınırları içinde mahkûm ettiği basit birtakım portakal yada limon hırsızları, dinamitle balık avcıları, ufak tefek bıçaklama olaylarının kahramanlarıdır işin ucunda bu mahpus dediklerimiz.

Ziraat mühendisi açtı sohbeti:

— Cazınız iyi bir caz... – dedi.

— Bizimki gibi küçücük bir şehir için, eşi bulunmaz bir caz...– diye cevap verdi komiser.

Bir yandan da gözleriyle, yeşil parmaklığın öbür tarafında, büyük çamın altında danseden Giuseppina'yı izlemekteydi.

Mühendis devam etti:

— Ben Cremone'de öğrenciyken, Ziraat Okulu'nun cazında bateri çalardım, bilir misiniz...

Ziraat mühendisi, kumral, alnı yusyuvarlak bir Kuzeylidir; pembe yanaklı bir Lombardiyalı. Yirmialtı yaşındadır henüz; ve üç yıldır da, ilk memuriyet yeri olan Porto Manacore'dedir. Keçi yetiştirme konusuna ilgi duyar özellikle. Gölün batısında kurak tepelerin üzerindeki ücra bir evde yaşar; hükümet tarafından verilmiş iki damızlık tekeyle bir kısmını parasını kendi cebinden ödeyerek Anadolu'dan getirttiği çeşitli keçi cinsleri için örnek bir ağıl da kurmuştur evin yanına; hayatta biricik amacı, Manacore kıyılarının iklimine uygun ve don Cesare'nin o kadidi çıkmış keçilerinden iki üç kat daha fazla süt veren yepyeni bir keçi cinsi ortaya çıkarmaktır. Yirmi ilâ otuz yıl içinde bu işi başaracağı umudundadır mühendisimiz. Kuzeyde doğup yetişmiş, aklı başında bir teknisyendir; Lombardiyalıdır üstelik, tuttuğunu koparan cinsindendir.

— Burada da bateri çalmayı isterdim doğrusu... – diyor –. Ama insan memur olunca, kamuoyunu hesaba katmak zorunda kalıyor.

— Bizler de bazı kurallara uymak zorundayız... – diye cevap veriyor komiser.

Lombardiyalı devam ediyor:

— Yaşımdan genç gösteriyorum nedense. Bir de bateri çalacak olsam, köylüler artık beni hiç ciddiye almaz.

Komiser dalgın bir sesle:

— Geri kafalılık işte... – diyor.

— Galiba haklısınız. Keçi cinsinin düzeltilebileceğini bir türlü anlamak istemiyorlar örneğin...

— Keçiyi başka işte kullanıyorlar da ondan... – diyor komiser.

Dişlerini göstererek gülüyor. Güzel dişleri vardır komiserin ve bundan gurur duyar. Ama mühendis kavramamıştı lâtifenin anlamını, kendi derdindeydi o, devam etti gene:

— Kuzey şehirlerinde, caz amatörleri tarafından kurulmuş klüpler vardır; ve bir memuru, avukat ya da hekimlerle aynı klübün üyesi diye kınamak, kimsenin aklından geçmez. Ama sizin caz klübünüzde, sadece delikanlılar görüyorum.

— Manacore'ye tâyin edilmek, sizin için gerçekten talihsizlik olmuş... - diyor komiser.

Lombardiyalı itiraz ediyor:

— Ben Manacore'den şikâyetçi değilim, tam tersine son derece ilginç buluyorum şehrinizi.

— Nakliniz için çok uzun süre beklemeniz gerekecek. Bir alay memur tanımışımdır burada, başka bir yere tâyinleri çıkmadan emekliye ayrılmışlardır.

— Tâyin talebinde bulunmuş değilim ki ben. Üstelik keçiler beni müthiş ilgilendiriyor.

— Anlıyorum... - dedi komiser.

Romalılardan biriyle danseden Giuseppina'yı gözlemekteydi. Delikanlı, uzun boylu ve çevik. Tam Romalılara özgü, kısa ve kalın bir ağzı var; alt dudağı kibirle havalanmış... Giuseppina gülüyor. Elini delikanlının göğsüne koymuş, gülerek uzak tutuyor onu kendinden. Cılız sırmalı vücudu, alaycı delikanlının kollarında gergin bir yay çiziyor.

— Ben sizin yerinizde olsam... - diyor komiser -, don Cesare'nin Marietta'sını hizmetçi olarak alma konusunda ısrar etmezdim.

Ziraat mühendisinin karı koca iki hizmetçisi var; adam örnek ağıla bakar, kadınsa ev işleriyle

uğraşır. Ama ağıl gittikçe daha çok emek istediğinden, mühendisimiz, ev işlerine bakmak üzere küçük kızını istemiştir ihtiyar Julia'dan. Prensipte ve ücrette anlaşmış durumdadırlar, ama gene de don Cesare'nin onayını beklemek gerekiyor. Peki ama niçin sahi? Julia, kızını istediği yere yerleştirmekte hür değil mi yoksa? Ve sonra nasıl oluyor da komiser bu meseleyi biliyor? Herhalde mesleğinden dolayı; polis olmak demek, herşeyi bilmek zorunda olmak demektir...

Dişlerini göstererek gülüyor komiser:

— Herkes herkesin hafiyesidir burada... – diyor –. Benim görev olarak yaptığım şeyi, ötekiler zevk olarak yapar... İşte bunun için bakire bir kızı hizmetçi almamanızı öğütlüyorum ya zaten...

Lombardiyalının pembe yanakları kıpkırmızı kesildi birden. Öfkelenmişti. Ne sanıyorlardı yani onu? Düpedüz bir ırz düşmanı olarak mı görüyorlardı?

— Güneyde bütün bakireler orospu tabiatlıdır... – dedi komiser.

Mühendis:

— Kuzeydekiler de öyledir... – dedi.

— Kuzeydekiler sonunda yatar.

— Hepsi her zaman yatmaz.

— Ama hiç olmazsa, bir adamı deliye döndürecek kadar uğraştırdıktan sonra yatmak dürüstlüğünü gösterir Kuzeydekiler.

— Bunun bir Kuzey - Güney meselesi olduğunu hiç sanmıyorum.

— Dinleyin... – diye açıklamağa girişti komiser –. Ya Marietta'yla yatacaksınız, yada yatmayacaksınız. Ama her iki şıkta da, kızın ırzına geçtiğiniz yada geç-

meğe teşebbüs ettiğinize dair en azından on tanık çıkacaktır karşınıza. Başta papas olmak üzere bütün kilise ayağa kalkacaktır. Ve kendinizi mahkemede bulacaksınızdır. Bu durumda da kızla ya evleneceksiniz, yada ömür boyunca nafaka vereceksiniz...

İnsanların bu kadar karanlık ruhlu olabileceğine inanmıyor bir türlü mühendis, ve «bu» meselede kötülük düşünmediğini ispata çalışıyor. Dans sona ermiştir bu sırada; ve Giuseppina, avukat Salgado'nun kızının yanına, oturmağa yönelmiştir. Ve komiser, Marietta'yı hizmetçi almakla karşılaşabileceği tatsızlıklar konusunda mühendisi uyarmağa devam ediyor:

— Güneyde herkes hukukçudur. Okuyup yazması olmayan basit bir tarım işçisi bile, bütün kanunları ezbere bilir.

Örnek de veriyor komiser: Mühendisin bir otomobili var örneğin. Tamam mı? «Bizim» yollarımızda, birden sola dönen bir bisikletliyi ezmemek için anîde fren yapmak, herhalde defalarca başına gelmiştir. Gayet tabiî. Şimdi bisikletlinin tavrına bakalım. Ne yapar bisikletli? Kolunu uzatır ve uzatır uzatmaz da sola sapar, tamam mı? Ama o sırada arkasından saatte yüzle bir arabanın geldiğini bilse dahi sapar. Niçin peki? Çünkü hakkıdır bu, kendince. Kanunun emrettiği şekilde uzatmıştır kolunu; öyleyse dönmeğe hakkı vardır; arkasından gelen arabadaki şöförün, vaktinde fren yapıp yapamayacağını katmaz hesaba. «Orası şöförü ilgilendirir, yapsın efendim...» diye düşünür. Mademki dönmeğe hakkı vardır, hayatını kaybetmek pahasına da olsa, şerefi onu dönmeğe zorlar. Kanun kendisine öncelik

tanıdığı halde, şöföre karşı ona hak verdiği halde dönmeyecek olursa, şerefi lekelenir. Ve bizim burada insanın şerefi, hayatından çok daha değerlidir.

Mühendise göre ise, tam tersine, yoksulları hukukçu yapan, Güney değil yoksulluktur. Bir yoksulun sırtını dayayabileceği bir tek hakkı vardır, o kadar; ve bu hakka, hayatından fazla sarılır. Buna karşılık bir zenginin o kadar çok hakkı vardır ki, hak ve hukuku bilmesine hiç lüzum kalmaz.

Tartışma bu minval üzere devam ediyor. Orkestra yeni bir dansa girmiştir. Matteo Brigante'nin oğlu, Hukuk öğrencisi Francesco çalıyor bateriyi. Ve Giuseppina şimdi, Napoli Bankası Porto Manacore şubesinin genç müdürünün kollarındadır.

— Sahi... – diye soruyor komiser –... yanınıza hizmetçi diye don Cesare'nin Marietta'sını almak fikri nereden geldi size kuzum?

Nerden gelmişti sahi bu fikir mühendise? Lombardiyalı, hatırlamağa çalışıyordu: Keçi meselesini görüşmek amacıyle, defalarca don Cesare'nin konağına gitmişti. Ama dişe dokunur bir sonuç elde edememişti pek: Feodaller, kendi çıkarlarına ilgi duymuyorlardı artık. Örneğin don Cesare, kendi sürüsünün ıslahından çok, eski Roma çobanlarıyle ilgili görünmekteydi; arazisinde kazı yaptığı da söyleniyordu ayrıca; İsa'dan önce III. yüzyıldaki keçi peynirlerinin nasıl hazırlandığını gayet iyi biliyor, ama kendi çobanlarının peyniri pis kaplarda hazırlamasını katiyen umursamıyordu... İşte bu ziyaretler sırasında gözüne çarpmıştı Marietta. Küçük kızı bir hayli uyanık bulmuştu... yani, açıkgöz. Ve zaten birisine de ihtiyacı olduğu için...

— Kızı yanınıza almanız için hiç kimse teklifte bulunmadı mı size?

Sahiden de, iriyarı uzun boylu bir kadının, don Cesare'nin metresi olduğunu öğrendiği esmer bir kadının evet, «yani Marietta'nın ablası Elvira»nın, bir gün konuşurken, niçin o güzelim evini işbilmez bir keçi çobanının karısına emanet ettiğini kendisine kınayan bir edayla sormuş olduğunu, ancak bu soru üzerine hatırladı mühendis.

Ve komiser, kahkahayı basarak:

— İşte böyle tuzağa düşürürler bizim burada adamı!... – dedi.

— Tuzaksa tuzak, ne yapalım?. – diye cevap verdi mühendis.

«Tamamıyle kızın hükmü altında...» dedi komiser içinden. Bayılıyor bu deyime: İnsanlar vardır, başka insanları hükmü altında tutar; sonra hükmedenlerin de gelir hüküm altına girme sırası; ya hüküm altında tutarsın, yada kendin hüküm altındasındır; bundan kurtuluş yoktur katiyen... Bugüne kadar sayısız kadına sahip olmuştu komiser; çoğu evli kadınlardı bunların. Mesleği ona, başkalarının erişemediği birtakım kolaylıklar sağlamaktaydı. Ve daima o keserdi ilişkiyi, teşebbüs ondan gelirdi; ama çoğu zaman, kadın, onun hükmü altında kalırdı gene; son bir görüşme rica ederdi; bu «son» görüşmelerin sonu gelmezdi tabiî; komiser de bu durumdan, ne yalan söylemeli, biraz böbürlenirdi. Şimdi ise kendisi, Giuseppina'nın hükmü altında bulunmaktadır.

— Marietta'nın türkü söyleyişini işittiniz mi hiç?

— Hayır... – diye cevap veriyor mühendis.

— Yeteneği yok denemez... – diyor komiser –. Yüksek perdeden çıkan, kuvvetli bir sesi vardır; bazı yerel türkülerde ilgi çekici sonuçlar verir. Bu ses cinsine, bölgenin köylü kadınlarında sık sık rastlanır; ama tadına varmak, Manacore kıyılarında doğup büyümek gerekir belki de. Sanırım sizin pek hoşunuza gitmez. Arap kadınlarının burundan söyleyişini andırır «ses». Biz sadece «ses» deriz.

Lombardiyalı anlayamamıştı:

— Sadece «ses» mi?... – diye sordu.

— Bu cins bir sesi belirtmek için, sadece «ses» deriz evet. Ve «ses» yeteneği olan kadınlar, biraz da büyücüdür.

Lombardiyalı afallamıştı, sordu yeniden:

— Yoksa büyücülüğe inanıyor musunuz?

Kuzeylilerin, bir benzetmeyi bile değerlendiremeyecek kadar dar kafalı olduklarını düşünüyor komiser.

— Katiyen... – diye cevap veriyor. Ama unutmayın ki, herşeyin bir de ceremesi vardır. Özel bir yetenekle donattığı kimseleri bir başka alanda eksik bırakır tabiat.

Gülüyor mühendis:

— Siz Güneyliler de hep böyle felsefe yaparsınız... – diyor.

— Siz gene de dikkatli olun... – diye devam ediyor komiser –. Bilin ki yetenekli kimseler, daima amansızdır. Marietta'nın bakışlarında da nitekim, insafın i'si yok. Kolayca bükmü altına alacaktır sizi...

— Güneyinizin büyük topraklarında insafsızca

yetiştirilen bu kızlar, aslında iyi birer ev kadını olur, bana inanın... – diye cevap veriyor mühendis.

Kanun, tam islim üzerindeydi. Yedinci partideydiler, ve iskambiller, bir kere olsun getirmemişti patronluğa Tonio'yu. Patron yardımcılığına da getiren olmamıştı üstelik. Bu oyunun gerçekten keyifli olması için, talih ve oyuncular tarafından bitkinleşinceye kadar kovalanacak bir av, bir çeşit kurban gerekmektedir. Fakirlere özgü bu oyun, ancak bu şartla, bir sürek avı yada bir boğa güreşi kadar heyecan kazanır. Hattâ burada, seçilen kurban daima bir insan olduğu için, heyecan payı daha da yüksektir.

Sekizinci parti için, meyhaneci, cebindeki ikiyüz liretten gayrı on liret de fazladan kaybetmiş olan Tonio'ya kredi açtı. Bu partinin patronunu seçmekte biraz ağır davranıyordu kâğıtlar; hattâ bir ara seçimi don Cesare'nin kâhyasının kazanmak üzere olduğu havası uyandı. Doğrusu üzüleceklerdi, kazanmış olsa. Oysa talihin, anîde fikir değiştirerek o ana kadarki kurbanı desteklemeğe koyulmasına her zaman üzülmezler. Çünkü durumun tersyüz olması, bazen son derece keyifli sonuçlar verir. O ana kadarki kurbanın kimliğine bağlıdır tabiî bu. Örneğin Matteo Brigante yada Pizzaccio, uzun süre kaybettikten sonra birden Kanun'u yürütme imkânına kavuştuklarında, yedikleri hakaretlerin anısıyle büsbütün kıyıcı kesilirler. Tükendi sanılan cins bir boğa birdenbire yeni bir saldırıya geçer gibi tıpkı, seyrine doyum olmaz... Ama sekizinci partinin başında

Tonio, böyle bir karşı saldırıya girişemeyecek kadar perişan hale gelmişti. Aslında sinsi tabiatlıdır Tonio, tam Kanun'a göre biçilmiş bir kaftandır, içinden pazarlıklıdır. Gelgelelim, bu tip bir adamın, karşısındakine olan hıncını doya doya çıkarabilmesi için, soğukkanlılığını koruması gerekir; oysa Tonio, tamamıyle yitirmişti soğukkanlılığını. Para kaygısıyle borçlanma ürküntüsü, büsbütün alıklaştırmıştı kâhyayı üstelik. Talihi yâver gidip de şu anda patron olsa dahi, bu zaferden, hasmını yerle yeksan edinceye dek, yani kusursuz bir kumandana ve usta bir Kanun oyuncusuna yaraşır biçimde faydalanabilecek adam değildi... Allahtan iskambiller, kıl payıyle don Ruggero'yu getirdi patronluğa. Ve bu arada delikanlı, yavaş yavaş oyuna kaptırmağa başlamıştı kendini; patron yardımcılığına, oyuncular arasında en insafsız gördüğü Matteo Brigante'yi seçti.

Tonio, ayağa kalkmıştı:

— Sana kırk liret borçluyum... – dedi meyhaneciye.

İskemlesini itip kapıya doğru yönelirken ekledi:

— Bir daha sefere öderim.

Pizzaccio yaygarayı basmıştı:

— Tonio kirişi kırıyor çocuklar! Dayanacak hali kalmadı artık.

— Herkese iyi akşamlar... – dedi Tonio.

Don Ruggero:

— Tonio!... – diye seslendi.

Eşiği çoktan bulmuştu Tonio. Sordu don Ruggero'ya:

— Ne var, ne istediniz?

— Gitmeğe hakkın yok.

Meyhaneci atıldı:

— İyi dinle onun sözünü... – dedi Tonio'ya –. Yakında avukat olacak. Ne dediğini bilir.

— Gitmeğe hakkın yok evet... – diye devam etti don Ruggero –. Çünkü sözleşmeniiz henüz sona ermedi.

Bir onay mırıltısı yükseldi: Don Ruggero, partiyi piç ettirmiyordu; aferin.

— Dinle beni... – dedi delikanlı, Tonio'ya –. Don Cesare'nin kâhyasısın sen. Ve diyelim ki onun adına bir işçi kiralıyorsun. Yani işçiyle sen, aranızda, bir sözlü anlaşma yapıyorsunuz böylece. Ne demek istediğimi kavrıyorsun değil mi?

Kaşlarını çatmış, dinlemekteydi Tonio; Nuh deyip peygamber demeyeceği belliydi halinden. Ve don Ruggero devam ediyordu:

— Bu sözleşme gereğince sen, ihbarda bulunmaksızın, adamı çıkaramazsın işinden. Buna karşılık işçinin de, önceden sana haber vermeksizin işi bırakma hakkı yoktur. Kabul mü?

— Evet... – dedi Tonio bir an duraksayarak.

— Tıpkı bunun gibi, sen de partiye başlarken bizimle bir sözlü kontrat yaptın. Önceden haber vermeden gidemezsin...

— Ben öyle şey anlamam... – dedi Tonio –. Herkese iyi akşamlar.

Ama kapıdan çıkmakta tereddüt ediyordu.

Don Ruggero, geniş bir kol hareketiyle bütün meyhaneyi tarayarak:

— Hepinizi tanık tutuyorum... – dedi –. Don Cesare'nin kâhyası, yaptığı sözleşmeyi ihbarsız bozmuş oluyor!

— Herkese iyi akşamlar... – diye tekrarladı Tonio.

Ama hâlâ tereddütteydi.

Meyhaneci girmişti söze bu sırada:

— Kredimi geri alıyorum... – dedi –. Yaptığı anlaşmaya saygı göstermeyen adama ben kredi falan açmam.

Don Ruggero haykırdı:

— Durum değişti!

Heyecanla ayağa fırlamış, Tonio'nun yanına gidip elini kâhyanın omuzuna koymuştu:

— Kredisi olmayan adam, çıkmadan önce borcunu ödemek zorundadır. Kırk liret ver meyhaneciye.

— Param yok... – dedi Tonio.

— Bedavacılık derler buna ki, suçtur. Mahkeme paklar bu işi.

Yeniden bir onay mırıltısı, yanı sıra da birkaç alkış yükseldi. Demek ki bir Hukuk öğrencisi, aklına koyduğu zaman, Kanun'a hiç bilinmedik birtakım numaralar ekleyip oyunu keyiflendirebilirmiş!

Avustralyalı bağırmaktaydı şimdi:

— Katiyen yalan değil söylediği don Ruggero'nun... Ben Foggia'da kendi gözümle gördüm: Adamın biri ödemedi parasını, lokantacı bunun üzerine gece bekçilerini çağırdı ve adamı tevkif ettiler.

— Ben kötülük yapmak istemiyorum... – dedi meyhaneci –. Parti bitinceye kadar kalmağa söz verirse, kredisi hazırdır.

Bu sefer meyhaneciyi alkışladılar. Müşterilerin bir kısmı Tonio'nun etrafını almış, onu masaya doğru itiyordu.

— Bana hükmediyorsunuz... – diyordu Tonio –. Gayet iyi biliyorum ki bana hükmediyorsunuz...

Ama çok geçmeden masadaki yerini de almıştı.

Vakit kaybetmeksizin, patron yardımcısı Matteo Brigante'ye döndü Avustralyalı:

— Bana bir bardak ısmarlasana...

— Duruma göre... – dedi Brigante –. Önce bir görelim hele doğru cevap verebiliyor musun.

— Sor...

— Ben Tonio'nun niye şakadan hiç anlamadığını öğrenmek isterdim.

— Marietta aklını başından almış da ondan.

— Has cevap. Ama gene cevap ver bakalım bana Marietta neden aklını başından almış garibin?

— Don Cesare'nin oradan balık nakletmeğe gitmiştim geçen gün, ve Marietta'yı gördüm. Gömleğinin içinde çırılçıplaktı, ve terden tenine yapışmıştı gömlek. Nesi var nesi yok, meydandaydı bütün: Portakal gibiydi göğüsleri, arkası da iki nar gibi... Adamın aklını başından almaz mı hiç!

— Ne istiyor peki Tonio, Marietta'dan? Benim asıl bilmek istediğim şey işte bu.

— Kızlığını istiyor... – diye cevap verdi Avustralyalı –. Ama Marietta'nın kızlığını isteyen tek adam Tonio değil.

— Kime nasip olacak dersin yavrunun bekâreti?

— Don Cesare'ye.

— Hayır... – dedi Matteo Brigante.

Avustralyalı diretti:

— Nah şuraya yazıyorum işte, görürsün.

— Hayır dedim... – diye tekrar etti Brigante öfkeyle.

Avustralyalı ısrar ediyordu: Gerçek bir senyördü don Cesare, ve kendi evindeki bütün kızların bekâretini sırasıyle almıştı. Tersini işitmiş olan var mıydı aralarında? Yoktu. Babası da öyleydi zaten, hakikî bir malikâne boğasıydı. Dedesi de öyle. Don Cesare bugün yetmiş iki yaşındaydı evet, ama Elvira'nın kendisinden en ufak bir şikâyeti yoktu. Erkeklerin en ileri yaşlarda bile boğa kalmağa devam ettiği bir aileydi bu. Seksen yaşındayken, bataklık kızlarını birer birer sıraya dizip düdüklemiyor muydu yani dedesi?...

Bir çeşit bayram sevinci içinde konuşuyordu Avustralyalı. Müşterilerin çoğu yavaş yavaş masanın etrafını almıştı, tıklım tıklımdı meyhane. Ve o bayram sevinci herkese bulaşıyordu. «Tam bir boğa evet!... Eşsiz bir teke!...» diye tekrarlamaktaydı insanlar. Don Cesare'nin sınır tanımaz erkekliğinden, bütün herkes gurur duyuyordu âdeta.

— Kötü cevap verdin... – dedi Matteo Brigante –. Şarabı rüyanda görürsün ancak.

Bu sefer Amerikalı denedi talihini:

— Bana bir bardak ısmarlasana...

— Önce Marietta'nın kızlığı kime nasip olacak, onu söyle...

– Bunu benden iyi hiç biriniz bilemez... – dedi Amerikalı –. Çünkü benim zeytinlik, bataklığın yanı başında. Don Cesare'nin konağındaki kadın milleti. Marietta'nın bekâreti konusunda neyc karar verdi, gayet iyi biliyorum.

— Söyle.

— Marietta mühendisindir.

— Palavra atıyorsun... – dedi Matteo Brigante.

Sürekli şekilde patron yada patron yardımcısı olduğu için, şarabı biraz fazla kaçırmıştı oyunun başından beri. O ince vuruculuğunu yitirmişti artık. Buna ille de üzülmek yersiz olurdu. Çünkü parti iyice kızıştığında bir an gelir, kabalık da oyuna tatlı bir gerginlik ekler. Kaldı ki seyircilerin çoğu yarı sarhoştu şimdi; gülüşlerle bağrışmaların perdesi gittikçe yükselmekteydi.

Marietta'nın anasıyle iki ablasının, Maria ile Elvira'nın, ziraat mühendisini nasıl ustalıkla tuzağa düşürdüklerini anlattı Amerikalı. Marietta, adamın yanına hizmetçi gidecekti, şek ve şüpheniz olmasın bundan. Ve tabiî adam da o turfanda portakallarla narları okşamadan edemeyecekti...

Don Ruggero atıldı:

— Şuna Marietta değil, keçi yavrusu deyin daha doğru olur!

Müthiş güldüler buna. Örnek ağıl meselesi. bütün şehri, mühendisin de bataklık adamlarının zevkini paylaştığına inandırmıştı: Metresleri için bir saray kuruyordu Lombardiyalı.

Seyirciler, keçinin meleyişini taklide koyulmuşlardı şimdi, ve her birinin kendine özgü bir meleme tarzı vardı. Kimisi, hücuma geçmek üzere olan bir teke gibi, ayağıyle yeri eşeliyordu. Başını yere doğru eğip eliyle havada hayalî boynuzlar çiziyordu kimisi de. Artık hiç kimsenin Tonio'ya dikkat ettiği yoktu. Eşi bulunmaz bir keçi yavrusuydu doğrusu şu Marietta! Gençlerden biri masanın köşesine tutunmuş, böğürlerini oynatarak, dişisine aşan bir tekeyi taklit ediyor ve her sıçrayışta «Marietta» diye bağırıyordu. Bütün meyhane gülüyor ve meliyordu şimdi.

Ortalık biraz durulduğunda Brigante:

— Sen de cevap veremedin... – dedi Amerikalıya –. Şarabı rüyanda içersin sen de...

Matteo Brigante'yi yuhalıyorlardı. Pizzaccio atıldı bu sefer:

— Bana bir bardak ısmarlasana...

Kendinden emin, gülümsüyordu.

— Önce cevabını görelim... – dedi Matteo Brigante.

— Marietta'nın kızlığını bozmak, ne don Cesare'ye, ne de mühendise nasip olacak. Keçi yavrusu, Matteo Brigante'nindir!

Şimdi de Pizzaccio'yu yuhalamağa koyulmuşlardı. Hayattaki patronuna karşı çok köpekçe davranıyordu canım, oyunun tadını kaçırıyordu doğrusu.

Matteo Brigante kesin bir sesle:

— İyi cevap verdin... – dedi.

Bu sefer ikisini birden yuhaladılar.

Bir bardağa şarap doldurup Pizzaccio'ya uzattı Brigante:

— İstersen ikinci bir bardak, üçüncü bir bardak daha ısmarlayabilirim sana... – dedi –. Hattâ bütün testiyi de içebilirsin istersen...

Yuhalar bir kat daha artmıştı. Bir isyan havasına bürünmüştü meyhane.

Brigante, yumruğunu masaya indirerek bağırdı:

— Şimdi beni dinleyin!

Ancak bir süre sonra geldi sessizlik.

— Kulağınızı dört açarak dinleyin hem de. Ben, Matteo Brigante, şimdi size bakirelerin nasıl ırzına geçtiğimi anlatacağım...

Meyhane bir anda, sinek uçsa işitilecek bir sessizliğe gömülüvermişti.

Brigante, Tonio'ya doğru eğildi:

— İyi dinle... – dedi –. Sana bir ders vereceğim şimdi. Ama bu dersten faydalanamazsın, çünkü sende o güç yok.

Gözler bir an için Tonio'ya çevrildi; sonra hemen, ayağa kalkmış bulunan Matteo Brigante'ye.

Ve Brigante başladı yavaş yavaş:

— Diyelim ki Marietta şurada, masanın yanı başındadır...

Herkesin yapmayı düşlediği şeyin net, ayrıntılı ve kesin bir hikâyesine girişti.

Yeni kolalanmış ceketi gibi bembeyaz kesilmişti Tonio. Delikanlılar, bir çıkış yaptığı takdirde, atılıp tutmak için göz ucuyle onu kolluyordu. Ama kımıldamıyordu Tonio, Brigante'ye dikmişti gözlerini.

Ve Brigante, kızlık zarını mümkün olduğu kadar kabaca delmek gerektiği konusunda ısrar ediyordu. Zayıf, kuru ve sert çizgili yapısı, bir kat daha etkili kılıyordu sözleriyle mimiklerini.

Ve Tonio, televizyon seyircilerinin o bomboş bakışlarıyle bakıyordu Brigante'ye.

— İşte bu kadar.

Sessizlik bir an daha uzadı, sonra bir alkış koptu birden. Seyircilerin çoğu, ırza geçme hareketlerini tekrara koyuldu. Bir kısmı melemeğe başlamıştı yeniden; ve meleyişler gittikçe daha tizleşiyordu. Kimisi de, aynı keçiye aşmak isteyen iki tekeyi taklit ederek, alınlarıyle birbirlerini toslamağa girişmişti.

Brigante, Tonio'nun karşısındaki yerine oturdu; ve bir bardak şarap doldurup uzattı kâhyaya:

— İç bakalım... – dedi.

Tonio bardağı aldı ve sessizce, bir dikişte boşaltı.

Dokuzuncu parti için kâğıtları karıyor işte Avustralyalı. Tonio kımıldamıyor.

— Kredin var... – diyor meyhaneci.

Cevap vermiyor Tonio. Avustralyalının dağıttığı kâğıtları alıyor.

Don Cesare, sütunlu konağın büyük salonunda, petrol lambasının ışığında her zamanki koltuğuna oturmuş, önündeki toprak heykelciğe bakıyordu uzun süreden beri. Heykelciği, balıkçıları getirmişti.

Uzun som zeytinden masanın öbür ucunda, evin kadınları, yani ihtiyar Julia ile üç kızı, Maria, Elvira ve Marietta, bir başka petrol lambasının aydınlığında, hararetle tartışıyorlardı.

Masanın iki yanındaki sıralara oturmuştu kadınlar; don Cesare ise, dirsekleri kaba birer heykel şeklinde oyulmuş yaldızlı ahşaptan XVIII. Napolisinden kalma büyük koltuğa. Bu muhteşem koltuk ve zeytin masanın açık renk tonları, büyük salona bir tören havası kazandırıyordu. Don Cesare, birinci katın salonları başta başa antika koleksiyonuna ayrıldığından beri, bütün ziyaretçilerini burada kabul eder.

Salonun dibinde, yarı karanlıkta, Kuzeydekileri andıran devasa bir şömine yükseliyordu; geçen yüzyılın sonunda, don Cesare'nin babasının emri üzerine yapılmış bir fanteziydi bu... Bütün yemekleri orada, bir saçayağının üzerinde, kömür ateşinde pişirir ka-

dınlar. Ocağı bulunmayan evlerde olduğu gibi tıpkı.

Don Cesare, petrol lambasının ışığında, önündeki toprak heykelciğe bakıyordu evet. Narinliği üzerindeki giysiyle bir kat daha beliren, dar kalçalı bir dansöz...

Yüksek sesle, âdeta bağıra çağıra konuşuyordu kadınlar. Don Cesare'nin, sözlerine kulak kabartmadığını gayet iyi bilir hepsi. Hattâ denebilir ki, yıllardan beri don Cesare, onları işitmemektedir bile artık. Ancak binde bir, ortalığı iyice velveleye verdikleri vakit, avucuyle masaya vurup homurdanır:

— Kadınlar!

Kadınlar hemen susar. Ama çok geçmeden fısıldaşmağa koyulurlar gene, sonra yavaş yavaş sesleri yükselir, sonra yeniden bağırıp çağırmağa başlarlar; ve don Cesare, artık onların farkına varmaz gibidir.

1924'te, faşist rejimle arası açılıp da subaylıktan istifa ettiği zaman, don Cesare kırk yaşındaydı. İsa'dan önce III. yüzyılda, gölle deniz arasında, bugünkü bataklığın uzandığı kesimde Atina'nın kolonisi olarak kurulmuş eski ve bayındır Yunan sitesi Uria kentinin tarihini yazmağa girişti. Napoli Burbon'larına karşı isyan eden babasıyle amansız papa Annibale della Genga'ya kafa tuttuğu için gözden düşen büyük amcası Benevento başpiskoposu, bataklık balıkçıları ve zeytin bakımcıları tarafından bulunmuş antikaları tasnif edip bir koleksiyon haline getirmeğe başlamışlardı zaten.

Başlangıçta don Cesare, Porto Manacore'yi kara rüzgârlarına karşı koruyan kayalık yaylanın üze-

rinde kurulmuş küçük Calalunga şehrindeki aile sarayında yaşadı. Baba ile oğul, Savoie hanedanının fran-mason geleneğine uygun olarak, liberal saltanatçıydılar. Ama babası, faşizme katılmakta gecikmeyecekti. Hele Concordato'nun imzalanışından sonra, baba ile oğul hiç konuşmadılar: Don Cesare'nin gözünde, Mussolini papayla anlaşarak, kral da bu anlaşmaya izin vererek; Victor-Emmanuel II, Garibaldi ve Cavour tarafından başlatılan büyük kurtuluş hamlesine ihanet etmiş bulunuyorlardı... Bataklıktaki konağa indi don Cesare, antikaların bir kısmını da birliğinde getirdi. Güney İtalya'daki eski Yunan kolonileri hakkında yazılmış ne kadar kitap varsa topladı. Fransızca ile İngilizceyi rahatça okuyup anlayabilecek kadar iyi bir öğrenim görmüştü Napoli'de; ayrıca, Helenistik çağ konusunun uzmanları Münch ve Todt'u okuyabilmek üzere, Almanca da öğrendi. İlk yıllar bir yığın not toplamakla geçti. Uria'nın planını da çıkardı bu arada. Sütunlu konağın önündeki dolma sette, agora yer alıyordu. Venüs adına kurulmuştu şehir. Tanrıçaya adanan tapınak, bugünkü su haznesinin ağzında, kayalık bir tepenin üzerinde yükseliyordu. Kazılara girişti ayrıca; ve o çağda gölün, büyük bir liman olduğunu çıkardı ortaya.

Babası öldükten sonra da bataklıktaki konakta oturmağa devam etti. Alışmıştı artık buraya: Sık sık avlanıyor; hizmetindeki adamlarla içiyordu. Kendisine getirilen antikaların ücretini cömertçe ödemekteydi... Kızları ve karılarıyle sevişiğini bilmezlikten geliyordu adamları. Eh, don Cesare de böyle pervasızca iş görmüyordu neme lâzım: Çamaşır, dikiş, or-

talık silip süpürme, incir kurutma cinsinden bir bahane icat ediyordu daima kadınları eve çekmek için; böylece erkeklerin şerefi de kurtulmuş oluyordu. İlk gece iyice hoşuna giden kızları, hizmetçi olarak alıyordu yanına. En ufak bir şantaja uğramadı; çünkü Uria bataklığı senyörlerinin yanlarında çalışan genç kız ve kadınlara karşı yakın dostluk duyması, herkesin bildiği ve kabul ettiği bir gelenek olmuştu... Kullandığı bir kızdan usandı diyelim; evlendiriyordu kızı. Ama Julia'yı evlendirdikten sonra da yanında alıkoydu. Çünkü Julia nefis yemekler yapıyordu, ve çünkü kocası büyük özen gösteriyordu antikalarına; koleksiyonun bakımıyle yükümlü bulunduğu on yıl boyunca, bir tek kere olsun sakarlık etmedi adam... Kocası ölünce de, kızları için alıkoydu Julia'yı.

Calalunga'daki sarayda, yılda sadece onbeş gün kalıyordu: Çeşitli iş ve arazilerinin kâhyalarıyle hesaplaşacak kadar. Gelirinin büyük bir kısmı, odundandı; Porto Manacore'nin arkasındaki kayalık tepeyi süsleyen Loş Orman'ın hemen hepsi onundu çünkü. Zeytinlikleriyle portakal ve limon bahçeleri, gerideki sıra dağların ilk kolları diyebileceğimiz tepelerin üzerine serpilmiş bulunuyordu. Bunların ürününü Foggia'lı işadamlarına, daha ilk çiçekler açar açmaz, yani bir çeşit alivre satardı don Cesare; havaların birdenbire kötülemesinden gelecek zararı, tüccarlar yüklenirdi; gökyüzünün gazabını fazlasıyle hesaba katarak fiyat verirdi tabiî bu tüccarlar; ama don Cesare de, bütün bir yıl bu türlü işlerle uğraşmamak bakımından kârlı çıkardı... Göl ve bataklıktaki balıkçı düzenini, sağ kolu demek olan kâhyasıyle birlikte, bizzat yönetirdi. Bu çorak arazi,

gelirinin cılızlığını, don Cesare'nin av ve keyif alanı olarak fazlasıyle öderdi.

Aradan geçen zaman ve bu zaman boyunca kâhyalarla tüccarlar arasında kurulan suçortaklığı, don Cesare'nin gittikçe biraz daha fazla soyulmasına yol açıyordu tabiî. Yılın bir kısmını Roma'da yada yurt dışında geçiren büyük toprak sahipleri gibi sınırsız paraya ihtiyacı olmadığından, bu durumu umursamıyordu pek. Eline geçen meblâğ, av ve antikalara bol bol yetiyordu. Kazı işçileriyle metreslerinin ailelerini, kâhyalarından aldığı zeytinyağı ve zahireyle ödüyordu. Zaman zaman aklına esip ırzına geçtiği kızlarsa, oyuncak cinsinden ufak tefek hediyeler ve anababalarını beslemek gururuyle yetinmekteydi zaten. Yani don Cesare, insafsızca soyulmasına rağmen, rahattı. Ve soyulduğu halde saygı görürdü; çünkü gayet iyi bilinirdi, soyulduğunu gayet iyi bildiği. Dolayısıyle de, hiç kimse avanak diyemezdi kendisine; gönlü yüceydi. Bu inancı sarsmamak için, kâhyalarından gelişigüzel birisini kovacağı tutardı bazen: Porto Manacore'de Ana Meydan'ın duvarları önünde sinek avlayan meşgalesizler ordusu, böylece, bir nefer daha kazanmış olurdu.

Calalunga sarayı, XVII. yüzyılda bir yağ fabrikasıydı; don Cesare'nin atalarının zeytin cendereleri vardı burada. Bütün bölgeye onlar çalışır ve müşterisi oldukları büyük toprak sahiplerinin arazilerini biribiri ardına satın almağa yetecek kadar da para kazanırlardı. Kocaman bir yapıydı, aslında bu saray; 1830'lara doğru, zamanın modasına uygun şekilde sütunlu olarak yapılan bataklıktaki konağa nazaran çok daha şatafatsızdı. Şehrin en tepesindeki

ufak bir meydanın üzerinde, vakur bir Roman kilisesiyle Calalunga parlak bir ticaret merkeziyken ünlü tacirlere konaklık etmiş evler arasında kuruluydu. Bugünkü sarayın o günkü mahzenlerine yerleştirilmiş olan taş cendereler, uzun yıllardır işe yaramıyordu tabiî; şehrin aşağı kısmındaki yeni meydana, dizel motorlarıyle çalışan yeni bir fabrika kurulmuştu. Zemin kattaki ambarlarda, elli litrelik boş küpler hâlâ sıralı durur; ve don Cesare, binde bir sarayını gezdirdiği konuklarına, bu küpleri göstererek: «Atalarımın heykelleri...» der. Sarayda üç oturma katı vardır; salonlar Venedik, yemek odası İngiliz, yatak odaları Fransız usulü döşenmiştir hep; tavanarası, çan kulesine açılır doğrudan doğruya; ve kuleden bakınca bütün bölge, ayaklar altındadır.

Her yıl, don Cesare'nin gelişinden birkaç gün önce kâhyalar, karılarını yollar sarayı temizlemeğe. Koltuk örtüleri kaldırılır; her yer yıkanır, silinir, süpürülür. Bu temizlik aynı zamanda, kâhyaların ailelerine, dostlarına, dostlarının dostlarına, ünlü sarayı ziyaret etme fırsatını verir. Özellikle, çinkâri işlere merak devrinin bir kalıntısı olan, yaldızlı ahşap çerçeveli dev aynalarla süslü, XVIII. yüzyıl Napoli üslubunda döşenmiş büyük salona hayranlık duyar bu ziyaretçiler. Don Cesare, ünlü koltuğunu, babasının ölümünden sonra işte bu salondan alıp bataklıktaki sütunlu konağa getirmiştir.

Her yıl Calalunga'da geçirdiği onbeş gün süresince, don Cesare, ailenin başlangıçtaki küçük oğlundan ayrılan nesep koluna mensup akrabalarını kabul eder. Çoğu mirassız, bir kısmı sadece ufak arazilerin mirasçısı birtakım avukat, öğretmen, he-

kim ve eczacılardır bunlar. Özellikle avukat olurlar. Çevredeki küçük kentlerden, bütün aileleriyle gelirler Calalunga'ya. Ve don Cesare tarafından, Venedik usulü döşenmiş büyük salonda kabul edilirler. Don Cesare, kendisi için bir İngiliz koltuğu getirtmiştir salona. Öbürlerini, rengârenk boyalı ama sert arkalıklı daracık sandalyelere oturtur. İçlerinde cici bir küçük yeğen varsa, onun yeri, don Cesare'nin ayaklarının ucundaki tabure olacaktır.

Babasının ölümünden birkaç yıl sonra, don Cesare'nin artık evlenmeyeceği iyice anlaşılmıştı. Böylece her akraba, vasiyetnamede mirasçı tâyin edilmek umuduna; don Cesare de tümünün uşak ruhluluğuyle eğlenmek fırsatına kavuşmuş oluyordu. Mükemmel kullandı doğrusu bu fırsatı: Faşist parti üyesi akrabalarını, Ciano'nun marifetleriyle Duce'nin yatak sefalarını anlatmağa zorluyor; anlatılanları da, yer yer, o ağıza alınmaz güneyli küfürlerini savurarak dinliyordu. Sofu hanım akrabalarını, Tanrıya küfretmeğe sürüklemesi, ayrı bir âlemdi:

— Söyleyin bakalım sevgili halacığım, sizin şu rahibeyi ne zaman getirip koyacaksınız koynuma?... İtiraf edin ki ben Tanrı hazretlerini boynuzlatırken, siz de mutluluk duyacaksınız...

— Evet, sevgili yeğenim...

— Ama itiraf edin mutluluk duyacağınızı...

— Mutluluk duyacağım, sevgili yeğenim...

— Ben Tanrı hazretlerini boynuzlatırken...

— Siz boynuzlatırken, sevgili yeğenim...

Bırakmıyordu yakasını kadının, zorla söyletiyordu:

— Tanrı hazretlerini boynuzlatırken...

Sofu hanım ister istemez tekrarlıyordu:

— Tanrı hazretlerini boynuzlatırken...

Ve gülüyordu bütün salondakiler.

İkinci Dünya Harbi'nden önceydi bu. Don Cesare, akrabalarını şimdi de kabul ediyor ama hemen hiç konuşmuyor: İnsanoğlundaki uşak ruhuna sınır çizilemeyeceğini öğrendi artık.

Bu temel noktayı henüz tam öğrenmemiş bulunduğu dönemde, Venedik usulü o rahatsız sandalyelerde dimdik oturan anababalarının gözleri önünde genç kızların bacaklarına el atar, baldırlarını sıkar, göğüslerini ve kıçlarını okşardı; dokunduğu yerleri en açık deyimleriyle yargılardı bir yandan, her parçaya ayrı ayrı değer biçerdi. Kızların babalarıyle ağabeyleri, hiç bir şey olmamış gibi, her zamanki saygılı tavırlarıyle ayağa kalkıp pencereye doğru yönelirdi. Şeref duyguları kendilerini herhangi bir müdahaleye sürüklemesin diye, sırtlarını salona döner ve öylece konuşmağa devam ederlerdi. Annelerse çığrışırdı hep:

— Ah sizi don Cesare! Hiç değişmemişsiniz. Katiyen ihtiyarlamayacaksınız siz zaten...

Buna karşılık kızlar, büyükleri kadar ustalıkla (yani ikiyüzlülükle) saklıyamıyordu memnuniyetsizliklerini. Eğer don Cesare onları, yalanıp yutulur cinsinden bir bahaneyle, boş odalardan birine çekip de sıkıştırmış olsaydı, hakarete uğramış saymayacaklardı kendilerini: Gördükleri bütün eğitim, erkeklerin arzusundan memnunluk duymalarını ve bu memnunluğu da azçok belirtmelerini emrediyordu onlara; «evde kalmak» diye adlandırılan felâketten kurtulmanın tek yolu da, bu değil miydi? Ama

tutup da onları, herkesin gözü önünde, pazarda keçi yoklar gibi mıncıklamağa kalkmak, bile isteye hakaret etmekti. Mizaçlarına göre, kimisi kıpkırmızı kesiliyordu böyle durumlarda, kimisi de sapsarı; ama kimisi annelerinden azar işitmek korkusuyle, kimisi de babalarını yada ağabeylerini, sadece erkeklerin yüklenmesi gereken ama yüklenmekten kaçındıkları bir işi, ailenin şerefini kurtarma işini onların adına yüklenerek, küçük düşürmemek için ses çıkarmıyorlardı.

Ama nihayet günün birinde, küçük yeğenlerden birinin kafası iyice kızdı. Harpten sonraydı hemen; ardarda yaşanan işgal ve kurtuluşların, genç kızlara bir hürriyet ve haysiyet duygusu aşılar gibi olduğu dönemde... Don Cesare'nin ellerinden anîde sıyrılıp:

— İhtiyar domuz!... – diye haykırdı kız.

Don Cesare bundan, kelimelerle anlatılamayacak kadar büyük bir sevinç duydu. Büyük amcasının babaca okşayışlarını kötüye çektiği için kızını paylayan anneyi derhal susturdu («bunu», «bu türlü» yorumlamak için, insanın kafadan sakat olması gerekir... diyordu kadın); sütunlu konağa döner dönmez de, antikaların tasnifinde kendisine yardımcı olmak üzere kızı Porto Manacore'ye göndermelerini istedi.

Bir ay boyunca sınıflama, etiketleme ve fişleme sistemini açıklamak dışında, tek kelime konuşmadı kızla. Belli bir öğrenim görmüş olan genç kız da, kendisine verilen işi yeterince başardı; koleksiyonun altını üstüne getirmedi yani; ama buna karşılık, eski Uria kenti hakkında don Cesare'ye bir tek soru da sormadı. Oysa don Cesare, yüzlerce hikâye hazır-

lamıştı bu konuda anlatacak; işin daha da ciddîsi, nihayet kendine zeki bir yardımcı bulduğu hayaline kapılmıştı. Birinci katta yada çatıda, ağustos güneşinin, aslan-güneşin bütün oklarını amansızca yağdırdığı damın altında bir makina gibi günde on saat çalışıyordu kız. Ve Julia, o sırada don Cesare' nin metresi olan Maria, o sırada evli olan Elvira, ve hattâ o sırada henüz yedi yaşında olan Marietta tarafından, akla hayale gelebilecek bütün usullere başvurulmak suretiyle durmadan rahatsız edilmekteydi. Yemeklerini pisletiyorlardı kızın, yanından geçerken alçak sesle küfrediyorlardı. Bütün bunlar neyse ne, ama her akşam kızın yatağına bir Carrare soğanı koymaktaydılar. Carrare soğanının özsuyu, sümükzarlarını yakmasıyle ünlüdür, ve şişirmesiyle; sonra da bütün vücudu yakıp kavurmasıyle; derler ki insanı hattâ öldürebilir, çünkü derd-i aşk gibi yüklenir bize; *seni Carrare soğanıyle başgöz edeyim de gör*, en büyük tehdit yerine geçer; namuslu ailelerin huzurunu kaçıran orospulara verilen ceza, budur. Kumullarda biter Carrare soğanı, kocaman beyaz bir çiçek sanırsınız, vede misk gibi kokar.

Ve bütün gece boyunca kız, dehlizde oradan oraya koşuşan çıplak ayak sesleri ve kadın fısıltıları işitiyordu; kapısı tıkırdatılıyordu bütün gece boyunca.

Nihayet bir gece, don Cesare'nin odasına girdi kız. Kapıyı vurmadan girdi. Sessiz, ve beyaz geceliğinin içinde bembeyaz... İsteksizce ırzına geçti kızın, ertesi gün de evine yolladı.

Don Cesare'nin, insanoğlundaki uşak ruhunun sınırını aramaktan vaz geçmesi, işte o çağa rastlar.

Onu bu vaz geçişe sürükleyen, küçük yeğeni-

nin, başlangıçtaki tüm umutlarının tersine haysiyetsiz çıkması ve üstelik soylu Uria kentine en ufak bir ilgi göstermemesinden çok, siyasî olaylardı. Kurtuluş'ta, İtalya'nın uyanacağını ummuştu don Cesare; ama gördü ki, Mussolini yönetimini papasların yönetimi izlemektedir; ve insan haysiyeti açısından, hiç de ilerilik sayılmazdı bu durum.

İnzivaya çekildiği ilk zamanlarda, kendine göre bir tarih felsefesi kurmuştu don Cesare. Güney İtalya'da her «kültürlü adam»ın, kendine özgü bir tarih felsefesi vardır. Krallar, papayı alaşağı eder; sonra halk gelir, devirir kralları; ama aynı halk, kendi iktidarını papasların eline teslim eder... Dünya tarihini de İtalyan modeli üzerine biçiyordu don Cesare, sonsuz bir yeniden dönüş içinde biribirini doğurarak ilerleyen tanrılar çağı, kahramanlar çağı ve halklar çağı olarak; kralların iktidarda olduğu kahramanlar çağı, bu sistemin doruğuydu; ve sahte halk kahramanı tiran'lar, papasların iktidara dönüşünü hazırlıyordu; Mussolini, Concordato'yu imzalamakla, başka bir şey yapmamıştı nitekim... XVIII. yüzyılda Napoli'de yaşamış, Hegel'e ve Nietzsche'ye öncülük etmiş olan filozof Giambattista Vico'yu okuyarak yetiştirmişti kendini. Vico, kahraman-kral'lar çağını ilân ediyordu. İtalya'da çok kısa sürmüştü bu çağ; ve don Cesare, *ebedî dönüş*'ün kötü yamacında doğmuştu. Son umutlarını da, 1946 plebisitiyle Cumhuriyetin ilânı aldı götürdü: Umberto, Portekiz'e hareket ederken, aşağı tabakaya ve papaslara bırakıyordu meydanı.

Eski Roma da yaşamıştı bütün bu pisliği. Don Cesare'nin gözünde, Roma'nın düşüşü Kartaca sa-

vaşlarıyla başlıyordu ve İtalyan papalarının ilki Augustus'tu. Augustus zamanında kumlara gömülmeğe başlamamış mıydı Uria limanı?... Cumhuriyetle birlikte don Cesare, gazete okumayı da bıraktı.

O günden sonra, saltanatçı liberal parti temsilcileri kendisinden para istemeğe geldiklerinde, karşısındaki tahta sıraya oturtuyordu adamları. Kendisi her zamanki Napoli koltuğundaydı. Gözlerini kısarak bakardı adamlara hep; kesin bir sessizlik içinde, onaylamadan ve itiraz etmeden dinlerdi dediklerini.

Biraz şişmanlamıştı, ama göbek koyuvermemişti katiyen. Öteden beri olduğu gibi uzun boylu, iriyarı ve dimdikti gene; sadece çenesi hafifçe sarkmıştı. Gözlerin dikkatle kısılması bir yana, yüzünde en ufak bir ifade yoktu. Pırıl pırıldı yanakları; gençliğinden kalma kocaman usturayla her sabah traş olmaktaydı. Bembeyaz saçları daima düzgün kesilmiş, daima taranmıştı; Calalunga'dan bir berber geliyordu ayda iki kere bataklığa. Ve öylece otururdu evet, dirsekleri kaba birer heykel şeklinde oyulmuş koltuğunda. Hareketsiz, dikkatli, olmayacağını bildiği bir olayın ağır bekleyişi içinde otururdu. Tıpkı bu akşam, som zeytinden masanın öbür ucunda kadınlar gittikçe yükselen cırlak sesleriyle kavga ederken, bakışları balıkçıların getirdiği toprak heykelciğe dikili olarak oturduğu gibi işte. Ve partinin temsilcileri, kendilerine mi yoksa söylediklerine mi dikkat ettiğini bir türlü kestiremezlerdi.

Konuşmalarını bitirip de sustuklarında, gene tek kelime söylemeksizin, önceden hazırlamış olduğu zarfı uzatırdı onlara. Teşekkürler ederek, özürler di-

leyerek ve birtakım vaatler geveleyerek giderlerdi. Tonio merdivene kadar uğurlardı onları; ve ilk basamağa gelince:

— Yaşasın kral!... – diye haykırırdı.

Omuzunu sıvazlardı Tonio'nun:

— Senin gibi bir kâhyası olduğu için don Cesare kendini talihli saymalı... – diyerek.

Çıkarıp bir de bahşiş sıkıştırırlardı avcuna kâhyanın. Aslında Tonio'nun kâhyadan çok bir uşak olduğunu ve tüm Manacore halkı gibi kızıllara oy verdiğini bilmiyor değillerdi. Ama don Cesare'nin o ağır sessizliğinin etkisini silebilmek için, mutlaka birşeyler söylemek ihtiyacındaydılar.

İşte gene orada, petrol lambasından saçılan ışık halesi içinde, olanca iriliğiyle koltuğuna gömülmüş, kaba birer heykel şeklinde oyulmuş olan dirseklere yaslamış kollarını, gözleri dikkatten hafifçe kısık, eski Yunan heykelciğine bakıyor.

Masanın öbür ucunda kadınlar, Marietta'yı, ziraat mühendisinin yanına hizmetçi girmesi için kandırmağa çalışmaktadır.

Adam talebini yapalı bir hafta oldu ve yarın öbür gün cevabını almağa gelecek. Mühendise, don Cesare'den izin koparmağa çalışacağını söylemişti Julia; ama Marietta'nın, ayağına gelen nimeti tepeceğini nereden tahmin edecekti?

Marietta, «hayır» demekte inat ediyor evet. Sarı tüylü Lombardiyalıya hizmetçilik etmem, diyor. Ve adam gelip de kendisine bir şey söyleyecek olursa, keçilerinin arasına yollamağa kararlı.

Don Cesare'nin izin vermemesinden ürkmüştü Julia. İhtiyarın o yüklü, dikkatli bakışlarını defalar-

ca küçük kızının üzerine dikili görmüştü; öteki gibi, onu da istiyordu şüphesiz. Ama meseleyi açtığında, don Cesare sadece gülümsedi. Geçmiş yıllardaki o belli belirsiz, muzip gülümseyişiyle.

Marietta «hayır» diyor evet.

Ablaları, saltanat süreceği örnek ağılı anlatıyor ballandıra ballandıra genç kıza. Sözlerine bakarsanız, ağıl değil, Binbir Keçi sarayı. Otomatik suvatlar, süt sağma makinaları, motorla çalışan karıştırma aletleri varmış; su fışkırtmasıyle yıkanıyormuş bölmeler. Koca Foggia eyaletinin dörtbir bucağından, hattâ Napoli'den bile görmeğe geliyorlarmış ağılı, dile kolay... Bir kraliçe misali saltanat sürerken hayal ediyorlar Marietta'yı, etrafa hediye yağdırırken... Annesi de, ablaları da, Marietta da, kendisini hizmetçi olarak isterken, mühendisin, «hizmetçi» kelimesini «hizmetçi» anlamında kullanmadığından eminler. Hizmetçilik, burada, zevahiri kurtarmağa yarayan saygıdeğer bir bahanedir. Mühendisin Marietta'yı yatağına arzu ettiğini, ama bunu evlenmeğe yanaşmadan gerçekleştirmek niyetinde olduğunu anlamıştır kadınlar; ve karşı bataryalarını buna göre ayarlamış bulunmaktadırlar: Çeksin yatağına Marietta'yı, hayhay (zaten adamı bu işe kendileri kışkırttı); ama sonunda evlensin, yada hırsını pahalıya ödesin.

Lombardiyalının, tıpkı polis komiserininki gibi *Mille Cento* bir Fiat'ı var.

— Bologna'ya gezdirmeğe götürür seni... – diyor Elvira.

(Bataklıkta demir kuş avlamağa özellikle Bolognalılar gelir. Manacorelilerin gözünde. Kuzeyi tam anlamıyle canlandıran şehirdir Bologna.)

Nitekim Julia, sesi özlemle titreyerek açıklıyor:

— Gençliğimde, beni Bologna'ya götüreceğini vaat ederdi don Cesare hep.

— Bana da... – diyor Maria –. Bana da vaat etmişti Bologna'yı. Bir baştan öbür başa sıra kemerlerin altında gezilebilen bir şehirmiş...

Elvira tamamlıyor:

— Don Cesare bana da vaat etti onu. Öyle bir şehirmiş ki hem, yağmur altında saatlerce hiç ıslanmadan yürüyebilirmiş insan.

— Mühendis, Marietta'yı Bologna'ya yüzde yüz götürür...– diyor Maria –. Bir dediğini iki etmez. Büyüledi Marietta adamı.

Ama Marietta başını sallıyor. Cevap vermeğe bile lüzum görmüyor artık. Mühendise hizmetçi gitmeyecektir, kafasına iyice koymuştur bunu. Tıpkı don Cesare gibi inatçı bir sessizliğe gömülmüş kalıyor.

Üç kadının üçü de, Marietta'nın inadı yüzünden uğrayacakları zararı hesaplıyorlar. Maria, sırılsıklam tutkun bir erkeğin, metresinin ailesine sunacağı hediyeleri düşünüyor. Elvira, kendisini don Cesare' nin yatağından sürüp çıkaracak bir rakibenin böylece başından gitmiş olacağını. İhtiyar Julia ise, bütün şehri, adam kanuna boyun eğinceye kadar ayağa kaldırmanın güzelliğini; ve birden aklına gelen bir ihtimalle atılıyor:

— Marietta mühendisi reddettiğine göre, mutlaka başka bir sevgilisi var.

— Kim acaba sevgilisi? – diyor Maria –. Benim Tonio'm olmasın sakın?

Elvira, Marietta'nın yanına oturmuştur. Yüzü-

nü, kardeşinin yüzüne değecek şekilde yaklaştırıp soruyor:

— Söylesene kız, kim?

Belli belirsiz gülümsüyor Marietta, ama cevap vermiyor. Üçü bir ağızdan:

— Mutlaka bir sevgilisi var bunun!... – diye çığrışıyorlar.

Ayağa kalkıp çevresini almışlardır şimdi genç kızın:

— Söyle kim!

Elvira kolunu çimdikliyor kızın; hem de zalimce bura bura çimdikliyor. Bileğini yakalayıp bükmeğe koyuluyor Maria. İhtiyar Julia ise, saçlarını çekiyor köklercesine.

— Söyle kim!

Ellerinden sıyrılmak için fırlamıştır Marietta. Başıyle tosluyor annesine, ablasına bir dirsek atıyor ve işte kurtuluyor, öbür ucuna doğru koşuyor masanın; ve don Cesare'nin yanına, efendilerinin bazen ayaklarını koyduğu küçük sıranın üzerine atıyor kendini.

Don Cesare, genç kızın kesik kesik soluk alıp verişini dinliyor.

Kadınlar hep bir ağızdan haykırmaktadır. Elvira'nın göğsüne rastlamış Marietta'nın dirseği, don Ottavio'nun karısı gibi meme kanserine yakalanmazsa iyidir. İhtiyar Julia'nın dudağı kanıyor işte, öz kızı onu öldürmeğe yeltensin ha yarabbi!

Avucuyle masaya vuruyor don Cesare. Derhal susuyor kadınlar; odanın dip tarafına, şöminenin yanına yollanıp pusuya yatıyorlar. Marietta, başını ellerinin arasına almış, don Cesare'nin dizleri üs-

tünden annesiyle iki ablasını gözlemeğe koyuluyor.

Yavaş yavaş duruluyor soluk alıp verişi genç kızın.

Don Cesare, petrol lambasının halesi içinde kalan eski Yunan heykelciğine bakmaktadır hep.

Kadınlar, salonun dip tarafında, şöminenin karanlığında, aceleci bir sesle fısıldaşıyorlar. Anasını öldüreyazan bu küçük kahpenin dersini vermek şart oldu canım.

Matteo Brigante kapattı Kanun'u; gidip baloyu kontrol etmesi gerekmekteydi. Tonio yenilgi şarabını içmeyi kabul ettiği an, eğlendirici olmaktan çıkmıştı zaten oyun. Don Cesare'nin kâhyası o partinin üzerine altı parti daha kaybetmiş ve ikiyüz yirmi liret borca girmişti, ama hiç kimse ilgilenmemişti artık onunla. Talihin başka bir kurban seçmesi gerekiyordu belki. Belki o bile değil. Çünkü Kanun da, tıpkı tragedya gibi, eylem birliği ister: İyi oyuncular, kurbanın işi tamam olur olmaz oyunu durdurmasını bilen oyunculardır.

Tonio da çıktı meyhaneden ve Lambretta'yı almak için Ana Meydan'a doğru yürüdü.

Çam ağacının altında Giuseppina, Romalı delikanlıyla bir boogy-woogy'ye giriyordu; ve Matteo Brigante'nin oğlu Francesco, ustaca yönetiyordu orkestrayı. Yeni-Orleans tarzında enfes sololar yapıyordu trompet. Ve Sezarvarî bir alaycılıkla dudağını hâlâ bükmesine rağmen Romalı delikanlı, ne caza, ne de «dam»ına en ufak bir kusur bulamıyordu. Kelimenin gerçek anlamında şehirlidir Manacoreliler.

Taa İsa'da önce IV. yüzyılda, Venüs'ün kenti Uria ile yarışa girmişti Porto Manacore; o çağdan beri şehirlidirler.

Mühendisten yeni ayrılmıştı komiser. Yeşil parmaklığa yaklaşıp dansedenlere baktı. Terden omuzlarına yapışmıştı Giuseppina'nın gece elbisesi. Terden omuzlara yapışan elbiseyi Romalının gözleriyle gördü bir an komiser; derhal döndü geriye, meydanın öbür ucuna doğru yürüdü. Mavi beyaz karpuzlar, daha az aydınlatıyordu meydanın bu kısmını.

Eski Mahalle halkı, topluluklar halinde, uzaktan seyrediyordu baloyu. Sayfiyeciler, ikişer üçer kişi olmuş, taraçada bir aşağı bir yukarı gezinerek deniz meltemini bekliyorlardı; ve gelmiyordu meltem. Pippo ile Balbo'nun önderliğinde *guaglioni*'ler, anî boralar halinde sokaklardan fışkırıp kurşun gibi sayfiye ehlinin içine dalıyordu. Gece bekçileri, ellerinde kırbaç, *guaglioni*'leri gözetlemekteydiler.

Ana Meydan'ın en karanlık köşesine doğru ilerledi komiser ve Lambretta'sını almağa gelen Tonio'yla burun buruna buldu kendini.

— Hayırlı akşamlar komiser bey... – dedi Tonio.

— Hayırlı akşamlar... – dedi komiser.

Önceden hiç bir şey tasarlamamıştı Tonio. Komiseri karşısında görünce, kelimeler kendiliğinden döküldü ağzından âdeta. Komiser ona bakmamıştı bile; Tonio'nun üzerinden, balonun mavi beyaz karpuzlarına bakıyordu; ve kiminle konuştuğunu belki de fark etmeden «hayırlı akşamlar» demişti.

— İsviçrelinin cüzdanı çalındığı sabah berzaha birisi geldi... – diye başladı Tonio –. Denizden geldi o gelen... Don Cesare'nin kazı yaptırdığı kayalıkla-

rın üzerinden suya atlayarak... Gölün su haznesini yüzerek çıktı... Bomba gibi yüzüyordu; gençliğinde, «denizin hükümdarı» ismini takmışlardı zaten kendisine... Köprünün ikiyüz metre ötesindeki kumula, sazların arka tarafına kadar yüzdü; bunun için hiç kimse görmedi kendisini...

— Sen hariç... – dedi komiser.

Tonio devam ediyordu:

— Ben hariç hiç kimse görmedi evet. Ben dama çıkmıştım o sırada; kurusun diye saz kalburların üzerine incir yerleştiriyordum. Bizim damdan bakınca, gizlilik kalmaz; dörtbir yanı kabak gibi görebilirsiniz...

— Vede bütün bunları şimdi hatırlıyorsun?

— Daha önce söylemeğe cesaret edemedim size... Söz konusu adam, tehlikeli adamdır çünkü... Adı, Matteo Brigante...

Komiser tepeden tırnağa süzdü Tonio'yu. Zaten ufak tefekti ama, ütüsü bozulmuş beyaz ceketinin içinde büsbütün ufalıp gitmişti şimdi. Soluk sıtmalı yüzü, hınç taşan gözlerinin ışıltısını daha da arttırıyordu.

— Matteo Brigante... – dedi yeniden.

Komiser kederlenmişti birden:

— Demek Marietta hikâyesi doğru... – dedi.

— Marietta'nın hiç bir şey görmüşlüğü yok!... – diye haykırdı Tonio.

Komiser devam etti:

— Marietta senin de aklını başından aldı demek!

— Hırsızlığı yapan Matteo Brigante'dir diyorum size!

— Öyle ya, her gün sabahtan akşama kadar senin gözlerinin önünde kıçını kıvırıyor; bir türlü oksayamadığın için de, ne halt edeceğini şaşırıyorsun tabiî...

— Daha karaya çıkmadan önce tanıdım Matteo Brigante'yi... Yüzerken anladım o olduğunu... Kendine özgü bir yüzüş şekli vardır onun, sorun inanmazsanız, herkes söyleyecektir bunu...

Komiser, sözünü kesti:

— Demek Matteo da bakmak istiyor Marietta'nın tadına!

— Sazların ötesinde çıktı karaya, biberiyelerin ardına dolandı oradan...

— Anladık, gördün onu. Marietta'cığınla buluşmağa gidiyordu ihtimal. Ama gördüğün sabah, hırsızlığın olduğu sabah değildi.

— Hırsızlığın olduğu sabah... – dedi Tonio –. Hırsızlığın olduğu sabah gördüm, size yemin ederim...

Komiser üzüntüyle bakıyordu Tonio'ya:

— O sabah Matteo, Foggia'daydı... – dedi –. Bir tüccarla birlikteydi üstelik. Ben koğuşturdum.

Laf anlamıyordu Tonio bir türlü:

— Matteo Brigante'yi o sabah berzahta gördüğüme dair, mahkeme önünde yemin etmeğe hazırım... – dedi.

Çevrelerinde insanlar halkalanıyordu şimdi, ama halka henüz daralmamıştı. Don Cesare'nin Tonio'su komiserle ne konuşabilir ki, diye merak ediyordu insanlar. Soluk soluğa, ama gene de alçak sesle konuşuyordu Tonio. *Guaglioni*'lerin elebaşısı Pippo'yla yardımcısı Balbo, meraklılar halkasının en ön sırasına süzülmüşlerdi.

— Bakıyorum da, kızı başka birisinin mıncıkladığını düşünmek, sana cesaret bile vermiş... – dedi komiser.

— Çalılıkların arasından arabaya doğru emeklerken onu gördüğüme dair yemin ederim diyorum size...

— Gidip Marietta'yı arasan daha iyi edersin.

Uzaklaşmak üzere bir adım attı komiser; ama Tonio önüne dikilmiş ve durdurmuştu onu. Kendini tutamayıp bağırdı:

— İnsan neredeyse Manacore'yi Matteo Brigante idare ediyor sanacak!

— Cesaret bile vermiş... – diye mırıldandı komiser Attilio.

Aynı anda da, en ön sırada Pippo'yla Balbo olmak üzere, çevrelerinde halkalanan topluluğun büyüdüğünü gördü. Tonio'yu omuzlarından kavrayıp döndürerek Lambretta'ya doğru iterken, herkes işitsin diye yüksek bir sesle bağırdı:

— Defol git hadi buradan, çifte boynuzlu deyyus!

Sendelemişti Tonio; Lambretta'sına tutunarak kurtuldu yuvarlanmaktan.

Balonun mavi beyaz karpuzlarına doğru hızlı adımlarla uzaklaştı komiser. Orkestra dinleniyordu. Francesco Brigante, Porto Manacore Caz Kulübü üyesi arkadaşlarına, bir «bebop» numarasının sırrını açıklıyordu. Limana ve koya hâkim taraçanın korkuluğuna oturmuştu Giuseppina. Romalı delikanlı onun yanında, ayakta duruyordu; soluk mavi bir kazak atmıştı omuzlarına; kazağın kollarını da, korkunç sıcağa rağmen, boynuna dolayıp düğümlemişti;

Saint-Tropez'de kazakların bu yıl kolda değil de omuza düğümlü taşındığını görmüştü çünkü bir dergide. Giuseppina gülüyordu; kırmızı dudaklarıyle ışıl ışıl yanan gözleri görülüyordu yalnız. Bacağını sallıyordu; ve bacağını salladıkça, balo giysisinin altındaki üç kat eteğini süsleyen dantelâlar dökülüyordu ortaya. Romalı delikanlı, dudağı hep öyle küçümseyen bir şekilde bükülü, ona bakıyor; ama gülümsemiyordu bile.

Yeşil parmaklığa yaklaştı komiser. Herkes ona çevirdi gözlerini. Erkekler selâmladı, kadınlar gülümsedi. Yakışıklı adamdır dedik, komiser; şıktır, zekidir, hovardalığı edebiyle yapar; Giuseppina'nın hükmü altına girdiği de henüz bilinmemektedir. Bir süre durdu parmaklığın yanında, sonra dönüp adliyeye girdi.

Tonio, Lambretta'nın yanında ayaktaydı. Motoru çalıştırıp yola koyulacağını ve geceleyin istediği kadar hızlı sürebileceğini düşündü önce; ama bu düşünce keyiflendirmemişti onu, tuhaf değil mi; bir an şaşkın kalakaldı niye keyiflenmiyorum diye. Ağzında bir acılık vardı; insan üst üste sigara içince böyle acılaşır ağzı; bunu aklından geçirir geçirmez, canı bir sigara tellendirmek istedi. Meydanı geçip balo dolayısıyle açık kalmış bakkaldan veresiye beş sigara aldı, ve hemen yaktı sigaraların birini.

Tam meydanın ortasında midesi bulandı. «Marietta değil, keçi yavrusu!» demişti don Ruggero. «Kredimi geri alıyorum Tonio!» diye dikilmişti önüne meyhaneci. Biraz önce de komiser: «Çifte boynuzlu!...» diye kükremişti. «Yanlış cevap verdin...» diye gülüyordu Pizzaccio. Ve Matteo Brigante: «Bakın

ben bir yavruyu nasıl düdüklerim...» diyordu. Lambretta'ya kadar zor geldi Tonio, olanca gücüyle gidona yapışıp çıkarmağa koyuldu.

Oradan geçen iki adam gördü kustuğunu.

— Tonio dümbelek gibi dolmuş... – dedi biri –. Kanun'da kazanmış olsa gerek.

— Koca testiyi tek başına yuvarlamıştır!... – diye güldü öteki.

— İnsan sonradan görme olunca...

II. Umberto tahttan indirilmişti. Ve küçük yeğen, Uria hakkında bir tek soru sormaksızın bir ay etiket yapıştırmıştı antikalara. Aynı yıl Bolognalılar her yılkinden çok daha kalabalık geldiler göle, demir kuşlar akıl almaz bir katliama uğradı. İşte o yıl *ilgisiz* olmağa koyuldu don Cesare.

İlk bakışta, alışkanlıklarının hiç biri değişmemişti. Ya biri ya öteki, mutlaka bir kadınla geçirirdi geceyi; gene öyle devam ediyor; şu sıra Elvira var gecelerini bölüşen. Akşamları birinci kattaki yatak odasına çıkmak üzere ayağa kalkınca, Elvira da kalkar hemen, öteki kadınlardan ayrılır ve tek kelime söylemeksizin izler don Cesare'yi. Sessizce soyunurlar. Yatakta, yanında bulunduğundan iyice emin olmak için, elini memesinin üzerine koyar kadının, yada bacağını bacağının yanına; uyku arasında yan döndüğü zaman, gene arar kadını, uyanmaksızın; bir kadına dokunmak ihtiyacındadır, sözün kısası. 1904'ten, yirmi yaşından beri bu, hep böyle olmuştur; uyuyabilmek için, yanında daima bir kadın gerekmiştir don Cesare'ye... Hiç konuşmaz Elvira'yla; gittikçe daha seyrek,

ve gene sessizce, ve gene geceleyin olmak üzere, zaman zaman sevişir o kadar; öyle ki, benimle sevişti̇ğinin farkında mı acaba bu adam, diye sorar her seferinde Elvira kendi kendine. Don Cesare *ilgisiz* olmağa koyulduğundan beri, bu hep böyle olmuştur.

Avlanmağa da devam ediyordu gene; ve Bolognalılara rağmen, daima bir yığın avla dönüyordu. Yaşının ilerlemesi, usta nişancılığına dokunmamıştı; bataklığı, kumulları ve tepeleri, hizmetindeki adamlardan çok daha iyi tanıyordu üstelik. Tek fark, iyi bir parça vurup indirdiğinde eskiden olduğu gibi küfretmemesi; gözleri bile parlamıyor artık, mezbahadaki kasaplar gibi öldürüyor. Birkaç yıldan beri de Tonio'yu yanına alıp çıkıyor ava. Av çantasıyle yedek tüfeği Tonio taşıyor; en ufak bir zevk almıyor tabiî, tam tersine bir çeşit ürküntü duyuyor. Bildiğimiz cinsten bir insanın değil de, bataklıktaki sazlar, kumullardaki biberiyeler ve tepelerdeki dikenli bitkiler arasında hep aynı kocaman mekanik adımlarla bıkıp usanmaksızın ilerleyen dev çaplı bir heykelin hizmetindeymiş gibi geliyor Tonio'ya; araf işkenceleri böyledir ancak, diye düşünüyor Tonio; bir heykelin buyruğunda bu bitimsiz yürüyüş, cehennemde değil hayır, olsa olsa arafta vardır. Yada vaftizsiz çocuk ruhlarının toplandığı mekânda.

Don Cesare, kâhyalarına, iş gördüğü tüccarlara ve sütunlu konağın yolunu hâlâ unutmamış olan tek tük ziyaretçilere karşı da eski alışkanlıklarını sürdürmektedir. Ama sözleri, yankısız bir âlemde çınlar gibidir artık; hareketleri, kıvamını yitirmiş bir mekânda gelişmektedir. Zaten bataklık denince, böyle bir mekân gelmez mi akla? Vaftizsiz çocuk ruhlarının

toplandığı mekâna benzer bir mekân... Bu da, don Cesare *ilgisiz* olmağa koyulduğundan beri, böyledir.

Ana Meydan'da bekleyen işsizler nasıl meşgalesizse, don Cesare de öylece ilgisizdir. Ve nasıl işsizlerin kusuru değilse meşgalesizlik, ilgisizlik de, don Cesare'nin suçu değildir. Ana Meydan'ın duvarları boyunca ayakta bekleyen meşgalesizlerden pek de farklı görmemektedir kendini. Ama hayır: Onların hiç değilse bir meşgale, yani iş bulma umudu vardır; oysa don Cesare, kendisini yeniden ilgili kılacak bir olay da beklememektedir artık. Umuttan yana da *ilgisiz* bulunmaktadır.

Tarih felsefesi alışkanlığıyle, XX. yüzyılın ikinci yarısına doğru ve Uria bataklığında niçin böyle *ilgisiz* olmağa koyulduğunu sorar bazen kendi kendine. Ama herhangi bir şekilde önemsemeksizin, hani üzerinde bile durmaksızın sorar bunu; bütün öbür alışkanlıklarının yanı sıra, kendi kendine sorular sorma alışkanlığını da korumuş olduğu için sorar.

1904'le 1914 arasında, yirmi yaşından otuz yaşına kadar yani, babasının arzusuna uyarak öğrenimini yetkin hale getirmek için, Üniversite tatilleri boyunca bütün Avrupa'yı gezmişti. Bir yaz, Londra dönüşü, Napoli vapuruna binmek üzere Valencia'ya giderken Portekiz'den geçmiş ve takılıp kalmıştı bir süre. Bir zamanlar imparatorluğunu bütün dünyaya yaymış olan bu ulusun çöküşü hakkında bir alay soru sormuştu kendi kendine. Okur beklemeyen yazarlar tanımıştı orada; İngilizler adına hükümet eden siyaset adamları ve Brezilya'daki işyerlerini kapatıp küçük taşra kentlerinde sınırlı bir gelirle hiç bir amaçsız yaşamağa koyulan tüccarlar tanımıştı. Dünyanın

en büyük mutsuzluğu, Portekizli olarak doğmaktır... diye düşünmüştü o zaman. Lizbon'da, ömründe ilk defa, *ilgisiz* olmağa koyulmuş bir halkla karşılaşmıştı.

Bugün öyle inanıyor ki İtalyanlar, Fransızlar, İngilizler de *ilgisiz* olmağa koyulmuşlardır; Amerika'ya, Rusya'ya, Çin'e, Hindistan'a göç etmiş bulunmaktadır ilgi. Kuzey eyaletleri hariç, *ilgisiz* olmağa koyulmuş bir ülkede yaşıyor evet; kaldı ki Kuzey eyaletleri de görünürde «ilgili»; tıpkı Fransızlar gibi Kuzeyli İtalyanlar da, ilgisizliklerini, otomobilleriyle motosikletlerinin homurtusu içinde boğmağa çabalıyor. İkinci Dünya Harbi'nden sonra, İtalyanlarla Fransızlar da «Portekizlileşmeğe» başladı evet. Don Cesare bu konuda, ama herhangi bir şekilde önemsemeden, üzerinde bile durmadan hani, işte bunları düşünmektedir.

Antikalara yönelttiği dikkat bile başka bir kılığa bürünmüş bulunuyor. Hâlâ koruyabildiği tek ilgi, antikalaradır. İnsanoğlu mutlak olarak ilgisizlik duyamaz; kesin bağsızlık, mutlak ilgisizlik, ancak ölümde vardır. Don Cesare, koleksiyonuna ve kendi adamlarıyle komşu arazilerde çalışan ekicilerin bulup getirdiği yeni parçalara dikkat göstermeğe, işte bundan ötürü devam ediyor. Ama not almıyor artık, arkeoloji dergilerine makale yazmıyor. Uria sitesi üzerine yazdığı büyük eserini yıllar önce bitirdi; sık yazıyla yazılmış bin beşyüz sayfa, yıllardan beri aynı çekmecede beklemektedir. Hiç bir yayınevine teklif etmedi kitabını; kısaltmak, yoğunlaştırmak, kimi bölümleri yeni baştan dökmek gerekecekti çünkü; kim için, ne adına? Bir de kendi parasıyle bastırmak

vardı kitabı: Metin dışı resim ve haritalarla süslü altı koca cilt; Hellenistik çağ güney İtalyasındaki eski Yunan kolonileriyle uğraşan uzmanlar için sadece birkaç yüz nüsha basılmış bir dev anıt... Hoşuna gitmemiş değildi bu fikir; ama dizgici, tertipçi, basımcı derken hiç tanımadığı bir alay kişiyi evine doldurmak ve günlerce tashih yapmak zorunda kalmak vardı hesapta; sonun sıkıntısı, başlangıcın zevkini kolayca yendi.

Her gün öğleden sonra, şekerlemenin bitimiyle akşam yemeği arasındaki zaman boyunca, hangi nedenle olursa olsun rahatsız edilmeyi yasaklamıştır. Çalıştığı söylenir, bu zaman boyunca. Birinci katın salonlarına ve çatı altına yerleştirilmiş, sınıflandırılmış, etiketlenmiş vazolara, yağ kandillerine, heykelciklere ve sikkelere bakar; tıpkı bu akşam, Marietta'nın bir tabure üzerinde ve dirsekleri dizlerinde ve yüzü yumruklarının arasında hemen ayakucunda beklediği şu an, petrol lambasının halesi içinde, sabahleyin balıkçıları tarafından getirilmiş ve som zeytin masanın üzerine yerleştirilmiş olan heykelciğe baktığı gibi; aynı bakışla.

Bu bakışı belirlemek için fiilin etken halini kullanmak her ne kadar uygun düşmezse de, «bakıyor» denebilir evet. Yanlış anlaşılmasın sakın: Don Cesare, heykelciğin karşısında edilgin kalmamıştır katiyen. Sadece görüyor değildir heykelciği; aynı zamanda, bakışı tam etken olmasa da, bakışıyle ve düşüncesi tam etken olmasa da düşüncesiyle kavramaktadır. Ve bu heykelcikle birlikte koleksiyonundaki bütün öbür parçaları ve bütün bu parçalarla birlikte Uria'yı, Helenistik çağda bataklıktan fışkırır gibi

kurulmuş bayındır Uria sitesini, bugün ağların kurutulduğu dolma sette yer alan agorayı, bembeyaz evleri, revakları ve dizi dizi sütunları, dünyada olup biten hiç bir şeye karşı *ilgisiz* olmağa koyulmamış Uria yurttaşlarını, o eski Büyük Yunan'ı baştan başa saran zekâ atmosferini, çeşmeleri ve çeşmelerden iki kulplu testilerde su getiren kadınları, Doğudan yüklenerek getirip limana boşalttığı ürünleri gemilerin ve kayaların üzerinde denize yürümek istercesine dikilen Venüs tapınağını da düşünmekte, düşüncesiyle kavramaktadır. Ama gene de «düşünüyor» demek tam doğru değildir; çünkü fiilin etken hali, özne ile nesneyi karşı karşıya koyar ve öznenin nesne üzerinde bir etkisini varsayar; oysa don Cesare yıllardan beri öylesine *ilgisiz* olmağa başlamıştır ki, bizzat kendisi, kendi gözünde bir nesne halini almıştır artık: Don Cesare'nin karşısında, toprak heykelciği ve çevresine zekâ saçan Uria sitesini düşünen; ama toprak heykelcikle batık Uria sitesine olduğu kadar don Cesare'ye de yabancı, sevgisiz, kinsiz, artık sevmek ve nefret etmek gücünden bile yoksun, tıpkı batık Uria sitesi gibi her çeşit arzudan yana azade bir don Cesare bulunmaktadır. Ve ilgisizlik, budur.

Don Cesare'nin ayakucuna oturmuş, ihtiyarın dizleri üzerinden, salonun dip tarafında fısıldaşan annesiyle ablalarını gözetliyordu. Üç kadın, don Cesare salondan çıkar çıkmaz genç kızın üstüne çöküp anasına vurduğu için bir güzel dövmek vede Lombardiyalıyı aşkı uğruna reddettiği adamın ismini söyletmek için, pusu kurmaktaydı. Ama Marietta uzun boylu

endişelenmiyordu; sadece Elvira'dan çekinirdi içlerinde. Otuz yaşlarında güçlü kuvvetli bir kadındı Elvira; ama o da, don Cesare'yle birlikte yukarı çıkmak zorunda kalacaktı. Ama üçünün de sinsi ve gaddar olduğunu gayet iyi bildiğinden, kendini kapıp koyuvermiyordu.

Genel olarak annesi ihtiyar Julia ile aynı odada uyuyordu Marietta. O akşam, don Cesare odasına girer girmez fırlayıp evden kaçmayı kafasına koymuştu; bir portakal ve limon bahçesinin ambarında geçirecekti geceyi. İlk defa yapmıyordu bunu. O güne kadar, üçünün şerrinden kurtulmak için sık sık evden kaçmak zorunda kalmıştı zaten.

Don Cesare kalktı, toprak heykelciği aldı eline ve dehliz kapısına doğru yöneldi. Elvira da hemen davranıp masanın üzerindeki petrol lambasını almış, don Cesare'nin ardından seğirtmişti. Aynı anda Maria merdiven kapısına koşacak, kapıyı kilitleyip anahtarı cebine koyacaktır.

Merdiven kapısının battal hale girişinden telâşlanmadı Marietta. Don Cesare ile Elvira üst kattaki odalarına girer girmez, dehlize fırlamayı planlamıştı. Payeli bir balkona açılan bir kapı-pencere vardı dehlizin ucunda; balkondan, konağın önündeki dolma sete defalarca atlamıştı o güne kadar. Çıplak ayakları üzerine düşüp yaylanıyor ve hemen sazlar arasındaki patikalara dalıp gözden kayboluyordu.

Don Cesare, arkasında petrol lambasını getiren Elvira olduğu halde, dehlize girmişti işte. Julia şömine tarafından, Maria da merdiven kapısı tarafından, XVIII. yüzyıl Napoli tarzı dev koltuğun ayakucundaki küçük sırada oturan Marietta'ya hücuma geçtiler.

Marietta fırlamağa hazırlandı yerinden, ama içi rahattı. Sadece Elvira'dan çekiniyordu genç kız. Genç dulların dinçliği vardır çünkü Elvira'da, Maria gibi çocuk sahibi değildir o. Döğeni erkek gibi kullanan iri yapılı bir esmer. Dağda çıplak bir arazinin yarıcısıydı kocası, ve işte o toprak girdi adamın kanına; Elvira ise dibek gibi ortada duruyor. Marietta onu hep, elinde döğen, bir toz ve ses bulutu ortasında harman döverken hatırlar: Sekiz yaşındaydı henüz; dağa, ablasının oraya götürmüşlerdi bir gün, orada görmüştü; demircilerden hiç farkı yoktu.

Don Cesare'nin ağır adımlarıyle Elvira'nın nalın sesleri, dehlizde yavaş yavaş uzaklaşıyor işte. Don Cesare'nin ağır adımlarıyle Elvira'nın nalın sesleri evet. Merdiveni döndüler; ve gürültü, bu sefer yukarıdan doğru, ağır ağır yaklaşıyor.

Maria hızla ilerliyor Marietta'nın üzerine doğru. Tabureden kalkıp büyük koltuğun etrafında dönmeğe başladı Marietta şimdi. Çatışmadan sakınmak istiyordu. Don Cesare ile Elvira'nın yatak odasına girmelerini bekliyordu dehlize fırlamak için.

Don Cesare, yatak odasının kapısını açtı işte nitekim; arkasında Elvira'nın nalın sesleri. Marietta, koltuğun çevresinde bir kere daha döndü; arkasında Maria.

Don Cesare'nin ağır adımları şimdi büyük salonun tam üzerine düşen yatak odasının tabanını gıcırdatmakta. Elvira'nın nalın sesleri ise, yatağın yanı başındaki ufak masanın önüne kadar ilerledi; petrol lambasını masanın üzerine bırakıyor olsa gerek şu anda.

Ama o ne? Elvira'nın nalınları geriye dönmüştü

birden. Dehlizdeydi şimdi, ve gittikçe hızlanıyordu nalın sesleri; dansın sonunda gittikçe hızlanan kastanyet sesleri gibi. Merdivendeydi işte sesler şimdi.

Dehlize doğru atıldı Marietta. Ama Elvira çoktan oradaydı, ve kesmişti yolu.

Marietta'dan daha uzun, daha iri bir kadındır Elvira; tam olgunluk çağında bir kadın. Üst üste indirdiği birkaç tokat ve karnına yerleştirdiği diz darbeleriyle, gerisin geri salona postaladı Marietta'yı. Maria'nın kucağına. Ve Maria, kızkardeşinin kollarını sımsıkı yakaladı arkadan doğru. Don Cesare olup bitecekleri işitmesin diye kapıyı örtmek, ihtiyar Julia'nın payına düşmüştü.

Şöminenin karanlığında, önceden hazırlamışlardı ipleri; Julia entarisinin altına gizlemişti. Marietta'nın göğsünü, dev koltuğun arkalığına yapıştırdılar. Genç kızın ayak bilekleri, koltuğun ayı pençesi yaprağı şeklinde oyulmuş ayaklarına; kolları da, kaba birer heykel şeklinde oyulmuş yaldızlı ahşap dirseklerine sımsıkı bağlandı. Böylece Marietta, yanağı ve göğsü koltuk arkalığının kaba kumaşına dayalı, sırtı ve kalçaları meydanda kalmıştı.

Elvira, duvarda asılı av tüfeklerinden birini alıp, namluyu temizlemeğe yarayan harbiyi çıkardı.

Don Cesare sabırsızlanıyordu yukarıda. Yatağa ilk Elvira'nın girmesi gelenektendir çünkü; ama dehlizde Marietta'ya inen tokatları da işitmiş olabilir. Büyük salonun tam üstüne düşen yatak odasının tavanına ayağıyle birkaç kere öfkeyle vurdu.

Elinde harbi koltuğa yaklaşan Elvira, başını tavana doğru kaldırarak:

— İhtiyar huysuzlanıyor... – dedi.

Don Cesare yeniden vurmuştu zemine.

— İstediğin kadar tepin... – dedi Elvira –. Bu küçük kahpeye haddini bildirmeden gelemem.

Ve çelik harbi, ıslık çaldı havada. Marietta, bez gömleğinin altında çırılçıplaktı.

— Bu, anam için... – dedi Elvira.

Marietta dişlerini sıktı.

Elvira devam etti:

— Bu benim için.

— Bu anan için.

— Bu benim için.

Uzun bir inilti çıkmıştı Marietta'nın ağzından. Harbi yeniden indi. Ve don Cesare'nin, yataktan oda kapısına doğru ilerleyen ağır adımlarını işitti kadınlar.

Elvira, harbiyi derhal Maria'ya aktardı:

— Sıra sende... – dedi –. Öylesine vur ki, ölünceye kadar izi kalsın sırtında.

Sonra da kapıya koştu.

Önce dehlizde, sonra merdivende çınladı nalın sesleri. Sonra uzun bir sessizlik oldu. Elvira ile don Cesare tartışıyor olsa gerekti. Don Cesare'nin, yatak odasına dönen ağır adımları işitildi nihayet.

Dev koltukta çarmıha gerilmiş bekleyen Marietta'ya doğru yürüdü Maria:

— Şimdi sevgilinin adını söyle bakalım.

Marietta dişlerini sıktı.

Bir adım geriledi Maria. Havada ıslık çaldı harbi yeniden. Maria ekledi:

— Unuttun herhalde adamın ismini, birazdan hatırlarsın.

Aynı anda, pencerenin altından Lambretta'nın gürültüsü yükseldi birden.

— Tonio! Tonio, imdat!.. – diye haykırdı Marietta.

Maria da bağırmıştı:

— Demek Tonio sevgilin! İtiraf ediyorsun demek!...

Bu arada Tonio içeri dalmıştı bile:

— Çözün kızı!... – dedi.

Ayağında ayakkabıları vardı, karşısında kadınlar yalınayaktılar; üzerinde bayaz kâhya ceketi vardı, karşısında kadınlar bez gömlekliydiler; kral gibiydi Tonio, öyle hissediyordu kendini:

— Çabuk!... – diye kükredi.

Julia itiraza yeltendi: Kızını cezalandırmak hakkı yok muydu yani?

— Yoksa burada kadınların mı sözü geçiyor?... – diye kükredi Tonio yeniden.

Sonra hemen ekledi:

— Aslında şimdi gidip uyandırmam gerekir don Cesare'yi. Evde adam dövmeyi yasaklamıştır çünkü o; ve sizi kapı dışarı eder...

İki kadın, Marietta'yı derhal çözdüler.

Marietta gidip duvara yaslandı; dirseklerini hafifçe kaldırıp ellerini açmıştı; fırlamağa hazırdı, sözün kısası.

Julia ile Maria, koltuğun önündeydiler. Tonio'ya bakıyorlardı.

«Hakkın yok buna Tonio...» demişti meyhaneci. «Kötü cevap verdin...» demişti Pizzaccio. Ve Matteo Brigante: «Bakın ben bir yavruyu nasıl düdüklerim...» diye eklemişti.

— Kızın sırtından uzun süre çıkmaz bu izler... – dedi Tonio –. Eğer don Cesare'nin bunları görme-

sini istemiyorsanız, uslu durmanız lâzım... Çıngıraklı yılanlar!... Şimdi defolup yatın...

Duvara yaslanmış olan Marietta gülmeğe koyuldu birden.

— Sana gülüyor... – dedi Julia.

Tonio bu sefer bağırdı:

— Defol yat dedim, kokmuş ihtiyar kahpe!

Ana kız geri geri yürüyerek çıktılar. Julia eşiğe gelince bağırmıştı:

— Sana gülüyor herif, sana!

Tonio kapıyı suratlarına çarptı. Marietta'yla başbaşaydı şimdi ve genç kız gülmeğe devam ediyordu.

Yaklaştı Tonio:

— Şimdi Marietta... – dedi –. Şimdi bir öpücüğü hak ettim işte...

— Evet... – dedi Marietta –. Fazlasıyle hak ettin.

Bir adım vardı aralarında. Marietta ilerledi bir adım.

Adamın kollarını tuttu; sevgiden mi yoksa hareket ettirmemek amacıyle mi tuttuğunu hemen anlayamadı Tonio.

Ve eğilip kısa boylu kâhyanın alnına küçücük bir öpücük kondurdu genç kız.

Ne olup bittiğini anlayacak vakit bulamamıştı Tonio gene; ve Marietta, çıplak ayaklarıyle bir anda fırlayıp kaçmıştı. Merdiveni bulmuştu bile. Orada bir an durdu:

— İnan ki seni severim Tonio... – dedi –. Ama bir ağabey gibi severim, bunu böyle bil.

Gecenin içinde kayboldu.

Matteo Brigante, meyhane çıkışı, Pizzaccio'yu kendisiyle birlikte baloda bir kadeh içmeğe davet etmişti. Beş bin liretlik bir banknot uzatıp ödedi giriş ücretini. Büfenin yanı başına oturdular. Brigante, bir şişe köpüklü Asti şarabı söyledi.

Amansız bakışlı ufak gözlerini, sırasıyle balonun, meydanın ve yan sokakların üzerinde gezdirdi Brigante. Bir bakışta her şeyi (kafasına) not eder. Kraliyet Donanmasında onbaşı olduğu devirden kalma bir alışkanlıktır bu; ve Porto Manacore'yi kontrol ettiği şu sırada son derece işine yaramaktadır.

İşte adliyenin dördüncü katında bir perde kımıldadı; donna Lucrezia uyumuyor demektir. Belvédère oteline inen Napolili kadın yok baloda; plajda dolaşıyor olmalı, kiminle acaba? Giuseppina Romalı delikanlıyla dansediyor güzelim; hiç bir önemi yok. Sandalye imalâtçıları kooperatifinin sekreteri, üç kızının üçünü de baloya getirmiş ve Fransız konyağı içiyor; parayı nerden buldu peki bu ahlat?

Alanı, kendi alanını gözden geçirirken, aşı bıçağıyle oynamaktaydı Brigante. Nefis bir alet bu; Çift Öküz marka ki, gittikçe pahalılanmakta. Adamın avucuna şuk oturuyor; sapı simsiyah ve pırıl pırıl, bakır cıvataları var, ucu biraz daha geniş; çok rahat tutuluyor, adamın avucuna çuk oturuyor evet. Kapanınca sapın boşluğuna tam yerleşen bıçak kısmı da pırıl pırıl, ve keskin. Kabuğunun içinde bir istiridye, mahfazasının içinde bir mücevher gibi şık; bakmağa doyum olmuyor.

Tel tel saçlı iki turist oturmuştu komşu masalardan birine, çocukları dikizlemekteydiler. Arabalarını, Bavyera plakalı bir Volkswagen, kıvrıla kıv-

rıla plaja inen yeni yolun girişinde bırakmışlardı. Bunu da (kafasına) not etti Brigante; tıfılların turistlerle girdi çıktısını da kontrol ediyordu.

Bıçağın demirini hafifçe kaldırıp bıraktı; sapın boşluğuna kuru bir şaklayışla düştü demir. Çocuk dişlerinin biribirine vuruşunu andıran bu pürüzsüz sese bayılıyordu.

Balo parmaklığının dışında Pippo ile Balbo, meyhanenin korkuluğuna yaslanmışlardı. Matteo Brigante'ye dikmişti gözlerini Pippo.

Pippo'nun pantolonu sökük, yırtık ve deliktir. Zaten ister koca adam, ister delikanlı, ister *guaglioni* olsun, parça parça hale gelmiş, dökülen pantalonlar giyer bütün Eski Mahalle. Giysiden çok, yamalarının üzerine yeni yamalar geçirilmiş utanç verici birer paçavradır pantalonları. Ama Pippo bu paçavraları büyük bir gururla taşır; eski ressamların Venüs'ü çepçevre kuşattıkları saçaklı köpükler gibi. Ve gömleği de bir paçavradır aslında Pippo'nun; düğmesizdir; bu yıl çoğu *guaglioni*'lerin sayfiyecilerden görüp de yaptığı gibi, karnının üzerinde çaprazlama bile bağlanmamıştır. Başmelek Mikâil'in atkısı misali, omuzlarında dalgalanır durur gömleğinin yırtıkları. Siyah saçları lüleler halinde alnına düşer. Onaltı yaşındadır ve *guaglioni*'lerin önderidir demiştik; pervasız bakışlı olduğunu da şimdi söyleyelim.

Balbo kızıl saçlıdır, ve bodur; yırtıklarının düzgünlüğüyle ayrılır önderinden. Bölüşülecek bir ganimet oldu mu, herkesin payını o hesap eder; çetenin bürokratıdır. Pippo, Matteo Brigante'ye bakmaktadır evet; Balbo, meydanı gözetlemekte. Birlikte ol-

dukları vakit, bir bakışta dört anayönü kucaklayan tek bir insan gibidirler.

Öbür *guaglioni*'ler birdenbire kaybolmuştu ortadan. Orkestra da dinlenmeye geçince, ağır bir sessizlik çöktü meydana; önceki perde aralarını, çocukların çığlıklarıyle alkışları süslemişti hep.

— *Guaglioni* takımı bir şeyler hazırlıyor... – dedi Brigante.

— Yatmağa gitmişlerdir... – diye itiraz etti Pizzaccio.

— Baksana Pippo'ya, kaptan köprüsünde bir süvari gibi duruyor; mutlaka bir numara var tezgâhladığı...

Bunu söyledikten sonra parmağını kaldırmış ve Pippo'ya yaklaşmasını işaret etmişti Brigante. Arada yeşil parmaklık vardı; ve diyeceğini demek için, parmaklığa yaklaşmasını istiyordu çocuğun.

Pippo soğuk bir «hayır»la cevap verdi; dudaklarını hafifçe büzüp tek kaşını kaldırmıştı bu «hayır» için, o kadar. Ve o duygusuz başmelek ifadesi yeniden yerleşmişti hemen yüzüne.

Brigante başını çevirdi. İçi içine sığmıyordu Pizzaccio'nun: Brigante'nin sınırsız gücü, Pippo'nun o tiksintiyle karışık alay dolu yüzüne gelip dayanmaktaydı; efendilerin çuvallaması, uşakları daima keyiflendirir.

Ve bütün Manacore'de Matteo Brigante'nin kontrolu dışında kalanlar, sadece Pippo ile *guaglioni*'lerdir. Bir gün ergeç çatışacaklar, hiç şüphe edilmesin; iki cambaz bir ipte oynamaz misali, iki çete aynı yerde barınamaz. Ama bugünkü durumda *guaglioni*'leri ele geçirmenin imkân ve ihtimali yoktur;

köylüler, yada Elvira, buğday döverken harmandan yükselen toz gibidirler. Bir tüccar... mağazası, bir balıkçı... kayığı, bir şöfor... kamyonu, bir işportacı... üç tekerlisi, bir bostancı... yetişmiş ağaçları, bir nüfuzlu... şöhreti, bir memur... mesleği, ve bir yoksul... yoksul bir karısı olduğu için Matteo Briganteʼnin kontrolundan çıkamaz. Devletten işsizlik tazminatı alan bir meşgalesiz, başkasının keçilerini güden bir keçi çobanı, Darülaceze'ye girmekten başka çaresi kalmamış bir ihtiyar, dışarıya haber uçurmak isteyen bir hükümlü, mutlaka haracını ödemek zorundadırlar Brigante'ye. Ama *guaglioni*'lerin hiç bir malı mülkü yoktu; hırsızlıklarının ürünü ossaat bölüşülüyor, yeniliyor, içiliyor ve tüttürülüyordu; Manacore'deki ev, bataklık ve tepelerdeki kulübe sayısı kadar sığınakları vardı yalnız; ve on-oniki kişinin bir arada uyuduğu bir yerde, fazladan bir çocuğun farkına varılmıyordu.

Guaglioni'lerin tezgâhladığı en güzel numaralardan biri, bir jandarmanın Lambretta'sını çalmak olmuştur; ve ossaat, bir makina nasıl kesinlik ve tamamıyle en ufak parçalarına ayrılıp sökülebilirse Lambretta da aynı kesinlikle sökülüp parçalanmış ve cıvatalarına varıncaya değin tek tek parçalar halinde satılmıştır. Ve Brigante bu işten pay istediğini bildirdiğinde, Lambretta'nın siyah zemin üzerine kırmızı harflerle C.S.C.R. (Corpo Speciale Carabinieri della Republica) yazılı plakasını bulmuştur kapısının önünde. *Pizza* dükkânları, birkaç gün, eskisinden daha fazla pizza; dondurmacılar, daha fazla dondurma sattı. Lambretta'nın uğradığı kazanın tüm yankısı, bundan ibaret kalacaktı işte.

Brigante, aşı bıçağını açıyor hafifçe. Pizzaccio, gözucuyle, Pippo ve Balbo'yu dikizleyerek:

— İsviçrelilere o oyunu oynayan, belki de *guaglioni*'lerdi... – diyor.

— Cüce kalırlar... – diye cevap veriyor Brigante.

Şaklatarak kapatıyor bıçağı.

Orkestra şimdi bir slow-fox'a girmişti. Francesco, bateriyi bırakmış, elektro-gitarı almıştı eline. Giuseppina'nın Napoli Bankası şubesi müdürüyle dansetmekte olduğunu (kafasına) not etti Brigante; yeni evliydi müdür, genç bir adamdı. Tel tel saçlı iki Alman turistin, eczacının oğluyle ahbaplık kurduğunu da not etti Brigante (kafasına); gelecek yılki Mercedes'in motorunu anlatıyorlar oğlana; birisi, yeni türbinin krokisini çiziyor; sonra da delikanlıyı Volkswagen'le bir gezintiye davet edecek tabiî; çoğunlukla baş vurulan usul, budur.

Birdenbire *guaglioni*'ler doldu meydana. Dutla yüzlerini boyamışlardı; kırmızı maskelerin içinde siyah gözleri görünüyordu sadece. Oniki onbeş yaş arasında yirmi kadar çocuk, yani bütün çete bir aradaydı. Çığlıklar atıp ellerindeki hayalî baltaları havada sallayarak, meydanı baştanbaşa geçtiler. Kızıl Derili oyunu oynuyorlardı. Güldü Brigante; dudaklarını gevşetmeksizin, sadece gözlerini kısarak; hep böyle soğuk bir gülüşle güler.

— Aptal... – dedi Pizzaccio'ya –. İsviçreli numarasını *guaglioni*'ler yapmış olsa, pastanelerde şeker kalmazdı!

Ve masanın üzerine bıraktı aşı bıçağını.

Pippo ile Balbo kımıldamamışlardı gene.

Guaglioni'ler hayalî atlarının sırtında çığlıklar atarak yeniden geçtiler.

Pippo ile Balbo, Garibaldi caddesine doğru ağır ağır uzaklaşmağa başlamışlardı; Sporcular Barı'na girdiklerini not etti (kafasına) Brigante. Ve kızıl Derililer, meydanın öbür ucundaki dar bir sokağın içinde kayboldu.

Bara dirseklerini dayadı Pippo:

— Yirmi liretlik iki dondurma... – dedi.

Balbo, iki tane yirmi liretlik koymuştu tezgâhın üzerine.

Sayfiyeciler, paçavraları içinde mağrur Pippo'ya bakıyordu.

Barmen Justo:

— Serserilere satış yapmıyoruz... – dedi.

Balbo da dirseklerini dayamıştı şimdi bara:

— Parasını verdik ya... – dedi.

— Defolun hadi buradan... – dedi Justo.

Yanıbaşlarındaki masalardan birinde, komiser yardımcısı oturmaktaydı. Ona döndü Pippo:

— Muavin bey... – dedi –. Biz paramızı ödedik, bu adamın istediğimiz şeyi vermesi gerekmiyor mu şimdi?

Büyük bir gürültü yükseldi meydandan. Kızıl Derililer yeniden hücuma geçmişti.

— Çocukların hakkı var... – dedi müşterilerden birisi –. Paralarını ödediler. Niye verilmiyor yani istedikleri?

İleri fikirli sayfiyecilerden biri, bir kadın:

— Fakir oldukları için tabiî... – dedi.

Aynı anda, balonun mavi beyaz karpuzlarıyle meydandaki bütün lambalar söndü. Ay batmıştı

çoktan. Yıldızların soluk aydınlığı kaldı sadece.

— Hakkımızı istiyoruz muavin bey... – dedi Pippo.

Kızıl Derililer, yeşil parmaklıkların üzerinden atlayıp dansedenlerin arasına daldılar. Kadın çığlıkları bastırdı çığlıklarını. Gece bekçileri, ellerinde kırbaçları, baloya doğru koşuyordu.

Üç Kızıl Derili kuşatmıştı Almanları. Adamlardan biri, eczacının oğluna:

— Güney İtalya geleneklerinden biri de bu mudur?... – diye sordu.

Devrilir gibi oldu masaları; iki turist, endişeyle ayağa kalktılar.

Bir anda bütün baloyu istilâ etmiş olan kırmızı maskeler, gene bir anda kayboldu; ve derin bir sessizlik çöktü meydana.

Ancak on dakika sonra bağlanabildi cereyan. Görgü tanıklarından birinin anlattığına göre, Kızıl Derililer son hücuma kalkmazdan önce aralarından biri belediyenin kapıcı bölmesine dalmış ve Ana Meydan'ın ışıklarına kumanda eden şalteri indirmişti o kadar.

Soygunun bilançosunu yapıyordu gece bekçileri: Sayfiyecilerden iki kadının el çantası kayıptı; yanındaki iskemlenin arkalığına koyduğu ceketinin cebinden cüzdanı alınmıştı Almanlardan birinin; genç kızlardan çoğunun sahte mücevherleri ruh olup uçmuştu sanki.

Pippo ile Balbo, ileri fikirli sayfiyeci hanımın duruma elkoyması üzerine Justo'nun vermek zorunda kaldığı dondurmaları, hiç acele etmeksizin, sindire sindire yediler. Görgü tanıklarından biri Sporcular Barı'na koşmuştu bu arada, olayı anlatıyordu.

— *Guaglioni*'lerden yakalanan oldu mu?... – diye sordu Pippo adama.

— Hayır... – dedi adam.

— Hoşça kalın... – dedi Pippo.

Balbo ekledi:

— Herkese iyi akşamlar.

Komiser yardımcısı, tanıkların ifadesini almağa koyulmuştu.

Pippo ile Balbo, yavaş adımlarla Garibaldi caddesine girdiler; Eski Mahalle'nin dar sokaklarından birine saptılar sonra; ve ganimeti bölüşmek üzere önceden kavilleştikleri toplantı yerine doğru ilerlediler.

Işıklar söndüğü zaman Matteo Brigante'nin bıçağı, Asti şişesinin yanında, masanın üzerindeydi. Ama mavi beyaz karpuzların çig ışığı baloyu yeniden aydınlattığı vakit, uçmuştu bıçak.

— Hurdacı, verse verse sekizyüz liret verir... – dedi Brigante –. Sözünü etmeğe bile değmez.

Bir yandan da dudağını ısırmaktaydı. İçi içine sığmıyordu Pizzaccio'nun: Patronuna meydan okumuştu *guaglioni*'ler, kolay mı! Aferin.

Marietta şarkı söylemeğe koyulduğunda, Elvira hariç, hiç kimse uyumamaktaydı.

Elini Elvira'nın göğsünün üzerine koymuş olan don Cesare'nin gene de tamamıyle uyanık olduğu söylenemezdi. Uyanıklığı gibi uykusu da, yıldan yıla *ilgisiz* olmağa koyulmuştu don Cesare'nin. Bütün başkalaşmaların kaynağı olan o derin uykudan yoksundu yıllardan beri. İnsanoğlu, uğradığı başarısızlık-

larla hakaretleri ancak o derin uykunun içinde sindirip dönüştürür ve yepyeni bir atılımın, bambaşka bir kudretin nüvesini çıkarır bu sindirimden; ve kozanın karanlığında iş gören bir kurtçuk gibi tıpkı, değşinime uğramış kollarını sabah güneşinde keyifle açıp gererek, zaferi kazanmış olarak uyanır insanoğlu... Uyanıklığı gibi uykusu da hazindir artık don Cesare'nin. Ve don Cesare, o en derin uykunun hemen üzerinde yer alan, uyarıcı peygamberâne düşlerin oluştuğu uykudan da yoksundur. Düşleri, uzun süredir, günün küçük olaylarını belli belirsiz anılar halinde yeniden canlandıran ve uyanıklık halinin algılarından ucu ucuna farklı, düşten çok bir kuruntuya benzer, bölük pörçük düşlerdir. Marietta şarkı söylemeğe koyulduğunda, rüyaya dönüşmek üzereydi don Cesare'nin gördüğü hayaller; hayalle düş arasında dalgalanıyordu; çoğu gecelerini böyle geçirmektedir.

Yatağının çevresinde vızıldayan sineklerle savaşmaktaydı ihtiyar Julia. Yüzüne konmalarını bekliyor ve bir vuruşta öldürüyordu. Hemen hiç birini kaçırmıyordu. Sağında, pencerenin altında, Marietta'nın boş yatağını aydınlatıyordu yıldızların soluk ışıltısı; ve ihtiyar kadın, sinekleri, biraz önce kendisine meydan okuyan genç kızının yerine koyuyor; ve her vuruşta:

— Al sana namussuz!

— Al sana kahpe!

— Al sana pis orospu!... – diyordu.

Yan odada Maria, Tonio'nun boş bekleyen yerini âdeta ispatlamak istercesine yatağın dip tarafına büzülüp duvara yapışmıştı. Dua ediyordu. *Pater Noster*, *Ave Maria* diyerek tespih çekiyordu durmadan.

Tanrımızın kutsal Anası, bana kocamı gönder. Mutlular mutlusu ermiş Yusuf, kerem eyle, günahkâr kocamın yüreğini nedametle tutuştur. Santa Maria di Capua, Güneyin koruyucusu, hizmetkârlarının en bahtıkarasıyım; acı bana, ne olur. Başmelek Mikâil Hazretleri, kocamı elimden alan kardeşimin vücudundan sür çıkar pis şeytanı. Ve sen Santa Ursula d'Uria, sen ki bakire ve şehitsin, yavrularıma babalarını geri gönder!

Kızkardeşinin, kocasına teslim olduğundan emin değildi aslında Maria. Tonio'yu defalarca terslediğini görmüştü kızın. Sonra, saz kulübelerde oturan dünya kadar insandan hiç biri, ikisini bir arada yakalamış değildi; yoksa derhal anlatırlardı. Ama şu anda Tonio ile Marietta, büyük salonda birlikte bulunuyorlardı (öyle sanıyordu Maria); ve Marietta, yediği dayağın sonucu, kendini savunamayacak kadar bitkin bir halde olsa gerekti (öyle sanıyordu Maria bunu da). Tonio, karısının hiç bir zaman görmediği şekilde rahat ve kendinden emindi; Porto 'Manacore' de bu akşam birşeyler olmuş ona belli, ama ne? Onlara Marietta'yı çözmelerini emrederken öylesine sakin bir güven içindeydi ki, Maria şu anda büyük salona inip hır çıkarmağa cesaret edemiyordu bir türlü; genç kızla bu başbaşa kalışını, hakikî bir erkek gibi amansızca savunacağını sanıyor Tonio'nun. Bu sanı da, felâketi bir ihtimal olmaktan çıkarıp gerçek bir felâket haline getirmeğe yetiyor kafasında. Ve tabiî seviniyor, dediğim çıktı diye; doktor kansere yakalandığını söylese, bu derece sevinmez. Ve bu seçkin felâketin gerçekten kendisine ait olduğuna, bütün Gökyüzünü tanık tutuyor.

Bu arada Tonio, merdivenin sahanlığında ayakta, Marietta'nın içinde kaybolduğu saz yığınlarına dikmiştir gözlerini. Ağzında bir acılık var; üst üste sigara içtiği zaman olduğu gibi tıpkı; tıpkı biraz önce, Porto Manacore'de, Ana Meydan'da kusarken olduğu gibi.

Su haznesinin hemen yanında, sazların arkasında şarkı söylemeğe koyulmuştu Marietta. Zeytin silkilirken söylenen eski bir türküye girdi. Bütün niyeti biraz önce elinden kurtulduğu kadınlarla dalga geçmekmiş gibi, neşeli bir ton tutturmuştu. Ama söylediği şarkı, *ses*'e yükselip gelişme imkânı açan şarkılardandı. Ossaat uyandı don Cesare nitekim, kulak kesildi. Tonio geceyi gözlemekteydi.

Kendisini, ay battıktan sonra da güney gecesini aydınlatmağa devam eden ışıltıdan koruyan sazların arkasından yürüyerek, bütün evin çevresini dolaştı Marietta. Gittikçe daha neşeli bir perdeden hep aynı dörtlükleri tekrarlıyordu.

Elvira da uyandı. Belâ, evin etrafında durmadan dönüyordu. Nakaratı bir üst gamdan almıştı şimdi Marietta. Don Cesare sessizce kalkıp pencereye yürüdü. Yatağın içine oturdu Elvira; ve kızkardeşinden, olanca gücüyle nefret ettiğini duydu.

Marietta, yeni tutturduğu gama iyice yerleşmeğe çalışmaktaydı. Ve yeni tutturduğu gama iyice yerleşinceye kadar, sadece nakaratını söyledi şarkının.

Sonra birkaç ton birden fırladı. Zaman zaman yerleşmiş olduğu gama düşüyor, sonra gene birden yükseliyordu.

Sahanlığın parmaklığına yaslanmıştı Tonio; gövdesini dışarı sarkıtmış, kollarını karanlığa doğru

uzatmıştı; şarkının ahengine uyarak sessizce el çırpıyor, tutku taşan sesiyle mırıldanıyordu:

— Bin yaşa sen, bin yaşa da bin söyle!

Uçmağa hazır hale geldiğinde *ses*, böyle teşvik edilir. *Ses*'in kanatlanması, geceleri, hele böyle heyecanlı olaylarla dolu geceleri pek seyrektir aslında. Daha çok şenlik günlerinin öğleden sonraları kanatlanır *ses:* Bütün konuklar, sıradan manilerden tutun da en ünlü operet ve opera havalarına varıncaya dek, söylenebilen ne varsa söyleyip dinleyerek iyice keyiflenmiştir; içlerinde *ses* yeteneği olan kişi, katiyen katılmamıştır bu işe, yüzünü ekşitip beride kalmıştır; şarkı söylemesini istemişlerdir gerçi, ama üstüne düşmemişlerdir; işte o kişi, şarkı söyleyeceğini bildiren bir işarette bulunur nihayet, ve herkes hemen susar; *ses*'e yükselip gelişme imkânı açan eski şarkılardan birine başlar o kişi, ama herhangi bir insan gibi başlar şarkıya. Çok geçmeden yükselmeğe girişir; *ses*'e kapıyı aralamaktadır (tıpkı rulet salonuna girince, şansa kapıyı aralamak için, gelişigüzel bir numaraya miza koyan usta oyuncu gibi); ve havaya, gökyüzüne karşı varlığını ispata girişen bir fıskiye misali gamdan gama sıçramağa koyulduğunda, herkes ayağa kalkmış ve çevresinde halkalanmıştır. Ama o henüz tereddüttedir, aranma halindedir henüz; ve gittikçe biraz daha, biraz daha yükselir; ve işte o zaman herkes, ellerini sessizce çırparak sessizce eşlik eder kendisine. Sessiz el çırpışlarıyle kuşatılmıştır artık; ve:

— Bin yaşa sen, bin yaşa da bin söyle!... – diye mırıldanan tutkulu dudaklarla.

Nitekim işte şimdi, Tonio da kollarını karanlığa doğru uzatmış, öyle yapıyor. Nitekim işte şimdi,

don Cesare de odasının balkonunda, sütunlar arasında, öyle mırıldanıyor.

Ve işte birden, en yüksek perdeyi bulup yerleşmişti *ses*.

Don Cesare, evine yabancı konuk kabul ettiği çağda, Manacore folklorundan söz açıldığı vakit, *ses*'in, eski Uria'daki Venüs rahibelerinin sesi olduğunu iddia ederdi hep; vecde geldikleri zaman bu sesle yakarırlarmış; ama sesin kaynağı daha da gerilere, Frikyalılara, onlardan da ateşe tapanlara dek uzanmaktaymış.

Bazıları da, *ses*'le bazı Arap şarkıları arasındaki yakınlığı hesaba katarak Manacorelilerin bu sesi, liman kuma gömüldükten sonra Uria'yı fethetmiş olan Kuzey Afrikalı Araplardan aldığı fikrindedir.

Tarih boyunca Arnavutların, Güney İtalya'nın Adriyatik kıyılarına defalarca yerleştiğini göz önüne alan kimileri de, *ses*'e bir İllirya menşei verir. Ama bu varsayımların tümü de temelsizdir; çünkü *ses*, bugüne kadar pek az müzikolog tarafından dinlenmiş ve hiç bir plağa yada şeride kaydedilmemiştir. Ayrıca Manacoreliler, *ses*'in yabancılar tarafından dinlenmesine kolay kolay baş eğmez; Kanun oynarken seyredilmekten de hoşlanmazlar nitekim. Şarkılarından ve oyunlarından, yani en derin hazinelerinden utanır gibidirler. Sadece arada bir küçük fark vardır: Bütün güney İtalya'da oynanır Kanun; oysa *ses*, Adriyatik kıyısının sınırlı bir kesimine özgüdür.

— Bin yaşa sen Marietta, bin yaşa da bin söyle!... – diye mırıldanmağa ihtiyaç yoktu artık.

Genç kız en üst perdeden söylemekteydi.

Bir müzikçi bu şarkıyı, çok yüksekte diye yargılayabilir; ama karından, karnın diplerinden doğup geldiği de söylenebilir bu şarkının. *Ses*'in temel çelişkisi, işte budur.

Başdöndürücü bir şarkıdır bu; yani hem tastamam yerine oturmuş hem de hiç bir yere sığmayan, sürekli altüst olup altüst eden bir şarkı. Başdönmesinin temel çelişkisi de, işte budur.

Ancak bir insan sesi tarafından söylenebilen insandışı bir şarkı. Dünyanın en az terbiye görmüş hançeresinde bir virtüoz şarkısı. Bu da, Marietta'nın temel çelişkisidir.

Şarkıyı bitirdiğinde (birden kırılmıştı *ses*, kırılıp kesilmişti), öylesine gürültüsüzce kayboldu ki Marietta, bataklığın sahte yalnızlığını dolduran dikkatli kulaklardan hiç biri genç kızın bez gömleğiyle sazların sürtüşmesinden doğan hışırtıyı işitemedi.

Sazlar arasında bir yol açtı kendine Marietta, balıkçı kayıklarından birini çözüp arkasına oturdu; kolundan da kısa küreklere hafifçe bastırarak, sazların arasında adı gibi bildiği geçitlerden hızla ve gürültüsüzce süzüldü. Öylesine hızla ve gürültüsüzce ki, bataklık kuşları bile uyanmamıştı.

Eve girmişti Tonio çaresiz; ve Maria'nın, karnı üst üste doğumlarla biçimsizleşmiş karısının yanına sessizce uzanmıştı. Don Cesare, üstü kubbeli yatağına döndü. Yatakta Elvira, düğmeleri eski modaya göre boğazına kadar ilikli beyaz geceliğinin içinde dimdik oturmaktaydı. Kadının, kendisine nefretle baktığını fark etti don Cesare; ayrılmaları gereken günün yaklaştığını düşündü. İhtiyar Julia, işaret parmağıyle

serçe parmağını iki boynuz gibi uzatmış uğur yapıyor ve küçük kızını lânetliyordu.

Marietta, üzerinde Manacore'nin kurulu olduğu kayalık kitlenin eteğine yanaştırmıştı kayığı (liman, şehrin öbür yanında; bataklığın karşıt tarafındadır). Zeytin bahçelerinden geçerek dolandı şehri; yalınayaktı ama rahat ve acelesiz yürüyordu. Ana yola ulaştı, şehre en yakın kilometre taşına kadar yoldan ilerledi. Orada gizlenmiş bir tebeşirle kırmızı bir daire çizdi taşın üzerine, dairenin içine de bir haç. Sonra yolu bırakıp yukarıya, zeytin bahçelerine doğru tırmandı yeniden; çok geçmeden de, Porto Manacore'yi kara rüzgârlarına karşı koruyan ilk tepelere ulaştı. Portakal ve limon bahçeleri, burada başlamaktaydı.

Her bahçe ayrı bir duvarla çevrilidir; hırsızlara karşı olduğu kadar denizden esen kış rüzgârlarına karşı da korunmak içindir bu. Yüksek duvarlar arasında sınırsız dolambaçlar halinde uzanan daracık çukur yollara tereddütsüzce dalmıştı Marietta. Ardarda sarp yokuşlar tırmandı. Çok geçmeden de balonun mavi beyaz karpuzlarını, limanın girişindeki kırmızı ışığı, güney gecesinin aydınlığına bulanmış koyu ve adaların en yükseği üzerinde dikili ışıklı feneri ayaklarının altına serilmiş buldu. Bir demir parmaklığın yanında durdu nihayet, ayaklarının ucuna basarak yükseldi, destek duvarının üzerine attı elini, tuğlaların altında bir süre arandı ve büyük bir anahtar çıkardı oradan. Parmaklığı açıp içeri geçtikten sonra anahtarı gizli yerine yerleştirdi yeniden.

Portakal, limon ve incir ağaçlarının sık yaprakları altında gecenin karanlığı bir kat daha yoğundu.

Kaynakların şırıltısını kılavuz aldı Marietta. Üç kaynak vardır burada; bir dağ oyuğundan çıkar ve sulama vakti her ağacın dibinde açılmış küçük çukurlara su veren arkları besledikten sonra bahçenin aşağı kısmında birleşirler; üç kaynaktan böylece doğan dere, şelâle halinde öbür bahçeye dökülür; o bahçede bir havuzda toplanan su, karmaşık bir arklar sistemiyle yeniden ağaç çukurlarına yöneltilmektedir. Tepelerin en üstünden eteğine kadar bütün bahçeler böyle sulanır.

Bu kaynak suları sayesinde bahçeler, ağustosun göbeğinde bile serindir.

En yukardaki kaynağın hemen yanında, dermeçatma yapılmış bir ambar vardı. Ambarın içinde bahçıvan aletleri, bir masa, tahta bir iskemle. Masanın üzerinde bir avuç incir ve bir ibrik. Bir köşede çuvallar...

Ambara girdi Marietta; bir incir yedikten sonra çuvalların üzerine uzandı. Uyumuştu bile.

Matteo Brigante, Pizzaccio'ya direktiflerini verip evine döndü. Saat sabahın üçünü bulmamıştı henüz. Balo devam ediyordu.

Brigante, Suab hanedanından II. Frederic'in sarayında oturur. Dehlizler, dolambaçlı merdivenler, asma köprülerle biribirine bağlanmış dağınık binalardan meydana gelme muazzam bir yapıdır bu; Garibaldi caddesinden, ermiş Ursula d'Uria kilisesinin eteğine, Eski Mahalle'nin dar sokaklarına kadar uzanan bölgeyi kaplar. Bugün Ana Meydan'la Garibaldi caddesinin köşesini meydana getiren sekizgenli

kule, İmparator tarafından yaptırılmıştır; bataklıkta avlandıktan sonra İmparator hazretleri burada dinlenmeğe gelirdi. Anjulu krallar bu kuleye revaklı bir saray eklediler; bugünkü Belediye sarayı. Napoli kralları bir dizi Barok yapı kurdu bütün bunların üzerine, arka tarafa da ahırlar, ambarlar ve müştemilât dikti. Porto Manacore'nin Dalmaçya kıyılarıyle sıkı ticaret yaptığı bir dönemdeydik. Bugün sırtını Frederic'in kulesine yaslamış duran ve duvarlarına donna Lucrezia'nın penceresinden bakınca gördüğü sarmaşıklar tırmanan Postane, Barok devrin yapılarından biridir. Öbür yapılarsa, bugün yüzden fazla aileyi barındıran bağımsız daireler haline getirilmiştir. Bir vakitler hükümdar atlarının kişnediği avlulara bugün kadınlar çamaşır asmakta; bir vakitler kibar âşıkların buluştuğu köprülerin üzerinde bugün *guaglioni*'ler didişmektedir. Matteo Brigante işte bu dairelerden birinde oturur; Belediye sarayının üzerine düşer dairesi, iyi bir yerdedir; XVIII. yüzyılda yapılmış kemerli ufak bir taraçası bile vardır ve karısı, ıtır çiçekleriyle karanfiller dikmiştir bu taraçaya. II. Frederic'in kulesini de kiralamıştır Brigante belediyeden; kulenin alt katlarını karakola ikinci elden kiraya vermiştir; komiser Attilio bu katlara, kapanmış dosyaları istif eder. Kulenin üst katlarını Brigante, kendine ayırmıştır; «ambarım» der bu katlara, yada «özel çekmecem» der.

Evine dönmüştü evet. Karısı uyuyordu. Uyumadığı zamanlar, ev işlerini görmektedir zaten karısı; Trieste geleneğine uygun şekilde, alabildiğine temizdir. Ufak masanın çekmecelerinden bir dizi dosya alıp yemek odasındaki masanın üzerine yaydı; he-

sap yapmağa ve okunaklı kocaman yazısıyle Foggia' daki işadamlarına mektup yazmağa koyuldu. Porto Manacaro'nin kontrolundan kazandığı parayı, bütün Foggia eyaletinde her çeşit iş alanına yatırır hemen; Calalunga'daki zeytinyağı fabrikasının bir parçası onundur; Manfredonia'daki boksit nakliyatında hissesi vardır, ve Margherita di Savoia'da arazi almıştır en son olarak; çok ucuza kapatmıştır bu araziyi ve Montecatini şirketine, tuzlalarını genişletmek istediği zaman (ki şirket kaçınılmaz biçimde bunu isteyecektir), kat kat fazlasına satacağından emindir. Sözün kısası bugün, yatırımları Matteo Brigante'ye Porto Manacore kontrolundan daha fazla para getirmektedir. Francesco zengin olacak. Bunun için hukuk öğrenimi yaptırıyor zaten oğluna: Servet sahibi olan insan, kanunu bilmelidir. Bugüne değin sadece kanun adamları başarabildi Brigante'yi kafeslemeyi.

Sabah üçte sona erdi balo. Francesco Brigante, elektro-gitarını prizden alıp, içi menekşe rengi ipek kaplanmış büyük siyah kutuya yerleştirdi. Caz Kulübü üyesi arkadaşlarının Sporcular Barı'na da şöyle bir uğrama teklifini kesinlikle reddetti: 1) Çünkü parası yoktu; 2) Çünkü arkadaşlarıyle bir kadeh içip belki de kadın lafı edecek olursa, adliyenin dördüncü katındaki perdelerin arasından şu anda şüphesiz kendisine bakan donna Lucrezia'ya karşı bir kusur işleyecekmiş gibi acayip bir duygu çökmüştü içine birdenbire.

Ve donna Lucrezia, onun arkadaşlarıyle vedalaşmasını seyretmekteydi gerçekten. Francesco'yu sevdiğini tekrarlıyordu kendi kendine; bunu da, han-

diyse yüksek sesle söylemek cesaretini gösterdiği için ayrıca mutluluk duyuyordu; Güney eğitimini yenmekteydi işte. Birtakım kararlar almıştı kendi kendine, bunları tekrarlıyordu; sabahleyin Francesco'yla buluşacaklardı, almış olduğu kararları ona bildirmek kararını da almıştı. Delikanlının, onunla övüneceğinden emindi donna Lucrezia.

Francesco da dönmüştü eve şimdi; gitarı mutfaktaki masanın üzerine, her zamanki yerine bıraktı. Brigante'ler mutfakta yerler yemeklerini.

Matteo Brigante şöyle bir göz attı oğluna. Çocuk kendisinden daha uzun boylu ve daha geniş omuzluydu; kızılla kumral arasıydı saçları; annesi gibi gürbüz yapılıydı. Yazmağa koyuldu yeniden Brigante.

Francesco iyi akşamlar demedi babasına. Brigante'lerin sabah ve akşam iyidileğinde bulunmak huyları yoktur. Uyuyamayacağı belliydi delikanlının; saatlerce caz çalmış olmanın heyecanı içindeydi daha; buna, sabahki buluşmanın ve bu buluşmadan çıkacak sonuçların ön heyecanı da bindirmekteydi. Yan odaya geçip dolaba ilerledi; plaklarla kitapların yanında (kitaplar, parmakla sayılacak kadar azdır) özenle yerleştirilmiş duran partisyonları alıp yemek odasına döndü ve babasının karşısına oturdu. Birinden öbürüne atlayarak, gelişigüzel okumağa koyuldu partisyonları.

Matteo Brigante, bir yandan iş ortaklarına yazıyor, bir yandan da suskun tabiatlı olduğunu düşünüyordu oğlunun ve memnunluk duyuyordu. Francesco'nun kızıla kaçan kumral saçlı ve annesi gibi etli oluşundan hazzetmiyordu Brigante; ama yüzünün hep bir sır taşırmış gibi kapalı ifadesinden ve suskun

kalışından fazlasıyle memnundu. Bu suskunluk, oğlanın kanun adamlarına rahatça kafa tutabileceğinin kesin deliliydi onun gözünde.

Hemen hemen hiç cep harçlığı vermez oğluna; bu bir prensiptir ve çocuk hayatını kazanmağa başlayıncaya kadar da yürürlükte kalacaktır. Napoli Hukuk fakültesindeki öğrenim masraflarını karşılar ve pansiyon ücretini öder; annesinin akrabalarından bir papasın yanında, Santa Lucia'da kalmaktadır Francesco. En pahalı elektro-gitarı almıştır oğluna, alet değil bir mücevher diyesi gelir adamın. Francesco kendisi gibi öğrenci ve Caz Kulübü üyesi olan Porto Manacoreli zengin çocuklarının arasında bir yer edinsin diye almıştır bu mücevheri. Ve Francesco, karısı müziğe büyük ilgi duyan yargıç Alessandro'nun evine bu sayede girmiştir.

Boş bir partisyon alınıştı önüne Francesco, portelere hızla nota karalamağa koyuldu. Bestelediği bir küçük şarkı gümüş madalya kazanmıştı son Napoli festivalinde. Oğlunun çalışmasını zevkle seyrediyordu Brigante. Bu güzel çalışma havasını bulandırmak istemiyor aslında; ama düşünüyor ki şu an, oğlanı anî bir hücumla gafil avlayıp gerçeği ortaya çıkarmanın tam zamanıdır.

Soruyor:

— Postrestant mektuplar geliyor sana, niçin?

Ağır ağır başını kaldırıyor Francesco. Düşünüyor: «Kaçınılmaz bir sonuçtu bu. Postacı söylemiş işte. Her zaman her şeyi bilir zaten. Bunu hesaba katıp başka bir çare aramam gerekirdi.»

Yavaş yavaş kaldırmıştır başını:

— Evet baba... - diyor.

— Sana postrestant mektup geliyor mu diye sormadım. Biliyorum geldiğini. Niçin diye soruyorum?

Gözlerini olanca yoğunluğuyle oğlunun yüzüne dikmiştir Brigante. Ama Francesco'nun kılı kıpırdamıyor. Soluk mavi iri gözleri var. Bir an sessizce bakıyor babasına, sonra da:

— Önemi yok... – diyor.

Matteo Brigante'nin amansız bakışlı küçük gözleri, oğlunun iri gözlerine birer burgu gibi dalıyor. Ama Dolomitler'in dorukları ne kadar yüksek olursa olsun nasıl gökyüzünü delip geçemezse, Brigante de oğlunun gözlerinin dibine ulaşamayacaktır. Bu ulaşılmazlık müthiş hoşuna gidiyor aslında: İlerde işadamlarının çekeceği var oğlandan, hiç bir dümenlerini yutturamazlar.

Gene soruyor:

— Napoli'de bir küçük sevgilin var demek?

Francesco bir an düşünüyor: «Tuzak mı, yoksa cankurtaran mı bu? Büyük bir ihtimalle tuzak, ama gene de bu yalana sarılmaktan başka yolum yok.» Bu düşüncenin gölgesi bile düşmüyor gözlerine; tıpkı Jupiter'inki gibi uzun ve kalın bir boynun üzerine oturtulmuş yuvarlak çeneli yüzü de ifadesiz kalıyor.

— Evet baba... – diyor sadece.

— Napoli'de bir küçük yavrun olmasının bence hiç bir sakıncası yok. Söyle de doğrudan doğruya eve yazsın mektuplarını.

— Söylerim.

— Şimdi tatilde sanırım?

— Evet baba.

— Torino'da mı geçiriyor tatilini?

— Hayır baba.

— Zarfın üzerinde Torino damgası var ama?

— Bakmadım.

— Bir bak bakalım.

— Yırtmıştım zarfı.

— Mektupta da yazılıdır herhalde, mektuba bak bir.

— Mektubu da yırtmıştım.

— Sen bu kızın nerede olduğunu biliyorsun değil mi?

— Evet baba.

— Bana söylemekte bir sakınca mı var?

— Piemonte'de tatilde.

— Akrabalarının yanında yani?

— Evet baba.

— Şimdi anlıyorum... – dedi Brigante –. Sana yazdığı fark edilmesin diye, mektubu önce Torino'ya gönderip oradan attırmış olmalı herhalde.

— Herhalde.

— Annesiyle babasının yanında mı tatilde?

— Öyle sanıyorum.

— Pek bir şey bildiğin yok hakkında...

— Yok baba.

— Niçin makinayla yazıyor mektuplarını?

— Daktilo da onun için.

— Yazı makinasını da mı götürmüş yani tatile giderken yanında?

— Bilmiyorum.

«Kanun adamlarının karşısında katiyen ot yemeyecektir...» diyor Brigante içinden, ama belli etmiyor memnunluğunu. Yeniden yazmağa koyuluyor.

Francesco düşünüyor: «Eğer mektubu okuduysa,

beni iyice şaşkına döndürüp tuzağa düşürmeğe çalışıyor demektir. Ama eğer okumayıp da sadece postacıdan öğrendiyse durumu, kazandım. Sıkı durmam gerekiyor.»

Birden başını kaldırıyor Brigante:

— Umarım her aklına eseni yazmıyorsundur kıza...

— Hayır baba.

— O konuda sana söylediklerimi hatırlıyorsundur umarım...

— Evet baba. Yazarken kanunları daima göz önünde tutuyorum.

— Kızları gebe bırakmamanın bir tek yolu olduğunu da hatırlıyorsundur umarım...

— Hatırlıyorum baba.

— Kabul ediyor mu?

— Ediyor baba.

Bir yandan yazmağa devam ederek, sessizce güldü Brigante:

— Daktilo kızlar iyidir... – dedi –. Ev kızlarıyle adamın başı daima derde girer.

Daha da konuşmadı. Francesco, boş portelere nota çiziştirmeğe koyuldu yeniden.

Balo sona erdiğinde, Napoli Bankası şubesinin müdürü de evine dönmüştü karısıyle birlikte. Kocası Giuseppina'yla üstüste dansetti diye surat asıyordu kadın. Sessizce soyunmağa başladı. Oturdu müdür, ve yatağa girmesini bekledi karısının; sonra da:

— Ben gidip meydanda bir sigara içeceğim... – dedi.

— Gene o pis kadınla buluşacaksın değil mi?... – diye haykırdı karısı.

— Gidip meydanda bir sigara içeceğim, dedim sana. Bir parça hava almağa hakkım var sanıyorum?

Giuseppina'yla buluştu tabiî. Şimdi de, sarayın Anju kanadındaki kemerlerden birinin karanlığında öpüşmekteler.

Pizzaccio, Matteo Brigante'nin verdiği emre uyarak, şehri adım adım arşınlamakta. Giuseppina'yla Napoli Bankası şubesinin müdürünü gördü işte öpüşürken. «Bu orospu da hep evli erkeklerin ayağına dolanır...» diye düşünüyor; ve ayaküstü (kafasına) not ediyor bunu. Çünkü, Matteo Brigante'nin verdiği emre uyarak, asıl kollaması gerekenler bunlar değildir.

Adliyenin dördüncü katında, yargıç Alessandro da uyumamaktadır. Donna Lucrezia ayrı yatakta yatmayı şart koştuğundan beri yatak odası da olan çalışma odasındadır yargıç; ve şafak sökerken, kitap rafların altına yerleştirilmiş bir divanda uyuyacaktır.

Hatıralarını yazıyor bir deftere. Sıtma nöbeti henüz geçmemiş olduğundan, satırlar inip çıkıyor.

«... Nişanlılık dönemimizde Lucrezia'ya durmadan sözünü ettiğim *Layik kanun koyucusu II. Frederic*'imi hiç bir zaman bitiremeyeceğim. Hukuk tarihinin belli bir alanında orijinal fikirlerle dolu bir esere başlayıp da asla bitiremeyecek olan on bin İtalyan hukukçusundan biriyim ben. Elimde imkânım yok.

«Tam yediyüz elli yıl önce II. Frederic, Rodos dönüşü Porto Manacore'ye çıkıyordu. Yokluğunda, papanın ordusu istilâ etmişti krallığını. Şimdi pen-

ceremden seyrettiğim sekizgenli kulede sadece iki saat kaldı, yani kendisine ihanet eden kullarını astıracak kadar. Aynı gece, dolambaçlı yollardan Lucera'ya ulaştı. Gizlice girdi kaleye; ve kumandanları papayla anlaşmış olan Kuzey Afrikalı Araplarının yönetimini bizzat eline aldı. Sekiz gün sonra Papalık ordusunun Foggia surlarının altında kesin yenilgiye uğratacak ve Benevento'ya kadar da kovalayacaktı. İki ay sonra ise, Napoli ile Palermo'yu geri almış, Roma'yı tehdide koyulmuştu. Büyük imkânlara sahip, büyük çapta bir adamdı II. Frederic. Yeni bir hukuk yaratmakla görevlendirdiği yargıçlar da büyük çapta adamlardı hep. Ve Lucrezia, o yargıçlardan birine lâyıktı.

«II. Frederic bir müstebitti evet. Ama papayla birlik olmuş derebeylerine karşı savaştı; ve bir parçacık daha adalet sağladı güney İtalya'ya. Yoksa bir parçacık daha adalet için, mutlaka istibdat mı gerekmektedir?...»

Uzun süre yazmağa devam etti yargıç Alessandro.

Mesleğinin ilk yılları bu konuda nasıl çalışıp didindiğine, odasının duvarları tanıktır. II. Frederic'in bir dizi portresi asılı durur duvarlarda; ve camlı çerçeveler içinde, büyük hükümdarın Puglia'da yaptırdığı şatolardan birkaçının fotoğrafı vardır. Bu fotoğrafları yargıç kendisi çekmiş ve her çerçevenin altına da, incecik bir kâğıdın üzerine yazı makinasıyle bir yargıç yorumu eklemiştir. Birkaç örnek verelim:

«Castel del Monte: Akla uygun hale getirilen Gotik.»

«Lucera: Voltaire'den beşyüz yıl önce, Kuzey Afrikalı Araplar Aklın hizmetinde...»

«Benevento: Roma hukukunu kiralık askerler kurtarıyor.»

Yargıç Alessandro bu resimaltlarını böyle özdeyişler halinde tasarlayıp yazalı on yıl oluyor. Henüz tâyin edilmişti Porto Manacore'ye; ve gencecik karısı donna Lucrezia ile adliyenin dördüncü katına yeni yerleşmişti. Güney İtalya'nın «kültür adamlarından biri» olduğunu söylüyordu övünç duyarak. Bugün, çerçevelerin altındaki kâğıt şeritler sararmış bulunmaktadır varıp baksanız; ve yazılar güçlükle okunmaktadır.

Şimdi boş vakitlerinin büyük kısmını, «ahmaklığın sözlüğü» diye adlandırdığı şeye ayırıyor. Hurdacıdan, Giuseppina'nın babasından aldığı parlak teneke kutularda saklıyor bu sözlüğü. Bütün kırtasiyecilerde ve bakkallarda satılan *konulu* kartpostallar koleksiyonudur bu: «Sizin arabanız» dizisi (iki sevgili, direksiyondan ayrılmaksızın gülümsemekte, surat asmakta, öpüşmekte ve şiirler okumaktadır bu dizide); Vespa dizisi; Amerikan tarzı bir *home*'da çocuklu, çocuksuz, iskambil oynayan, televizyon seyreden «genç evliler» dizisi. Bir alay teneke kutu doldurmuştur yargıç bunlarla; sıtma nöbeti tutmadığı zamanlar, öfkelenmesi için bu koleksiyona bir göz atması yeter.

Orkestra susalı ve balonun mavi beyaz karpuzları söneli epeyce olmuştu. Tan yeri ağarmağa başlıyordu yavaş yavaş. Yargıç Alessandro yazıyordu:

«Eğer bugünkü İtalyan siyasî partilerinin herhangi birinden bir II. Frederic çıkmış olsa, her işçiye rahatça bir Fiat ve bir televizyon sağlayabilirdi. Ve böylece, düşünecek kadar meşgalesiz bir tek adam

kalmazdı İtalya'da. Adaletin bedeli kaçınılmaz şekilde ahmaklık oluyor.»

Son cümleyi yeniden okudu yargıç Alessandro; «ahmaklık oluyor»u, «ahmaklık mı oluyor?» şeklinde düzeltti; ve bir soru işareti koydu sonuna cümlenin. Kılı kırk yaran bir adamdır kendisi. Sonra defterini kapattı; ve artık pek seyrek okuduğu kitapların altındaki divana uzandı.

Hatıra defterini genellikle çalışma masasının üzerinde bırakır; kendisi yokken donna Lucrezia'nın defteri açıp okumak saygısızlığına düşeceği umudundadır çünkü; o zaman hemen fark edecektir donna Lucrezia, kocasının hâlâ orijinal fikirlere sahip olduğunu. Ama ne yazık ki karısı, bu saygısızlığı katiyen göstermiyor.

Sıtmalıların o terli uykusuyle uyumuştu yargıç Alessandro. Güneş, Porto Manacore koyunun doğusunu kapayan kayalıkların ardından birdenbire yükseldi. Don Ottavio'nun el ulağı olan *guaglioni*, motorlu üç tekerlisine atlayıp gölün öbür tarafındaki tepelere, keçi sütü getirmeğe yollandı.

Pizzaccio, taraçadaki sıralardan birinin üzerinde uyuşup kalmıştı; uyandı motor sesiyle. Çok geçmeden bütün şehir hareket kazanacaktır. Çam ağacının altında nöbete geçti Pizzaccio, Ana Meydan'la Garibaldi caddesini gözetlemeğe koyuldu.

Don Ottavio'nun *guaglioni*'si, şehrin çıkışındaki ilk kilometre taşının önünde durdu. Her sabah durmaktadır orada. Pippo'nun emri var. Taşın üzerinde çoğu zaman hiç bir işaret yoktur. Ama işte bugün birisi, kırmızı bir dairenin ortasına kırmızı bir haç çizmiş. Bunu gören çocuk hızla Manacore'ye döndü. Üç

tekerliyi Eski Mahalle'nin girişinde bırakıp dar sokaklara daldı hemen ve gitmesi gereken eve doğru koştu.

Üç tekerlisini aceleyle bırakıp Eski Mahalle'ye dalan çocuğu görmüştü Pizzaccio. Evlerin köşelerine gizlenerek izledi onu.

Guaglioni, Pippo'yu uyandırdı:

— Bir daire... – dedi –. Dairenin ortasında da bir haç var.

— Tamamdır... – dedi Pippo.

Çocuk gene hızla üç tekerlisine döndü. Pippo yataktan kalktı, gerindi, pencereden bir göz attı sokağa. Pizzaccio'yu görmedi. Çıktı evden, ağır ağır Ana Meydan'a yöneldi. Meydan ıssızdı henüz. Keşişlemeyle lodos gene güreş tutmuşlardı açıkta. Geceleyin birkaç kilometre ilerlemiş olsa gerekti lodos; bulut yığını, koyun girişini nerdeyse örtmüş gibiydi. Güneş, kayalık burundaki çam ormanının üzerinde hızla yükseliyordu. Eczacının termometresi 28 dereceyi göstermekteydi.

Şehirden çıkıp dağa doğru yöneldi Pippo; bahçelik bölge olan ilk tepeye çabucak ulaştı. Dağın ilk yükseltileri üzerinde o kadar çok portakal ve limon bahçesi vardı ki, açıktan geçen denizciler, karayı görmeden önce portakal ve limon çiçeklerinin inatçı kokusunu duyar; kıpırdaşan dalgalar, sınırsız bir meyve bahçesi haline dönüşmüş gibidir.

Marietta'nın memeleri gibi dolup yuvarlaklaşan ve çok geçmeden de altın rengine bürünecek olan yeşil meyveleri çeviren yüksek duvarların arasındaki çukur yolların dolambacına dalmıştı Pippo hiç duraksamadan. Anahtarı gizli yerinden aldı, açtı demir parmaklığı, içerden kapadı sonra, anahtarı yerine

koydu yeniden; ve kaynak sularının şırıldadığı arkların içinden yalınayak koşarak ambara doğru tırmandı.

Marietta'yı, geceleyin uyuduğu ambarın yanındaki küçük havuzda yüzünü yıkar buldu. Şimdi karşı karşıyalar işte. Biri, kolları kıvrılmış beyaz bez giysisinin içinde çırılçıplak, saçları darmadağın, yüzünde ve kollarında su damlalarıyle. Yırtıkları omuzlarına bir atkı gibi saçılmış gömleği ve alnının üzerine dökülen siyah lüleleriyle öteki.

— Gene ne yaptılar sana?

— Harbiyle dövdüler.

— Canın yanıyor mu?

— Hayır. Benim sıram da gelir elbet.

— Dönecek misin bataklığa?

— Bilmiyorum. Düşünmem gerek.

— Ne zaman gelecekmiş mühendis cevabını almağa?

— Bugün yarın gelir herhalde... Ama gitmeyeceğime göre, bunun önemi yok...

Havuzu çeviren toprak tümseğin üzerine yanyana oturuyorlar.

Güneş ortalığı çoktan başladı kavurmağa. Ama burada, bu kaynaklı bahçede, bu kalın yapraklı portakal, limon ve incir ağaçlarının kubbesi altında, denizden esen rüzgârlardan ağaçları korumak için yüksek duvarlara yardımcı olsun diye dikilmiş defnelerin ardında, güz yemişleri altın rengine bürünürken yavaş yavaş kış yemişlerini hazırlayan çiçeklerin kokusu içinde ve şırıltısı içinde kaynak sularının, gölgelikler, soğuk denecek kadar serin. Ve gökyüzü, yeryüzü ve deniz yanıp tutuşurken bu serin gölgenin içinde oturmak, başlıbaşına bir zevktir.

Marietta henüz onyedisini sürüyor; Pippo ise onaltı yaşına bastı henüz. Hiç bir zaman hiç bir şey okumamışlardır; okuyup yazmayı güçlükle sökerler. Gölgede oturmuşlardır evet, taptaze ve dinlenik ve ayaklarının ucunda şırıldayan kaynak sularını dinleyerek elele ve ellerinin serinliğini karşılıklı tadarak oturmuşlardır.

— Sana bir hediyem var...

Marietta'ya bir aşı bıçağı uzatıyor Pippo. Demir kısmı bakır cıvatalı, simsiyah, pırıl pırıl sapın içine kıvrılıp uzanmıştır bıçağın. Ucu bir mahmuz gibi kalınlaşıyor; kabuğu yardıktan sonra kaldırmak için, burası kullanılır. Bıçağı avucunuzda, kıvrılmış dört parmağınızla başparmağınız arasında kapalı tuttuğunuzda bu mahmuz, dövüşken bir horozun arka tırnağı gibi fırlaktır.

Marietta aşı bıçağını açıyor; demir kısmın dip tarafına kazılı markaya bakıyor: Koca boynuzlu iki öküz başı ve yazı, *Due Buoi*.

— En azından sekizyüz liret eder... – diyor.

Keskin tarafını parmağında deniyor sonra:

— İyi bilenmiş... – diyor –. Ustura gibi keskin bir bıçak...

Kapatıyor bıçağı; yay, alabildiğine sert; demir, tıpkı bir tabancanın tetiği gibi, şaklayarak yerleşiyor yerine. Bu bıçağı bilmeden kullanmağa kalkan bir yabancı, mutlaka parmağını keser. Ama Marietta, yemiş bahçelerinin ülkesinde, aşı bıçaklarının şakırtısı arasında doğmuştur.

— Güzel bir bıçak... – diyor –. Ne yapacağım peki ben bunu şimdi? Ne işime yarar bu?

Alaycı gözlerle bakıyor Pippo'ya:

— Sakalın uzadığı vakit tıraş olman için saklasam?

— Matteo Brigante'nin bıçağı o... – diyor Pippo.

Marietta bir sıçrayışta ayağa kalkıyor:

— Doğru mu?

— Elbette... – diyor Pippo.

Marietta:

— Yaşasın!... – diye haykırıyor.

Kızıl Derili numarasını anlatıyor şimdi Pippo. İşi Balbo'yla nasıl tezgâhladıklarını, ve tam istedikleri gibi davrandığını *guaglioni*'lerin; tam hücum sırasında, her türlü suçlamadan kurtulmak amacıyle, Sporcular Barı'nda olay çıkardığını... Almanlardan, iki sayfiyeci hatundan, ve nihayet Brigante'den alınan ganimetleri sıralıyor.

Avucunda sımsıkı tutmaktadır Marietta şimdi bıçağı; ve işin hikâyesini heyecanla dinlemektedir.

— Yaşasın *guaglioni*'ler! Bin yaşa sen Pippo!

Birden, bir endişeyle kararıyor bakışları:

— Bu, Brigante'yle harp anlamına gelir... – diyor.

— O harp çoktan başladı... –diye cevap veriyor Pippo.

— Açıkça meydan okumuş oluyorsun herife.

— Açıkça meydan okumuş oluyorum... – diyor Pippo.

Marietta şehre doğru uzatıyor yumruğunu:

— *Avanti guaglioni!*... – diye haykırıyor –. İleri çocuklar, ileri! Matteo Brigante'ye ölüm!

Pippo'ya dönerek ekliyor:

— Hakkından geleceğiz Brigante'nin. Öyle hissediyorum.

Tasarılarından, girişecekleri işlerden konuşuyorlar uzun bir süre. Pippo soruyor:

— Kararın ne?

— Daha bilmiyorum... – diyor Marietta –. Belki de bataklığa inmem gerekecek...

— Kaçış ne zaman?

— Düşündüğümden daha önce belki.

— Ne zaman istersen... – diyor Pippo.

Bu sefer Marietta soruyor:

— *Guaglioni*'leri ne yapacaksın o zaman peki?

— Çağırırız... – diye cevap veriyor Pippo –. Yavaş yavaş birer birer çağırır getirtiriz...

— Düşüneceğim... – diyor Marietta –. Bütün gün düşüneceğim. Yeni bir numara bulmam gerekiyor...

— Bu akşam da gelirim seni görmeğe... – diyor Pippo.

Manacore'ye dönerken, yolda iki *guaglioni*'ye rastladı Pippo; arklara su vermek için bahçeye çıkan don Cesare'nin el ulakları... Uyardı onları:

— Ambarda hiç kimse yok... – dedi.

— Hiç kimsenin kim olduğunu biliyoruz... – dediler.

Sert bir sesle:

— Hiç kimse yok dedim... – diye tekrar etti Pippo.

Guaglioni'ler gülümseyerek:

— Hiç kimse yok, tamam... – dediler.

Marietta yeniden ambara girmiş ve çuvalların üzerine çökmüştü. Dirsekleri dizlerinde, başı ellerinin arasında, bütün gün orada öylece kalıp plan kuracaktır.

Sabah sekizde Francesco gitmeğe hazırdı.

Mutfakta Brigante'ye kahvaltı veriyordu annesi:

— Erkenden mi gidiyorsun böyle?... –diye sordu.

Annesinin bunu soracağını biliyordu Francesco:

— Evet... – diye cevap verdi –. Schiavone'ye gidiyorum.

Manacore koyunun doğu girişini kapayan çamlarla süslü kayalık burnun öbür tarafında, bataklıkla gölün tam karşıtında, küçük bir balıkçı limanıdır Schiavone.

Brigante, Schiavone'de ne işi olduğunu sormamıştı oğluna. Ve Francesco, bundan pirelendi biraz. Soracağını hesaba katarak cevap hazırlamıştı. Ama Matteo Brigante, geceki konuşmadan sonra, oğluna biraz daha büyük adam muamelesi yapmağa, bir parça daha hürriyet tanımağa karar vermişti.

Elinde bir bisküvi, bir süre mutfakta dolandı Francesco.

Gene annesi konuştu:

— Schiavone epeyce uzaktır, benim bildiğim...

— Onbeş kilometre ya var ya yok... – dedi Francesco –. Don Ruggero Vespa'sını veriyor bana, çabucak giderim.

Annesi sordu gene:

— Don Ruggero'nun Vespa'sına ne ihtiyacın var ki senin?

— Schiavone'de bir trompet var, onu göreceğim... Enfes bir trompeti var oradaki cazın... Dün gece bizimkinden hiç de memnun değildim...

— Trompetinden memnun değilse, değiştirmekte haklı çocuk... – diye söze karıştı Brigante.

Sonra da sordu oğluna:

— Benzin için paran var mı cebinde?

— Gidiş dönüş otuz kilometre eder... – dedi Francesco –. Bir litrelik benzinle don Ruggero yıkılmaz.

— Don Ruggero'nun babası kadar benim de gücüm vardır... – dedi Brigante.

Ve çıkarıp oğluna, bin liretlik bir banknot uzattı. Şaşkınlığını dışarı vurmamayı başardı Francesco; ama haftalardır içini kemiren korku, bu beklenmedik davranışla biraz daha artmıştı. Biliyor muydu acaba babası? Biliyor olsa, bu bin lireti verir mi hiç. Ama ya bu bir tuzaksa? Ne cins bir tuzak? Kestiremiyordu Francesco. Bu sabah herşey, öngördüğü gibi geçti; babasından beklediği soruların annesinden gelişi hariç, bu bin liretlik şaşırtıcı cömertlik de hariç tabiî. Sorular kimden gelmiş olursa olsun önemi yok aslında; önemli olan, Francesco'nun önceden hazırladığı cevapları vermiş oluşu. Ve bu cevapları, Brigante'yi, gözcülerinden biri gelip de oğlunu don Ruggero'nun Vespa'sının üstünde Schiavone yolundaki çam ormanında gördüğünü söylediği vakit, şaşkınlığa düşürmeyecek şekilde vermiş oluşu. Yani istediği sonuca ulaştı Francesco. Ama korkusu gene de gittikçe büyüyor; birkaç haftadan beri olayların sadece içinde debeleniyor, hâkim olamıyor bir türlü olaylara, ve korkusu her gün biraz daha artıyor.

— Bugün yanımızda kalsa çok daha iyi olmaz mıydı sanki... – diyor annesi –. Benevento'daki amcasına gidecek yarın, bir hafta da dönmeyecek eve...

Brigante, karısının sözünü kesiyor:

— Artık ne yaptığını bilecek yaşa geldi... – diyor.

Ağır ağır çıkıyor Francesco; sanki hiç bir şeyin yolundan saptıramayacağı ölçülü adımlarla yürüyor. Böyledir: Kaderlerine artık hâkim olamayanlar, kaderin çehresine bürünür birdenbire.

Brigante, oğlunun yürüyüşündeki amansız edaya hayranlıkla bakıyor.

Francesco şimdi, Hukuk fakülteli arkadaşının Vespa'sı üzerinde, Schiavone'ye doğru âdeta uçmaktadır.

Donna Lucrezia ile, geçen kış, Noel tatili sırasında ilk defa karşılaştı. Don Ruggero'nun babası büyük toprak sahibi don Ottavio'nun verdiği, Manacoreli her zenginin yılda defalarca verdiği cinsten küçük bir ziyafette... Matteo Brigante bu ziyafetlerin hiç birine çağırılmaz. Aslında, Manacoreli zenginlerin çoğundan daha zengin ve daha nüfuzludur Brigante; ama bu, «fiilî» bir zenginlik ve nüfuzdur, «hukukî» değil. Aradaki sınırı aşabilmesi için, belediye reisi seçilmesi yada bir nişan alması, örneğin hükümet tarafından *cavaliere* veya *commandatore* olarak ödüllendirilmesi şarttır; bu da ergeç olacaktır. Eşraf mertebesine yükselişi şimdilik, kızkardeşlerinden birinin ırzına geçen delikanlıyı bıçaklamış oluşundan ve artık herkesin kabul ettiği evrensel kontrolundan çok, Kraliyet donanmasında onbaşılık rütbesini bir türlü aşamadan uzun yıllar hizmet etmiş oluşundan dolayı gecikmektedir. Buna karşılık, öbür zengin çocukları gibi Napoli'de Hukuk öğrenimi gören ve Manacore Caz Kulübü'nü yöneten Francesco için mesele yoktur. Nitekim geçen yıl, oğlu don Ruggero ziyafete Francesco'yu da çağırmayı teklif ettiğinde, don Ottavio derhal evet demiştir. O günden

beri de Francesco, bütün saygıdeğer ailelerin verdiği ziyafetlere sürekli olarak çağırılmaktadır.

Böylece, Noel tatili boyunca şurada yada burada birçok kere karşılaşmıştı donna Lucrezia ile. Bir kere de kendi evinde; donna Lucrezia'nın her yıl bir tek defaya mahsus olmak üzere ve herkese karşı borcunu ödemiş olmak için verdiği suvarede... Donna Lucrezia sonradan bu «sosyete» toplantılarından, hele Porto Manacore'dekilerden katiyen hoşlanmadığını anlattı Francesco'ya.

İkisi de briç oynamadığı, ikisi de dansetmediği için, pikabın yanında sık sık bir araya geldiler; birlikte seçtiler plakları, ve tabiî bol bol konuştular. Arada bir besteler yaptığını söyledi Francesco. Donna Lucrezia'nın müzik üzerinde düşünmüşlüğü vardı; hazırdı fikirleri; Francesco dinledi. Romanları da seviyordu donna Lucrezia; Francesco, onun sözünü ettiği yazarlardan çoğunun adını bile bilmiyordu; donna Lucrezia'ya duyduğu hayranlık, işte böyle başladı.

Yirmiiki yaşındadır Francesco, kadınlar hakkında pek az şey bilir. Foggia ve Napoli'deki randevu evlerine düştüğü olmuştur arada bir. Ama cebinde çok az parası olduğundan, içerde ancak *bir an* kalabilir. Tıpkı bir hastane odası gibi beyaza boyanmıştır odanın duvarları; lavabonun yanına, polis yönetmeliğine uygun olarak, sağlık bilgisi veren afişler asılmıştır; bu konudaki en önemli öğütler, siyah harflerle belirtilmiştir; bidenin üzerindeki cam rafta, ağız çalkalamak için bir litre permanganatla kullanımı sadece öğütlenen bir kutu pomat durur daima. Francesco'nun aşklarının dekoru, işte budur... «Ba-

na ufak bir hediye getirmedin mi cicim?»; «Yarım saat daha kalmak istemez misin, topu topu iki bin lirete mal olur sana...»; «Bozuk elli liretin yok mu cebinde?»; «Çabuk ol ama biraz, vakit geçiyor!»: Aşk dilinden hatırladığı bellibaşlı cümlecikler de, işte bunlardır... Ve her defasında kapıya hızla vurarak: «Acele edelim beyler!» diye seslenen çaçayı hatırlar bir de. Ve her defasında bu pis pazarlığa bir daha girmeyeceğine, bu haysiyet kırıcı oyuna bir daha düşmeyeceğine dair kendi kendine bir alay söz verir; yalnızlık hayallerinden, daha üstün bir haz sağladığına inandırır kendini. Ama zaman geçer aradan; ve Francesco, yalnızlık içinde hayal edilen kadınların, gerçek kadınların ancak bir habercisi olabileceğini anlarlar; ve gene yaklaşmak, dokunmak, ellemek, okşamak ihtiyacıyle kıvranmağa koyulur... Onaltı ile yirmiiki yaşları arasında on defa kadar randevu evine uğramışlığı, işte bundandır.

Napolili kızlara, fakültede rastladığı öğrenci kızlara gelince, onları da bütün Güneyli kızlar gibi uzak ve duygusuz bulur Francesco. Napolili kızlar, henüz tamamıyle kurtulamadığı Puglia şivesiyle dalga geçmektedir üstelik; ve Francesco bu durumda flört etmeyi bile denememiştir arkadaşları gibi; arkadaşlarının da doğru söyleyip söylemediği belli değildir ya...

Gerçekten tanıyorum diyebileceği kadınlar, uyanık rüyalarının kadınlarıdır. Gününe göre, değişik çehreler verir bu kadınlara. Bazen Capri *vaporetto*'sunun çıkışında şöyle bir görüp yitirdiği bir yabancı kadın yada tatlı tatlı gülümseyerek kendisine *espresso* getiren bir garson kız olurlar; bazen de, laf atmağa cesaret edemeksizin takip ettiği, yoldan geçen her-

hangi bir kadın; hattâ kimi zaman, arzu edilebileceğini aklının ucundan dahi geçirmediği bir kadın âdeta zorla yerleşir hayallerine; Santa Lucia'daki papas akrabasının perceresinden bir kere görmüş olduğu, çocuklarını kayışla kovalayan o dev yapılı, biçimsiz, yaşlı kadın örneğin.

Donna Lucrezia, şimdi bile, bu uyanık rüyaların konuğu olmamıştır hiç.

İlkin, donna Lucrezia'nın rahatlığına hayran kalmıştı Francesco; sonradan «pervasızlık» diyecekti bu rahatlığa; bu kelimeyi de bir gün donna Lucrezia'nın ağzından işitmişti, kendisine de okuttuğu Fransızcadan çeviri bir romanın, *Parma Manastırı*'nın bir kadın kahramanı üzerinde konuşurken... Güneyli kadınlar, hiç değilse Francesco'nun tanımış oldukları, cazdan, demir kuş avından, Beethoven'den, Fransız romanlarından, aşkın Fransız romanlarında tezahür eden şeklinden katiyen söz etmezler; herhangi bir şeyden, Porto Manacore yargıcının karısının bütün bu şeylerden söz etmesi dünyanın en tabiî olayıymış gibi söz eder donna Lucrezia. Davranışları da öyledir: Bir toplantı boyunca bir gruptan öbürüne, bir iskemleden bir koltuğa, büfeden pencereye durmadan yer değiştirir; ama bundan, öteki kadınlar için kolayca yapılabildiği gibi, kendini ön plana aldırmak istediği yada bir hıyanetlik etmek için kendine dinleyici aradığı sonucunu çıkaramazsınız; her türlü ön tahmini aşar davranışları, ötekileri hiç kaale almaksızın, yalnız ve yalnız kendi zevki için hareket ediyor izlenimini uyandırır hep; kendi iç kanununa uyarak akan bir şelâle gibidir.

O güne dek, kişilik sahibi olan ve tabiî davranan

bir kadına rastlamamıştı Francesco. Donna Lucrezia'ya beslediği duyguların olanca derinliğini kavrayabilmesi için, ilkbaharda iki ay hastalanıp Porto Manacore'de dinlenmesi gerekti. Başlangıçta, kadından çok pervasızlığına vurgun olduğunu sanmıştı delikanlı.

Bugün ilk defa olarak başbaşa buluşacaklar. Henüz bir tek kere bile öpüşmüş değillerdir.

Kayalık burnun eteğindeki çam ormanında randevuları var. Ama daha önce Francesco'nun, «ispat-ı gaybubet»in tam olabilmesi için, Schiavone'ye kadar uzanması gerekmektedir.

Donna Lucrezia saat tam onda girdi kocası yargıç Alessandro'nun çalışma odasına.

— Ben hazırım... – dedi.

— Gitmeseniz olmaz mı? – diye sordu yargıç –. Mutlaka şart mı gitmeniz?

— Geleceğimi bildirmiştim önceden.

— Gene nöbet geliyor da bana...

— Müfettiş hanım bu sabah, özellikle benimle görüşmek için orada olacak.

Terliyor ve titriyordu yargıç durmadan. Kapalı yakalı, uzun kollu giysisi içinde dimdik, dalyan gibi duran karısına baktı:

— Koruyucu hanım yükümleri altına girmeğe çok erken başladınız... – dedi –. Bu da bir fizik soğukluk sonucu olsa gerek.

Ancak onbeş dakikada çalıştırabildi Topolino'yu. Bunu da tahmin etmişti donna Lucrezia, ve gecikmiyordu. Sessizce yanına oturdu kocasının; yar-

gıcın başı, karısının çenesi hizasına geliyordu ancak.

Evliliği, Foggia'da, ailesi ayarlamıştı donna Lucrezia'nın. En ufak bir direnç göstermemişti; bir tek arzusu vardı o zaman: Dört odada onbeş kişi yaşadıkları daireden kurtulmak. Onsekiz yaşına kadar, ne gece ne de gündüz, hiç bir zaman yalnız kalamamıştı donna Lucrezia. Annesinin annesiyle babası, babasının annesi, ablasının kocası, erkek ve kızkardeşleri, kendi deyimiyle «onun üzerinden» birbirlerini sevmeğe ve birbirlerinden nefret etmeğe devam ettiler. Aynı odayı bölüştüğü genç kızlar tesadüfen dışarı çıkmış yada bir başka odaya geçmiş olsa, kapıyı örtmek bile aklına gelemezdi donna Lucrezia'nın; «Yoksa bizden saklı bir şeyin mi var?» diye soracakları muhakkaktı. Memur, tüccar kâtibi, kasadar dolu bir küçük burjuva ailesiydi, ailesi. Bütün erkekler çalışıyordu; maddî bakımdan oldukça rahattılar. Yoksullar, dört odada onbeş kişi kalamaz imkânsız. Güney şehirleri, aşırı meskûndur; Tarente'nin bazı mahallelerinde, oda başına sekiz sâkin düşer.

Ondokuzuncu yüzyıl sonunda yazılanların tersine, insanların kadınlı erkekli içiçe yaşaması, aşka hiç bir kolaylık sağlamaz. Sürekli göz altındasınızdır. Babaların kızlarına, ağabeylerin kız kardeşlerine, erkek kardeşlerin erkek kardeşlerine karşı bulanık davranışlarının ilk bakışta sandırdığından çok daha seyrektir mahrem zinası. Aynı yatakta yatsalar bile, bu iş için, haddinden fazla kişinin susması ve suçortaklığı etmesi gerekir. İnsanların kadınlı erkekli içiçe yaşaması, hayal gücünü körükler; ama hiç bir zaman doyurup yatıştıramaz. Ve, dinsizlere bile aşina olan günaha girmek korkusu, insanlardaki bu

doyumsuzluğu, dayanılmaz bir boğuntuya dönüştürür.

Mağrurdu Lucrezia, ve namusluydu. Genç kızların fısıldaşması da, erkeklerin aç bakışları ve sözümona yanlışlıkla el atışları kadar tiksindiriyordu onu; nedeni ister iktidarsızlık, ister beceriksizlik, ister cesaretsizlik olsun, gizli kapaklı konuşma ve davranışlar midesini bulandırıyordu sadece. Durmadan sevişmek düşünülen ve sevişmekten konuşulan, ama pek az sevişilen bir şehirde, sevişmek hakkında hiç bir şey öğrenmeden onsekiz yaşına gelmişti.

Lise öğrenimi de görmüş, ama bitirme sınavlarına katılmamıştı. XIX. yüzyıl Fransız ve İtalyan romanlarından bazılarını okumuştu o arada, ama yarım yamalak okumuştu: Evin onbeş sâkinini günbegün, dakkabedakka biribirine düşüren anlaşmazlık ve çatışmalarda sürekli olarak tanık tutulmak, çarnaçar hakemlik etmek kaplıyordu bütün zamanını. İki kavga arası üstünkörü okunmuş romanların hikâye ettiği aşkla, çevresinde her an doğup ölen, ölüp doğan ve göğüsleriyle kalçalarına dikili erkek bakışlarında varlığını sürdüren rezillik arasında hiç bir bağıntı kuramıyordu. Yetişkin kızlık çağının tek özlemi, erkek gözlerinin boyunduruğundan kurtulmak için gitmek oldu... Ciddi şekilde okumanın şartı olan yalnızlık ve sükûna, ancak evlendikten sonra kavuştu donna Lucrezia. İlkin romanlar aracılığıyle öğrendi aşk tutkusunu; ama Güney İtalya kadınlarına, dolayısıyle de kendisine yasaklanmış bir imtiyaz olarak öğrendi.

Evliliklerinin ilk yıllarında, kocasının sohbetini hakikaten sevmişti. Suab hanedanından II. Fre-

deric, Manfred, Anjulu krallar, İspanyol kaptanları, Fransız Cumhuriyeti kıtalarının başında İtalya'ya gelen ve yepyeni hürriyet ve mutluluk fikirleri getiren general Choderlos de Laclos'dan söz ediyordu ona durmadan Alessandro. Ve donna Lucrezia, kocasının sohbeti sayesinde, «hayatım» dediği enstantane fotoğraflar dizisini yaşamakla yetinmekten kurtuldu. Demek ki memleketi Güney İtalya, meşgalesizlerin duvarların önünde dikilerek asla gelmeyecek bir işveren beklediği ve erkeklerin, hiç bir zaman sahip olamayacakları bakire kızlara şöyle bir dokunmak için binbir düzen tasarlayıp kurduğu bu kasvetli ve karanlık ülke olmaktan ibaret kalmamıştı tarih boyunca.

Yatakta, zevk almadan ama isyan da etmeksizin veriyordu kendini. Bu dünyada kadınların payına düşen gailelerden biri de, o işe katlanmaktı.

Ama evliliklerinin hemen ertesinde satın alınan Topolino ile bütün Puglia'yı dolaşmışlardı: Öğle ışığında bembeyaz, şafak ve gurup vakti pembe, dimdik ve amansız, Alessandro'nun deyişiyle «senin gibi namuslu» büyük Roman kiliseleri, Trani, Bari, kaleler ve saraylar; yapı ve hukuk delisi imparator II. Frederic'in tüm sarayları; Barokun, altı ölçülü mısralara dökülen bir şiir gibi, taşkınlık etmeden düzen bulduğu bembeyaz taştan şehir Lecce; Alessandro' nun deyişiyle «göğüslerin gibi sokulgan» Santa Croce kapısı... İster Roman, ister Frederic döneminden, ister Barok olsun, ataların debdebesini olanca şaşaasıyle gözler önüne seriyordu taş; yüzyıllar boyunca Güney, beklenenden çok daha fazla ürün vermişti; bugün yerlerde sürünen insan, binbir çiçek açan bir

fidandı o çağda; ama geçmiş farklı olduğuna göre şimdiki durum da değiştirilebilirdi. Genç karısına, işte bunları anlatmaktaydı yargıç.

Partisiz sosyalist olduğunu söylemekteydi. Kendisine kalsa, şimdiki durumun dönüştürülmesine daha etken şekilde katkıda bulunmak isterdi belki donna Lucrezia; ama Güney eğitimi, onu, şu iki şeye iyice inandırmıştı: 1) Politika, kadınların harcı değildir; 2) Güney'de kararlaştırılmaz Güney'in kaderi... Sosyalist ve komünist dergilerle gazeteleri okuyorlardı hep; memleketleri ve kendileri için başka yerde hazırlanan kaderi tahmine çalışıyorlardı.

Arzulamadan, ama karşı da çıkmadan kabullendiği iki gebelik, kendisi hakkında hiç bir şey öğretmedi donna Lucrezia'ya. Hizmetçi, çocukların altını silmek ve bezlerini yıkamak işinden onu kurtarıyordu. Muntazam ve bilinçli bir şekilde büyütüp yetiştirdi onları; adliyenin dördüncü katındaki konforsuz dairede her gün baştan ayağa ve kesinlikle yıkandığı gibi tıpkı. Çocuklara ve kendine uyguladığı bu kesin temizlik tutkusu, onda, bilincine varmaksızın, inanmadığı dinin ve şartların kendisine yasakladığı kahramanlığın yerini almıştı. Ama kendisi için beslediği o bir türlü gerçekleşmeyen belirsiz umutların çocuklar için gerçekleşmesini istemek güçsüzlüğüne düşmedi hiç bir zaman; çocukları, kendi canı gibi hissetmeyişi bundandı; şaşıyordu buna bazen, ama fazla bir önem de verdiği yoktu. Oğlu dokuz yaşındadır şimdi, kızı beş, kendisi yirmisekiz.

Evlilik, donna Lucrezia için bir kazançtı tabiî. Adliyedeki dört oda, Foggia'daki dört odadan katkat iyiydi; kocası, hizmetçisi ve iki çocuğuyle, beş

kişiydiler burada; dört odada onbeş yerine beş kişi yaşamanın elbette farkı vardı. Aynı yatağı bölüşmek zorunluğuna rağmen, ki şimdi o zorunluk da kalkmış bulunuyordu, akıllı bir adamla birlikte yaşamak, Foggia'daki aile hayatıyla kıyaslanamazdı katiyen. Bir örnek: Donna Lucrezia'nın babasıyle kayınbiraderi ortaklaşa bir araba satın almışlardı, iş dışında kalan bütün vakitlerini bu arabayı âdeta çamaşır yıkar gibi yıkayıp ovalamakla geçirirlerdi daima; oysa kocası, yıkamak şöyle dursun, arabaya benzin doldurmayı bile unuturdu çoğu zaman. Böyle bir adam, bir «kültür adamı», babasıyle kayınbiraderinden elbette katkat iyiydi.

Ama yargıç Alessandro, karısına karşı iki büyük hatâ işledi.

Oğullarını, altı yaşına bastığında, din dersine yollamasını istedi karısından. Oysa bütün balayları ve ilk evlilik yılları boyunca genç kadını, bütün hıncına rağmen farkına varamadığı birkaç kör inançtan da sıyırmağa çalışmış ve bunu da başarmıştı. Güneyli entellektüellerin akılcı geleneğine tutkuyla bağlıydı yargıç; Croce'nin öğrencisiydi. Ama resmî makamlar, Porto Manacore yargıcının, çocuklarını ilk şaraplı ekmek yeme âyininden geçirmeyişini hükümete karşı bir meydan okuma şeklinde yorumlamağa hazırdı. Pazar âyinine gitmeyişi, hele karısını da göndermeyişi, yeterli bir cesaret gösterisiydi (bu yüzden kötü gözle bakmıyorlar mıydı kendisine?) Bu cesareti, çocuklarını din dersine yollamamak cesaretiyle bütünleyemedi yargıç Alessandro; ve Lucrezia: «Yoksa benim kocam, alçağın biri mi aslında?» diye sordu kendi kendine.

Yargıcın ikinci hatâsı şu oldu: Toprak işgalleri başladığında, adliyenin dördüncü katındaki dairenin gizliliği içinde, şiddetle savunduğu tarım işçilerini, iki kat aşağıdaki mahkeme salonunda, hükümetin isteğine uyarak, gözlerinin yaşına bakmadan mahkûm etmeğe koyuldu. Artık saygı beslemediği bir adamı sevemeyeceği kararına vardı donna Lucrezia. Gerçekte hiç bir zaman sevmemişti yargıcı; ama o çağda henüz, sevmek nedir bilmiyordu ki; kültürlü bir adamın sohbetinden alınan zevki, aşk diye adlandırıyordu.

Kendini şöyle savundu yargıç:

— Asgarî cezayı veriyorum ben. Bunu herkes biliyor...

Donna Lucrezia, şu cevabı verdi kocasına:

— Zaten siz her şeyi asgarî yapıyorsunuz. Bunu da ben biliyorum.

Odaları ayırmak talebinde bulunduğu zaman karısı, yargıç birden kabalaştı; «soğuk kadın», «buz parçası», «odun» cinsinden hakaretler sıralamağa ve «kocalık hakları»ndan söz etmeğe koyuldu.

Donna Lucrezia tavrını değiştirmedi. Her seferinde kocasını tepeden tırnağa süzüyor:

— Meğer siz babamdan da betermişsiniz... – diyordu –. O da böyle rezilâne konuşur hep; ama hiç olmazsa bu rezillikleri kanun adına zorla kabul ettirmeğe girişmez.

Bir yıl süren tartışmalar sonunda, nihayet bir uzlaşmaya vardılar: Donna Lucrezia bağımsız bir odaya kavuştu; buna karşılık, kocasını arada bir yatağında «konuklandırmayı» taahhüt etti. Ama her seferinde, bu taahhüdünü yerine getirebilmesi için karısına rica ve tehditlerle yardımcı olmak zorunda kalıyordu.

İşte şimdi karısını, körfezin dibindeki çam ormanının girişine, Posta memurları tatil köyünün kapısının önüne bırakmış bulunuyor.

Porto Manacore dönmek üzere manevra yapmakta. Yol kum olduğundan, üst üste üç kere girişiyor başarabilmek için. Daha birkaç yıl öncesine kadar donna Lucrezia kocasına, onu öbür erkeklerden ayıran bu cins beceriksizliklerinden ötürü ayrıca saygı duyardı; ve bir çeşit horlayarak bakardı, durmadan övündükleri çapkınlıklarının bir ispatı da iyi direksiyon kullanmakmış gibi otomobillerini sürerken gösterişe kaçan öbür erkeklere. Ama şimdi, yargıcı iradesiz ve korkak olarak gördüğü için, beceriksizliğine de sinirleniyor.

Topolino'nun yanıbaşında ayakta duruyor donna Lucrezia; yargıçsa, arabayı geri vitese takmış, yeni bir manevraya hazırlanıyor.

— Yürüyorum... – diyor.

— Gelin... Gelin... Sağ yapın biraz... Stop!

Olmuştu nihayet; arabanın burnu Porto Manacore'ye bakıyordu.

— Gerçekten istemiyor musunuz gelip sizi almamı?

— Lüzum yok ki... Beni getirecekler nasıl olsa...

— Hoşça kalın, *carissima.*

— Gülegüle.

Tatil köyünün kapısı, mermer sütunları ve ferforjeden parmaklığıyle, P.T.T. Bakanlığı adına Mussolini devrinde yapılmıştır. Tatil köyünün açılış töreni, sadece kapının açılışıyle kutlanmıştır sözün kısası. Köy diye bir şey yoktur ortada. Çocuklar kıyı-

da, askerî çadırların altında kamp yapar. Denizle kapı arasındaki kulübelerde, yönetim büroları bulunmaktadır.

İlkin direktörün bürosuna girdi donna Lucrezia:

— Size sadece bir uğradım, aziz dost... – dedi –. Doktorla görülecek işlerim var da...

Doktorun kulübesinde bir hastabakıcı kız buldu yalnız:

— Hep dünya kadar işiniz var değil mi yavrucuğum... – dedi –. Doktora, uğradığımı söyleyin. Beni genel sekreter hanım bekliyor...

Ve nihayet, kapıdan:

— Nasılsınız hanımefendi? – dedi genel sekretere –. Sizi rahatsız etmeyeyim, direktörle buluşacağım...

Kum yoldan, kulübelerin ötesine doğru yürümeğe devam etti bir süre. Sonra dönüp baktı. «Görünürde hiç kimse yok ama şu anda beni gözetleyen en az on çift göz vardır. Kahrolası memleket!...» Ağır ağır, gezinirmiş gibi ilerlemeğe zorladı kendini. Önündeki tümseği, gene yavaş yavaş yürüyerek geride bıraktı. Kayalık buruna uzanan keçi yolundaydı şimdi. Dikenli çalılıklar yükseliyordu yol boyunca. Gördülerse gördüler, bundan sonra görmelerine artık imkân yok. Yüreği heyecanla çarparak keçi yoluna atıldı donna Lucrezia. Hayatında ilk olarak bir aşk randevusuna gidiyordu.

Don Ruggero'nun Vespa'sı üzerinde Francesco, Schiavone'yi dolaştı ilkin. Posta Barı'nda durmuş

ve tanıdığı çocuklarla ahbaplık ederek bir *espresso* içmişti. Şimdi çam ormanına doğru dönüyor.

Geçen bahar, nekahat döneminin sonuna doğru ilk defa olarak başbaşa kalmıştı donna Lucrezia ile. Ödünç alınış olduğu plaklarla bir kitabı, *Parma Manastırı* isimli o Fransız romanını geri vermeğe gitmişti.

Kitabı nasıl bulduğunu sormuştu donna Lucrezia, ama cevap gecikince gene kendisi konuşmuş:

— Ben bu romanı on kere okudum... – demişti.

Sorulanlara pek seyrek cevap verirdi Francesco; Napoli'deki fakülte arkadaşlarına karşı bile, konuşmaktan yana cimriydi; baba korkusundan gelme bir alışkanlıktı bu... Donna Lucrezia'yı dinliyor ve seyrediyordu sadece; ve donna Lucrezia, salonda her zamanki gibi durmadan dolanıyor; kitaplıktan pikaba, bardan («Bir kadeh Fransız konyağı almaz mısınız?») ayaklı lambaya gidip açıyor, dönüp avizeyi söndürüyor, sonra deri koltuğu ayaklı lambanın altına doğru itiyor ve bir yandan da o roman hakkındaki fikirlerini açıklıyordu. Her zamanki gibi, alabildiğine rahattı konuşurken. Ve güzeldi. İriyarıydı evet, ama Güneyli güzel kadınlar gibi hantal değildi. Muhteşem ve sade, sadeliği içinde muhteşemdi.

Ve birden farkına vardı ki Francesco, o Fransız romanını okurken, kahramanlardan Sanseverina'yı donna Lucrezia olarak hayal etmiştir hep.

— Stendhal'i çok daha fazla seveceğinizi ummuştum... – diyordu donna Lucrezia –. Sizde bir şok tesiri yaratacağını, bir dizi temel sorular uyandıracağını ummuştum inanın ki...

— Fabrice'i bir türlü anlayamıyorum... – demişti Francesco.

Donna Lucrezia heyecanla sordu:

— Ne demek istiyorsunuz?

— Bana öyle geliyor ki...

Susmuştu. Söyleyeceği şeyi, kendi kendine bile söylememişti henüz. Kararsız kalmıştı birden.

— Size öyle geliyor ki?.

— Bana öyle geliyor ki... – diye devam etti –. Fabrice'in yerinde olsam, Clélia'yı sevmezdim gibime geliyor.

Donna Lucrezia merakla bakıyordu yüzüne. Sordu:

— Genç kızları sevmez misiniz yani siz?

— Bilmiyorum...

— Anlıyorum... – dedi donna Lucrezia –. Küçük Marietta'yı tercih ederdiniz?

— Marietta mı?

— Marietta evet. Fabrice'in, sevgilisini kılıçla yaraladığı tiyatro oyuncusu.

— Onu unutmuşum... – demişti Francesco.

Gözleri, Lucrezia'nın gözleriyle karşılaştı bir an.

— Hayır... – dedi güven dolu bir sesle –. Ben olsam, Sanseverina'yı severdim.

Ve, nedense, kızardığını hissetti.

Çamlığa gelince ikinci vitese geçmiş ve bir keçi yoluna saparak üçyüz metre kadar sarsıla sarsıla ilerlemişti. Vespa'yı oradaki bir çalılığın arasına gizleyip yayan devam etti yola.

Çam ormanı, Porto Manaçore koyunu doğusundan kapatan kayalık burnu, eteğinden tepesine kadar kaplamaktadır. Kara tarafından anayol keser burnu; ucunda ise balıkçıların kurduğu bir *trabucco* bulunmaktadır. Çam ormanına reçineciler gelip gider sadece;

ve sadece *trabucco*'ya giden balıkçılar buradan geçer. Sayfiyeciler, Schiavone ve Porto Manacore'ye yakın düşen plajlarda toplanır daima. Balıkçılar hep aynı yolu izler; ve ağustos ayında reçine kapları boş kaldığından, reçineciler de buraya uğramaz. Topu topu iki ıssız yer vardır bütün bölgede; berzah ve çam ormanı. Ama berzaha gidebilmek için, gölün su haznesini aşmak gerekir; bunun yolu da, haznenin üzerindeki tek köprüden geçmektir; vede köprü don Cesare'nin konağının hemen yanında ve don Cesare' nin adamlarının sürekli gözetimi altında bulunduğundan, bütün şehir, kimin ne zaman köprüden geçtiğini ossaat öğrenir. Francesco Brigante ile donna Lucrezia, ilk aşk randevuları için, işte bütün bunlardan ötürü çam ormanını seçmiştir.

Francesco ilkin, bir anızlı tarla boyunca, çam ormanının sınırını izledi. Başıboş otlayan merkepler gördü önce, sonra da bir keçi sürüsüyle karşılaştı. Sığır sinekleri merkepleri derhal bırakıp ona saldırdılar. Bir mersin dalı kopardı sinekleri kovmak için. Güneş, gökyüzünün ortasına doğru hızla yükselmekteydi.

Donna Lucrezia ile ilk başbaşa kalışları yarım saat sürmüştü. «Fabrice'in yerinde olsam, Sanseverina'yı severdim...» demişti evet. Ve aynı anda, içinden eklemişti: «Donna Lucrezia'yı seviyorum ben.» Üç ay önce, kendisi gibi bir çocuğun donna Lucrezia gibi bir kadını sevebileceği, aklının ucundan bile geçmezdi. Okuduğu Fransız romanlarının etkisi diyelim buna.

Yargıcın karısının pervasızca sorularına tek kelimeyle olsun cevap verememişti sonra da. Donna

Lucrezia, merakla bakıyordu yüzüne; «yoğun bir merak bu» diye düşündü Francesco. Donna Lucrezia'nın bakışının özelliği, düşündüğü ve duyduğu şeyleri daima yoğunlukla dile getirmesidir.

Gitmek üzere kalkmıştı Francesco; ve kendisine uzatılan eli, elinin içinde bir an fazla tutmuştu.

— Gidin artık... – dedi donna Lucrezia.

Bunu izleyen üç hafta boyunca, geçen yüzyılın roman kahramanları nasıl severse, donna Lucrezia'yı öyle sevdi. Porto Manacore'nin zengin salonlarında karşılaşmaktaydılar; hiç bu kadar sık bir araya gelmemişlerdi; ve hiç bu kadar az, eskisinden de katkat az, konuştuğu olmamıştı Francesco'nun. İşin tuhafı, donna Lucrezia da konuşmuyordu artık; öbür konuklar briç oynar yada dansederken, pikabın başında yanyana oturup kalakalıyorlardı; birbirlerinin dinlemesini istedikleri plak isimleri çıkıyordu sadece ağızlarından... Ama Francesco durmadan onu düşünmekte; Milano caddelerinde başbaşa gezintiler, Floransa'da Arno kıyılarında aşk yeminleri, Paris'te Boulogne ormanında öpüşmeler hayal etmekteydi. Porto Manacore yer almıyordu hayallerinde, Napoli bile yer almıyordu: Bu aşk, tanıdığı âlemin dışında kalan bir âlemde mümkündü ancak; tamamıyle değişik bir zaman ve mekân içinde, geçen yüzyılda örneğin ve Tiber ırmağının kuzeyinde mümkündü.

Üçüncü haftanın sonunda Napoli'ye dönmesi gerekiyordu Francesco'nun; vedâ etmeğe gitti donna Lucrezia'nın evine, donna Lucrezia yalnızdı. Ayakta, karşı karşıya, bir an sessiz kaldılar. Önceden hiç bir şey tasarlamışlığı yoktu Francesco'nun.

— Sizi seviyorum... – dedi kendiliğinden.

Donna Lucrezia:

— Ben de... – dedi.

Sonra ona yaslanıp başını delikanlının omuzuna koydu.

Donna Lucrezia ile Francesco Brigante, *trabucco*'nun bulunduğu uca yakın bir mağaranın girişinde buluşacaklardı. Kayalık burnun ortası kabarık ve tümseklidir; çamlık, Schiavone tarafından, şu anda Francesco'nun kıyısından yürüdüğü buğday ekili bir ovacığa doğru çıkıntılar halinde uzanır; Manacore koyu tarafındansa, denize diklemesine inen bir başka yarın tepesinde birden kesilir çamlık. Kış selleri, çamlıkta ve yarda sarp bir yatak kazmıştır; ve söz konusu mağara, bu yatağın ağzındaki ufak bir kumsala açılmaktadır.

Manacore tarafındaki tatil köyünden yola çıkan donna Lucrezia, bu durumda, çamlığı yarın tepesine kadar tırmanmak zorundadır önce.

Yamaç iyice yokuş olduğundan ağır ağır çıkıyordu. Tepeye hızla yaklaşıyordu güneş. Çam yaprakları sararmıştı. Nanelerden, kekiklerden, lâvantalardan ve deriye yağ gibi yapışıp kalan farekulaklarından yayılan kokular öylesine yoğundu ki, sürgünlerin içinde ilerliyormuşçasına, yürümesine engel oluyorlardı âdeta. Ağaç gövdelerine tutunarak, çam yaprakları üzerinde kayıp hemen toparlanarak ve çam ormanı sıcaklığının derisini durmadan iğnelemesine, yerçekimine, kokuların saldırısına göğüs gererek ilerliyordu. En alıştığı şeylerden biri de, göğüs germekti.

Francesco ile ilk defa başbaşa kaldıkları gün, delikanlı Sanseverina'yı Clélia'ya tercih ettiğini söylediği vakit, içinde sadece bir merak uyanmıştı. O güne kadar Sanseverina'yı hayalinde canlandırmayı aklının ucundan bile geçirmemiş olduğundan, Francesco'nun bu tercihinde gizli bir itiraf bulunduğunu sezememişti tabiî. Ama kocasından zekice konuşmaların zevkini almış olduğu için, ardarda sorular sıralayarak bu tercihin nedenlerini açıklamağa zorlamayı denedi delikanlıyı.

İşte bu sırada, Francesco'nun beceriksizliğinden doğan yeni bir şey çıktı ortaya... Delikanlı sorulara cevap vermedi; ve bu susuş şaşırtmamıştı donna Lucrezia'yı: Susmak da, tıpkı geniş omuzları, açık mavi gözleri, ihtiyatlı hali, kendine güven dolu havası gibi, Brigante'nin oğlunun özelliklerinden biriydi. Ama delikanlının susuşu, birdenbire nitelik değiştirmişti. Manacore koyundaki havasızlık gibi, dağ ve açık denizde durmadan çatışan keşişlemeyle lodosun kolları arasında kalan boşluk gibi, açıkta kopan ve görünmeyen gemileri durmaksızın sarsan fırtınanın tersine koyun susuşu gibi tıpkı, boğuntulu ve boğucu olmuştu birdenbire bu susuş.

Lucrezia, yalnız aklıyle yargılamıştı insanları o güne kadar. Ama bu susuşu, boğuntuların mekânı olan yürek boşluğunda hissetti. Ve Francesco, ayrılırken, elini bir an fazla tuttuğunda, birdenbire karnına indi boğuntu. Kadınlığı belirmişti birden.

— Gidin artık... – dedi.

Taşralıların ağzına yaraşan bu aptalca sözden ötürü de hemen suçladı kendi kendini. Francesco gitmişti bile.

Bunu izleyen üç hafta boyunca, cesaretle göğüs gerdi yeni duruma. Kadındı artık, heyecanla ürperebilen bir kadın vücuduydu vücudu; ve seviyordu; insanların daima meşgalesiz olduğu bir ülkede değil de, tıpkı Kuzey İtalya'da, Fransa'da, Anna Karenina Rusya'sında, Mansfield İngiltere'sinde doğmuş gibi seviyordu. Derhal sonuçlarını çıkardı bu yeni durumun; hayranlık duyduğu ama onu ancak kendi duyguları hakkında aydınlatmağa yarayan roman kahramanlarının tarzında değil, kendi tarzında çıkardı durumun sonuçlarını... Francesco Brigante'yle gizli gizli buluşmak, sevişmek, onun metresi olmak, yasak bir aşkla yetinmek ve bütün bunlar için gerekli tedbirleri almak, aklının ucundan bile geçmedi donna Lucrezia'nın. Hayır. Mademki seviyordu onu, hep onunla birlikte yaşayacaktı; mademki Güney İtalya evlilikdışı aşklara katlanmıyordu, Kuzeye gideceklerdi; ve mademki paraları yoktu, çalışacaklardı.

O da beni seviyor mu diye, benimle birlikte gitmeğe hazır mı diye sormadı bile kendi kendine. Sevildiği, sevdiğinden belliydi. Onsekiz yaşında olmuş olsa, bu derece emin olamazdı kendinden; ama yirmisekiz yaşındaydı; güçlü, sağlam yapılı ve meşgalesiz kadın enerjisini, tümüyle, aşkının hizmetine sunmuştu.

Aşkının sonuçlarını aklının tutkusuzluğuyle birbir çıkarması, tutkuyla sevmesine engel olmadı. Tam tersine. Bütün gün boyunca: «Francesco Brigante'yi seviyorum... – diye tutkuyla tekrarlıyordu kendi kendine –. Müthiş bir ruh gücü yayılıyor yüzünden. Yakışıklı. Hakikî erkeklerin o telâşsız güveniyle yü-

rüyor. Daima suskun ve saygılı oluşu, kibarlığını ve duyganlığını ispat ediyor. Onu mutlu kılacağım.»

Sevgilisini mutlu kılmak için, çocuklarını, en ufak bir acı ve pişmanlık duymaksızın terk etmeğe hazır olduğundan dolayı kutluyordu kendi kendini. O üç hafta boyunca, bir daha hiç erişemeyeceği kadar bahtiyar oldu.

Kocası yargıç Alessandro'nun herhalde duyacağı üzüntüyü ise hiç mi hiç umursamıyordu. Onu aşk tutkusunu bütün ayrıntılarıyle tanımağa hazırlayan kocasının sohbetleri ve okuttuğu kitaplardı aslında. Ve şimdiki tutkusunu besleyen taşkın gücü de, kocasının kendisini Foggia'daki o pis apartman dairesinden kurtardıktan sonra sağlamış olduğu sükûn ve yalnızlığa borçluydu... Ama bütün bunları göz önüne alması, kararını değiştirmesine yol açmayacaktı. Onu, bir başkası için duyduğu bu aşka, hiç farkına varmaksızın yargıç Alessandro yetiştirmişti; on yıl *eğitmişti* donna Lucrezia'yı; ve donna Lucrezia, artık *reşit* olduğunu hissettiği şu anda, onu kesinlikle terketmek ihtiyacını duyuyor, kendisine geride bıraktığı, çoktan aştığı güçsüzlüğünü hatırlatan vasisine artık katlanamıyordu.

Francesco'yla, delikanlı elini elinin içinde bir an fazla tuttuktan ve bu tutuş ona tıpkı ötekiler gibi bir kadın olduğunu, kendisini erkeklere açılmağa iten aynı anî kan taşkınlıklarının etkisi altında bulunduğunu keşfettirdikten sonra yeniden başbaşa kaldığı vakit, delikanlının: «Sizi seviyorum...» demesini dünyanın en tabiî şeyi olarak karşıladı donna Lucrezia; ve dünyanın en büyük rahatlığıyle cevap verdi:

— Ben de.

Sonra yaslanıp Francesco'nun omuzuna koydu başını. Delikanlı ondan biraz daha uzundu. Her şey yolundaydı sözün kısası.

Çamlığa tırmanmıştı nihayet, ve yarın doruğunu izleyen bir keçi yoluna girmişti. Güney insanlarının bakışlarıyle arasında saygıdeğer bir mesafe vardı ya şimdi, ağustos sabahının saat onbir güneşi altında, arslan-güneş altında, rahat adımlarla ilerliyordu artık. Bütün Manacore koyunu, kapalılığı ve bölmeli hali içinde görebiliyordu.

Bölmeler dedik... Batıda göl, bataklık, keçilerin otladığı tepeler, zeytinlikler yer alır (yeşilin bütün tonları); cetvelle çizilmiş bir çizgi gibi duran berzah, bunları denizden ayırmaktadır. Güneyde, doruktaki ermiş Ursula d'Uria kilisesinden alttaki dalgakırana kadar biribiri üzerine tünemiş Porto Manacore taraçaları (yorucu bir beyaz). Güneyden doğuya doğru ise, portakal ve limon ağacı dikili tepelerin siyaha kaçan koyu yeşil dalgaları uzanıyor.

Kapalı dedik... Deniz yönünden ufuk, lodosun sürükleyip keşişlemenin püskürttüğü boż, boz-beyaz, boz-siyah, kurşunî ve bakır rengi bulutlar yığınıyle amansızca kapalıdır. Kara yönündense, keçi otlayan tepelerin ve erimiş kızıl maden akıntılarıyle dev bir anıtı andıran yarın arkasında, yekpare bir kitle halinde yükselir dağ; ve bin metre yüksekte, yüzlerce yıllık ağaçlarıyle aşınmış bir orman, muhteşem isimli Gölge ormanı uzanmaktadır.

Yukarıdan, gökyüzünden doğru da kurtuluş umudu yoktur. Şimdi koya dikey olarak duran güneş, üstten çıkışı da kapamakta ve kızını, donna Lucrezia'yı, kavurucu altından bir giysiyle donatmaktadır.

Francesco Brigante de işte çamlığa girmiş ve arslan-güneşin oklarıyle keçi ve merkepleri bırakıp üzerine üşüşen sığır sineklerinin iğneleri altında soluk soluğa kayalık burnun tepesine doğru tırmanmağa koyulmuş bulunmaktadır.

Donna Lucrezia'ya onu sevdiğini söylemesi ve onun «ben de» diye cevap vermesinden sonra uzun bir süre yanyana ayakta kalmışlardı; Lucrezia, başını onun omuzuna dayamış duruyor, Francesco ise onu kollarıyle sarıp kucaklamağa bir türlü cesaret edemiyordu. Yan odadaki hizmetçinin gürültüsünü işitmişlerdi sonra, ve ayrılmışlardı; onlar ayrılır ayrılmaz girmişti hizmetçi içeriye. Demeğe kalmadan yargıç Alessandro gelmiş ve karısından, birer kadeh Fransız konyağı vermesini iştemişti kendisiyle konuklarına. Caz üzerinde konuşmuşlardı; New Orleans «ekol»ünü seviyordu Lucrezia, Francesco «bop»ı, yargıçsa Beethoven'i. Ve Francesco, donna Lucrezia'nın kendisini sevdiğini söyleyişini bir daha işitemeden evine dönmüş; ertesi gün de, sevgilisini bir daha görmeden, Napoli'ye hareket etmişti.

Karşılıklı oluşundan bir kat daha gurur duyduğu ve gerçekliğine bütün dünya edebiyatının kefil olduğu bu tutkulu aşktan şüpheye düşmek, aklının ucundan bile geçmedi Napoli'de. Tesadüf bu ya, akrabası papasın çatısında, *Anna Karenina*'nın bir çevirisi eline geçti; zinanın, gönlü yüce kadınlara feci bir son hazırladığını böylece öğrendi; donna Lucrezia hesabına sınırsız bir üzüntü, kendi hesabına ise sınırsız bir mutluluk duydu bu işten.

Hukuk sınavlarına hazırlanırken, bir yandan da durmaksızın sorguya çekiyordu kendi kendini. Porto Manacore'de yargıcın karısıyle metres hayatı yaşamak kesinlikle söz konusu değildi. Kapısı kilitlenebilen bir tek ev bile bulmanın imkânı yoktu bütün şehirde; sâkinlerinin sayısı oturulabilir oda sayısından katkat yüksek olan yerlerde, bu, bir kuraldır. Kumsal, yolun gözü önündedir; bahçeler, öbür bahçelerin; zeytinliklerse, herkesin gözü önünde. Gölge ormanında, atlı orman memurlarının yanı sıra, dağ ve orman insanları dolaşır; ve bunlar, sevişen bir çift yakaladıkları vakit, erkeği Tanrı adına bir güzel döver, kadının da Şeytan adına ırzına geçerler; jandarmaya şikâyette bulunamazsınız; zina sadece bir günah değil, kanunun da cezalandırdığı bir suçtur aynı zamanda; kaldı ki jandarmalar, orman insanlarıyle takışmaktan pek hoşlanmamaktadır. Tepeler keçi çobanlarının gözü önündedir, bataklık balıkçıların, denize açılan kayıklarsa tüm kıyıda kalanların gözü önünde... Çamlıkta buluşabilirlerdi ancak, sözün kısası. O da, bütün yollar bütün gözlerin önünden geçtiğinden, ayrı ayrı gitmek; ve, bu türden bir ikinci tesadüf derhal fark edileceğinden, bir kere buluşmak şartıyle... Napoli'den öteye adım atmamış olan Francesco, gözü olmayan kır diye bir şey tanımıyordu hayatta; ve bu da, okuduğu Fransız romanlarının çoğunu anlamasına engel oluyordu: Orman, çayır, tarla gibi yerlerde nasıl yalnız kalabilirdi âşıklar? Koskoca bir koy, iki âşığı nasıl görmeyebilirdi?

Bu durumda, metresiyle ancak Güney dışında bir yerde buluşabileceğini düşünüyordu tabiî deli-

kanlı; gelgelelim para, zaman ve gezi imkânları bakımından tamamıyle babasının boyunduruğu altında bulunuyordu. Eviriyor çeviriyordu meseleyi; ve akla uygun olmadığı kadar gerçekleşmesine de imkân olmayan çözüm yolları bulabiliyordu. Bu çözüm şekillerinin en tipik olanı şuydu: Donna Lucrezia'yı kaçırıp Kuzey'e götürmek ve Cenova, Torino yada Milano'da yaşamak onunla; ikisine yetecek kadar para kazanabilmek için durmaksızın çalışmak... Gücü kuvveti yerindeydi çok şükür; duvarcılar için harç karabilir, vagon yükleyip boşaltabilir, gemilerde hamallık da edebilir, daha olmazsa yol inşaatlarında taş kırabilirdi.

Hıristiyan Demokrat Cumhuriyetinde şaraplı ekmek yortusunun tatil günü oluşunu fırsat bilip, soluğu Porto Manacore'de almıştı. Lucrezia ile, tabiî yargıcın evinde, yarım saat başbaşa kalmayı başardı. Üçüncü buluşmalarıydı bu. Birinci buluşmalarında donna Lucrezia'yı Sanseverina'ya benzetmiş ve elini elinin içinde bir an daha fazla tutmuştu. İkincisinde ise, birbirlerini sevdiklerini itiraf etmişlerdi birbirlerine.

Üçüncü buluşmada, artık onsuz yaşayamayacağını anlattı sevgilisine; donna Lucrezia, nereye olursa olsun, herşeyi bırakıp onunla gelmeliydi.

Ve donna Lucrezia, aşk ateşiyle ışıldayan gözlerini gözlerine dikerek dinledi onu.

O zaman da delikanlı, saçma hayallerini anlattı ona; kendisini kaçırma, Kuzey'de ikili hayat ve bu hayatı sağlamak üzere gece gündüz çalışma tasarılarını anlattı... Donna Lucrezia, bu tasarıları gerçekleştirmenin tamamıyle mümkün olduğunu söyledi;

Francesco'nun seçtiği mesleği uygun görmüyordu sadece. Hukuk sertifikalarının ikisini yapmamış mıydı Francesco, üçüncüsünü de bitirmek üzereydi; bu durumda, avukat yada noter kâtipliği yada bir müessesede hukuk danışmanlığı yaparak hem kolayca biraz para kazanabilir, hem de öğrenimine devam ederdi öyle değil mi canım. Bunu çoktan düşünmüştü donna Lucrezia, ve tutulacak yolu belirtti: Yargıç Alessandro'nun taa çocukluktan, sonra okuldan, sonra da fakülteden beri canciğer bir arkadaşı vardı; büyük bir Torino firmasının Napoli temsilcisiydi adam; işte Francesco, gidip bu adamı bulacak ve yargıç tarafından yollandığını söyleyecekti (bu tür müracaatların doğruluğunu denetlemek kimsenin aklına gelmez); birdenbire hayatını kazanmak zorunda kaldığını, Piemonte'ye göç etmiş olduğunu ailesinin, dul annesiyle küçük kızkardeşlerine bakması gerektiğini, ve bu yalanı destekleyecek daha ne kadar yalan varsa hepsini sıralayacaktı adama; ama temel olarak, hayatını Torino'da kazanmak zorunda olduğunu ısrarla belirtecekti. Birkaç gün sonra da bizzat donna Lucrezia adama yazacaktı, kocası adına yazacaktı tabiî, ve Francesco ile ciddî şekilde meşgul olmasını rica edecekti. Geriye kala kala, postacıyı gözlemek kalıyordu; o da kolaydı; çünkü postacı, kocası mahkemedeyken geliyordu çoğunlukla, ve mektupları dördüncü kata kadar çıkarıyordu. Eğer mesele böylece halledilmezse, başka bir şekil düşünüp bulurdu elbette donna Lucrezia; insan karar vermeyegörsün, elinden ne kurtulurdu.

Öylesine afalladı ki Francesco, henüz bir öpücük bile almamış olmasına rağmen çoktan metresi

saydığı kadını kollarının arasına alıp okşamayı unuttu.

Arslan-güneşe karşı çaresiz kalan çamların arasından, çevresinde inatçı hain kokular, ardında saldırgan sığır sinekleri, kanter içinde soluyarak tepeyi tırmanıyor işte. Telâştan aptallık edip en yokuş yamacı seçmiştir; öğle vakti çamlıkta koşmağa alışkın da değildir üstelik. Annesi gibi bembeyaz tenli, okuyan bir çocuktur o. Donna Lucrezia'nın, kendisine randevu verirken, mağaralarla delik deşik bir kalker kitlesi olan yardaki bütün mağaraların arasından niçin burnun ucuna en yakın mağarayı (yani her ikisini de, en uzun yolu tepmeğe mecbur eden mağarayı) seçtiğini soruyor kendi kendine. Baba korkusuyle soluğunu idare ederek ağır ağır konuşma alışkanlığından gelen bir güveni var ya; solumak, ona bu güveni kaybettiriyor.

Metresiyle üçüncü başbaşa kalışı, hâlâ bir öpücük almaksızın, sona erdiğinde kaderi artık çizilmiş bulunmaktaydı.

Napoli'ye döndüğü zaman ilk işi, yargıcın arkadaşını gidip görmek olmuştu. Kendisini iyi niyetle karşıladı adam; Napoli geleneklerine tamamıyle ters düşen suskunluğu ve halim selim tavrı karşısında, olumlu yönde müthiş etkilendi de. Üç hafta sonra bir mektupla çağırdı delikanlıyı: Donna Lucrezia'nın mektubunu almış olduğu gibi, Torino'dan, temelde olumlu, ama Francesco'nun öğrenim durumu hakkında bazı aydınlatmalar isteyen bir cevap da almıştı. Yani her şey, metresinin tasarladığı gibi yürüyordu.

Donna Lucrezia'nın, Francesco'nun uykuda gördüğü düşlerde (uyanık düşlerinde değil henüz) arz-ı endam etmeğe başlaması, bu aynı aya rastlar. Küçük çocukluğundan beri, uykuda gördüğü düşler hep aynı tema üzerinde gelişmekteydi: Bir merdivende birisi kovalardı onu hep, ve basamaklar ayaklarının altından kayar gibi olurdu; yada bir yüksek yaylada kovalanırdı, ve her adımda başdöndürücü bir uçuruma yaklaşırdı daima; ama her seferinde bacakları durmadan gevşer, adım atamaz hale gelirdi, kendisine itaat etmezdi bacakları. Kovalayanın yüzünü bindebir ve belli belirsiz görürdü ancak; ama için için bilirdi ki (rüyalarda bu türlü şeyler daima bilinir) bu, babası Matteo Brigante'dir. Bazen, o amansız bakışlı küçük gözlerini açık seçik bir şekilde görürdü babasının, ve incecik siyah bıyıklarını. Ve gaddar takipçisi, yani babası, ister görünsün ister görünmesin, tam kendisine yetişeceği an, bütün rüyayı sarmış olan boğuntu gittikçe büyür, büyürdü. Aynı zamanda zevk de veren bulanık bir boğuntuydu bu. Babası, onüç yaşına kadar geçen çağında, iyi yetişmesi ve vakti gelince kendine tamamıyle hâkim olması ve kanun adamlarına karşı mirasını savunabilmesi için, yani çocuğun kanunları etinde ve kemiğinde hissedebilmesi için mutlaka cezalandırılması gerektiği düşüncesine dayanarak, deri bir kayışla ve vuruşları birer birer sayarak yada bizzat Francesco'yu saymağa zorlayarak amansızca dövdüğü zamanlardaki iç ürpertici boğuntuyu andırır bir boğuntu... Ve dayanılmaz doruğuna eriştiğinde bu boğuntu, insana hem acı veren hem de doyulmaz bir şehvet sağlayan sevişme sıçrayışlarına benzer bir sıçrayışla uyandırıyordu onu.

Oysa o ay, yani yortu tatilini ve metresim adını verdiği kadınla üçüncü başbaşa kalışlarını izleyen ay, rüyalarındaki cellât, daha da bulanık bir çehreye büründü: Matteo Brigante'nin çizgileri altında, krisalitin içinde değşinime uğrayan kanatlı böcek misali, donna Lucrezia beliriyordu birden (rüyalarda bu türlü şeyler daima olur). Babasının soğuk ve amansız gözleri, metresinin ateşten ve amansız gözleri, babasıyle metresinin soğuk-ateşten gözleri oluyordu.

Burnun tepesine ulaşıyor nihayet. Tepedeki patikada, arslan-güneşin altında, kocaman adımlarla yürüyor. İlk buluşmaları için bu saçmasapan yeri seçen donna Lucrezia'ya karşı öfkeyle doludur içi. Sığır sinekleri peşini bırakmıyor. Sığır sineklerine karşı, onu bunca tedbir almak zorunda bırakan babasına ve bu yorucu yürüyüşe mecbur ederek ölçülü soluğunu, yani kendi kendisi üzerindeki hayalî egemenliğini kaybetmesine sebep olan donna Lucrezia'ya karşı, evet evet, öfke doludur içi.

Üçüncü ve son başbaşa kalışlarında, Francesco, onu kollarının arasına almaksızın ama bütün tasarılarını onaylayarak evden ayrılır ayrılmaz:

— Seviyor beni! – diye haykırmıştı kendi kendine donna Lucrezia –. Ve ben de onu nasıl seviyorum yarabbi!

Yarın üzerindeki, bazen kocayemiş dalları arasından ayaklarının altında serili gördüğü çakıllı küçük plajlara doğru inen, bazen de çamlığa doğru yükselen patika boyunca, sakin büyük adımlarla, randevu vermiş olduğu mağaraya ilerliyor. Francesco

ise, ona paralel şekilde, yalnız biraz daha yukarıda, burnun tepesindeki patikada ve soluk soluğa yürüyor.

Francesco temmuz başında büyük tatili geçirmek üzere Porto Manacore'ye geldiğinde, donna Lucrezia, aralarında bağlantıyı sağlayacak birisini aramıştı. Ortak geleceklerini, tesadüfe bağlı başbaşa kalışlara yada zengin salonlarındaki pikapların yanında veya plajda ve gene zengin karılarının güneş şemsiyeleri etrafında kaşla göz arasında yapılan fısıldaşmalara güvenerek kurmanın imkânı yoktu çünkü. Şu buluşmayı bile mümkün kılabilmek için, önceden yazışmaları gerekmişti. Postrestant, Francesco'dan çok Lucrezia açısından söz konusu olamazdı: Bütün şehir, yargıcın karısının gizli mektuplar yazıp aldığını, ossaat öğrenirdi.

Karar verilmiş olduğuna göre ilk davranışının, kocasına onu terk edeceğini bildirmek ve gidinceye kadar da en azından yazışma hürriyetini talep etmek olması gerekirdi aslında. Yargıcın yalvarıp yakarmaları karşısında sarsılmayacak kadar güçlüydü. Kaldı ki yargıç, İtalyan kanunlarının boşanmayı yasaklamış oluşunu papaslar diktatoryasının utanç verici bir örneği olarak belirler ve her defasında öfkeyle küfrü basardı. Bunu kendisine hatırlatmak da işten bile değildi. Tartışmaktan çekinmiyordu donna Lucrezia, hayır; ama, çocuklarını din dersine yollamasını istediği ve toprakları işgal eden tarım işçilerini mahkûm ettiğinden beri, kocasından çekiniyordu. Dolaylı yada dolaysız kanunî yollara başvurarak, gitmesine engel olabileceğini yada Francesco'nun başına bir dert açabileceğini düşündü kocasının; İtalyan hukuku, âşıklar için kurulmuş tuzaklarla doluydu; po-

lis tüzükleri de, Güneyli bir adamın Kuzeyde çalışmasını engellemeğe rahatça elverişliydi. Bir de yargıcın, durumdan, zina düşkünlüğünü kabul edecek kadar gözü kararmış bir kadına oğlunu kaptırmak istemeyeceği besbelli olan Matteo Brigante'yi haberdar etmesinden ürktü donna Lucrezia. Sadece kendisi olsa, bütün engelleri göğüsler ve yıkardı. Ama Francesco'nun, yargıç-komiser-Matteo Brigante'nin üç katlı ağı altında bunalmasından; meşru, yarı meşru ve gayrimeşru kuvvetler mekanizmasının çarkları arasında çaresiz kalmasından korktu. Yani durumu gizlemek şarttı.

Francesco'yla yazışma bağlantısını sağlayacak birini bulmak kalıyordu geriye. Görüştüğü bütün kadınları gözden geçirdi birer birer, tarttı inceden inceye; hiç birine açılmağa karar veremedi. Ayrıksız, tümünden nefret ediyordu; kaldı ki hepsi de, tıpkı kendisi gibi, sürekli göz altındaydı.

Giuseppina'yı seçti sonunda; çünkü hurdacının kızını satın almak kolaydı, ve bunun yolunu da bulmuştu hemen.

Giuseppina, yirmibeş yaşındaydı; evlenmeyi (hele hurdacının borçları ödene ödene bir türlü tükenmediği için, çeyizsiz olduğundan) ümit edemezdi artık. Bundan böyle görüp göreceği bütün rahmet; dul bir adamın, yada ağabeyinden ancak günün birinde miras hakkı talep edebilecek meşru çocuk sahibi olmamak şartıyle yardım gören bir küçük kardeşin, yada yada, evlenmiş olsa bile metresini herkese kabul ettirebilecek kadar ağırlık sahibi veya karısını ikinci plana geçmeğe ikna edebilecek kadar kurnaz bir adamın, varlığına itiraz edilen ama göz de yumulan

metresi olmaktan ibarettir. Örneğin Anna Attilio Lucera'ya dönsün, ossaat komisere teslim eder kendini; komiser ona, canı istediği zaman rahatça gelebileceği ikinci bir ev açar; Giuseppina, adliyeye girme hakkını kaybeder buna karşılık, ki bu da terbiye icabındandır... Giuseppina'nın Porto Manacore sosyetesinde, işte bütün bu perspektiflerle belirlenmiş, tamamıyle özel bir durumu vardır. Suçlu tutulmasına yol açacak cinsinden hiç bir rezalet çıkarmamıştır; ve erkekler kendisine ağızbirliğiyle «heves törpüsü», «yarım orospu» gibi isimler yakıştırdığına göre, bakire olduğu bile varsayılabilir. Dolayısıyle de, tıpkı öbür esnaf ve tüccar kızları gibi, her evde iyi kabul görür Giuseppina; ama bu iyi kabuller boyunca gördüğü muamele, *gelecekteki* durumunun bugünü de gölgeleyen bir sonucu olarak, tipik bir ast muamelesidir. «Yardım» ismi altında küçük hizmetler beklenir daima kendisinden: Bu gece benim çocuklarıma bakması, yarın sana yoldaşlık etmesi, öbür gün de hemen şuradan bakkaldan bir ekmek alıp gelmesi «rica» edilir. Ama buna karşılık Giuseppina, öteki genç kızlara nazaran daha büyük bir hürriyet havasından yararlanmaktadır; onu bir eve girip çıkarken veya günün yada gecenin herhangi bir saatinde sokakta dolaşırken görmek, hiç kimseyi şaşırtmaz. Gerektiğinde hastabakıcılık da yapar Giuseppina; ama bir delilik yapabileceği kimsenin aklından geçmez: Bekâretini, ancak en iyi şartlar içinde ve bütün garantileri aldıktan sonra gözden çıkaracağından bütün şehir emindir. Yani bu çılgın bakire, yeryüzünün en akıllı düşünen yaratığıdır aslında.

Giuseppina, kendine özgü olan bu saygıdeğer-

liğe gölge düşürmemek için, sadece kadınlardan ve küçük «yardım»larının karşılığı olarak hediye kabul eder. Bu hediyelerin devede kulak bile sayılamayacağı, ay sonunda ödenmesi gereken senetlerin kâbusu içinde yaşayan hurdacının, kızının terzi parasından sürekli olarak yakınmasından da bellidir. Şık giyinmekte zengin kızlarıyle yarışamaz Giuseppina; ama becerikli olduğu için, erkeklerin çoğu, ondaki eksikliğin katiyen farkına varmaz: O da don Ottavio'nun kızı gibi, üç kat etekli elbise giyer ama eteklerinin danteli sadece bir sıradır.

Donna Lucrezia'nın da, örneğin hizmetçisi köyüne gittiği vakit çocuklara baktırmak için, Giuseppina'ya ihtiyaç duyduğu olurdu zaman zaman. Ama ona hiç bir zaman açılmamış (zaten açılacak hangi sırrı vardı ki), anlattığı dedikodulara kulak bile kabartmamıştı. Lucrezia'nın herkes tarafından kabul edilen *donna*'lığı, hemen hiç kimse tarafından sevilmemesi sonucunu doğurmaktaydı. Dolayısıyle de Giuseppina'dan, kendisiyle yirmiiki yaşındaki bir delikanlı arasında habercilik yapmasını istemek zorunda kalmak, onun için gerçekten acı oldu. Aşkı uğruna gururundan yaptığı ilk fedakârlıktı bu. Şimdi işi nasıl hallettiğine bakalım.

Donna Lucrezia ile komiserin karısı Anna Attilio, arkadaş değildirler ama iyi komşuluk ilişkileri içindedirler. Lucrezia bir bahane icat edip Anna'ya indi önce. Vakit ikindi üzeriydi; Giuseppina da, her zamanki gibi, orada. Çocuklar hakkında birkaç alışılmış cümle sıraladıktan sonra:

— Fidelia'ya gidiyorum... – dedi donna Lucrezia.

Fidelia, bütün «en son moda»ları bulunduran tuhafiyeci kadındır; Garibaldi caddesinin en güzel vitrinidir mağazasının vitrini.

Ve donna Lucrezia, Giuseppina'ya dönerek ekledi:

— Hadi sen de gel istersen, bana yoldaşlık edersin...

Buraya kadar her şey, normaldi. Giuseppina'nın görevlerinden biri de, yoldaşlık etmekti çünkü. Adliyeden Fidelia'nın dükkânına kadar uzanan yol boyunca, tek kelime söylemedi kıza. Yüreği çarpıyordu; bu sabah, âşığıyle buluşmak için, tatil köyünün arka tarafındaki çamlık yoluna atılırken çarptığından çok daha şiddetli çarpıyordu yüreği... Düşündükçe içine fenalık veren herhangi bir suçortaklığı durumuna düşmemiş olmak için, «yardım» istemeden önce satın almağa karar vermişti Giuseppina'yı.

Birkaç gün önce Anna Attilio'nun evinde Giuseppina'nın, lasteks bir mayo alamamaktan yakındığını hatırlıyordu. Lollobrigida ile Sophia Loren'in ortalığı tarumar ettikleri bir çağda, küçük göğüslü olmasıydı kızın bütün utancı; ve o da herkes gibi biliyordu ki, göğüsleri gergin ve iri gösteren kalıplar en iyi lasteksle gizlenmektedir. Ama lasteks mayoların fiyatı da, altı binden oniki bin lirete kadar değişmekteydi. Oniki bin liret, yüzyirmi litre şarap eder ve bir tarım işçisinin bir aylık ücretidir; hurdacının kızı için, doğrusu çok fazlaydı.

Mağazada, gelişigüzel bir lasteks mayo seçti donna Lucrezia. Giuseppina'ya sordu:

— Hoşuna gidiyor mu?

— Harika... – diye cevap verdi kız –. Ama sizin için biraz küçük değil mi?

— Sana tam gelir sanırım.

Giuseppina, şaşkınlık taşan sıtmalı iri siyah gözlerini ona çevirmişti.

— Kabul edersen beni sevindirmiş olursun... – dedi Lucrezia.

Sesinde bir yalvarma ifadesi var gibisine geldi ve korkunç bir öfkeye kapıldı birdenbire.

Hiddetten titreyen bir sesle ekledi:

— Çabuk karar ver!

Giuseppina, yüzüne bakıyordu hep gene.

Lucrezia, Fidelia'ya dönerek:

— Lütfen sarın... – dedi.

Giuseppina atıldı:

— Onu değil hayır, soluk maviyi tercih ederim.

Ve gene donna Lucrezia'nın gözlerinin içine bakmaktaydı.

— Ben sizden daha esmerim... – diye devam etti –. Soluk mavi beni açar.

Sonra kendi üzerinde ölçtü mayoyu, haddinden fazla büyük buldu. Bir ikinci mayo denedi, birinci mayoya döndü tekrar.

Donna Lucrezia, hareketsiz, dimdik ve sessiz, beklemekteydi. Bir türlü karar veremiyordu Giuseppina. Fidelia, ikisini birden gözetliyordu. Giuseppina, renkler ve tenler üzerinde durmadan konuşuyor; bir yandan da Lucrezia'nın yüzüne bakıyordu. Nihayet karar kıldı. Sekiz bin liret ödedi yargıcın karısı. Giuseppina paketi ürpererek aldı.

Sokağa çıkar çakmaz sordu Lucrezia:

— Francesco Brigante'yi tanıyorsun değil mi?

— Tabiî tanıyorum.

— Yalnızken görebilir misin?

— Bir yolunu bulurum.

— Ona bir mektup götürecek, vereceği cevabı da bana getireceksin.

— Yaparım.

— Yarın sabah gelip mektubu alırsın evden.

— Hay hay. Öğleden önce, yargıç bey eve çıkmadan sizde olurum.

— Tamam... – dedi Lucrezia.

Sessizce yürümeğe devam ettiler. Adliyenin önüne geldiklerinde Giuseppina konuştu:

— Mayonun babam tarafından alındığını söyleyelim herkese.

— Olur... – dedi Lucrezia –. Teşekkür ederim.

Gündüzki kahramanlığını hemen o akşam anlattı Francesco'ya. Ana Meydan'da tesadüfen karşılaşmışlardı; ne dediğini işitmek için kulak kesilmiş bir alay insanın ortasında anlattı hem.

— Çok... – diye fısıldamıştı Francesco –. Sekiz bin liretlik bir mayo, çok doğrusu. Üç bin liretlik bir sutyenle bütün hayat boyunca bağlayabilirdiniz onu kendinize. Dilerim şımarmasın.

— Zavallı yavrucak... – diye geçirdi içinden donna Lucrezia –. Porto Manacore'ye özgü düşünme kalıplarından henüz kurtulamadı.

Gerçekten de, yargıçla karısı pek az para harcanır. Topolino'yu değiştirmeyi düşünmemişlerdir hiç; seyrek dışarı çıkar, ikisi de yemeğe önem vermediğinden, önlerine konanı yerler. Terzilere katiyen tahammülü yoktur donna Lucrezia'nın; kaldı ki Foggia'dan beş dakikada satın aldığı hazır giysiler, güç-

lük çıkarmadan oturur bedenine, hattâ değerlenir. Kitaplarla plaklar ve Fransız konyağı, Tavoliere' deki arazilerinden hatırı sayılır bir gelir sağlayan yargıcın ebeveynleri tarafından hediye edilmekte; zeytinyağıyle şarap da, gene ebeveynlerin yarıcıları tarafından yollanmaktadır. Dolayısıyle de, bir küçük yargıç maaşının sınırlılığına rağmen, Lucrezia'nın ev parasını koyduğu çekmecede her ay sonu bir alay banknot artakalır daima. Yeni ay girdiğinde Lucrezia, eski aydan artmış bu banknotları, saymaksızın, yargıcın çağdaş aptallık belgelerini barındıran teneke kutular cinsinden bir demir kutuya aktarmaktadır. Evini terk etmeğe karar verdiği zaman, işte bu demir kutuyu açmış ve içinde yüz doksaniki bin liret bulmuştur (iki düzine lasteks mayo parası); vede son derece rahatlamıştır.

Balıkçılar, burnun ucunda, donna Lucrezia'nın Francesco'ya randevu verdiği mağaranın hemen yakınında, bundan bin yada iki bin yıl önce, bir *trabucco* kurmuştur.

Trabucco, denizin üzerine doğru çıkıp akıntıya paralel şekilde bir yelpaze gibi açılan ve uçları, çok köşeli kocaman bir ağı, hareketsizken havada, hareket halindeyken suyun içinde askıda tutmağa yarayan bir dizi serenden meydana gelme bir av makinasıdır.

Ağın hareketi, makaralar üzerinde kayan bucurgatlara sarılı kablolar tarafından sağlanmaktadır. Ağın köşelerinin sayısı kadardır serenlerin sayısı. Ağın her köşesine ayrıca düğümlenmiş, serenlerin

ucundaki makaralar üzerinde kayan ve bir bucurgata sarılan bir ana kablo vardır.

Manacore burnundaki *trabucco*, Adriyatik kıyılarının en önemlilerinden biridir: Yedi koca seren, yedi köşeli bir ağ ve oniki balıkçı.

Ağ suya verilip de gerildiğinde, yedi kenarın bir tanesi, denizin kayalık dibinde yatar; iki kenar yanlamasına gerili, dört kenar da suyun yüzünde durur.

Demek ki av başlarken ağ, denizin içinde bir ağız gibi açılmış, beklemektedir; ve bucurgatlar, kabloları çekmeğe koyulduğunda, denizin içinde kalan kısım yüzeye doğru çıkacak, bu ağız kapanacaktır efendim.

Bucurgatları, motor yardımı olmaksızın, insanlar çalıştırır. Bucurgatların kollarına olanca güçleriyle çöker balıkçılar, ve eski değirmenlerle eski kuyuları çalıştıran kör beygirler misali, döner de dönerler artık; makaralar üzerinde kablolar gıcırdayarak kayar; ve ağız, insanların dönüş hızına göre eksilip artan bir hızla kapanmağa koyulur.

Merkez serenin ortasında bir gözcü bulunmaktadır; ellerini bir üçleme halata geçirip ayakta da durabilir bu gözcü, bir ata biner gibi uzanmış olarak da. Orada, ağın ortasına dikey şekilde, su yüzeyinden yirmi metre yukarda, tüner evet gözcümüz. Deniz yalnız Güneyde, sakin bir koyda ve kayalık bir zemin üzerinde olabileceği kadar saydamdır. Demek ki gözcü, dipteki bütün ayrıntıları bütün açıklığıyle görmekte; ağın içini ve denizin olanca derinliğini, açık duran dev ağzın ortasıyle dışarda kalan kısmı bir tek aynı bakışta kavramaktadır. Pusudadır hep, gözlemektedir. Ağa doğru ilerleyen bir balık sürüsü

görür görmez haber verecek ve karadaki tayfalar bucurgatların başına geçecektir. Bu arada bütün vaktini, denizanalarıyle beşpençelerin açılıp kapanmasını ve tekirlerin kayalar arasında oynaşmasını seyre ayırabilir rahatça. *Trabucco* avı, kaderi gözlerin keskinliğine bağlı bir avdır.

Denizin üzerine bir yelpaze gibi açılan yedi koca seren, taşlarla safralanmış kablolarla dibe, kazıklara dolanmış kablolarla da kıyıya bağlıdır. Serenlerin uçları, aralarındaki mesafeyi hep aynı tutmak için, üçleme halatlarla birleştirilmiş bulunmaktadır. Yardımcı tertibata ve çalışması dört kol isteyen dev bir balıkçı kepçesine, ipler kumanda eder. Kablolar, üçleme halatlar ve ipler, içiçe geçerek âdeta ikinci bir ağ meydana getirmektedir; ve havada asılı duran bu ikinci ağ, suların altında dev bir ağız halinde açık bekleyen ağın gökyüzüne vuran yansıması gibidir.

Aynı zamanda kıyının iç kesimlerine doğru derinlemesine yayılan bir makinadır *trabucco:* Kubbe şeklinde kurulmuş, kötü havalarda balıkçıları sığındıran ve balık kasalarını barındıran beyaz yapıları; bucurgatları, kazıkları ve çimento babaları tutturmak için hazırlanıp tesviye edilmiş toprak yığıntıları görürsünüz ardarda sıralanan. Bir de denizin yirmi metre üzerinde, uç kayaların etrafını bir daire şeklinde saran, ahşap bir balkon vardır ki, eski kadırgaların pupasını andırır.

Eski Yunan ve Latin metinleri, Adriyatik kıyısının bu kesiminde, balık avlamağa yarayan ve tasviri *trabucco*'ya tıpatıp uyan dev makinaların varlığından söz etmektedir. Kimi teknologlar bu aletin kökenini Frikyalılara, kimisi de Pelasgoi'lere kadar in-

dirir; bizce bu alet, ağın, makaranın ve bucurgatın icadıyle çağdaş olsa gerektir.

Her yıl bir parça yenilenir *trabucco;* aşınan bir serenin yerine yenisini koyar balıkçılar, yada bir kabloyu örneğin değiştirirler. Ama ne tekniği değişir, ne de şekli. Sözün kısası *trabucco,* yaşlanan ama gene de kendi kendine özdeş kalan bir canlı varlık gibi, her yıl hem farklı hem aynı, yüzlerce ve belki de binlerce yıldan beri orada bulunmaktadır.

Francesco şimdi, çamlığın içinde koşarak, burnun tepesinden aşağıya doğru iniyor.

Donna Lucrezia ile buluşacakları mağara, buruna en yakın koycuğun dibine açılmaktadır; mağaranın küçük bir kumsala bakan girişi, *trabucco*'nun ters yönüne dönüktür; balıkçıların ve gözcünün bakışlarından, içinde oyulu bulunduğu kayalık serpintiler tarafından korunur. Küçük kumsala ise, çamlıktaki bir sel yatağından inebilirsiniz.

Francesco, koycuğa doğru iniyor koşarak evet. Ve donna Lucrezia'nın seçimini tamamıyle saçma buluyor. Kıyıdaki bütün mağaralar içinden *trabucco*'ya en yakın olanı, güneşin alnında en fazla yürüyüş gerektireni ve en fazla görülme tehlikesi olanı, hangi akla uyarak seçilebilir yani? Çamların arasından koycuğa doğru inerken balıkçıları görüyor; balıkçılar onu göremiyor tabiî, çünkü çam ağaçları tarafından gizlenmektedir. Ama gene de balıkçıların burnunun dibine kadar sokulmak, saçmalık değil de nedir efendim? Aradabir duruyor, gerisin geri dönmek arzusu bürüyor içini. Ama bunca yürümüştür güneşin alnında, şimdi gelip inişe dayanmıştır; vazgeçip devam ediyor.

Delikanlının şu anda bulunduğu noktadan bakılınca, askerî akademilerde asılı resimlerde görüldüğü cinsinden, eski çağın harp araçlarını andırır *trabucco*. Kayalık burnun en ucunda, lodosun sürüklediği ve ufku kapatan bulut yığınına karşı dikilmiş devasa bir kuşatma kulesi gibidir.

Sevgilisinden biraz gecikmeli olan donna Lucrezia, yarın üzerindeki patikada, sakin büyük adımlarla ilerlemekte. Kendisini yabancı gözlerden, kocayemişler gizlemektedir.

Bu mağarayı, ismini bildiği için seçti sadece. Kazı yapmak üzere Pisa'dan arkeologlar geldiği günden beri, mağaranın ismi, Toscana mağarasıdır. Uria limanının kuruluşundan önce eski Yunan gemicilerinin burayı sığınak olarak kullandığını varsayıyordu orkeologlar; ve kazılardan, vazo, para, çeşitli alet çıkacağını umuyorlardı. Sadece kemik buldular. Toscanalılar kazı yaparken, kocası ve don Cesare ile gelmişti Lucrezia buraya bir kere; arkeologlar onlara Poluphemos ve Odusseus'tan söz etmişlerdi. Evlenmelerinden hemen sonraydı; böyle şeylere ilgi besledikleri çağda.

Öbür mağaralar, hiç değilse donna Lucrezia için isimsizdir. Francesco bir mağarada beklerken kendisinin başka bir mağarada beklemesi gibi bir durumu göze alamazdı tabiî; işte bunun için de: «*Trabucco*'nun yanındaki, arkeologların kazı yaptığı Toscana mağarası.» diye yazdı âşığına; «*Trabucco*'nun yanındaki» sözlerinin altını bir, «arkeologların kazı yaptığı» sözlerinin altını da iki kere çizdi (önemli kelimelerin altını çizmek alışkanlığını da kocasından almıştır donna Lucrezia; ama bu alışkanlık hiç ol-

mazsa, ondaki kesinlik ihtiyacını da doyuran bir alışkanlıktır). Ve Giuseppina'ya teslim etti mektubu.

Koycuğun dibindeki küçük kumsala, ilkin Francesco gelmişti. Yalçın bir kaya halinde sona erer sel yatağı; son yüz metreyi, yüzünü dağa dönük, ayağınızı basacağınız yeri bir merdiven basamakları gibi dikkatle seçip ayarlayarak, kaya çıkıntılarına ve gebre köklerine tutunarak inmek gerekmektedir.

— Dağcı değilim ki ben... – diye homurdanmıştı Francesco.

Donna Lucrezia'nın da buradan inmek zorunda kalacağını düşünerek pis pis gülümsemişti. Sonra da, aşkına hiç de yaraşmayan bu haince gülümseyişten ötürü, kendini ayıpladı.

Elli adım uzunluğunda, onbeş adım derinliğinde ufacık bir plaj evet. Denizden kayıkla geçerken, koycuğun dibindeki yarın köşesine sıkışıp kalmış olan bu incecik beyaz kum şeridini, ancak burada böyle bir yerin bulunduğunu bilmek şartıyle seçebilirsiniz.

Mağaranın, kumsalın kapladığı alana nispetle muazzam bir girişi var. Koycuğun, *trabucco*'nun öbür tarafına düşen yamacını baştan başa kaplıyor. Yarın, denizden gelecek olanları yutmak için açılmış ağzı gibi.

Kumsaldan bakınca Francesco, mağaranın içini bütünüyle bir tek bakışta kavradığı duygusuna kapılıyor. Bütün bakışlara açık bekleyen bu dev ağzı seçmekle, gerçekten hatâ işlemiş olduğunu düşünüyor Lucrezia'nın. Her an bir kayık yaklaşabilir bu kumsala.

Mağaranın içine daldığı zaman yeni derinlikler, gölgeyle dolu delikler seçiyor ancak. Ama gözlerinin önce karanlığa alışması gerekiyor.

Engebeli ve eşitsiz bir zemin bu. Sol taraf, ardarda sıralanan tepecikler, taşlık çıkıntılar, kayanın bağrından âdeta sızan bir ışıltıyla belli belirsiz aydınlanmış taraçalar halinde gittikçe yükseliyor. Sağa doğru ise, tam tersine, anîde çöker gibi oluyor toprak; ve bir ikinci boşluk meydana çıkıyor; burnun bağrında derinlemesine kazılmış ve üst kısmı, tepesi gecenin içinde kaybolan kayalık bir kubbeyle örtülü bir boşluk. Daha ilerde, Toscanalı arkeologlar tarafından açılmış bir hendeğin bitiminde de, üçüncü bir boşluğun girişi seçiliyor.

İlk boşluğun dibine kadar uzanıp, yüzünü gün ışığına dönüyor Francesco. Fırlak dişli bir ağzı andıran girişin içinde berzah, don Cesare'nin zeytinlikleri, Porto Manacore'nin ermiş Ursula d'Uria kilisesiyle taçlanmış beyaz taraçaları, plaj, portakal ve limon bahçeleri ve bütün koy, güneş ışınlarının yansımasından doğan bir ince sise sarılı olarak görünmektedir. Ve işte bu sıcak ve ince sisin içinden fışkırıp gelecektir donna Lucrezia.

Mağara soğuk. Zemin nemli olduğundan, bastığınız vakit çöker gibi geliyor. Bulanık bir koku sızıyor duvarlardan.

Sol taraftaki, kayaların bağrından fışkırır gibi inen ışıltı çekiyor Francesco'yu. Tepecikler ve taşlık çıkıntılar arasından tırmana tırmana, ufacık bir taraçaya ulaşıyor. Kayaların arasında oyulmuş bir delik buluyor orada. Işık işte bu delikten süzülüyor mağaraya.

Solda, mağaranın dibinde, deniz seviyesinin biraz üzerinde kalan bu delikten, *trabucco*'yu görüyor. İki yada üçyüz metre ilerde hemen. Denize uzanmış serenlerin yelpazesine ve bütün o kablolar, üçleme halatlar, ipler örgüsüne, alttan doğru bakar durumda şimdi. Gözcü, merkez serenin ortasında, ayakta duruyor; kollarını açıp destek durumundaki üçleme halata sımsıkı yapışmış, öne doğru eğmiş başını, bütün dikkatini suların derinliğinde olup bitene vermiş...

Uç kayaları çeviren ahşap balkonun üzerinde diz çöküp oturmuş iki muço da denizi gözlemektedir.

Öbür tayfalar, bucurgatların yanında ayakta, ilk uyarmada işe girişmeğe hazır duruyorlar.

Gözcü ile iki muçonun, denize doğru, yani onun yönüne doğru eğilmiş yüzleriyle, kendisini seyrettiklerini sanabilirdi Francesco. Ama onlar arslan-güneşin parıltısı, o ise mağaranın gecesi içinde bulunduklarından, kendisini katiyen göremeyeceklerini gayet iyi biliyor.

Yüreği çarparak balıkların süzülüşünü izlemek, soluğunu keserek beklemek ağın ağzını kapatacak olan dikkat çığlığını, balıkçılarla birlikte bucurgatlara çökmek... Birden fark ediyor Francesco, bu mağarada metresini beklemektense *trabucco*'nun üzerinde olmak istediğini.

Övünç duyduğu aşka hiç de yaraşmayan bu haince arzuyu hemen boğuyor.

Gerileyip dönüyor sonra. Donna Lucrezia, kapalı yakalı, uzun kollu giysisi içinde dimdik, arslan-güneşin parıltısına sarınmış olarak kumsalda ilerliyor; ve işte mağaraya giriyor.

Mağaranın girişinde, deniz ve beyaz kumların yansıttığı sisli ışın çemberinin içinde, karşı karşıya ayaktadırlar şimdi.

Sessizce birbirlerine bakıyorlar.

Francesco'nun üzerinde mavi bir keten pantalon var; alt kısmı daracık, kalçası kovboy tarzı kalın dikişli. Ve son yaz modası bir gömlek giymiş sırtına; yakası düğmesiz (denizde kravat takılmaz ki) ama gene de, klasik çağın muslin önlüklerini andıran bir ek parçayla kapalı; uzun kolları dirseğin üstüne kadar kıvrılmış gelişigüzel katlanıp (insanın kıyafeti biraz da «neglije» duygusunu uyandırmalı).

Donna Lucrezia, Kuzey İtalya'da birlikte yaşamağa başladıkları vakit, yani yakında, onu son moda giyinmekten, hele son Napoli modasını izlemekten vaz geçirmesi gerekeceğini düşünüyor.

Francesco ise, âdeta korkmaktadır. İlk defa ıssız bir yerde metresiyle başbaşa kaldığını, onu kollarının arasına alıp öpücüklerle donatması gerektiğini düşünüyor. Ama metresi, hareketsiz ve sessiz, ve üstelik tepeden tırnağa zırh gibi giyinmiş olarak gözlerini ona dikmiş bakıyor. Ne yapması gerek bu durumda Francesco'nun? Ödev duygusu ne emretsin şimdi bu delikanlıya?

— *Trabucco*'ya bakıyordum... – diyor.

— Nasıl görebiliyordunuz peki?

— Yukardan rahatça görülüyor.

Endişeyle soruyor donna Lucrezia:

— Onlar da bizi görmesin sakın?

— Nasıl görebilirler ki!

— Geleli çok oldu herhalde siz?

— Hayır... – diye cevap veriyor Francesco.

İri gözlerinin olanca maviliğiyle, kadının önünde ayakta duruyor hep.

Donna Lucrezia, sevgilisinin öbür Güney erkeklerine benzemediğini mutluluk duyarak düşünüyor; bir kadın karşısında birden alevlenir Güneylilerin bakışı, yada, kadın kendini savunamayacak bir duruma girdiyse, aptalca bir kibire bürünür. Bir Torino salonunda hayal ediyor Francesco'yu: Suskun, sakıntılı, (kılığı hariç) hiç de Güneyli değil, rahatça bir İngiliz centilmeni diyebilirsiniz; mutluluğu bir kat daha artıyor.

Francesco içinse bu uzayan sessizlik, bu hareketsizlik, katlanılmaz bir hal almıştır. Görevlerinden birini yerine getiremiyor işte bir türlü; metresine sarılmağa bir türlü cesaret edemiyor.

— *Bakıye* kefal avlıyorlardı... – diyor.

— *Bakıye* mi?... – diye soruyor donna Lucrezia.

Francesco anlatıyor *bakıye* balık avının ne demek olduğunu. Sesi ciddî, düz, ağır. Kısa cümlelerle, araya sususlar koyarak konuşuyor.

Kocası yargıç Alessandro'nun sadece bilinç sorunlarına, genel fikirlere ve geçmiş zaman kahramanlarına ilgi duyduğunu düşünüyor donna Lucrezia. Oysa Francesco, bakın, bir teknik hakkında konuşmaktadır; rahatça, ne söylediğini bilerek. Hakikî erkek diye Francesco'ya derler. Sevgilisinin, ellerini de ustaca kullandığını hayal ediyor. Ki yanlıştır.

Francesco ise, bir erkek olarak görevinin, onu kolları arasına almak, sırtüstü yatırmak ve ona sahip olmak olduğunu düşünüyor hep. Mağaranın zemini ıslak ve yer yer küf serpintinleriyle kaplı: Karşısındaki iriyarı ve güzel ve üstelik tepeden tırnağa zırh gibi

giyinmiş kadını, bu zemine yatırmağa bir türlü cesaret edemiyor. Ama lekelenmiş elbise düşüncesi, birden heyecanlandırıyor onu nedense.

Tam bu sırada bağırıyor işte gözcü:

— Çek ha çek!...

Ciğerlerin olanca gücüyle atılan bu çığlık, mağaraya hemen erişiyor:

— Ağı çekiyorlar... – diyor Francesco.

Donna Lucrezia, karşısında duruyor Francesco'nun; ama elini uzatsa yetişemeyecek kadar ötede. Ve kımıldamıyor hiç; ona daha iyi bakabilmek için, arada bir mesafe bırakmak istermiş gibi. «Bana hiç yardım etmiyor...» diye düşünüyor Francesco. Soruyor:

— Görmek ister misiniz balıkçıları? Müthiş ilgi çekicidir.

«Nasıl da kibar!» diye düşünüyor donna Lucrezia.

— Tabiî görmek isterim... – diyor –. İlgi çekici olmaz olur mu hiç!

Kayalık duvarda kış fırtınalarının oyduğu deliğin yanındaki taş çıkıntıya tırmanabilmesi için elinden tutarak yardım ediyor Francesco metresine.

— *Trabucco* avı görmediniz mi hiç?... – diye soruyor.

— Sadece uzaktan gördüm... – diyor donna Lucrezia.

Kayanın bir köşesine oturuyor delikanlı. Kadın onun yanında, gene ayaktadır.

— Bir keresinde... – diye başlıyor –. Bir keresinde tam beşyüz kilo balık çektiklerini gördüm.

— Kim bilir nasıl mutluydu zavallılar...

— Ama o şans her zaman olmaz... – diye tamamlıyor Francesco.

Biri oturmuş, biri ayakta olunca, *trabucco*'nun manevrasını seyretmek Lucrezia için rahatsızlık verici oluyor; ama gene de yaklaşıyor, Francesco onu balıkçıların çabasına karşı kayıtsız sanmasın diye; delikanlının omuzuna değiyor, sonra da yaslanıyor uzun bacağı. Kayanın içindeki bu oyuk, geniş olduğundan çok uzun bir oyuk; yere yatmış bir vücut kadar uzun, yanyana uzanmış iki vücut kadar da geniş; ve zemin, denizin kış çabaları sonucu dağılıp ufalanmış kaya tozlarıyle kaplı. «Tam yeri... – diyor Francesco içinden –. İşte burada yatırıp sevişmeliyim onunla.» Bir kadını uyandırmak, şehvete hazırlamak, sonra da doyurmak için neler yapılması gerektiğini açıklayan öğrenci konuşmalarının hepsi birer birer aklında; ve bunların hepsini birden yerine getirememekten korkuyor.

Gözcü, gittikçe çabuklaşan bir sesle bağırmaktadır:

— Çek ha çek! Çek ha çek!

Bucurgatların çevresinde toprağı döverek, kimisi bir saatin ibreleri yönünde, kimisi de ters yönde, durmadan dönüyor balıkçılar.

Francesco, kolunu metresinin dizlerine doluyor; sarıyor dizlerini, sıkıyor koluyle.

Lucrezia, kolunu uzaklaştırıyor çocuğun:

— Hiç kımıldama... – diyor.

Başını alıyor sonra elleriyle, göğsüne doğru çekiyor.

— Hiç kımıldama... – diye tekrar ediyor.

Ahşap balkonun üstünde iki muço tepinmektedir:

— Çek ha çek! Çek ha çek!... – diye bağırıyorlar gözcünün temposuna uyarak.

Makaralar gıcırdamakta, kablolar inlemekte, üçleme halatlar titremektedir. Ağır ağır yükseliyor ağ dalgaların üstünde. Karadaki tüm tayfalar bağırıyor şimdi:

— Çek ha çek! Çek ha çek!

Ağın kenarları havadadır, ama balık yüklü dip tarafı suyun yüzünü bulmadı henüz.

Lucrezia, delikanlının başını göğsüne biraz daha bastırıyor.

Francesco ise, metresinin dizlerini yeniden sarmağa karar veremiyor bir türlü. Metresi tarafından biraz önce uzaklaştırılan ve şimdi arada sıkışıp kalmış olan kolu sıkıyor canını; ama daha rahat bir duruşa geçmeğe cesaret edemiyor: «Kımıldayacak olursam, deminki hareketine karşılık onu kendimden uzaklaştırmak istediğim zehabına kapılacaktır belki de.»

Şakaklarını ve alnını okşuyor delikanlının; okşamak bile sayılmaz, parmaklarıyle şöyle bir dokunuyor o kadar. Hiç de böyle hayal etmemişti Francesco, aşk tutkusunun ateşli atılımlarını. Ama erkeklik görevlerini düşünmeyi bir yana bırakıyor artık, yumuyor gözlerini.

Kapalı gözlerin üzerinde gezdiriyor donna Lucrezia şimdi ellerini, hafifçe bastırıyor.

Francesco yeniden doluyor kolunu metresinin dizlerine, ama sıkmıyor da, sevgiyle kendine doğru çekiyor. Ve donna Lucrezia uzaklaştırmıyor artık delikanlının kolunu. Ve Francesco, fakülte arkadaşlarının deyimiyle, «fırsattan faydalanmak yolu»na gitmiyor işte; aşkın mucizesi dedikleri, bu olsa gerek.

Uzun bir süre öyle kalıyorlar.

— Ötekiler gibi değilsin sen... – diyor Lucrezia –.

Hep pislik düşünür ötekiler... Böyle sabırlı ve bana karşı iyi olduğun için bir kat daha seviyorum seni Francesco. Seni seviyorum.

Francesco güçlü kadının, sevgili metresinin göğsüne tamamıyle bırakıyor başını. Nasıl da insanı rahatlatıcı sözler söylüyor! Lucrezia'nın elinin hafif okşayışlarına bırakıyor başını evet, bağrının sıcaklığına bırakıyor. İçindeki tüm mutsuzluğun ağır ağır çözülmekte olduğunu hissediyor Francesco.

Trabucco balıkçıları, bucurgatları durdurmuşlardır artık, ağın dibi de şimdi suyun üstündedir. İri balıklar, altlarından çekilen son dalgayla sıçrayıp havaya fırlıyor ve ağa çarpıyorlar; yay gibi bükülüyorlar havada; sonra de bir yüzgeç ve parlak deri hışırtısı arasında birbirlerinin üzerine dökülüyorlar. Tayfalar terlerini kurulayıp av ürününü gözleriyle tartıyor, kazancı hesaplıyorlar. Muçolar, dev kepçeyi harekete geçiriyor.

Trabucco'nun dev ağını denizin dibinden yükselirken seyretmek, Francesco'nun büyük zevklerinden biriydi eskiden. Çocukluğunda muçolar gibi tepinerek, «Çek ha çek» diye haykırmıştı; büyüyünce bucurgatların işlemesine yardım eder oldu: En yorulan tayfanın yerini alıyordu. Güçlüydü, gürbüzdü, tuttuğunu koparan bir delikanlıydı.

Bugün o delikanlı, gözlerini yummuş ve alnını Lucrezia'nın, iriyarı ve güzel metresinin sıcaklığına terk etmiş bulunmaktadır. Ağa çarpan kocaman balıkların sıçrayışını işitiyor, ama aralamıyor bile gözlerini. Çocuk oyunlarının gözü açılmamış bir kahramanı değildir artık, erkek olmuştur. Ve kendini koyuveriyor.

Babası Matteo Brigante'ye karşı tüm hareketlerini, bütün sözlerini, bakışlarının ifadesini kontrol etmeyi öğrenmiş olan o eski çocuk, şimdi hiç bir kontrola sığmaz kelimelerin dudaklarından dökülmesine seyirci kalıyor.

— Yarabbi... yarabbi... yarabbi... – diye mırıldanıyor durmadan.

Yirmiiki yıllık mutsuzluk çözülmektedir.

— Öyle bir seviyorum ki sizi donna Lucrezia, öyle bir seviyorum ki bilseniz!...

— Seni seviyorum Francesco...

Delikanlının başını karnına bastırarak söylüyor bunu; ve o da ona *sen* diyecek kadar çözülünceye değin tekrar ediyor.

— Seni seviyorum Lucrezia...

Gözleri yumulu, kasları gevşemiş, hiç bir erkeklik görevini artık düşünmeksizin, hayatında ilk defa ve metresinin kollarında bir erkek gibi.

Uzun süre hiç kımıldamadan, susarak yada aynı sözleri tekrarlayarak, öyle kaldılar. Francesco gözlerini açtığında, ağ yeniden denize indirilmişti; serenin gözcüsü, ata binmiş gibiydi yeniden ve tayfalar kıyıya uzanmışlardı.

— Torino'daki firmanın müdüründen cevap geldi... – dedi.

Postrestant olarak gönderttiği ve o yüzden babasının karşısında ecel terleri döktüğü mektubu uzattı metresine. Direktör, Napoli temsilcisinin öne sürdüğü şartlarla onu işe almayı kabul ediyordu. Ama daha önce görüşmek istiyordu kendisiyle, ve Üniversite tatilinden yararlanıp Torino'ya gelmesini «rica» ediyordu. Büyük bir ihtimalle anlaşacaklardı; anlaş-

tıkları takdirde de genç adam, ekimden itibaren çalışmağa başlayacak ve aynı zamanda Torino Üniversitesinde öğrenimine devam edebilecekti.

— Mutlaka gitmek lâzım... – dedi donna Lucrezia.

— Evet... – dedi Francesco –. Benevento'daki amcamın yanından, babamın haberi olmaksızın, iki gün ayrılabilirim rahatça. Ama yol param yok.

İki dünya biraraya gelse söyleyemezdi bunu daha dün. Ama artık çözülmüştü; çözmüştü onu donna Lucrezia; çekinmeden söyledi.

— Para kolay... – dedi donna Lucrezia –. Bende var.

Benevento'ya ertesi sabah gitmesi gerekiyordu. Lucrezia hemen o akşam, kapalı bir zarf içinde, Giuseppina'yla yollayacaktı parayı. Böyle karar verdiler.

Öğle vakti, Matteo Brigante ile Pizzaccio, plajın açık hava barındaki alışılmış yerlerine, coca-cola'larının önüne oturmuş bulunuyorlardı. Barın döşemesi ahşaptır; ve kum üzerine kurulmuş olduğundan, altı boş; dolayısıyle çınçın öter; ayağınızla vuracak olursanız, kurşunî bir toz yükselir tahtaların arasından; tatsız bir manzaradır bu; Matteo Brigante sert zeminleri sever: Sporcular Barı'nın seramik, Foggia barlarının mermer zeminlerini. Kışın, Porto Manacore'de hayat, Ana Meydan'da yoğunlaşır; Ana Meydan'da düğümlenip çözülür kışın hayat; bu bakımdan, kışın oturulacak en iyi yer, Sporcular Barı'dır: Meydanda olup biten her şey (örneğin, karşılaştıklarını hiç kimsenin fark etmez göründüğü ve

karşılaşır karşılaşmaz birbirlerinden ayrılıp uzaklaşan iki adam arasında bir göz işaretiye verilen anlaşma), sessiz ve derin yankılar halinde ilkin oraya ulaşır; ve ilkin Brigante sezer bu yankıları, Brigante yorumlar. Sözün kısası, kış mevsiminin sağladığı ayrı bir kolaylık vardır. Ama 15 temmuzdan 30 ağustosa kadar, saat onikiyle ondört arasında, kontrol edilmesi gereken her şey plajda toplanmaktadır.

Barın iki tarafında onar kabine sıralı. Bir direğe asılı hoparlörden İtalyan radyosunun şarkıları dökülmekte. Ahşap zemin üzerinde, yeşile boyanmış ve çoktan dolmuş demir iskemlelerle demir masalar.

Ana Meydan'dan kıvrıla kıvrıla inen yolun kıyısındadır plaj, uzun ve dardır. Limana açılan kısımda kumsal, balıkçı kayıkları ve kuruyan ağlarla kaplıdır. Kayalık burun yönündeki öbür uçta ise, don Ottavio'ya ait büyük bir portakal bahçesinin duvarı yükselir. Yirmi metre kadardır plajın genişliği, uzunluğu ise bin ikiyüz metreyi bulur diyelim. Bar ve kabineler, tabiî, ortadadır. Güçlü bir hoparlördür, hoparlör; radyo bütün plajdan rahatça işitilir.

Bardan bakınca, incecik bir kum şeridi halinde uzanan bütün plajı, plajın ötesinde de tüm koyu görebilirsiniz; yüzücülerin, kauçuk kayıkları ve türlü gereçleri için bir çeşit park yeri olarak kullandığı ilk kum yığıntısıyle kıyı arasında kalan kısmı hariç, hiç kimsenin ilgisini çekmeyen dümdüz bir su parçasıdır koy. Bakışlarınızı ufka doğru her kaldırışınızda bir kere daha emin olursunuz lodosun keşişlemeyi bir türlü yenemediğinden; yendiği takdirde, bulut yığınları kıyıya kadar ilerleyecek ve dağın doruğuna ulaşır ulaşmaz yağmura dönüşecektir; ama bu yıl zafer,

hep keşişlemenindir. Koyun doğusunu kapayan Manacore burnuna doğru baktığınızda ise, *trabucco*'nun, yanındaki mağarada Francesco Brigante ile donna Lucrezia'nın hâlâ birbirlerine ilân-ı aşka devam ettiği, burnu geçmeğe hazırlanan büyük bir gemiye benzer iskeletini görürsünüz; ama *trabucco* da çoğu plaj müdavimlerinin ilgisini çekmemektedir.

Limanın mendireğinden don Ottavio'nun bahçesine kadar uzanan, cetvelle çizilmiş gibi incecik ve küçücük bir plaj, sözün kısası. Açıktan bakılınca, yol boyunca uzanan portakal ve limon bahçelerinin duvarlarından güçlükle seçilir. Oysa bu incecik ve küçücük alanda, üç ayrı toplum, üç ayrı dünya yanyana yaşamaktadır. Üçünün de, sınırları hiç bir çizgiyle yada setle ayrılmamış olduğu halde kesinlikle belirlenmiş yerleri vardır.

Limandan kabinelerin elli metre kalasına kadar uzanan bölge, halka aittir. Yeni yeni gelmeğe başlamıştır plaja halk: Harpten hemen sonra girişilen bu fetih hareketini, Cenova'dan karanlık nedenlerle Manacore'ye sürülmüş bir beden eğitimi öğretmeninden kravl yüzmeyi ve mendirekten denize atlamayı öğrenen onüç ilâ onbeş yaş arasındaki bir öncü çocuk topluluğu başlattı. Sonra birkaç genç kız izledi çocukları; savaş sonrasının asayişsizliği içinde, kocakarıların savurduğu beddualarla papas tarafından kışkırtılan *guaglioni*'lerin savurduğu taşlara rağmen bisiklete binmek cüretini gösteren yiğitler de bunlardı; ve bunlar, erkeklerin gizli bir hınçla beslenen müstehcen şakalarına (seleleri, ince uzun vede sivri olan her şeye; bisikletleri de, ata biner gibi üzerine binilebilen her şeye benzetiyorlardı) ve başka bir öğretmenin,

iflâhı imkânsız bir Kızıl olan ama önce iktidarı ele geçirip sonra töreleri değiştirmek gerektiğine inanmış ve kadınlardaki bu bisiklete binme iddiasının, tıpkı Clara Zetkin'in sevişme özgürlüğü iddiası gibi, Lenin tarafından ünlü bir mektupta mahkûm edilmiş küçük burjuva taleplerinin hazin bir uzantısı olduğunu söyleyen o azılı komünist hocanın, evet, bütün çabalarına rağmen... kendilerini bisiklet üzerinde görmeğe Manacore'yi bal gibi alıştırmışlardı sonunda, uzatmayalım. İşte bu aynı genç kızlar, bisikleti fetheder etmez, plaja saldırmıştı. Omuzlarına kadar yükselip baldırlarının ortasına kadar inen, içi sutyenli, alt kısmı etekli mayolar vardı üzerlerinde; bugün de aynı mayoları giymektedirler. İlk iki mevsim boyunca, ağabeyleri tarafından korunmuşlardı: Delikanlılar, elleri ceplerindeki aşı bıçağını sımsıkı kavramış olarak, yolda sinirli adımlarla bir gidip bir gelirken, onlar, meydan okumanın gururu ve cüretin sarhoşluğu içinde yüzmekte ve güneşlenmekteydiler.

O gün bugündür dev adımlarıyle ilerledi özgürlük. Kızlarıyle birlikte şimdi plaja anneler de geliyor. Tüm «veled»leri de peşlerinde oluyor tabiî. Küçük topluluklar halinde Eski Mahalle'den iniyor, kumlara oturup «kaynatmağa» devam ediyorlar. Bazen denize girdikleri bile oluyor. Bembeyaz ve uzun bez giysileri içinde, ufak ürkek adımlarla, su dizlerinin hizasına gelinceye kadar ilerliyorlar. Ürkerek evet, ama ürkmeğe değer, çünkü bu sayede özgürlüklerini de bütün herkese ilân ederek; arada bir gülerek sinirli sinirli; arada bir de, cesaret bulmak için, ıslak elleriyle birbirlerinin sırtlarına şaplak atarak; ve öbür elleriyle, bembeyaz uzun bez giysilerini bacaklarına dolayıp, kıç-

ları görünmesin diye kalçaları üzerinde bir hayli şişerek... anneler elbette, ne sandınızdı, denize giriyorlar.

Evet. Limanın hemen yanından, karaya çekilmiş kayıkların arasında ağların kuruduğu kısımdan yani, kabinelerin elli metre kalasına kadar uzanan bölge, anneler, genç kızlar ve «veled»lerden kurulu halk ordusunun işgalindedir. Halkın erkekleri plaja uğramaz: İşi olanlar, işinde; meşgalesizlerse, Ana Meydan'ın duvarları boyunca her zamanki yerlerinde, nöbettedirler. Pazar günleri ise, balığa gitmeyi, futbol seyretmeyi yada bir meyhanede Kanun oynamayı tercih eder erkekler.

Kabinelerin iki tarafında kalan bölge, Porto Manacore eşraf ve erkânıyle tatillerini geçirmek üzere her yaz memlekete dönen talihli göçmenlerindir.

Eşraf kumsalını halk kumsalından, zımnî bir anlaşma sonucu daima boş bırakılan bir kesim, bir *no man's land*, ayırmaktadır.

Eşraf bölgesinde, güneş şemsiyelerinin altına, şezlonglara uzanmıştır kadınlar. Annelerle zevceler, plaj elbisesi; genç kızlar, mayoyladır. Erkekler barda aperitif «alır»; bazen içlerinden biri kalkar, şezlongların yanına gider, ve kadınlarla konuşur ayakta.

Toplum hayatı, bütün canlılığına işte bu bölgede kavuşmaktadır. Küçücük bir bölgedir bu; kabinelerin elli metre kalasına kadar uzanan öbür bölgelerin arasında kalan kısmı kapsar ilk bakışta, ama aldanmayın; çünkü bu küçücük bölge, eşraf ve erkân takımının bölünmüş olduğu zümre ve hiziplere göre, bir dizi kesim, alt-kesim, parça ve alt-parçaya ayrılmaktadır; hattâ bazen aynı şemsiyenin gölgesi

altında, siyasal, dinsel, karşıdinsel inançların ve töreler konusundaki az yada çok «ileri» fikirlerin sosyal mevkiler arasındaki «tabiî» farklılaşmayla elele vererek yarattığı beş altı düşman ülke yer alır.

Ve beş altı kadın vardır, ileri fikirliler hizbinden; genç kızlar gibi mayo giyer, yüzer, barın ahşap zemini üzerinde kocalarıyle aperitif «alırlar». Öbür kadınlar, ahlâk, töre ve ilerilik anlayışlarına göre, gıpta, haset yada tiksintiyle bakar bunlara.

Don Otttavio'nun bahçe duvarına kadar uzanan üçüncü bölge, sayfiyeciler dediğimiz yerli turistlere terk edilmiştir. Foggia'lı memur, ücretli yada tüccar aileleriyle küçük dağ kentlerinden gelme noter, avukat, eczacı aileleridir bunlar. İsimleri turizm kılavuzlarında şerefiyle yer alan hakikî plajlara gitmek ve gece kulüplerinde şortla danseden yabancıları görmek isterlerdi aslında; ama oraları hem uzak, hem çok pahalıdır. Dolayısıyle yerli turistler, özellikle genç kızları, gizliden gizliye küskündür hayata; aileler, hattâ çoğu zaman kabileler halinde yaşarlar; bez çadırlarda yada yolun kıyısına park ettikleri arabalarında soyunup giyinirler. Sözün kısası, Porto Manacore hayatına tamamıyle yabancı, silsile-i meratip nedir bilmeyen, handiyse bozguncu bir topluluktur bu; bir yaz kazasıdır.

Don Ottavio'nun, portakal bahçesinin altında, ufacık bir koyun dibinde bir avuç beyaz kumdan ibaret bir özel plajı vardır. Ama gittiğini gören yoktur plaja.

Yol, motosikletlerinin üzerinde bir aşağı bir yukarı usanmadan dolaşan eşraf ve erkân çocuklarıyle doludur; arkalarına atıp gezdireceklerini umdukla-

rı bir yerli turist kız peşindedirler hep; umduklarını buldukları görülmemiştir; çünkü yerli turist kızların da anneleri, ağabeyleri, ablaları ve nişanlıları vardır.

Plajın bir ucundan öbür ucuna, sınırları umursamaksızın, her üç bölgenin kumunu aynı kayıtsızlıkla çiğneyerek ganimet peşinde koşan *guaglioni*'leri görürsünüz.

Plajın yukarı kıyısında, yolda, ellerinde kırbaçları, gözleri *guaglioni*'lere dikili, bekçiler dolaşmaktadır.

Koca koca yabancı arabalar geçer yoldan. İtalyan kaynayan bu plajda durmazlar; Schiavone'nin ötesindeki koylara doğru giderler hep. Yalnız kalacakları umudundadırlar orada; ama Almanlar, İsveçliler, İsviçreliler, yani mavi gök ve romantik anı peşinde koşan, ve katiyen denizden çıkmadıkları için ıstakoza dönmüş Kuzeylilerle dolu kamplar bulacaklardır. Durmadan çocuk yapan insanların dünyasında yalnızlık, erişilmesi gittikçe zorlaşan bir lüks halini almıştır artık.

Saat tam yarımda komiser Attilio'nun arabası, plajın karşısında durmuştu. Karısı yanına oturmuştu komiserin, Giuseppina ile üç çocuğu da arka tarafa. Kadınlarla çocuklar indiler. Komiser, durduğu noktada giriştiği kısa kesin bir manevrayla, yolun tam kenarına yerleşti. Doğrusu aferin. Ve indi arabadan.

— Komiser plaja geliyor... – dedi Pizzaccio.

Pazarları hariç, komiseri plajda görmek mümkün olmaz öyle pek. İşte bunun için Pizzaccio, geldiğini haber vermiştir.

Anna, Giuseppina ve çocuklar, bütün yaz için kiralanmış olan kabineye kapandı hemen. Komiser,

bara doğru ilerlemişti. Masadan masaya geçerek ahbaplığa koyuldu. Bir baş işaretiyle, uzaktan selâmladı Brigante'yi. Brigante, ona bakmaksızın, elini omuzuna kadar kaldırarak cevap verdi. Aslında iyi dostturlar, ama göz önüne sermezler bu dostluğu.

Pizzaccio'nun verdiği raporu düşünüyordu Matteo Brigante: *Guaglioni*'lerin önderi Pippo, don Cesare'nin bahçelerinden birinin ambarında Marietta'yla buluşmuştu sabah erkenden. Pippo. Balbo ve çeteleri, Brigante'yi tasalandıracak dert değildir aslında; balo bitiminde bıçağını aşırdıkları için, onlara küçük bir ders vermek istiyor o kadar. İşte buna elverişli bir fırsat bulmak için, ve biraz da o anki öfkenin etkisiyle, Pizzaccio'yu Pippo'nun peşine sürmüştür. Oysa Pizzaccio'nun takibi, yepyeni bir olayı çıkarmıştı meydana: Marietta sütunlu konakta yatmamış, bir bahçenin ambarında gizlenmişti o gece, sabahleyin de Pippo'yla buluşmuştu. Marietta'nın, Pippo'yu kendine âşık seçecek kadar akılsız olmadığından emindi Brigante: Anasının gözüdür Marietta; Brigante en ufak bahaneyi fırsat bilip don Cesare'nin oraya damladığında, soğuk ve katı bir bakışla süzer onu; Brigante bu bakışa hayrandır; öyle ki, bir kızı olmuş olsa, tıpkı Marietta gibi onyedi yaşındaki bir kızdan beklenmeyecek kadar zekice ve anlamı çözülmez bir bakışla bakmasını isterdi.

Marietta ile Pippo'nun sabah buluşmalarını doğru yorumlamağa çalışıyordu Brigante; bu işin altında, ortaya çıkarılması gereken bir bityeniği olduğunu seziyordu; düşüncesinde olayı evirip çeviriyor, bırakıp yeniden dönüyor, sabırla, araya bile isteye dalgınlıklar da katarak, bütün açılardan ayrı ayrı

inceliyordu. Hep bu şekilde düşünür Brigante; olaylar arasında bir bağıntı, bir benzeşim bulmağa çabalar hep; ve en tutarsız gözüken olaylar birden aydınlanır. Gerçeği çözümlemek için, ilk bakışta tembelce bir metottur bu; ama Brigante, Pizzaccio ile öbür muhbirlerinin raporlarından öğrendiğinden çok daha fazlasını, bu metot sayesinde keşfeder.

Önce komiserin çocukları çıkmıştı kabineden, sonra da Anna ile Giuseppina. Giuseppina, donna Lucrezia'nın hediye ettiği lasteks mayoyu giymişti (mayonun kökenini sadece Brigante biliyordu, Fidelia'dan öğrenmişti tabiî ve kafasına not etmişti, böyle şeyler daima yarar). İşe bakın ki siz, komiserin karısı da mayoylaydı, ve günün olayıydı bu; Manacore'de oturdukları on yıldan beri, yani on koca mevsim boyunca, hep elbiseyle gelmişti Anna plaja, bir kere olsun mayoyla görülmemişti; günün de ne laf, mevsimin olayıydı bu: Yoksa komiser Attilio, ileri fikirliler hizbine taviz mi veriyordu?

Kabinelerden plaja inmek için, barın önünden geçmek gerekir. Nitekim Anna ile Giuseppina, ahşap zemine ayak bastılar.

Bütün gözler Anna'ya çevrilmişti bir anda. Komiserle gevezelik eden erkekler bile başaramadı şaşkınlıklarını gizlemeyi.

— Soyunmak sırası bende... – dedi komiser –. Benimki uzun sürmez...

Yakışıklı, zarif vede sporcu erkek olmanın verdiği güvenle güldü, ve kabineye girip kapıyı kapadı.

Bütün erkeklerin bakışını üzerinde hissediyordu Anna. Çocuklar çoktan koşmuştu denize, dikkatleri dağıtmak için tutunabileceği hiç bir şey yoktu. Bar-

dan plaja inen üç basamağa bir an önce ulaşmak için adımlarını sıklaştırdı çaresiz. Ama Giuseppina, masalar arasındaki dar geçitte sıkıştırmıştı onu.

— Kızarmayın bayan Anna... – diye fısıldıyordu hurdacının kızı –. Dik yürüyün. Utandığınızı belli etmeyin onlara... Mayo giyen ilk evli kadın siz değilsiniz ki... Üstelik güzel bir kadınsınız, lütfen korkmayın... Korkmadığınızı gösterin şunlara...

Anna, yağlı ve beyaz; Giuseppina ise ince ve mevsim başından beri her gün onikiden ondörde kadar güneş banyosu «aldığı» için tunç rengidir.

On yıl önce bir Toscana plajında geçirdikleri balayı dolayısıyle alınmış nar kırmızısı bir mayo vardır Anna'nın üzerinde. O günden beri de hakikî bir plaja gitmemiştir hiç. Toscana'da, erkân karısı değildi Anna, herkes gibi sayfiyeye gelmiş bir kadındı, o kadar; kaldı ki Kuzeyde bu, mesele bile değildir. Ama on yıl evlilik ve üç gebelik sonucu, iyice şişmanladı; on yıl öncesinin mayosu, on yıl sonrasının etlerini nasıl zapteder? Denize girmek, ileri fikirliler takımından beş altı kadının yaptığı gibi mayoyla plajda görünmek için kocasından izin koparmağa çalıştığı günler boyunca, işin bu yanını düşünmemişti hiç; söz konusu kadınlar gibi spor yapmadığını, ama söz konusu kadınlardan farklı olarak çok yediğini, gevşek ve tembel olduğunu, bu yeni modaların ve yeni yeni yaşama tarzlarının çıkışından önceki kadınlar gibi otuz yaşında biçimsiz hale geldiğini tamamıyle unutmuştu. Görgülü Güney burjuvazisinin bütün kızları gibi, üç ayrı çamaşır takımı getirmişti çeyizinde: On yıl önceki incecik genç kıza uygun bir takım; bunun yanısıra, şimdiki iriyarı anneye uygun, penssiz ve

plisiz bir takım; onun yanısıra da, «yaş dönümü»nden sonra alacağı her yanı sarkık kadın haline uygun olarak da, alabildiğine bol bir takım. Ama Giuseppina mayoyla denize girmek konusunda onu öylesine işleyip kışkırtmıştı ki (bütün kadınların, Güneylilerin bile, içinde vardır bu kurtuluş arzusu); şu biçimsiz, daha doğrusu biçimsizlikle biçimlenmiş vücuduyle bütün şehrin bakışlarına yem olabileceğini aklının ucundan dahi geçirmemişti.

Komiser bu arzuyu kimi zaman gülerek, kimi zaman kadınların hoşuna gitmeğe alışmış erkek pervasızlığıyle işi alaya alarak, kimi zaman da hükümet adına emir vermeğe alışmış adam otoritesiyle: «Boşuna ısrar etme hiç!» şeklinde kesip atarak, sürekli karşı çıkmıştı. Ancak dün gece, ve Giuseppina tarafından anîde imana getirilerek evet demişti. Kocasındaki bu umulmadık değişikliğin, adliye dehlizlerinde bir öpücük ve birkaç okşayışla ödüllenmiş olduğunu bilmiyor elbette Anna; ama bu türden bir şeylerin döndüğünü de hepten sezmiyor değil: Aylar var ki Attilio, Giuseppina'nın kışkırtmalarına, imalı bakışlar ve edalı fatih sesiyle cevap veriyor. Bunların hiç biri gözünden kaçmaz Anna'nın; kadınların hoşuna gitmeğe alışmış erkek karısı olmanın acısını, yalnız kaldığı zamanlar doyasıya çeker. Ve bile bile davet etmektedir Giuseppina'yı eve; çağırmadığı takdirde, Attilio'nun kafası kızıp başka yerde buluşmağa kalkmasından çekinmektedir; rakibesini gözünün önünde bulundurmayı tercih ediyor; iyilik ve (sözümona) güven gösterileriyle yola getireceğini umuyor için için Giuseppina'yı; öbür kadınlardan daha tehlikesiz görüyor; aslında ona önem vermeyen komiserin

«normal» iltifatlarıyle çocukça (ve yersiz) bir gurura kapıldığını sanıyor; bilmiyor çılgın bakirenin don Juan'a hükmettiğini. Ve şimdi Giuseppina onu, masaların arasında, eşrafın bakışları altında sıkıştırıp yavaşlatmakta; utancını göstermemesini söyleyerek büsbütün utandırmaktadır.

— Bırak da geçeyim... – diye fısıldamıştı Anna.

Utanç ve hiddetten kıpkırmızıydı. Mayonun askılarının derin izler bıraktığı omuzlarına kadar kızarmıştı, evet, utanç ve hiddetten.

Ağır ağır geçti masaların arasından. Koluna asılmış olan Giuseppina, onu elinden geldiğince frenliyordu.

— Arslan-güneş sayesinde hemen esmerleşirsiniz... – diye bağırmaktaydı bir yandan –. Üç gün içinde benim kadar tunçlaşmış olacaksınız bayan Anna!

Komiser de çıkmıştı kabineden, siyah bir mayo giymişti. Yakışıklıdır komiser, adalelidir; ve zaten o kadar esmerdir ki, haftada sadece pazar günleri plaja geldiği halde, güneşten yanmış sanırsınız.

Giuseppina'nın itip kakarak «yardım» ettiği karısı, şimdi, omuzlarına dek kıpkırmızı, plaja inen basamaklardaydı. Bakışlar, oradan komisere doğru döndü. Ama komiser demek, yüzünü kontrol etmesi şart olan memur demektir; memnuniyetsizliğini göstermedi nitekim, rahatça gizledi.

— Yarım orospu dün gece Napoli Bankası müdürüyle kırıştırıyordu... – dedi Pizzaccio.

Brigante düzeltti:

— Napoli Bankası'nın şube müdürüyle...

Komiser hızla ilerleyip kadınlara yetişmiş, her

birini bir kolundan tutup ayırarak denize doğru sürüklüyordu.

— Hadi bakalım hanımlar, suya! Derhal suya!... – diye bağırdı, mahsus yükselttiği neşeli bir sesle.

Şemsiyelerin altındaki şezlonglara uzanmış olan hanımlarla bütün genç kızların gözleri, onların üzerindeydi.

— Tamam!... – diye bağırdı Giuseppina cırtlak bir sesle –. Bayan Anna'ya yüzme öğreteceğiz...

Ve komiserin elinden sıyrılıp koştu. Vücudu gerçekten güzel. Manacore'de kadınlar, ya şişman ve hantal, yada iplik gibidir. Giuseppina ise, yuvarlak kalçaları, incecik beli, balık eti vücudu ve lasteks mayonun altında gizli bir teşkilâtla irileşmiş göğüsleriyle, gerçekten *formosa*'ydı, yani tam formda.

Birkaç adım koştuktan sonra döndü, ve göğüslerinin (sunî) uçları iyice belirsin diye kollarını havaya kaldırarak bağırdı yeniden:

— Hadi gelin bayan Anna! Gelin de yüzme öğretelim size...

Gene denize yöneldi koşarak, çevik adımlarla girdi suya, su kalçalarının hizasına gelinceye değin ilerledi, birden durdu, ayak parmaklarının üzerinde yükselip ellerini başının üzerinde kenetleyerek daldı. Suyun üstünde yay gibi gerildi vücudu bir an; sonra sadece gergin bacakları ve birleşik tuttuğu ayakları görüldü; çok geçmeden tamamıyle kayboldu. Onbeş kulaç ötede, ilk kum yığıntısının önünde belirdi yeniden. Yüzü kıyıya dönük olarak çıkmıştı sudan; güneş ve denizle cilâlanmış düzgün balık eti vücudundan sular sızarak, ilk kum yığıntısının önünde, ayaktaydı.

Barda masalara kurulmuş erkekler ve şemsiye-

lerin gölgesinde şezlonglara uzanmış kadınların bakışları altında komiser, karısı Anna'yı, amansız bir kesinlikle denize sürüklüyordu; ve öylesine sımsıkı kavramıştı ki kolunu Anna'nın, parmakları, tıpkı mayo askılarının omuzlarda bıraktığı izlere benzer, iki kıpkırmızı şeritle kıyılanmış bembeyaz izler bırakıyordu karısının kolunda. En ince ayrıntıları ossaat görmeğe talimli olan Manacore gözleri, bu izleri görmeden edemezdi. Ve fısıltılar, alaycı gülüşler halini almakta gecikmedi.

— Bırak beni ne olur... – dedi Anna –. Şemsiyemizin altında güneşlenmek istiyorum önce biraz.

Komiser azarladı:

— Şemsiyenin altında güneşlenilmez. Yürü.

— Ne olur yavaş... – dedi Anna –. Bırak da biraz suya alışayım. Üşüyorum.

— Su sıcak... – dedi komiser –. Yürü.

Bacaklarına kadar denize girmişlerdi şimdi.

— Kemiklerim ürperiyor... – dedi Anna –. Bırak da soluk alayım biraz.

— Gülünç olduğun yetmiyor mu daha? Toparlan hadi. Yürü.

Su, kalçalarındaydı şimdi.

— Birden dalsam daha iyi olacak... – dedi Anna.

Durdu komiser, bıraktı karısını, baktı:

— Dal... – dedi –. Dal hadi! Korkma! Yedek yağların batırmaz seni...

Sadece göğüslerinin (sunî) uçları suyun üzerinde, sırtüstü yüzerek dönüyordu Giuseppina. İki adım ötelerinde ayağını yere basıp bağırdı gene:

— Birden dalın bayan Anna! Su o kadar güzel ki! Santa Maria di Capua, su nasıl sıcak bilseniz!

Bir ona, bir ötekine baktı Anna; sonra bir ötekine, bir ona baktı. Ve birden çömelip boynuna kadar suya bıraktı kendini.

— Bravo bayan Anna!... – diye bağırıyordu Giuseppina –. Bravo gerçekten! Tam bir sporcu oldunuz işte...

Anna'nın bembeyaz başı, denizin üzerinde hafifçe dalgalanır gibiydi. Komiser kısık sesle soruyordu karısına:

— Tamam mı artık, memnun musun şimdi? Yüzmek istiyordun, yüzüyorsun işte, boğazına kadar suya batmış durumdasın. Kal böyle, ve tadını çıkar denizin...

Ve kendini suya bırakıp rahat bir yüzüşle denize açıldı.

— Hiç de nazik değilsiniz komiser bey!... – diye bağırıyordu Giuseppina –. Bayan Anna'yı tek başına bırakmak olur mu hiç!...

Sonra Anna'nın, denizin üzerinde hafifçe dalgalanır gibi duran bembeyaz yüzüne dönerek:

— Hiç kımıldamayın bayan Anna!... – diye bağırdı –. Şimdi bildiririm ben ona, hakkında ne düşündüğümüzü...

Sıkı bir kravlla komiserin ardından atılmıştı. İstediği zaman, komiserden daha hızlı yüzer Giuseppina; mevsim boyunca her gün yüzdüğü için talimlidir; komiser yorulup da kıyıya doğru döndüğünde, onun önüne gececeğini ve böylece onun tarafından takip edilir duruma geleceğini çoktan hesaplamıştır.

Bu arada bayan Anna, üzerinden sular sızarak doğrulmuş, eşraf ve erkânın bakışları altında ağır ağır plaja doğru yürümektedir.

— Ben komiser Attilio'nun yerinde olsam... – diyor Pizzaccio –. Ben onun yerinde olsam eğer, Giuseppina'nın anasından emdiği sütü burnundan getirirdim...

— Ben de sarı mayo verirdim Giuseppina'ya... – diyor Matteo Brigante.

— Niçin sarı mayo?

— Birinci Fransa Turu'ndaki gibi tıpkı.

— Nasıl birinci?

— Giuseppina gerçek bir şampiyon, görmüyor musun...

— Doğru... – diyor Pizzaccio –. Gerçekten güzel yüzüyor.

— Budala... – diyor Matteo Brigante.

Komiser, Matteo Brigante'nin belediyeden kiralamış olduğu II. Frederic kulesinde buluşur metresleriyle. Kuleye üç ayrı şekilde girilebilir. Postane taraçasının bir köşesinde, adliyenin hemen karşısına düşen noktada bir kapı vardır; kulenin, büyük sekizgenli bir salon halinde düzenlenmiş olan ikinci katına açılır bu kapı; salonu, Brigante ikinci elden karakola kiraya vermiştir; kapanmış dosyalar bu salonda istif edilir; dolayısıyle de, komiseri buraya girip çıkarken görmek, hiç kimseyi şaşırtmaz. Surdaki ikinci bir kapı, üçüncü kata çıkan bir taş merdivene açılmaktadır; üçüncü kat, komiserle Matteo Brigante'nin ortak garsoniyeridir. Matteo Brigante'nin oturduğu daireden, sarayın Rönesans kısmının damı altındaki bir dehlizden geçilerek de ulaşılabilir buraya. Bir de sarayın kilisesinden ulaşılabilir. Her üç kapının anahtarı da Brigante'dedir; ve komiser, metresleriyle buluşabilmek için, her defasında anahtarları ister Brigante'den.

Kulenin ikinci katı gibi üçüncü katı da, sekizgenli geniş bir salondan ibarettir. Üst kısmı sivri kemerli pencereler sonradan örülmüş, sadece yukarılarında hava almak için birer küçük delik bırakılmıştır. Salonun bir kısmı, Foggialı bir eskiciden alınmış duvar örtüleri asılarak öbür kısmından ayrılmıştır; demir bir karyola vardır bu kısımda; karyola, Venedik işi ahşap oymaları andırsın diye, çiçek çelenkleriyle boyanmıştır. Kreton bir paravananın arkasında, bütün gereçleriyle birlikte bir tuvalet masası görülür. Duvarda, yatağın arkasında bir ayna asılıdır; ve yatağın ayakucunda, Libya ordusundaki assubayların getirdiği cinsinden Mağrıp dokuması bir halı serili. Gene Libya işi, üzeri kakmalı tek ayaklı bir yuvarlak masanın üstünde, incilerle süslü abajurlu bir küçük lamba durur.

Kadınlar genellikle kiliseden geçerek gelir buraya; en tehlikesiz yol odur. Eski surun içinde açılmış ve turistlerin de pek rağbet ettiği kuleye çıkaran burmalı merdivene dalar ve üçüncü katın sahanlığında kapıyı bulurlar; komiser Attilio'dan (onun da Brigante'den) almış oldukları anahtar, ellerindedir.

Ama bazen, Birigante'nin dairesinden geçerek geldikleri de olur. Brigante'nin karısı bir vakitler dikiş dikerdi, oraya uğramak için bundan güzel bahane mi bulunur? Kaldı ki kocasından nasıl korktuğunu bildiklerinden, kadının ağzının sıkılığına olan güvenleri tamdır; gerçekten de Brigante'nin karısı, kocasının sayısız sırlarından birini açığa vurmak kuşkusu içinde yaşadığından, hiç bir zaman hiç kimseyle hiç bir şey konuşmamaktadır.

Komiserin aşkları da böylece Brigante'nin kont-

rolundadır (Lucrezia'nın aşkı nasıl Giuseppina'nın kontrolundaysa). Yoğun nüfuslu küçük şehirlerde yasak aşklar, ancak bir yada birkaç suçortağının yardımıyle hayat hakkı kazanır (muhabbet tellallarıyla çöpçatan kadınların İtalyan edebiyatındaki büyük rolü, buradan ileri gelir efendim).

Hiç kimseyi aldatmayacak kadar sureti haktan bahanelerle yetinmek, sadece büyük toprak sahiplerine nasiptir bu dünyada. Hoşlarına giden kız yada kadın yoksul bir kişiyse, belli bir süre için yanlarına hizmetçi diye alırlar. Göz koydukları hatun bir erkân karısıysa, sayısız villalarından birine davet ederler çifti; sonra da kocayı ava gönderir yada çıkar sağlasın diye önceden ayarladıkları bir işe sürerler.

Büyük toprak sahipleriyle eşraf ve erkân arasındaki mesafe, eşraf ve erkânla halk arasındaki mesafeden hiç de küçük değildir. Ama Matteo Brigante'nin, Margherita di Savoia'daki arazisinin satışı dolayısıyle Montecatini ve nakliyat açık arttırmalarına girmesi dolayısıyle Boksit Madenleri Şirketi yöneticileriyle de yüzyüze gelip konuştuğu olmuştur; ve bu şirketler, don Cesare yada don Ottavio'nun bütün topraklarını, yılsonu bilançoları büyük değişikliğe uğramaksızın satın alabilirler.

Matteo Brigante'nin onbaşılık yaptığı çağdaki Kraliyet Donanması gibi kurulmuştur bu dünya: Tayfalar, halktır; assubaylar, kendisi ve Foggialı işadamları; küçük rütbeli subaylar, Porto Manacoreli yada Foggialı eşraf ve erkânla Ticaret Odasına kayıtlı işadamları; yüksek rütbeli subaylar, don Cesare ve don Ottavio; genelkurmay, Montecatini ve Boksit Şirketi. Bunların üstünde Kral vardır (ama

Kral kimdir bilinmiyor artık Cumhuriyet döneminde; ve Cumhuriyet, bir çeşit Devlet İktidarı Anonim Şirketi'dir). Hepsinin üstünde: Tanrı.

Matteo Brigante, yılda bir gece (kutsal cumartesiyi Paskalya pazar âyinine bağlayan gece) hariç sürekli günah işler halde olmasına rağmen, Tanrıya yürekten inanır ve yürekten bağlıdır Kutsal Kilise'ye. İnsan toplumu, o şaşmaz yapısı ve bütün silsile-i meratibiyle, Tanrının varlığının en kesin kanıtıdır: İnsan toplumunu taçlandırır ve bütünler Tanrı; öğle vakti arslan-güneş, Manacore koyunu nasıl taçlandırıp bütünlüyorsa.

Önce onbaşı, sonra Porto Manacore'nin sıfatsız muhtar başı olmasını sağlayan Tanrı, avukatların, noterlerin, hekimlerin, yargıçların, komiserlerin ve profesörlerin yer aldığı bir üst zümreye geçmesine izin vermediği için, sürekli günah işlemek zorunda kalır Matteo Brigante. Üst zümreye geçmek, oğlunun nasibidir; ve kendisi oğlunun terfiini ödemektedir günahlarıyle. Her şeyin bir ceremesi vardır bu dünyada; kanun budur.

Para, sınıfların aşılmazlığını açıklamağa yetmez. Matteo Brigante'nin komiser Attilio'dan çok daha fazla parası vardır. Kıyaslanmayacak kadar fazla. Aylık senetlerle öder Mille Cento'sunu komiser; Brigante bir araba alacak olsa, Napoli Bankası'na bir çek imzalaması yeter; araba almıyorsa, bir arabanın parasından gelecek faizleri kaybetmemek için almamaktadır Brigante; bir de, kontrol ettiği kimselerin arabalarını kullanmaktan zevk duyduğu için almamaktadır; hele söz konusu kimselerin gizli gizli öfkelendiğini görmek, bu zevki büsbütün arttırır. Ko-

miser bir «memur»dur işin ucunda; ve Brigante, bu kelimeyi, hor görerek telâffuz edebilecek kadar zengindir artık. Ama Brigante, ustaca yatırımları sayesinde ne kadar zengin olursa olsun, caba olarak da komisere ne kadar hizmette bulunursa bulunsun, «komiser bey» ve *siz* demeğe devam edecek, komiser de ona daima «Brigante» ve *sen* diye cevap verecektir. Serveti bakımından artık akraba sayıldığı yüksek rütbeli subaylar takımının imtiyazlarından yararlanabilmesi için, Porto Manacore'yi terk etmesi gerekir Matteo Brigante'nin; emeklilik çağında yapacaktır belki bunu, servetlerini savunacak şekilde yetiştirdiği oğlu avukat ve büyük toprak ağası olunca. Foggia eyaletinden başka bir eyalette, Kuzeyde örneğin yada bir yabancı memlekette, harcayacağı bol para sayesinde mensup sanılacağı sınıfın imtiyazlarını kendisine tanıyacaklardır. Acaba? Koca koca Amerikan (yada Alman, Fransız) arabaları için Porto Manacore' den geçen ve bazen liman lokantasında yemek yiyen yabancılara daima şüpheyle bakmıştır Matteo Brigante: İtalya'yı boydan boya koca arabaları içinde dolaşan, bütün müzeleri gezen, arslan-güneş altında ter dökerek tüm kiliseleri ziyaret eden ve her müşterinin aynı saygıyla karşılandığı büyük otellerde yatıp kalkan bu yabancılar, belki de kendi ülkelerinde birer onbaşıdan başka bir şey değildir; ve kendi kendilerini aldatmak, birer yüksek rütbeli subay oldukları zehabına kapılabilmek için yapıyorlardır bütün bu gezileri belki de kimbilir? Liman lokantasının dibindeki masasından amansızca gözetler onları Matteo Brigante: Yabancının aslında bir hileci olduğunu, buradan ayrılıp başka bir ülkeye yerleştiği takdirde kendisi de

nasıl bir hileci olacaksa, evet, yabancının numara yaptığını ispatlayacak bir küçücük hareket, bir ses tonu, tavırda bir tedirginlik yada haddinden fazla pervasızca bir tavır gözler. Ve bilir ki, buradan gittiği takdirde, gittiği yerin Brigante'si, onun da aslında bir hileci olduğunu derhal keşfedecektir. Tanrı bu dünyada her yere, düzensizliği haraca keserek düzenin sürmesine katkıda bulunan kontrol görevlileri serpiştirmiştir; ve Tanrının dünyasında, bu kontrol görevlilerinden, bu Brigante'lerden kurtuluş imkânı yoktur... İşte böyle düşünüyor Matteo Brigante; zaten derin düşünmeyi seven bir adamdır kendisi; üstelik mesleği de onu toplumsal eşitsizlikler üzerinde durmadan derin düşünmeğe zorlamaktadır; işte böyle düşünüyor şimdi; bir yandan da, ilk kum yığıntısının açığında yüzen komiserle Giuseppina'yı gözlüyor.

Komiserden çok daha iyi yüzer Giuseppina; nitekim, komiserin ondan kurtulmak için başvurduğu bütün dolambaçlı çareleri etkisiz kılıyor işte; daima komiserin birkaç kulaç önünde yer alıyor; öyle ki onları plajdan seyredenler (yani eşraf ve erkân ile saygıdeğer hanımları), komiserin Giuseppina'yı amansızca takip ettiği sanısına kapılabilirler. Bunun yanı sıra Giuseppina, zaman zaman suyun içinde geri dönüp, plajdan rahatça işitilebilecek kadar yüksek bir sesle gülmeyi de ihmal etmiyor: Kendisine «asılan» bir adama karşı ve bu «asılış»ı cevapsız değil de sürüncemede bırakacak şekilde başarılmış bir genç kız gülüşü bu.

Anna bu arada plaja dönmüş ve şemsiyenin altındaki şezlonga uzanmıştır; dar mayonun dört bir yanından dışarı taşan et parçalarını gizlemek amacıy-

le, bir havlu atmıştır bacaklarının üzerine. Zaman zaman gözlerine kadar yükselen, ve tüm eşraf ve erkân hanımlarının hınzırca beklediği gözyaşlarını elinden geldiğince zaptetmiş bulunmaktadır. Ama artık zaptedemeyeceğini anladı işte, gidip kabineye kapandı: Tahta sıraya oturmuş, mayosunun askılarını indirmiş, iri beyaz göğüsleri açıkta, sessizce ağlıyor şimdi.

İlk kum yığıntısının açığında yüzmeğe devam ediyor komiser; tuzaktan kurtulmak için kendini oradan oraya atarak, ama hep, peşindeki Giuseppina'nın peşindeymiş gibi görünmeğe mahkûm olarak. Şu anda küfür yağdırmaktadır belki de hurdacının kızına. Ama başlangıçta mutlaka küfrü basmıştır; ve şu anda artık yenilgiyi kabul ederek, II. Frederic kulesindeki garsoniyere gelmesini yalvarmaktadır Giuseppina'ya şüphesiz; eğer bu şüphesizse, Giuseppina da: «Gelirim ama önce bayan Anna'yı Lucera'ya, babasının evine yollayın hele...» cevabını vermektedir şüphesiz. Ne konuştukları işitilmiyor plajdan, sadece Giuseppina'nın kışkırtıcı şakrak gülüşü işitiliyor.

Plajın barında aperitif «almakta» olan eşraf ve erkân ile şemsiyelerin altındaki şezlonglara uzanmış hanımları, durumun tamamıyle farkındadırlar. Komiser Attilio'nun Giuseppina'yı takip etmediğini; tam tersine genç kızın, daha çabuk yüzmesinden yararlanarak, kendini komiser tarafından takip ediliyor gibi gösterdiğini gayet iyi bilmektedirler. Ve Giuseppina, sosyal hayatı tüm ayrıntılarıyle kavrayıp değerlendirmeğe alışık olan bu seyirci kitlesi önünde, kartları açık oynuyor. O da biliyor durumu herkesin bildiğini. Şu anda Porto Manacore eşraf ve erkânını

gizli gizli sevince garkeden: 1) Komiser Attilio'nun, saygıdeğer ve yağlı şişman karısı Anna'ya mayoyla plajda arz-ı endam eylemek iznini vermek... 2) Plajda, üst üste gebelikler ve sürekli oburluktan gelme biçimsizliği gözler önüne serilen karısı Anna ile Manacore bakirelerinin en hayasızı olan sıtma sayesinde güzel vücutlu Giuseppina'nın ortasında görünmek... ve 3) İlk kum yığıntısının açığında, bütün plajın gözleri önünde, kendini, çevik ve kışkırtıcı Giuseppina'nın oyuncağı haline getirmek... zorunda kalışıdır. Ve işte şimdi komiser Attilio, plaja çıkma anını durmadan geciktirmekte ve Giuseppina'nın savurduğu hain kahkahalar arasında oradan oraya dolanmaktadır: Eşraf ve erkânın alaycı (ve Matteo Brigante'nin soğuk) bakışlarını nasıl ve ne zaman göğüsleyeceğine karar verememektedir bir türlü; kadınların hoşuna gitmeğe alışmış erkek pervasızlığı, burada, şu çerçeve içinde hiç bir işine yaramamaktadır; bunca güven bağladığı o pervasızlık, Porto Manacore bakirelerinin en hayasızı tarafından bütün eşraf ve erkân karılarının (yani bir kısmı eski, bir kısmı da müstakbel diye ümmuş olduğu metreslerinin) gözü önünde gülünç duruma düşüşüyle, hükümsüz kalmaktadır.

Seyircilerin bakışına canlılık veren şey, merak değil katiyen. Giuseppina, içlerinden çoğuna yeni bir şey öğretmiyor ki; komiserin, karısının en iyi arkadaşı Giuseppina'ya sahip olmak istediği ve hurdacının kızını bu amaçla karısına en iyi arkadaş olarak zorla kabul ettirdiği, çoktan beri bilinmektedir. Tamamıyle başka türden bir heyecandır, evet, seyircilerin bakışına canlılık veren; bir cinayet davasından yada bir boğa güreşinden alınan zevke yakın, daha zalim ve sı-

nırsız bir heyecan. Komiser Attilio'nun, Garibaldi caddesindeki hurdacının kızı Giuseppina tarafından idamını seyrediyorlar, sözün kısası.

Pizzaccio bile anlamıştır nihayet bunu:

— Giuseppina, komiseri iyice hükmü altına almış... – diyor.

— Böyle olacağı belliydi... – diye cevap veriyor Brigante.

— Nereden belliydi?... – diyor Pizzaccio.

— Kalıbının adamı değildir de oradan... – diye cevap veriyor Brigante –. Yalancı pehlivanın biridir komiser hazretleri, aslında.

Ortak garsoniyerlerinden ötürü, komiserle Matteo Brigante sık sık aşk üzerinde sohbet ederler; komiserin bürosunda geçer bu konuşmalar çoğu zaman, bazen de anahtar alışverişi dolayısıyle biraraya geldikleri garsoniyerde geçer. İçinde bulundukları şartlar sonucu birbirlerinden hiç bir şey gizleyemeyen iki erkek olarak, yani serbestçe konuşurlar. Ve işte sadece o anlarda, yani başbaşa kalıp da aşk üzerinde sohbete daldıklarında, ünvanını söylemeksizin yalnız ismiyle, Attilio diye hitap eder komisere Brigante; komiser de onu, *caro* Matteo diye çağırır. Genel çizgiler içinde iki erkek, aşk hakkında aynı fikre sahiptir: Her ikisinin gözünde de aşka pahasını veren şey, ister kadın ister kız olsun, karşısındakini tamamıyle hükmü altına almaktır.

(İşin zevk yanına gelince: Foggia'nın bazı randevu evlerinde, yarım saati iki ilâ beş, saati on bin lirete kiralanan kızlar, zevk verme konusunda her hangi bir sevgiliden katkat ustadır. Ama bu zevk, başka cinsten bir zevktir tamamıyle; bir sevgiliyi tümden hükmü

altına almanın zevkini imkânı yok karşılayamaz. Bununla birlikte unutmayalım ki kiralık kız, bazı hallerde, aşka pahasını verme alanında da her türlü sevgiliyi yaya bırakabilir. Kiralık kızlarla kiralık kız düşkünleri arasındaki ilişki, oldukça karmaşık bir ilişkidir aslında: Kıza para vermek suretiyle, hükmünüz altına alırsınız onu; ama o da, para verdirmek suretiyle, sizi hükmü altına almaktadır; ve işte bu durum sayesinde, aynı anda hem hüküm altına almak hem de hüküm altında olmak gibi katmerli bir zevki rahatça sağlayabilir; aşk içinde özgürlüğün son raddesidir bu. Ama işin başarısı, kiralık kızın, sevişenlerin birbirlerine kabul ettirdikleri kanun açısından bu çifte bağımlılık-özgürlük halini, en ufak davranışlarında dahi ortaya çıkarmaktaki ustalığına bağlıdır. Eğer kız, mesleğinin özü demek olan bu oyunda usta değilse, iki kanun, karşılıklı etkilerini aşıp gelişecek yerde birbirlerini sıfıra indirgeyecek ve ortada kala kala bir «sokup-çıkarma» zevki kalacaktır; bu zevkse, başvurulan yardımcı araçlar ve girilen pozisyonlar ne olursa olsun, zevklerin en sıradanı, en bomboşudur: İnsan bir keçiyle de bulabilir bu zevki, tek başına da bulur; hattâ ve hattâ, hüküm altına girmeğe çoktandır alışmış olduğundan artık hüküm altına almağa dahi değmeyen karısıyle de bulur, uzatmayalım. Ve işte Matteo Brigante'nin başka terimler içinde ama Kanun oyunundaki tecrübesinden ötürü açık seçik bir şekilde, komiserinse daha bulanık bir şekilde, kiralık kızlar hakkında düşündükleri, aşağı yukarı budur.)

Aşka pahasını veren şeyin hüküm altına almak olduğu düşüncesinde birleşen Matteo Brigante ile

komiser, bu düşünceyi uyguladıkları nesneler konusunda tamamıyle ayrılmaktadırlar.

Göz koyduğu hanıma kur yapmakla başlar işe komiser Attilio; iltifatlara boğar kadını, binbir tuzakla kuşatır; nazlandırır, güldürür, duygulandırır, okşar, kaygılandırır; ve sonunda, II. Frederic kulesindeki garsoniyere gelmeğe kandırır. Öylesine emek verir ki aşka, harap eder kendini; zinayı göze alan kadına, kocasının kollarında bulamadığı bir zevk sağladığına inanmaktadır; ve kadın bunu itiraf ettiğinde, «Benimsin artık!» der kadına, zaferi kazanmıştır. Hıristiyan ülkelerin erkeği, ona: «Mutluyum...» diyen bir kadının, aslında: «Damgaladın beni, artık senin malınım...» demek istediğine, müthiş bir rahatlıkla inandırır kendi kendini; özü bakımından mal sahibi ve hukukçu olduğundan, aşk zevkini de mutlak terimler içinde yargılar, örneğin yeni satın alınmış hayvanı damgalayan kızgın demir şeklinde görür; Hıristiyan ülke erkekleri, metafizikçi olduklarından habersiz birer metafizikçidir, sözün kısası. Nitekim Attilio da kendisini, sevgilisinin kayıtsız şartsız ona ait olduğuna inandırdığı an, Foggialı kiralık kızların tekniğini öğretmeğe koyulur kadına. «Alçaltıyorum onu...» der. Sonra da ayrılır ve başka birine geçer.

Ayartma, sahip olma, alçaltma, kopma: Komiser Attilio'nun hovardalığının dört temel taşı, işte bunlardır; ve hovardalıktan çok ibadeti andıran bir iştir bu aslında. Nitekim işte sonunda, Giuseppina'nın hükmü altına girmiştir avanak. Brigante'nin, sevinçten, içi içine sığmamaktadır.

Brigante'ye gelince... Dünyada hiç bir zevki, kız bozmanın zevkine değişmez Brigante.

Plaj sefası öğleden sonra saat ikiye doğru sona ermekle her kimesne yemek yiyip şekerleme yapmak üzere Manacore'ye avdet eyledi. Karısı Anna ile Giuseppina ve üç çocuğunu gene Mille Cento'suna doldurup götürdü komiser. Kayalık burnun ucunda, *trabucco*'nun yanı başında, donna Lucrezia ile Francesco dahi zorlu bir vedayı müteakiben birbirlerinden nihayet ayrılmış; ve biri, don Ruggero'nun Vespa'sını gizlediği mahalle, öbürü de tatil köyünün Babıâlisine doğru yürümeğe koyulmuşlardı; bir yandan yürümekte, bir yandan da biraz önce birbirlerinden işitmiş oldukları ilânat-ı aşk sözlerini, ömürlerinin sonuna değin unutmamak amacıyle, için için ezber geçmekteydiler.

Evinde, II. Frederic sarayındaki dairesinde, saat beşe kadar uyudu Matteo Brigante. Sonra bir duş «alıp» tarandı; daima kusursuzdur. Günün şekerlemeden sonra başlayan bu ikinci bölümü için, petrol mavisi bir alpaga ceket seçmişti kendine; firuze bir gömlek giymiş, lâcivert bir papyon takmıştı. İtalya'da papyon pek takılmaz oldu artık; Brigante, terhis olduktan sonra, yeni «mesleği»ne başlarken, regat kravatlardan daha ciddî bir hava veriyor düşüncesiyle takmağa başlamıştır papyon kravatı; ve o kadar alışmıştır ki, bugün papyon takmasa, kendini tanıyamaz.

— Akşam yemeğine gelecek misin?... – diye sordu bayan Brigante.

— Bilmiyorum... – diye cevap verdi Brigante.

Ana Meydan'la Garibaldi caddesinin köşesini döndü. Adliyenin zemin katında, cezaevinin gökyüzü-

ne doğru aralanmış kafesleri arkasından, mahpuslar şarkı söylemekteydi:

Hadi dön güzelim durma dön...

Ama işitmedi onları Brigante: Bir balıkçı, kayığının motor gürültüsünü işitir mi hiç. Ve ilk tepelere, portakal ve limon bahçelerinin kapladığı kesime doğru yöneldi.

Marietta'nın, sonra da Pizzaccio tarafından izlendiğinin farkında olmayan Pippo'nun geçtikleri yoldan başka bir yol seçmişti.

Böylece, Marietta'nın saklanmış olduğu don Cesare'nin bahçesine komşu bir bahçeye ulaştı; üç kaynaklı vadinin bulunduğu yamacın karşıt yamacında bulunuyordu bu bahçe; yarıcısı, ahbabıydı Brigante'nin; arkları kaplamış otları ayıklayan on kadar kadının çalışmasını yönetmekteydi.

Bir süre ahbaplık ettiler.

— Hepsi kaytarıcı bunların... – diyordu adam –. Sırtımı döner dönmez tembelliğe vururlar.

— Hiç kimse zahmet edip de senin çıkarını gözetmez... – diye cevap veriyordu Brigante.

— Ama benim sırtımdan geçiniyor hepsi...

— Nankörlük dünyası bu dünya...

Assubayların birbirinden gönül almasıdır bunlar.

— Şöyle bir dinleneyim dedim... – dedi Brigante.

— Rahatına bak.

Soru sorulmaz Brigante'ye katiyen. Bahçeye uzandıysa, çevrede kontrol edecek bir şeyler var demektir. Kendisini ilgilendirir.

Bir incir ağacının gölgesine oturup, yarıcıyla kadınların gitmesini bekledi.

Meşgalesiz olmadığı zamanlar gündelikle çalışan bir tarım işçisiydi Brigante'nin babası. Annesi de gündeliğe giderdi; bahçelerdeki yoz otları yolar yada sulama için su çekerdi kuyulardan; babasından daha sık meşgalesiz kalırdı annesi. Kendilerine iş vermek lütfunda bulunan yarıcı yada kâhyaların bütün angaryalarını da onlar yüklenirdi tabiî.

Don Ottavio'nun yarıcılarından Italo Barbone'nin, babasına karşı bir zaafı vardı; ve ilkin babasını arardı iş çıktığında. Bahçeler tarafında, anayoldan ikiyüz metre içerde otururdu Barbone; evine, yer yer basamaklarla kesilen bir patikayla ulaşılırdı. Porto Manacore'ye indiği zamanlar, anayolun köşesinde, patikayı aydınlatmak için elinde bir fenerle, babası beklerdi onu; Barbone'nin ayaklarıyle fenerin ışığı arasına girmemek için biraz önden ve yengeç gibi biraz yandan yürürdü hep. Yarıcı, namlı bir Kanun meraklısıydı; çoğuzaman da şafak sökmeden biraz önce dönerdi evine. Ve Matteo'nun babası, çoğuzaman bütün gece beklerdi; kendisine iş vermek lütfunda bulunan adama: «Feneri yolun köşesine bırakıp yatmağa gideceğim...» demek cesaretini gösterememişti hiç. Bırakacak olsa feneri, mutlaka çalacak biri çıkardı; herkes bilir ki bir meşgalesizler ülkesinde fener, para eden bir nesnedir. Yarıcıyla kavilleşip de gizli bir yere saklamış olsa, genellikle evine zilzurna sarhoş dönen Barbone, ya gizli yeri bulamayacak yada feneri yakamayacak diye korkardı. Anayolun köşesinde yere oturup, Barbone evine dönmeğe karar verinceye kadar beklemekten başka çaresi yoktu yani.

Barbone de beklerdi. O vakitler don Ottavio, yılın büyük kısmını Roma'da geçiriyordu; ve sık sık yazdığı oluyordu yarıcısına: «Pazartesi günü beni Villanuova garında bekle...» diye. Barbone arabaya atları koşar ve Porto Manacore'nin yirmi kilometre ötesindeki Villanuova'ya efendisini beklemeğe giderdi. Ve don Ottavio, haber verdiği gibi, pazartesi günü gelmezdi çoğuzaman, salı, çarşamba günleri de gelmezdi. Hattâ bütün bir hafta garın önünde, geceleri arabanın içine attığı bir saman şiltenin üzerinde uyuyarak beklediği olmuştu yarıcının. Don Ottavio bugün trenle yolculuk etmiyor artık; bir dizi otomobili var. Ama ihtiyar Barbone, binbir nedenle binbir yerde beklemeğe devam ediyor.

Don Ottavio yarıcısını bekletirdi, evet; yarıcısı, gündelikçisini. Herhalde Kral da don Ottavio'yu bekletmekteydi; ve Tanrı, Kralı. Genç Matteo'nun toplumsal hiyerarşi hakkındaki ilk düşüncesi, işte bu oldu. Bu dünyada herkes birini beklemekte ve bir başkasını bekletmekteydi. Sadece Tanrı vardı, hiç kimseyi beklemeyen; bir de, hiç kimseyi bekletmeyen, gündelikçi tarım işçisi vardı: Sosyal hiyerarşinin iki ucundaki iki mutlak, Matteo'nun gözünde, böylece belirlenmiş oluyordu. Tanrı ve tarım işçisi... Bir tarım işçisinin oğlu olan Matteo, tarım işçisinin halini, mutlak mutsuzluk şeklinde görüyordu.

Kimisi de vardır, parti kartını yırtmayı reddettiği için komiser Attilio'nun pasaport vermeyi reddettiği duvarcı Mario gibi örneğin, bütün bu yapıyı yıkıp, yerine, sosyal hiyerarşinin değişik ölçütlere göre şekilleneceği başka bir düzen kurmak isterler (hattâ, sayıları Güneyde hâlâ kabarık olan anarşist-

ler, hiyerarşisiz bir düzen talebindedir). Bu görüşleri kavramak için, insanın gazete ve kitap okuması yada en azından gazete ve kitap okuyanlarla ahbaplık etmesi gerekir; oysa genç Matteo'nun bu imkânları yoktu (çağ, faşist rejim çağıydı üstelik). Ama daha on yaşındayken, mutlak mutsuzluktan, yani tarım işçisi şartından kurtulmak kararını almıştı Matteo: Mademki beklemek kaçınılmazdı, beklemeğe razıydı o da; ama hiç olmazsa bu bekleyişten, başkalarını bekletmek gücünü çıkarmalıydı. Hüküm altında olmak, kabuldü; ama aynı zamanda hüküm altına da almak başkalarını: İnsan haysiyeti, işte bu demek oluyordu gözünde çocuğun.

Yediği amansız dayaklara rağmen, yarıcının kendilerine iş vermek lütfunda bulunduğu öbür tarım işçilerinin çocukları gibi, bir tek kere olsun kadınlarla yoz ot ayıklamağa yada kuyudun su çekip bahçe sulamağa gitmedi. Babasından yediği o dayakların kendisini iyice pişirip yetiştirdiği kanısındadır Brigante bugün. Ve bugün düşündüğünde, hem babasından dayak yediğine memnundur, hem de o dayaklar karşısında boyun eğmediğine; o sayede işte böyle demir gibi olmuştur. Ve işte gene bunun içindir ki, o da dövmüştür oğlu Francesco'yu. Ama kendi babasının onu dövdüğü gibi öfkeyle değil, soğukkanlılıkla ve mahsus dövmüştür. Öfke, verilen cezanın etkisini azaltır çünkü; su baskını, yer sarsıntısı, sıtma cinsinden, amansız bir tabiat âfeti gibi gösterir cezayı. İşte bunun içindir ki Brigante, oğlunu öfkesiz dövmüştür hep; indirdiği kayış darbelerini ya kendisi saymış, yada Francesco'ya zorla saydırmıştır. Ve çocuğun, bağırmamak için dişlerini sıktığını görüp ken-

disinden nefret ettiğini ama bu nefreti haykırmayacak, bakışlarıyle bile belli etmeyecek kadar kendine hâkim olduğunu sezdikçe, sevinç duymuştur Matteo Brigante; çünkü oğlu böylece sertleşmekte, çelikleşmekte, adam olmaktadır.

Matteo Brigante bir parça büyüyüp belirdiğinde, balıkçıların yanında çalışmıştı muço olarak. Balıkçı da yoksuldur; geminin sahibinden balık tüccarına, deniz ve rüzgârdan balık göçlerine kadar bir dizi efendisi vardır üstelik. Ama bu efendi çokluğu, balıkçıya belli bir savunma imkânı açar. Gemi sahibi yada tüccar, balıkçıyı bekletir ama, rüzgârı, denizi yada balık göçlerini bahane ederek ve zaman zaman tüccarlar arasındaki rekabetten yararlanarak, o da onları bekletir. Zekâ isteyen vede zekâyı bileyen bir meslektir balıkçılık: Rüzgâra karşı gitmek için rüzgârdan faydalanmak, sadece yelken gemiciliğini belirlemekle kalmaz; zekânın insana kazandırdığı tabiat ve toplum kanunlarını hizmeti altına alma gücünü de, yani insan hürriyetinin çapını da belirler. Çoğuzaman tarım işçisi kadar yoksul olmasına rağmen, balıkçı, öbürü gibi mutlak mutsuzluk hali içinde değildir hiç bir zaman. Balığını satar balıkçı, ondan balık alınır; işin içine alışveriş girdiği andan itibaren, kölelik, mutlak olmaktan çıkar. Patron balıkçının nispî hürriyeti, tabiat ve insanlara karşı mücadeledeki suçortaklıklarının bir ödülü halinde, tayfalara ve hattâ muçoya kadar yansımaktadır.

Onbeş yaşına geldiğinde Matteo Brigante, mükemmel yüzüyor; yüzdüğünden de mükemmel dalıyordu. Öbürlerinin borda kancalarıyle kökledığı midyeleri, o, gözleri açık dalarak, sualtı kayalık-

larından toplar ve kucak dolusu çıkarırdı daima. Nakdî yada aynî ufak primler alır; ama bunlardan çok, övülmeğe bayılırdı. Manacore kıyılarında, Denizler Hâkimi Matteo olmuştu ismi.

Onbeş yaşında Denizler Hâkimi diye adlandırılan bir çocuk, bir patron balıkçının yanında muço olarak kalmaz katiyen bugün; adaların yolunu tutar dosdoğru, denizaltı avı yapan yabancılara kılavuzluk eder; yüzme ve dalma hocası olur: Her türlü maceraya açılmış bir kapıdır bu artık; sadece ulusal ve uluslararası denizaltı avı yarışmalarının getireceği şan şeref değil, zengin bir yabancının ilgisini kazanmak ve bu ihtimalin sağlayacağı tüm nimetlere konmak şansı da bekler bu kapının ardında.

Ama bu türlü fırsatlar o çağda söz konusu olmadığından, Denizler Hâkimi Matteo, Porto Manacore'den ayrılamayacaktı. Onaltı yaşına geldiğinde, Schiavone'li bir çocuk, kızkardeşlerinden birinin ırzına geçti; ve evlenmeyi reddetti kızla. Matteo bıçakladı oğlanı. Mahkeme merhametli davrandı; Güneyde mahkemeler, namus davalarına karşı daima merhametlidir; kaldı ki Schiavone'li oğlan da, temiz bıçaklandığı halde, ölümden kurtulmuştu. İki yıl hapse mahkûm edildi Matteo, sonra da Kraliyet Dononması'na girmesine izin verildi.

Ve işte şu sırada, ahbabı yaralının bahçesindeki incir ağacının gölgesine oturmuş bulunmaktadır. Petrol mavisi alpaga ceketini çıkarmış, özenle katladıktan sonra yanına koymuştur. Denize, adalara doğru inen güneşe, Iodos tarafından itilen ama keşişleme tarafından püskürtülen ve yavaş yavaş batıya doğru kıvrılan bulut yığınlarına bakıyor. Alabildiği-

ne rahat hissediyor kendini. Duvardan don Cesare' nin bahçesine atlamak için, yarıcıyla işçi kadınların gitmesini bekliyor. Marietta'nın ırzına geçmeğe karar vermiştir.

Saat ikide, Pippo'nun yolladığı bir *guaglione*, küçük bir şişe zeytinyağıyla biraz ekmek ve birkaç domates getirdi Marietta'ya. Genç kız hemen, ambarın yanındaki kaynağa, testinin suyunu tazelemeğe gitti. Yemeğini böylece yiyip beşe kadar uyudu.

Çuvalların üzerine oturmuş, bir alay tasarı kurmakta şimdi. Düşünceler, alnını kırıştırıyor. Saman çöpleriyle oynamış ve düşüncenin gerginliği içinde ufacık parçalara ayırmıştır çöpleri; çöpler dizlerinin üzerine düşmüştür. Engel ve yardımcıları sembolleştiren hayalî yaratıklardır bu çöpler şimdi; dizlerinin üzerinde, dama taşları gibi, yerlerini değiştirerek uzun vâdeli bir plan kuruyor.

Batan güneşin yatay ışınları, ambarın küçük penceresinden içeri süzülerek Marietta'yı sarıyordu.

Bu arada, komşu bahçedeki yarıcıyla işçi kadınlar işlerini bitirmiş, yüksek duvarlar arasındaki çukur yollardan Manacore'ye dönmekteydiler.

Matteo Brigante, ustaca atladı duvardan; midye için daldığı ve daha sonra da okul gemisinin serenlerine tırmandığı zamanki çevikliğiyle, petrol mavisi ceketini hiç bir yere takmadan atladı.

Ambarın penceresine yaklaşıp Marietta'yı seyretti bir süre. Kız onu görmüyordu. Ve seyretmeğe devam ediyordu Matteo Brigante. Plan kurmak için değil katiyen; planı gayet basit ve böyle durumlarda hep aynı plandı. Duyacağı zevkin önceden tadını çı-

karmak için de değil; çünkü o zevk, yaşanan ana özgü, yani mutlak bir zevktir; önceden tadı çıkarılamaz (sonradan çıkarılır, kabul; Tonio'nun yanında yapmış olduğu gibi, herkesin ortasında ve bundan acı çeken birinin karşısında anlatırsanız, kabul evet; çünkü öbürünün acısı, hayalî eyleme gerçeklik kazandırır). Kapıyı itip de ambara girmeden önce böyle durup kalışının sebebi, tam avının üzerine çullanacağı anda komiser Attilio'yu hatırlamasıydı: Komiser de tıpkı Marietta gibi bir av hayvanı değil miydi yani? Çıkar birliği vardı komiserle aralarında evet, arkadaşlıkları vardı; ama daha birkaç saat önce onu, Giuseppina'nın boyunduruğu altında iki büklüm görmemiş miydi? Komiserin tutumuyle kendi tutumu arasında kısacık bir karşılaştırma yaptı Brigante.

Ortak garsoniyerlerine hemen bütün Manacore eşraf ve erkânının karılarını getirmiş olan büyük hovarda komiser Attilio, işte sonunda gülünç duruma düşmüş, yani Giuseppina'nın hükmü altına girerek küçülmüştü; hem de bir kısmı eski, bir kısmı da müstakbel diye ummuş olduğu metreslerinin gözleri önünde. Eğer Brigante Giuseppina'yı arzu etse, sahip olması işten bile değildir. Ama çılgın bakireler ilgilendirmez onu. Yalnız uslu bakireleri sever Brigante, ve zorla ırzına geçer kızların. Komiser Attilio'dan da kat kat daha erkektir kendi gözünde.

İster komiserin bürosunda, ister ortak garsoniyerlerinde oturup da aşktan söz ettikleri zaman, görüş açıları daima çatışmaktadır.

Dostunun teknik hünerlerine inanmış gibi görünür Brigante.

— Ama sizi bir türlü anlayamıyorum... – der –.

Öğretilecek ne varsa öğretiyorsunuz kadınlara; cilveli, sevişmesini bilen mükemmel birer yaratık haline getirip sonra da yol veriyorsunuz. Asıl kocalar yararlanıyor bu işten.

Komiser coşmuştur artık:

— İstesem donna Lucrezia'ya bile sahip olurum... – der.

— Onun buzları kolay kolay çözülmez... – diye itiraz eder Brigante.

Komiser böbürlenir:

— Bu konuda kadınların birbirlerinden hiç farkı yoktur... – der.

Sonra da güler, kendini beğenmişliğini örtmek amacıyle; ve:

— Manacore'nin kocaları... – der gülerek –... ancak heykelimi dikmek şartıyle bana olan minnet borçlarını ödeyebilirler.

Geçerler Brigante'ye: Brigante'nin tavrını katiyen anlayamamaktadır komiser; üstelik de Brigante, kızkardeşinin ırzına geçen çocuğu kendi eliyle bıçaklamıştır. Hem ırza geçmenin intikamını al, hem kendin durmaksızın ırza geç: Komiserin gözünde bu, aynı fetişizmin iki ayrı görüntüsüdür.

Sorumlu olduğu bölgede yeni bir namus temizleme cinayeti işlendiğinde:

— Kardeşinin ırzına geçildi diye kürek cezasını göze alan, senin gibi bir avanak daha çıktı bugün... – der Brigante'ye komiser.

Brigante'nin düşüncesinde, ırza geçme ile bıçaklama arasında karşıtlık yoktur. Brigante, infaz eder.

Donanmada, komiser Attilio'nun sınıfından olanlar (küçük yada büyük rütbeli subaylar yani),

plan yapıp emir verirler. Emri infaz edenler, el bir aleti kullanır gibi tayfaları kullanarak infaz edenler, assubaylardır. Cellât da infaz eder. Bütün bu konularda hep aynı kelimenin kullanılması, bedava değildir efendim.

Tanık ve sanıkları, sorularının tuzağına düşürür komiser; bulduğu delillerin ağı içine çekip bunaltır. Eşraf ve erkân karılarını baştan çıkarır sonra. Bunlar hep, subaylara özgü işlerdir.

Gelgelelim subaylar, şartlar kendilerini infaza zorladığında, birden beceriksizleşir. Attilio'nun o kadar böbürlendiği yatak hünerlerini gösteremediğine dair iddiaya girer Brigante; komiserin aslında bir yalancı pehlivan olduğundan emindir. İspatı da meydanda: En sonunda gelip bir çılgın bakirenin hükmü altına düşmedi mi yani komiser!

Brigante ise, ırza geçer ve bıçaklar. İnfaz içinde denetler kendi kendini, ve kendi kendine varlığını ispat eder. Zaten işte bunun için komiser Attilio' dan kat kat daha erkektir kendi gözünde.

Hattâ vücut yapısı bakımından da, komiserden daha erkek olmakla övünmektedir. Atlet gibidir vücudu komiserin, uzun boylu, yuvarlak düzgün adalelidir. Matteo Brigante ise kısa boylu, baştan ayağa sert köşeli, kaşları ince siyah bir çizgi, bıyığı siyah bir nokta halinde, omuzları geniş, kalçaları dar, tam bir bıçak gibidir.

Marietta gerçekten hoşuna gidiyordu: Çuvallara oturup dizlerinin üzerindeki saman çöpleriyle oynayan, düşüncelere dalmış tam bir uslu bakire kız.

Girdi ambara, ve tek kelime söylemeksizin kapıyı kapattı.

Soru sormadı Marietta. Bir sıçrayışta kalkmış ve sırtını duvara vermişti. Elleri giysisinin ceplerindeydi. Bakışı, Brigante'nin bakışı kadar sert ve amansız.

İşte bu bakışa bayıldı Brigante.

Rahatça yavaş yavaş çıkardı petrol mavisi alpaga ceketini, ve iskemlenin arkalığına özenle yerleştirdi...

Küçük adımlarla ilerledi sonra kıza doğru:

— Yat... – dedi.

Kımıldamadı Marietta, cevap vermedi. Karşısındaki adama dikmişti sert bakışlarını. Gözlerinde en ufak bir korku yoktu. Bayıldı Brigante.

İki adım daha attı ve birbiri ardında iki anî tokat indirdi kızın yüzüne. Daima böyle yapar: İnatçı bir bakirenin üzerinde, önceden bir güzel dövmediğiniz takdirde, iş görmek imkânsız hale girer çünkü.

Gene kımıldamadı Marietta; tokatları yiyince sadece titremiş, ama gözlerini indirmemişti. Brigante tekrarladı:

— Yat dedim!...

Marietta bir adım ilerledi. Şaşırdı Brigante. Yoksa yatacak mıydı? Bunu katiyen beklemiyordu kızdan.

Marietta bir adım daha attı ve göğüs göğüse geldi Brigante'yle.

— Bak, senin bıçağın... – dedi.

Anlamağa vakti kalmadı. Genç kızın bir çelik mahmuzla silâhlı yumruğu giysisinin cebinden anîde fışkırmış ve adamın yanağına iki çapraz çizgi çekmişti. İki adım geriledi Marietta, yeniden duvara yaslandı.

Elini yüzüne götürmüş ve kan damlar olarak

çekmişti Brigante. Aynı anda kısa ve kesin bir ses işitti: Marietta, elinde sımsıkı tuttuğu bıçağı açmış bulunuyordu. Önce bir ustura gibi keskin ve parlak demiri, sonra da demirin sırtındaki, ağaçların kabuğunu kaldırmağa yarayan, kanıyla kıpkırmızı ibiği gördü. Kapıya doğru geriledi hızla.

Marietta, elinde bıçak, ağır ağır ilerliyordu. Kapıyı açma fırsatını bıraktı Brigante'ye. Ufak adımlarla, ama yürümesini kesmeden ilerliyordu. Saldırmağa hazır gibi alnını eğmiş, alttan doğru bakarak. Ucunda Brigante'nin boğazı hizasında bıçağın parladığı kolunu, bir boksör gibi gardda tutuyordu.

Ve Brigante arkasını dönüp koşarak çıktı kapıdan. Marietta kapıyı hızla kapattı ve kilidin üzerinde duran anahtarı çevirdi. Sonra pencereye gidip gözlemeğe koyuldu. Brigante, kaynağın başına diz çökmüş, yarasını yıkıyordu. Doğruldu adam, Marietta yarayı gördü: Diklemesine kesişen ve Matteo Brigante'nin ömrü boyunca silinmeyecek kadar derin iki çizgiden oluşma bir haç işareti.

Pencereden ayrılıp kapıya gitti yeniden, inceledi. Çerçeve aşınmış, menteşeler pas tutmuştu, tahtaların arasından gökyüzü görülüyordu; bahçede atılmış duran yabalardan biriyle kapıyı açmak, işten bile değildi. Masanın üzerine bırakmış olduğu bıçağı yeniden aldı eline. Sertleşmiş toprak zemin üzerinde, Matteo Brigante'nin yanağından akan kan damlaları hâlâ canlı canlı parıldıyordu. Sandalyenin arkalığına asılı petrol mavisi alpaga ceket ilişti birden gözüne.

Bir an olsun düşünmedi. Harekete geçti, o kadar. Üzerine iki altın harf kakılmış kahverengi bir deri

cüzdan çekti çuvalların altından, sonra Brigante'nin iç cebinden siyah bir deri cüzdan çekip çıkardı; ve kahverengi cüzdanı ceketin cebine, siyah cüzdanı da çuvalların altına koydu. Sonra da pencerenin yanına dönüp bekledi.

Brigante de ambara doğru yöneldi ve durdu pencerenin önünde. Marietta biraz geride tutuyordu kendini. Bir süre sessizce bakıştılar. Yanaktaki haç, kanamıyordu artık. Yaranın dudakları arasında, yanık kabarcıkları gibi yavaş yavaş şişip doluşan birkaç damla vardı sadece.

— Cellât karı!... – diye küfretti Brigante –. Ölünceye kadar damgalamış oldun beni işte.

Basit bir eğlencenin uyandırdığı cinsten, küçücük bir ışıltı yanıp söndü genç kızın gözlerinde.

— Elbet elime geçersin... – dedi Brigante.

— Bak, senin bıçağın bu... – dedi Marietta –. Çift Öküz marka aşı bıçağın...

— Yehuda domuzu seni!... – diye küfretti Brigante –. Böyle orospu görmedim hayatımda ben.

— Bıçağı saklıyorum... – dedi Marietta –. İşime yarayabilir yeniden.

— Bırak da içeri gireyim, girip ceketimi alayım...

Bıçağı, gözlerinin hizasından geçirdi Brigante'nin:

— Dene istersen bir... – dedi –. Bu sefer sıra boğazındadır.

— Doğru... – dedi Brigante –. Sen adam da öldürebilirsin.

Biraz önce onun yaptığı gibi tıpkı, alttan doğru bakıyordu kıza.

— Bir elime geçirsem diye düşünüyorsun değil mi...

— Peki seni rahat bırakacağım... – dedi Brigante –. Sen de beni bırak da ceketimi alayım.

— Anan güzel mi?... – diye güldü Marietta.

— Korkacak neyim var ki? Elimde hiç bir şey yok, görüyorsun...

Pantalon ceplerini çekip çıkardı:

— Ceplerimde de yok hiç bir şey işte. Asıl ben senden korkmalıyım bu durumda...

— İyi edersin... – dedi Marietta.

Bir süre sessizce bakıştılar.

— Aslında... – dedi Brigante sonra –. Aslında en iyisi, dost olmamızdır...

— Aslında en iyisi yanağını silmendir...

Yaranın dudakları arasındaki kabarcık-damlalar patlamış ve ince kan şeritleri sızmağa koyulmuştu yanak boyunca. Brigante, kaynakta defalarca yıkamış olduğu mendiliyle yanağını sildi önce, sonra da:

— Dinle... – dedi.

Yeniden katılaşmıştı ses.

— ... Beni damgaladın, ama mutlaka ödeyeceksin. Bir tek şekilde affettirebilirsin bunu: Kapıyı aç ve yat...

Marietta kıskıs gülüyordu.

— Aç şu kapıyı!

— Bekle de ceketini vereyim... – dedi Marietta.

Gidip iskemleden ceketi aldı ve pencereye yaklaştı yeniden. Bir eliyle ceketi, öbür eliyle bıçağı tutuyordu:

— Ceketini vereceğim... – dedi –. Yalnız dikkat et. Elini attığın anda yersin bıçağı.

Pencereden uzattığı ceketi, kızın kolunu kapmayı denemeksizin almıştı Brigante.

Marietta gülümsedi:

— Nihayet anlamağa başladın, bakıyorum...

Brigante ceketini giymişti:

— Sen bir istemiş olsan... – dedi.

Yumuşamıştı ses.

— ... Böyle orospu görmedim hayatımda...

Handiyse sevgiye bürünmüştü ses.

— İkimiz... Kuzeye giderdik hemen seninle... Senin gibi bir kızla insan neler yapmaz ki!... Dünya bizim olurdu, anlıyor musun... Biliyorsun, zenginim ben... Neler yapmazdık, neler!...

Sessizce gülüyordu Marietta. Sonra da yavaş yavaş tahta kapağını çekip kapattı pencereyi.

Brigante, tahta kapağa parmaklarının ucuyle üst üste vurdu.

— Zengin olduğumu bilmez değilsin sen Marietta. Hem çok zenginim. Bilemeyeceğin kadar çok.

Cevap gelmedi.

Don Cesare, bataklıkta sutavuğu avına çıkmıştı o sabah. Ardında kan ter içinde dağarcığı taşıyan Tonio, kocaman sessiz adımlarıyle uzun süre yürümüştü.

Kuş sazların arasında yükseldiği an, avın bulunduğu tarafa doğru ve tüfeğini havaya fırlatır gibi ateş eder don Cesare. Tüfeğin namlusu bir eğri çizer havada, birden hareketsizleşir; ve kurşun, kovandaki barutun patlamasıyle değil de, bu kuru, kesin, tok ve erişilmez bir zerafet taşıyan hareketin itkisiyle havalanmış gibidir; ve kinetik kanunlarına değil de, don

Cesare'nin iradesine itaat ediyormuşçasına yırtar havayı kurşun, angıtı göğsünden vurur; ve kuş, kurşunla vurulmuş gibi değil de, don Cesare'nin tüfeği kaldıran kol hareketiyle somutlaşan iradesi onu bataklığa çekmek için âdeta boğmak üzere boğazına sarılmış gibi, kocaman kanatlarını çırparak bir süre daha uçmağa devam eder, sonra da yavaş yavaş iner sazlara.

Dördüncü sutavuğunu avlarken, tam ateş ettiği anda, kolu tutuldu don Cesare'nin. Daha önceki yıllarda da defalarca gelmişti bu başına. Karıncalanmayı andıran bu tutukluğu, tüfeği havaya fırlatır gibi ateş ediş tarzına yoruyordu; kuru, kesin, kararlı ve erişilmez bir zerafetle yüklü bir ateş edişti bu; ama don Cesare yaşlandıkça, kesinlik katılık halini almış, kaslar örselenmişti. Kolu, omuzu ve çoğuzaman kalçası, tamamıyle uyuşuk kalıyordu. Elvira sıcak bezle sarıyordu uyuşan yerleri. Uyuşmanın aslında bir düğüm olduğuna, düğümün büyü yoluyle atıldığına ve gene büyü yoluyle çözülebileceğine inanan ihtiyar Julia, böyle zamanlarda hemen, içi su ve zeytinyağıyla dolu bir kâse koşturur:

— Gene nazar değdi size don Cesare!... – derdi –. Şuradaki göze bakın da çıkıp gitsin o nazar.

Ve kâsenin yüzeyine bir yada birkaç göz halinde çıkacak uğursuzluğu defetmek için, afsunlama sözleri okumağa başlardı. Büyücülüğü dine ve tıbba nispetle daha az akılsızca bir şey olarak kabul ettiğini söylemesine rağmen, uğura ve nazara inanmaz don Cesare. Ama gene de bakardı kâseye. Niçin mi? Julia'nın hatırını kırmamak için biraz, biraz da tıbba ve dine meydan okumuş olmak için; ama aynı zamanda, büyücülüğün etkisine inanılan kadîm Uria kentine

olan bağlılığını tekrarlamak için; dinsiz olmamış olsa, din yada politikanın yutturmacalarına belbağlamak yerine, son senyörü olduğu şu toprağın geleneklerine çok daha uygun düşen bu kör inançları severek benimseyeceğini hem kendi kendine, hem bütün dünyaya bir daha açıklamak için, aynı zamanda... Ve hemen o akşam yada ertesi sabah, kolundaki uyuşma geçer, omuzundaki düğüm çözülürdü. Sağlam yapılı bir ihtiyardı çünkü; bölgenin en keskin nişancısı, en zarif avcısıydı.

Öğle vaktine doğru döndü sütunlu konağa (Francesco Brigante ile donna Lucrezia'nın, *trabucco*'nun yanı başındaki Manacore Burnu mağarasında birbirlerine ilân-ı aşk etmeğe başladıkları saatte). Şekerlemesini yaptıktan sonra alttaki salona inip, kolu ve kalçası sıcak baskılarla sarılı olarak, dirsekleri kaba birer heykel şeklinde oyulmuş yaldızlı ahşaptan XVIII. yüzyıl Napolisinden kalma büyük koltuğa kuruldu. Lâcivert bir ipekli robdöşambr vardı üzerinde; ve robdöşambrın küçük cebine beyaz bir ipekli mendil yerleştirmişti. Üç kadının üçü de (İhtiyar Julia, Tonio' nun karısı Maria, Maria'nın kızkardeşi ve kendi metresi Elvira) çevresindeydi. O sırada işte, ziraat mühendisi vurdu açık kapıya; ve girdi.

Adamın don Cesare'yle konuşmasına meydan vermemek için aceleyle ona doğru ilerledi Maria.

— Marietta konusundaki anlaşmamız devam ediyor mu diye sormağa gelmiştim... – dedi mühendis.

— Elbette devam ediyor... – diye cevap verdi Maria.

İhtiyar Julia da yaklaşmıştı şimdi. Sordu:

— Küçük kızım için geldiniz öyle ya?

Kuzeyli pembe yanakları ve sahte pervasızlığıyle, iki kadının karşısında duruyordu adam. Tarım işleri konusunda köylülerden çok daha fazla şey bilen; ama köylülerin, bütün o bilimlerini tepeden tırnağa geçersiz saymak için, en ufak bir yanlış adım atmalarını, en küçük bir hatâya düşmelerini beklediğini ve kendilerini sürekli gözlediğini de bilen ziraat mühendislerinin hem şaşkın, hem kendinden emin havası vardı üzerinde. Bu çelişik hava, söz konusu mühendislerin tüm davranışlarına, tarım teknikleriyle ilgisi bulunmayan davranışlarına bile, sıyrılması zor bir kasıntı getirir.

— Anlaşmamız devam ediyor mu diye sormağa geldim... – dedi yeniden adam.

— Elbette... – diye cevap verdi ihtiyar Julia –. Aynı şartlarla devam ediyor.

— Öyleyse bu akşam başlayabilir. Eşyasını arabamla götürürüm ben, tamam mı?

— Ne var ki bugün... – diye başladı Julia.

— ... bugün teyzesine gitmişti de... – diye devam etti Maria.

Ve Julia tamamladı:

— ... Foggia'daki hasta teyzesini ziyarete gitmişti.

— Önemi yok, üzülmeyin... – dedi mühendis –. Yarın başlar. Yarın öğleden sonra gelip alırım kendisini.

— Yarın akşama kadar bilmem dönmüş olur mu... – diye başladı Julia.

— ... çünkü teyzesi çok hasta inanın ki... – diye devam etti Maria.

O sırada onlara yaklaşan Elvira tamamladı:

— En iyisi, Marietta'nın önümüzdeki hafta işe başlamasıdır.

Bütün öteki sesleri bastıran sesi yükseldi don Cesare'nin:

— Gel biraz otur bakalım şuraya sen... – diye bağırdı.

Kadınlar susmuş; mühendis, soran bakışlarını Maria'ya çevirmişti.

— Sizinle konuşmak istiyor... – dedi Maria.

Don Cesare tekrarladı:

— Gel otur şuraya dedim, işitmedin mi?

— Don Cesare sizinle konuşmak istiyor... – diye atıldı Elvira heyecanla.

Mühendis, ağır adımlarla koltuğa doğru ilerledi. Genç memurlara, konaklarındaki hizmetkârlara hitap eder gibi «sen» diye hitap eden Güneyli büyük toprak sahiplerinin bu tavrından katiyen hoşlanmıyordu.

Don Cesare, koltuğun karşısındaki sırayı gösterdi adama:

— Otur... – dedi.

Oturdu Lombardiyalı. Kadınlar onu izledi.

— Siz kadınlar, bizi rahat bırakın... –dedi don Cesare.

Maria ile Julia, salonun dip tarafına, şöminenin oraya doğru uzaklaştılar.

Don Cesare, Elvira'ya bakarak:

— Sen de çekil... – dedi.

Öbürlerinin yanına doğru uzaklaştı Elvira da. Don Cesare, mühendise çevirdi bakışlarını:

— Kaç yaşındasın sen?

— Yirmisekiz... – diye cevap verdi Lombardiyalı.

— Marietta'yla evlenmek zorunda kalman için

dolap çevirdiklerini anlamadın mı daha bunların sen?

— Daha önce de söylediler bana bunu.

— Güneyi tanımıyorsun... – dedi don Cesare –. İşin içinden çıkamazsın katiyen.

— Görürüz.

— Niçin düpedüz evlenmiyorsun?

— Evlenmem demiyorum ki...

— Paran var mı, paran?

— Aylığım var.

— Keçilerin için yaptırdığın o sarayın parasını hükümet vermedi herhalde sana...

— Ufak bir mirasa konmuştum. Hepsini o işe yatırdım.

— İnanıyor musun o işe?

— Mesleğimi seviyorum ya, yeter.

— Büyük toprak sahiplerinden birinin kızıyle evlenebilirsin pekâlâ.

— Bana göre değil.

— Bizim büyük toprak sahiplerimizin oğulları ya avukat olur, yada milletvekili. Güney budur işte. Oysa bir büyük toprak sahibine asıl hizmette bulunacak adam, ziraat mühendisidir. Öyle sanıyorum ki, kızlarından birini sana hiç çekinmeden verebilir don Ottavio. İstersen görüşürüm?

— Ben zenginlik meraklısı değilim.

Mühendisi süzüyordu don Cesare: Yuvarlak bir alın, Kuzeylilere özgü pembe yanaklar, yüksek öğrenim görmüş ukalâ çocuk edası...

— Burada... – dedi –. İsa'dan önce V. yüzyıldan beri ziraat mühendisleri yetiştirmişizdir biz burada. Gölün öbür tarafındaki, keçilerin otladığı tepeler ta o çağda sulanmaktaydı...

— Arada ilişki görmüyorum... – dedi mühendis.

Don Cesare düşünüyordu: «Aramızda yaşamak hakkını kazanmak için, köylü biliminin kendine yeteceğini sanan bir köylü işte. Oysa dünyanın en eski kentlileri olan bizler tarafından kabul edilmek için, her şeyden önce yaşamasını bilmek gerekir.» Ama şunu da düşünüyordu don Cesare: «Bütün görgümüz, asil Uria kentiyle birlikte bataklığa ve kuma saplanıp gömüldü; sadece kör inançlar kaldı ortada.» Karşısındaki delikanlıyı küçük düşürmek istemedi.

— Haklısın... –dedi–. Hiç bir ilişkisi yok.

Saldırgan bir edayla sordu mühendis:

— Marietta'nın bana yardımcı gelmesini istemeyen sizsiniz, anladığım kadarıyle?

— Marietta kendisi ne isterse onu yapar.

— Benim yanıma girmesine yalnız annesi karşı çıkabilir, herhalde siz değil.

— Nereden biliyorsun?

— Senyörlerin, hizmetçilerin bekâretini tasarruf hakkı çoktan yıkıldı.

«Lombardiyalı koca aptal!...» diye aklından geçirdi don Cesare. Ve sordu:

— Demek Marietta'yla evlenmek istiyorsun ille de sen?

— Bu, sadece onunla beni ilgilendirir. Belki bir de annesini.

— Anladım... – dedi don Cesare –. Evlenmeden, yatak yoldaşı almak niyetindesin kızı. Ama sizi ele ele papasın önüne çıkmak zorunda bırakırlarsa, onu da sineye çekmeğe hazırsın.

— Orası benim bileceğim iş... –dedi Lombardiyalı.

Kalkmıştı.

— Öyle sanıyorum ki konuşmamız sona ermiş bulunuyor.

— Otur... – dedi don Cesare.

— Benim size söyleyecek bir şeyim yok... – diye itiraz etti mühendis.

Ama oturmuştu.

Ve don Cesare, hizmetindeki kızlardan birinin bekâretini arzu ettiği her seferinde, en ufak bir dirençle karşılaşmaksızın arzusuna erdiğini düşünmekteydi. Marietta'yı şu anda Lombardiyalıya «ihsan eylese» dahi, adamlarının gözünde, kızla ilk (ne ilki, istediği kadar) geceyi geçirmek hakkı mahfuzdu don Cesare'nin. Sonra da emrindeki kadınlar, genç kıza, bu yabancı için yeni bir bekâret imal ederdi. Bir vakitler, ermiş Ursula d'Uria'ya imal edilen cinsinden... Ama herşeyden önce bir «kültür adamı» olduğu için, bekârete tapınışın ve bu tapınışın yanı sıra Güneyin temel tutkusu olan ırza geçme arzusunun, tarih, sosyoloji, biyoloji ve psikanaliz açısından nasıl yorumlanabileceğini düşünüyordu aynı zamanda. Bu kör inançlara hiç bir zaman iltifat etmemiş; hiç bir zaman, evindeki bütün kızların bekâretini tasarruf hakkını öne sürmemiş olduğunu düşünüyordu. Hoşuna gidenleri, kız yada kadın olsun, bekâret açısından hiç bir ön-zevk tutkusuna kapılmaksızın yatağına çekmiş olduğunu. Teknisyen ve Kuzeyli sıfatlarıyle belirlenmiş çifte üstünlük duygusunun sarhoşluğu içindeki şu zavallı mühendise, hukukçular ülkesi Güneyin yazılmamış ama kesin hukukunu açıklamağa kalkmanın hem uzun süreceğini, hem faydasız olduğunu. Bu ukalâ Hıristiyan-Demokrat memurun, asil feodal hu-

kukun Güneyde hâlâ zımnî ama mutlak şekilde yürürlükte bulunduğunu anlar anlamaz ahmakça bir öfkeye kapılmağa hazır olduğunu. Ama bekâret konusunda ne düşünürse düşünsün, don Cesare olarak Marietta'nın üzerindeki imtiyaz hakkını kullanmak kararında olduğunu düşünüyordu don Cesare şu anda.

Ve Lombardiyalı, bütün bu düşünceleri yanyana getirip çatıştıran, içiçe geçirip yeniden oluşturan ihtiyarın karşısında, sabırsızlanıyordu.

— Bana ne söyleyecektiniz?... – diye sordu nihayet.

Don Cesare daha o sabah, avda, kolu uyuşmadan hemen önce karar vermişti Marietta'nın bekâreti üzerindeki öncelik hakkını kullanmağa. Sazların arasında, kulağı kirişte yürürken, gecenin olaylarını; ayakucundaki tahta tabureye oturmuş Marietta'yı, annesiyle ablalarını gözleyişini genç kızın, sonra da konağın çevresinde dolanarak türkü söyleyişini hatırlamıştı. Ve birdenbire fark etmişti kararının alınmış olduğunu.

— Söyleyecek hiç bir şeyim yok... – dedi Lombardiyalıya.

— Oturmamı istemiştiniz demin.

— Marietta senin yanında çalışmak istemiyor.

— Annesi biraz önce tam tersini söyledi.

— Kendisine sorsan daha iyi edersin.

— Nerede kendisi?

— Onu ben de bilmiyorum, bunlar da bilmiyor... – diye cevap verdi don Cesare.

Mühendis, Güneyin geri kafalı köylüleri ve köylülerden de geri kafalı büyük toprak sahipleri ara-

sında yaşamak zorunda kalışının mutsuzluğunu homurdanarak çıkıp gitmişti.

Don Cesare seslendi:

— Elvira!

Yaklaştı Elvira.

— Şu bezleri tazele.

Odun kömürüyle ısınan bir sacayağının üzerinde suyun kaynamakta olduğu ocağa doğru koştu Elvira.

Julia ile Maria, koltuğa yaklaştılar. Tonio da içeri girmiş; ve kadınların, görevlerini uyarınca yerine getirip getirmediğini denetlemeğe koyulmuştu. Demeğe kalmadan, Maria ile Tonio'nun çocukları da salona dolup koltuğun çevresinde halkalandılar. Don Cesare, bacak kasları da düğümleniyor hissine kapıldı birden, ama etmedi sözünü. Baskılar tazelendi.

— Elvira... – dedi don Cesare –. Bu akşamdan itibaren, Julia'nın odasında uyuyacaksın sen.

İnsanlar kendini bildi bileli felâket, bu konakta, hep bu cümleyle ilân edilmişti. Sapsarı kesildi birden Elvira. Kaçınılmaz şekilde gelecekti bu felâket, başından beri biliyordu. Gözden düşmüştü işte; annesi ihtiyar Julia gibi, basit bir hizmetçi durumuna düşmüştü o da.

— Benim odamda yer yok ki... – diyebildi Julia.

— Elvira, Marietta'nın yatağında uyuyacak.

— Marietta gelince?

— Marietta gitmiş değil... – dedi don Cesare –. Kızı korkuttuğunuz için kaçıyor sizden, saklanıyor. Gördüğünüz zaman, gelip benimle konuşmasını söylersiniz o kadar.

XVIII. yüzyıl Napolisinden kalma koltuğun kaba birer heykel şeklinde oyulmuş yaldızlı ahşap dirseklerine elleriyle yaslanarak doğruldu yerinden. Kalçasındaki kaslar da düğümlenmeğe başlamıştı şimdi.

— Bastonumu verin... – dedi.

Altın kabzalı bastonu bulmağa koşmuştu Tonio. Don Cesare, koltuğun dirseklerine yaslanarak bekledi. Bakışı, kadınlardaki her türlü konuşma cesaretini öldürmekteydi.

— Ben çalışacağım... – dedi –. Kimse rahatsız etmesin.

Bastonuna dayanarak kapıya doğru yürüdü ağır ağır. Salondakiler, dehlizde, merdivenlerde, sonra da antikaların yığılı durduğu odalarda çınlayan ayak ve baston seslerini uzun süre işitti.

Portakal ve limon bahçelerinin yüksek duvarları arasındaki çukur yollardan, Porto Manacore'ye dönüyordu Matteo Brigante.

Damgalanmıştı. Marietta'nın elinden, kendi Çift Öküz marka aşı bıçağıyle damgalanmıştı. Yanağına çizilmiş silinmez bir haç işareti, evet.

Düşünüyordu Matteo Brigante. Öylesine yeni, öylesine ihtimal dışı, öylesine olağanüstü bir olaydı ki bu, tüm sonuçlarını hesaplamak şöyle dursun, mümkün olabileceğini dahi aklının ucundan geçirmemişti.

Ona soru sormak, damgayı gördüklerini belli eden imalarda bulunmak cesaretini pek az insan gösterecektir. Ama bu cesareti gösterecek olanlar da yok değil. Geceki Kanun oyuncularının nasıl davranacağını düşünüyor örneğin... Tonio ile Amerikalı ağızla-

rını bile açamazlar. Avustralyalı? Avustralyalı sorar; küçük düşürmek amacıyle değil tabiî, sesinde her zamanki saygı ifadesiyle sorar; ama sorar. Pizzaccio da soracaktır; kendi tarzında; yardım teklif ederek: «Lâzımsam, hemen söyle...» diyecektir; yada: «Birini devirmek gerekiyorsa ve elini kana bulaman doğru değilse, senin yerine ben vururum...» diyecektir; ve için için de bayram edecektir. Avustralyalıya cevap vermek kolaydı: «Bana bunu yapan ossaat öldü.» Hayır. Hiç kimseyi doyurmayacak, palavra bir cevap bu. Hayır mı? Tam tersine. Başka soruların sıralanmasını önleyecek kesin bir cevap. Pizzaccio'ya gelince... Pizzaccio'nun dilini tutması için, Brigante'nin şöyle bir bakması yeter de artar bile.

Ama örneğin don Ruggero, tutup da ağzı kulaklarına vararak:

— Kim yaraladı bu horozu?... – diye sorarsa.

Ne cevap verecek ona? Öldürmesi gerekir çocuğu. Ama Brigante gibi servet sahibi bir adam, her aklına estikçe adam öldüremez. «Bana bunu yapan adam ossaat öldü...» dese, ki öyle de olması gerekirdi üstelik, don Ruggero bu sefer daha da küstahça bir kahkaha savurup:

— Ölse bilinirdi... – cevabını verecektir.

«Bunu yapan adam... Matteo Brigante'yi damgalayan adam...» Adam olsa gene iyi, onyedi yaşında bir kız çocuğu bunu yapan. Ve övünecektir... Birden durdu: Bunu, hiç bu açıdan düşünmemişti. Bir bakire tarafından damgalanmıştı oysa; hünerini bütün şehre anlatıp şan şeref avcılığı yapmağa hazır bir bakire tarafından... Hemen bahçeye dönmeli, evet; ve bu sırrı saklamasını saklamadığı, kendisini damgala-

mış olmakla övünmeğe kalkıştığı takdirde ölüme hazırlanmasını söylemeli kıza; yalvarmalı gerekirse, para verip yumuşatmalı... Ama kızın cevabını hayal etti aynı anda: Küçücük bir gülüş, bir alaycı ışıltı bakışlarında... Marietta da onun gibi, Nuh deyip peygamber demeyen cinsindendi.

İmkânsız evet. Bütün şehir, bütün eyalet bilecek bir bakire tarafından damgalandığını. Ve servet sahibi oluşunu da bir yana atıp, şerefini kurtarmak için öldürmeğe karar verse bile, kimi öldürecek? Kimi öldürebilir ki?... Onyedi yaşında bir kız, yada bir *guaglione*, Matteo Brigante'nin şerefiyle oranlı değildir.

Kalır geriye gitmek. Derhal terk etmek Manacore'yi. Mektuplaşır oğluyle, ve servetlerinin devamını böylece sağlar. Bu kadar parası varken, nereye gitse, üst sınıftan bir adam gibi muamele görecektir. Hadi canım! Suratımızdaki bu silinmez haçı nereye koyuyoruz? Gelişigüzel bir damga, hep Güney limanlarına inen oğlancı Alman turistlerinin yanağındakine benzer şerefli bir düello yarası değil ki bu; o ismini bir türlü hatırlayamadığı ülkedeki madrabazların ceza olarak yarılan kulağına benzer, haysiyet kırıcı bir damga.

Durumu bütün açılardan düşünüp değerlendirerek yürümeğe koyuldu. Matteo Brigante'ydi o. Daima dişini sıkmış olan adamdı yani. Hapisteyken, ne gardiyanların tokatlarına cevap vermişti, ne de öbür mahpusların sürekli kışkırtmasına; mahpusluğu boyunca, «parantez içine almıştı» şerefini; çünkü müddeti dolmadan serbest bırakılmağa karar vermişti. Ve müddeti dolmadan hapisten kurtulmak için gir-

diği Donanmada, onbaşı oluncaya kadar, şerefini yeniden parantez içine almak zorunda kalmıştı Matteo Brigante. Ama onbaşı olur olmaz da, tayfayken kendisine hakaret etmiş olan bir onbaşıyla kama dövüşü yapmak olmuştu ilk işi. Meydan okuyuşunun görünürdeki sebebi, askerî şeref anlayışına uygundu. Aslında sudan bir sebepti bu, bir bahaneydi; ama subayların, dövüşe göz yumması için şarttı. Nitekim subaylar, kendi mertebelerine yükselmek isteyen ve kendi şeref anlayışlarına lâyık olduğunu ispatlamak için de ölmeyi ve öldürmeyi göze alan onbaşıyı, hoşgörüyle karşıladılar. Ama (subayların katiyen bilmediği) asıl sebep, Manacore'nin şeref anlayışıyle ilgiliydi: İki yıl önce öbür onbaşı, rütbesinin verdiği imtiyazdan yararlanarak, güvertede hazırola girmiş bütün tayfaların önünde, Brigante'nin hem anasına, hem de (gebe kalınca evleneceği) metresine sövmüştü. Ve adam, eğer hayattaysa, Brigante tarafından yüzüne ve gövdesine açılan derin sepetleme yaraların izini bugün de taşımaktadır. Sonuç, hesapladığı gibi olmuştu Brigante'nin: Rütbesi alınmaksızın tutuklanmıştı.

Şimdi de o damgalanmış bulunuyor işte, hem de bir bakire tarafından. Porto Manacore'ye dönerken, bu öldürücü düşünce kemiriyordu içini.

Sonra birden, yıllar önce yaptığı kama dövüşünü hatırlar hatırlamaz: «Dur bakalım... – dedi kendi kendine –. Onyedi yaşında bir bakirenin ettiği hakaret, benim gibi bir adamın şerefine dokunmaz ki! Arada nispet bile yok.» Kaldı ki, hakaretle hakarete uğrayan arasındaki bu büyük (hakareti hiç olmamış gibi gösterecek kadar büyük) nispetsizliği unutup da

ağzını açacak olana tükürdüğünü yalatmak, onun için, işten bile değildi. Tamam! Uğradığı felâketi gizlemek değil, tam tersine gözler önüne sermek en doğrusu; ve ağız kalabalığına getirip sıfıra indirmek.

Ve hemen yapmalıydı bunu, hiç vakit geçirmeden yapmalıydı. İlkin tasarladığı gibi evine gitmek yerine, Sporcular Barı'na yöneldi Brigante.

Barın ortasında durup lekeli mendili çekti cebinden; ve çifte yaranın dudakları arasında kabaran kan damlalarını ağır ağır sildi. Aynı zamanda da müşterileri gözlemekteydi: Bakışları üzerlerine kondukça, başlarını çevirdiler.

Tezgâha yanaşıp bir Fransız konyağı söyledi. Barmen Justo'nun gözlerini aradı bakışlarıyle; sonra parmağını damganın üstüne koyup, soru bekledi.

Justo, kaşlarını kaldırmıştı soran bir ifadeyle.

— Bir bakire... – dedi Matteo Brigante –. Irzına geçerken, bıçakla damgaladı beni.

Herkes iyice işitsin diye, yüksek sesle söylemişti bunları.

— *Sangue per sangue*... – diye cevap verdi Justo –. Kana kan... Bunda bir hakaret yok, bay Brigante.

— Kana kan, evet... – diye tekrarladı Matteo Brigante.

Sonra salona döndü, ve bakışlarını müşteriler üzerinde gezdirerek:

— Kana kan... – dedi yeniden –. Parolam budur benim.

Justo sordu:

— Küçük kahramanın kim olduğunu öğrenebilir miyiz?

— Hayır... – diye cevap verdi Brigante –. Şeref duygusu taşıyan bir adamım ben.

Güldü ve ekledi sonra:

— Ama herhalde kendisi övünecektir.

Ve ödemek için cüzdanını çıkardı.

Justo'nun ve Sporcular Barı müşterilerinin gayet iyi tanıdığı ve her Manacorelinin vergi yatırır gibi sürekli doldurduğu, siyah deri cüzdan değildi bu; derinin içine altın harfler kakılmış kahverengi bir cüzdandı.

Önce dişlerini sıkmakla geçirdiği yıllar boyunca, sonra da Manacore'nin «eli kıran baş keseni» olduğu yıllar boyunca edindiği kendi kendine hâkimiyet yeteneğine rağmen, elinde birkaç kere evirip çevirdi bu garip cüzdanı; açtı; gözlerden biri boştu, ötekinde ise hiç tanımadığı birtakım kâğıtlar vardı... Justo'nun başını çevirdiğini, ama kendisini aynadan dikizlediğini fark etti birden. Ve cüzdanı, petrol mavisi alpaga ceketinin cebine yavaş yavaş yeniden yerleştirdi.

— Konyağı hesabıma yaz... – dedi tezgâhtara.

— *Prego*... – diye cevap verdi Justo –. Rica ederim bay Brigante, ne önemi var ki.

Marietta, havuzun yanında bekliyordu Pippo'yu. *Guaglioni*'lerin lideri, güneş adaların ardında batmazdan biraz önce, kaynak sularının şırıldadığı arkların arasında belirdi.

— Demin Matteo Brigante'yi damgaladım... – dedi Marietta boğuk bir sesle.

Ve, cüzdan meselesi hariç, bütün olup biteni an-

latmağa koyuldu. Alnına dökülen perçemlerin altında gözleri parlayarak dinledi Pippo kızın hikâyesini.

— Güzel... – diyordu aradabir –. Çok güzel...

Savaşın topoğrafyasını incelemek üzere ambara girdiler. Marietta, şimdi artık koyulaşıp pas rengine bürünmüş olan, yerdeki kan damlalarını gösterdi Pippo'ya.

Tartışmağa koyuldular. Bir alay mesele çıkmıştı önlerine: Brigante, Marietta'nın gizlendiği yeri nasıl keşfetmişti örneğin?... Arkların sulanmasıyle görevli *guaglioni*'lerin onlara ihanet edebileceğine katiyen ihtimal vermiyordu Pippo. Genç kız daha önce de, annesi yada ablalarıyle kavga ettikten sonra, defalarca gelip bu ambara gizlenmişti. Ama aynı rahatlıkla gelip don Cesare'nin öbür bahçelerdeki ambarlardan birine de gizlenebilirdi; don Cesare'nin keçi otlayan tepelerindeki taş kulübelere, yada zeytin bahçelerindeki damlara, veya bataklıktaki saman kulübelere gizlenebileceği gibi. Hattâ bir keresinde, berzahın ucundaki, imparatorun Güney kıyılarını savunmak amacıyle diktirdiği sıra hisarların bir kalıntısı olan ve bugün yem ambarı olarak kullanılan Charles-Quint kulesinde geçirmişti geceyi. Bu bahçeye gelmesinin sebebi, Pippo ile böyle kavilleşmiş olmalarıydı; ve *guagloni*'lerden adı gibi emindi Pippo... Sakın sütçü olmasın ihanet eden? İmkânsız: Marietta, annesi yada ablalarıyle yeni bir kavga sonucu yada önceden tahmin edilemeyecek bir olay dolayısıyle (birlikte kurdukları planları altüst eden bir olay, örneğin), sütunlu konaktan kaçmak zorunda kalırsa; Pippo'ya bunu, kilometre taşının üzerine içinde bir haç olan kırmızı bir daire çizerek haber ve-

recekti; öyle kararlaştırmışlardı; ve sütçünün, bu işaretlerin ne anlama geldiğini bilmesine imkân ve ihtimal yoktu.

Büyük bir ciddiyet içinde, ama aynı zamanda heyecanla tartışıyorlardı. Matteo Brigante'ye diz çöktürmüş olmaktan gelen ve söyledikleri her kelimede yansıyan bir sevinç, zaptedilmiş bir heyecandı bu.

— Herif bir daha gelebilir... – dedi Pippo –. Burada kalmamalısın.

— Yanımda bıçak var, korkmam.

— Bıçak da olsa, tehlikeli. Kurnazdır çünkü. Anasının gözüdür. Bir punduna getirip alır bıçağı elinden.

— Öyleyse yanımda kal... – dedi Marietta.

Bunu hiç düşünmemişti Pippo.

— Elbette kalırım... – dedi.

Sustular. Tıpkı sabahleyin, Pippo *guaglioni*'lerinin geceki kahramanlığını anlatırken havuzun kıyısına oturmuş oldukları gibi elele, çuvalların üzerine oturmuşlardı. Ama susuyorlardı şimdi. Her biri kendi yönünden, birlikte geçirecekleri uzun geceyi düşünmekteydi. Ondan burada kalmasını istemeyi, önceden tasarlamış değildi katiyen Marietta; konuşma sırasında kendiliğinden ve bir anda söyleyivermişti. Ve işte şimdi, ilk defa olarak, birbirlerinin yüzüne bakmaktan kaçınıyorlardı.

Bundan önce de, bataklıkta, tepelerde, kumullar arasında, bahçelerde, hattâ Gölge ormanında, geceli gündüzlü başbaşa kaldıkları çok olmuştu. Ama bu, ya gizlice avlanmak, yada hırsızlık etmek içindi hep. Pippo, *guaglioni*'lerle herhangi bir işe kalkmadan önce, daima Marietta'ya akıl danışmaktaydı. Ama giriş-

tikleri işler, bazen, şu jandarma Vespa'sının çalınma hikâyesinde yada Brigante'nin cüzdanının kahverengi bir deri cüzdanla değişmesiyle sonuçlanan (ki bunu henüz bilmiyor Pippo) ve çok daha büyük çaplı olan öbür hikâyedeki gibi gayet ciddî işler olmasına rağmen, konuşmaları, çocuklara özgü bir saflık havasına bürülü kalırdı daima.

Çok önceden «seni seviyorum» demişlerdi birbirlerine. Ömürlerinin sonuna kadar ayrılmayacaklardı, belliydi bu. Evleneceklerdi: En tabii bir sonuç. Daha bir süre önce, Manacore'den kaçmağa karar vermiş; biraz rastlantı, biraz da zekâları sayesinde bu imkâna da kavuşmuşlardı; hareket tarihini Marietta tespit edecekti; aceleleri yoktu... Ama henüz sevişmişlikleri de yoktu, dudak dudağa bile öpüşmemişlerdi henüz. İsteyip de kendilerini engelleddiklerinden değil haa! Eğer öpüşmek, koklaşmak, sevişmek arzusunu duymuş olsalar, en ufak bir utanca kapılmaksızın ossaat yaparlardı: *Guaglioni*'lerin önderiydiler; yani bütün kanunları çiğnemeğe çoktan alışmışlardı. Ama o arzuyu duymamışlardı hiç.

Nasıl sevişildiğini bilmiyor değildi Pippo: Arkadaşlarıyle yatmıştı, keçilerle yatmıştı, tek başına gördüğü olmuştu defalarca işini, ve hattâ hattâ yaşını büyük göstererek, Porto Albanese genelevindeki kızlarla bile yatmıştı. Çoğu zaman da zevk almıştı bu işten; az yada çok, tabiî; örneğin genelevdeki kızlardan büyük bir zevk aldığı söylenemezdi; vaktin az olduğunu ileri sürüp, adamı daima baştan savarlardı çünkü orospular; ama bir keresinde parası çoktu ve tam yarım saat kalmıştı bir kızla, ve kız ona bütün «numara»ları birbir öğretmişti. Ama bu aşk

«âlem»leriyle Marietta'ya beslediği aşk arasında, henüz bir ilişki kurabilmiş değildi Pippo. Genç kızla birlikte bulunmaktan elbette büyük haz duyuyordu; sırdaşı yapmıştı onu; hattâ bununla da kalmamış, giriştiği çoğu işlerin plancısı yapmıştı; ve ilerde, karısı olacaktı Marietta, Pippo'nun; yani aralarındaki işbirliği, sonuna dek sürecekti. Ama Marietta'nın karısı olması ile aşk âlemlerinin yoldaşı olması arasında bağlantı kurmuyordu; Pippo'nun gözünde, iki apayrı şeydi bunlar; aslında biliyordu Marietta'yla bir gün ergeç sevişeceklerini, ama durmuyordu üzerinde; daha doğrusu, dursa bile takılıp kalmıyordu.

Guaglioni'lerin önderiydi; dolayısıyle de, bütün Manacore'ye karşı verdiği mücadelenin kaçınılmaz bir sonucu olarak, yetişkin erkekleri derinlemesine gözlemiş bulunuyordu: Zenginler, karılarına çocuk doğurtur; ama aşk sefası için Foggia'daki randevu evlerine gider yada (örneğin Giuseppina'nın ilerde olacağı gibi) sevişme konusunda uzmanlaşmış bir metres tutarlar kendilerine; aşk âlemlerinde de karılarıyle yetinmek, ancak parası olmayan yoksullara vergidir. Pippo'nun bugüne kadar kendi kendine sunabildiği tek lüks, şu anki suçortağı ve gelecekteki karısı Marietta'yı düşünürken, aşk âlemleriyle ilgili hiç bir davranışı aklından geçirmemek olmuştu.

Göğüsleri çoktan belirmiş güzel bir kız olan Marietta'ya gelince, öteden beri kendini, erkeklerin okşayışlarına ve bekâreti konusunda gizlemeğe bile lüzum görmedikleri tutkularına karşı savunmak zorunda kalmıştı. Bazen don Cesare'nin bakışını dahi göğüslerinde gezinirken gördüğü olmuştu; bir hovardanın aç, yada bir âşığın tutkun bakışı değildi bu bakış,

evet ama, genç kızın üzerine olanca ağırlığıyle çöken bir bakıştı; günün birinde talep ettiği takdirde, kızlığını don Cesare'ye vermek düşüncesi hiç bir zaman ürkütmemişti Marietta'yı: Mademki Güneyde kanun buydu, niye ürkecek, neden isyan edecekmiş yani! Kızlığını efendisine teslim etmeyi, dünyanın en *tabiî* şeyi olarak görmeğe alıştırılmıştı Marietta; ve bu ihtimali, bindebir aklına geldiğinde, korkulması gereken bir düşüş olarak değil, kaçınılması her vakit mümkün olmayan, başa geldiğinde ister istemez çekilen, ama hemen ardından unutuluveren günlük sıkıntılardan biri olarak düşünüyordu.

Uzatmayalım. Portakal ve limon bahçesinin ambarında, çuvallar üzerinde yanyana geçirilecek koca bir gecenin başlangıcında ve Matteo Brigante'ye karşı zaferle kapanmış bir ilk savaşın sarhoşluğu içinde, öpmeğe koyuldular birbirlerini.

Ve Güneyin kanunu, Güneyin gelenek ve alışkanlıkları ve aşk hakkında o güne değin belli yada belirsiz şekilde düşünmüş oldukları ne varsa, derhal ve kesinlikle unutuldu o anda. Gözlerinde bütün öbür kör inançlar gibi bir kör inançtı din; ve sağlam bir doktrin temeline dayanmayan ahlâk görüşlerinin nasıl bir anda yıkıldığını bilmez değiliz; yani demek isteriz ki, günah işledikleri düşüncesi kahramanlarımızın aklının ucundan dahi geçmedi. Bir vakitler bayındır Uria kentine komşu tepelerde sürü otlatan eski çobanlar gibiydiler işte.

Ve artık bütün arzuları, birbirlerinin soluğuyle nefes alıp vermek, tepeden tırnağa birbirlerine dokunmak, okşamak öpmek, kucaklamak birbirlerini, sıkmak ve karşılıklı vücutlarının ateşiyle tutuşmaktan

ibaretti. Marietta, ağır iş görmeğe alışık kızların çoğu zaman başına geldiği gibi, farkına bile varmaksızın kaybetti kızlığını.

Hiç bir pişmanlık duygusuna kapılmadılar; pişmanlık nedir, zaten tanımıyorlardı.

Gün batımından şafağa kadar, gittikçe artan bir zevkle, durmaksızın aldılar birbirlerini, bıraktılar ve yeniden aldılar. Tek kelime söylememişlerdi birbirlerine; sadece aşk ünlemleri ve aşk iççekişleri döküldü dudaklarından. Biri halsiz düşünce yeniden canlandırmak, öteki için bir anlık işti. Ve şafak söktüğünde, bacakları birbirlerine dolanmış, elleri birbirlerine kenetlenmiş, yürekleri aynı hızla çarparak, çuvalların üzerinde uyuyakaldılar.

Donna Lucrezia ile Francesco Brigante, *trabucco*'nun yanındaki beyaz kumlu küçük plajın üzerinde ayrılmışlardı. Francesco, don Ruggero'nun Vespası'nı gizlemiş olduğu çalılığa kadar, yokuşlar tırmanıp yokuşlar inerek, çamlığın ortasından yürüdü; Lucrezia ise, kapalı yakalı ve uzun kollu giysisinin içinde dimdik, henüz adalara doğru inmeğe başlamamış arslan-güneşin kavurucu ışınları altında kocaman rahat adımlarla yavaş yavaş ilerleyerek, yarın tepesindeki patikayı izliyordu.

Gölge ormanıyle taçlanan yüksek dağla lodosun sürükleyip keşişlemenin püskürttüğü bulut yığınları arasında sıkışıp kalmış olan Manacore körfezine dönüp de bakmadı bile; on yıl önce, genç kocası yargıç Alessandro'yla geldiği zaman sevmiş olduğu gibi sevmiyordu artık bu yerleri; ama sonradan nefret

etmiş olduğu gibi nefret de etmiyordu bu yerlerden; gidiş kararı alınmış, gidişin maddî şartları da sağlanmış (öyle sanıyordu) olduğundan beri burada bir yabancı gibi hissediyordu kendini; buraya tatile gelmiş ve çok geçmeden dönecek, hattâ sevdiği adamın orada kendisini beklediğini bildiği için şimdiden dönmüş sayılabilecek Torinolu bir kadın gibi.

İşte böylece, yalnız ve yalnız geleceği düşünerek, tatil köyünün boş kapısına ulaştı. Çabucak bulmuştu direktörü; onu, çadırların orada, eğitmenler ve çocuklarla sohbete dalarak geciktiğini sanan direktör, arabasıyle onu şehre götürmeyi teklif etti donna Lucrezia'ya; ve donna Lucrezia, tabiî, kabul etti. Ne kadar çocuksu olursa olsun, bu basit kurnazlığın başarıya ulaşmasını hayra yoruyordu.

Kocası yargıç Alessandro'ya:

— Eğitmenler bırakmadı, yemeği onlarla yedim... – dedi.

Ve hemen odasına kapandı. Uzandı yatağına. Başı gene dimdik ve gözleri sonuna kadar açık, Francesco'nun mutlu olabilmesi için Torino'daki hayatı nasıl düzenlemesi gerektiği konusunda düşünmeğe koyuldu.

Saat beşte (yani mahpusların yeniden şarkıya başladığı ve şarkının, cezaevinin kafeslerinden taşıp dört kat yukardaki dairenin aralık perdelerinden içeri süzüldüğü sırada) oturup Francesco'ya bir mektup yazdı. Foggia valiliğinde eskiden memurluk etmiş ve şimdi Torino'da görevli bir aile dostları olduğunu hatırlamıştı birden; delikanlıya yardımı dokunabilirdi adamın; Francesco'ya adamın adresini bildirdi, adamın kendisine verilmek üzere bir de kü-

çük pusula ekledi tabiî. Mektupta ayrıca, ekimde birlikte oturacakları odayı yada, daha doğrusu, möbleli küçük daireyi şimdiden peylemek üzere Torino'ya varır varmaz teşebbüse geçmesini ve çalışacağı yerin direktörüyle görüşmeğe giderken beyaz gömlek giyip koyu renk bir boyunbağı takmasını öğütlüyordu. Aşklarından söz etmiyordu bile, ne lüzum vardı. Mektubu: «O kadar iyi davrandığın için teşekkürler...» diye bitiriyordu; Francesco'nun mağarada ondan isteyebileceği ve o takdirde kendi kendinde reddetmek hakkını bulamayacağı «pislikler»in, aralarına gölge düşürmediğini hatırlayarak yazmıştı bunu... Sonra da kararlaştırdıkları gibi, zarfın içine, yolculuk için gerekli otuz bin lireti koydu; ve Giuseppina'yı bulmak üzere çıktı evinden.

Sporcular Barı'ndan çıkınca, yarasını sardırmak için, dostu eczacının dükkânına gitmişti Matteo Brigante. Eczacı hiç bir şey sormamıştı. Burun kanadından şakağına kadar uzanan bantlarla tutturulmuş dörtköşe bir pansman koydu yanağına. Sonra da:

— Belki haberin yok... – dedi –. Cerrahlık dev adımlarıyle ilerledi son zamanlarda. Deri nakli diye bir hikâye var, bir de elektrik tedavisinden geçiriyorlar nakil yapılan yeri. Bütün iş paraya bakıyor... Ben de gelirim seninle Napoli'ye, genç kız yanağıyle dönersin buraya, gör bak.

Brigante sordu:

— Hemen gidebilir miyiz?

— Yaranın kabuk bağlamasını beklemek gerekiyor.

Damgayı yer yemez estetik cerrahinin yarattığı harikaları hatırlamamış oluşundan ötürü kınadı kendini. Marietta'nın yanağında açtığı o haysiyet kırıcı yaradan kan sızarak Porto Manacore'ye dönerken, bir çocuk gibi yargılayıp değerlendirmişti durumu, kelimenin tam anlamıyle saçmalamıştı, evet, nerdeyse gidip kızın önünde diz çökecekti sussun diye, düpedüz saçmalamıştı canım. Soğukkanlılığını bu kadar çabuk kaybettiği için şaştı bir süre kendi kendine; onun üslûbu değildi bu, hayır.

Evinin yolunu tuttu hemen. Artık yanağındaki damga konusunda, hem barmenin «kana kan» şeklindeki umursamazlığından, hem de eczacının verdiği bilgiden ötürü, iki kere rahattı içi. Geriye kala kala, cüzdanların nasıl yer değiştirdiği meselesini çözmek kalıyordu.

— Kendini mi yaraladın yoksa?... – diye sordu karısı.

— Ufacık bir bere... – dedi –. Başımdan çekil, işim var şimdi.

Yemek odasına kapandı ve altın harfli kahve rengi nesneyi önüne koydu. Görünüş, beşyüz bin liretin çalınmasından sonra İsviçrelinin vermiş olduğu tasvire uygun düşüyordu. İhtiyatla çevirdi cüzdanı, baktı, yeniden çevirdi.

Nihayet açtı, ve inceden inceye gözden geçirdi. Cepler boştu. Sadece bir tanesinde, İsviçrelinin adına bir gümrük alındısı ve birkaç sigorta makbuzuyle, karlı bir manzara içinde bir kadın fotoğrafı ve iki adet bin franklık banknot vardı. Bütün bu varlığı önüne serip düşündü Brigante.

Cüzdanı sadece Marietta değiştirmiş olabilirdi.

Öyleyse hırsızlarla ilişki halindeydi Marietta; ve (eğer cüzdanı kız çalmadıysa) hırsızlar, *guaglioni*' lerdi. Evet ama, çocukların (yada kızın) bu derece büyük bir işe atılmış olmaları, doğrusu, umulmadık biçimde şaşırtıcıydı. Ve parayı alıp gizlemiş olmalıydı kız, henüz tek kuruş da harcamamıştı, belli; Marietta'da umduğu (ve hayranlık duyduğu) düşünce olgunluğunun bir sonucuydu bu.

Peki ama bu durumda, cüzdanları niye değiştiriyordu? Onu (Matteo Brigante'yi) hırsızlıkla suçlayarak, Matteo Brigante'den (ondan) öç almak için mi yani? Daha suçlamasına vakit kalmadan, Brigante'nin cüzdanı ortadan yok etmiş olacağını hesaba katmaması imkânsızdır. Olamaz.

Genç kızın bu davranışını bir göz kırpma, çaktırmadan yardıma çağırma şeklinde yorumlamak eğilimine düştü birden; Marietta belki de: «İsviçrelinin parasını ben çaldım ve sakladım, şu ana kadar işi mükemmel yürüttüm, ama şu andan itibaren olgun ve tecrübeli bir erkeğin yardımına ihtiyacım var...» demek istiyordu, kimbilir. Bunu, düşünür düşünmez reddetti; çünkü onu, Marietta'ya duyduğu zaaf böyle bir yoruma sürüklüyormuş gibisine gelmişti. Marietta'ya duyduğu zaaf, kızın kendini amansızca savunması sonucu büsbütün artmıştı (kendi gücünün kaynağı olduğunu sandığı amansızlık, Brigante'de daima saygı uyandırır). Arzuya eklenen bu saygı, onu aşk tutkusunun eşiğine kadar sürüklemişti; ama bunu bilmiyordu henüz. Şimdilik, Marietta'ya duyduğu aşırı zaaftan ürkme aşamasındaydı daha. Yani direnmekteydi. Zaaflarına karşı direnmeğe alıştırmıştır kendini Brigante; daima dişlerini sıkmış olan

adamdır. Marietta'nın böyle davranış nedenini aydınlatmayı daha sonraya bırakıp, şimdilik kesinlikle bildiği nokta üzerinde durdu: İsviçreliden çalınmış olan yarım milyon liret, dolaylı yada dolaysız şekilde, Marietta'nın elinde bulunmaktaydı; ve Brigante'nin kontrolcu görevleri arasına giriyordu bu hikâye; ne yapıp edip, payını almanın bir yolunu bulması gerekiyordu.

Cüzdanın üzerinde bulunmasının kendisini güç duruma sokabileceğinden korkmuyordu Brigante; Marietta, kendisi yada himaye ettiği bir başkası tarafından yapılmış olan hırsızlığın sorumluluğunu onun üzerine yıkmağa kalkışsa bile, korkmuyordu hayır. Ayrıca, Marietta'nın tutup da onu suçlamağa kalkacağını hiç sanmıyordu: O cins kızlar muhbir olamaz; kaldı ki böyle bir davranış ne kazandırır Marietta'ya? Hiç. Marietta'nın, ona saldırdığı için kendisine kin besleyeceğini de sanmıyordu Brigante: Bu saldırıdan, bir kadın olarak gurur duyması gerekirdi kızın; üstelik intikamını da fazlasıyle almıştı. Şimdi gelelim kesin ihtimallere: Komiser Attilio bütün adamlarına (ve tabiî en başta Matteo Brigante'ye) çalınan cüzdanın tıpatıp tarifini vermiş olduğuna ve Justo da komiserin belli başlı muhbirlerinden biri olduğuna göre, barmen hazretleri, cüzdanı Brigante'nin elinde gördüğünü komisere haber vermemiş olmaz, mutlaka bildirecektir; sahibinin isminin ilk harflerini taşıyan cüzdanlar, parmakla sayılacak kadar azdır Manacore'de; bu durumda Brigante, cüzdanı eline geçirdiğini çıtlatmak zorunda kalacaktır komisere; bir ipucu yakaladığını, ama şimdilik daha fazla konuşmak istemediğini söyleyecektir. Yutacak-

tır komiser, ısrar etmeyecektir; orası kolay. Ama gene de ihtiyatlı davranma prensibiyle, cüzdanı evinde tutmamağa karar verdi Brigante. Ama elinden de çıkarmak istemiyordu cüzdanı; Marietta'ya karşı bir kozdu bu cüzdan. Gidip, II. Frederic kulesinin üçüncü katındaki, komiserle paylaştığı, ama anahtarlarını daima üzerinde bulundurduğu garsoniyere gizlemeyi akletti. Tek ayaklı yuvarlak masanın alt yüzüne, çaprazlama iki plaster şeritle yapıştırdı cüzdanı. Sonra gözlerini kısarak gülümsedi: Gizlenecek yeri bu kadar kurnazca seçmiş oluşunu, alabildiğine zarif buluyordu.

Sarayın, belediyenin üstüne düşen Rönesans kısmının damı altındaki dehlizden geçerek dairesine dönerken, iç avlunun merdiveninden onlara gelen Giuseppina'yı gördü; kızın kolunun altında plaklar vardı.

Brigante'nin dairesi, yanyana sıralı dört odadan meydana gelmektedir. Dipte yatak odası vardır; sonra mutfak gelir, Brigante'ler mutfakta yer yemeklerini; mutfağı yemek odası izler, Matteo ile oğlunun çalışma odasıdır aslında bu; nihayet eski tarz bir bekleme odası gelir ki Francesco burada uyumakta ve duvardaki raflara da plaklarıyle kitaplarını dizmiş bulunmaktadır. İç avlu merdiveninin ulaştığı taş balkona açılan iki kanatlı giriş kapısıyle kocaman demir kilitli (ve anahtarı sadece Matteo'da bulunan) dehliz kapısı, bekleme odasının aynı duvarında ve yan yanadır.

Bayan Brigante, akşam yemeği için alışverişe çıkmıştı; ve her zaman yaptığı gibi çift kanatlı kapıyı kilitlememişti gene.

Önce zili çaldı Giuseppina, ve cevabı beklemeden

kapıyı açıp bekleme odasına girdi. Bir süre sonra da birkaç kere üst üste:

— Francesco!...– diye seslendi.

Henüz dehlizde bulunan Matteo Brigante, sesini işitmişti kızın. Sessiz adımlarla dehliz kapısının arkasına kadar geldi, açmadı ama kapıyı, hareketsiz bekledi.

Öbür odalarda dolaştıktan sonra bekleme odasına dönen ayak seslerini işitti Giuseppina'nın. Çok geçmeden pikabın yanındaki söğüt koltuk gıcırdadı, sonra da sessizlik oldu.

Gürültüsüzce açtı kapıyı Brigante. Giuseppina, söğüt koltuğa oturmuştu gerçekten; kolunun altında getirdiği plak destesini pikabın üzerine koymuştu, elini de destenin üzerine; gözleri yarı kapalı, beklemekteydi.

Brigante, anîde patlattı soruyu:

— Ne arıyorsun burada sen?

Sıçradı kız, ve plak destesini hızla dizlerinin üzerine çekerek:

— Francesco'yu bekliyorum... – dedi.

Sonra gövdesini dikleştirip sıtmadan pırıl pırıl ve durumdan biraz şaşkın gözlerini Brigante'nin yüzüne dikti.

— Ne istiyorsun Francesco'dan?

— Bana ödünç verdiği plakları getirdim.

— Bırak oraya plakları, gelince bulur.

Durakladı kız:

— Yeni plak almak istiyordum da... – diye kekeledi.

— Yeniden gelirsin.

Dikkatli bakışlarıyle tepeden tırnağa tarıyordu kızı. Ve her zaman her şeyi görür Brigante. Plak des-

tesinde bir acayiplik vardı. Üstteki plak, alttakine tam paralel değil. Üçüncü plakla dördüncü, birbirine tam oturmuyor evet. Yabancı bir cisim gizli içinde.

— Olur... – dedi Giuseppina –. Yeniden gelirim.

Bir sıçrayışta kalkıp kapıya yöneldi. Plakları koltuğuna sıkıştırmıştı gene.

Kız tam önüne geldiğinde, Brigante plak destesine el attı.

— Bırakın beni... – dedi Giuseppina.

Dudakları hep gergin, sadece gözlerini kısarak güldü Brigante:

— Merak etme, seni bırakacağım... – dedi –. Bırakmaz olur muyum hiç...

Birden uzattı elini ve dikkatini çekmiş olan, üstü hafif şişkin zarfı öbürlerinin arasından çekti.

— Bırakacağım ama, bunu almak şartıyle bırakacağım.

Beyaz bir mektup zarfı buldu plağın içinde, üzerinde yazı olmayan ama içinde kalın bir şey bulunan bir mektup zarfı.

— Benim o... – diye atıldı Giuseppina –. Sizi men ederim...

Sadece gözlerini kısarak güldü gene Brigante:

— Matteo Brigante'yi herhangi bir şeyden men edecek kız, daha dünyaya gelmedi.. – dedi.

Zarfı birkaç kere evirip çevirdi elinde, alışık olduğu gibi bütün yönlerden inceledi; sonra da içinde bulunan şeyi zedelememeğe gayret ederek açtı. Sık yazılmış sayfalarca bir mektup ve üç tane on bin liretlik banknot buldu.

Giuseppina yeniden kapıya doğru yürümüştü. Kanatlara yaslanarak yolunu kesti Brigante:

— Acelen ne ?... –dedi–. Nasıl olsa Francesco'yu beklemiyor muydun?...

Sonra da odanın öbür ucundaki bir iskemleye kadar itip oturttu kızı.

— Gitmek istiyorum, bırakın beni... – diye soludu Giuseppina.

— Şuraya yıkıl ve çeneni kıs...

Söğüt koltuğa yerleşti rahatça, mektubu açtı, önce imzaya baktı: Lucrezia... Sonra da, oğlunun (anladığı kadarıyle) metresinin uzun, kesin ve sevgi dolu gevezeliğini okumağa koyuldu.

Elinde bir sepetle bayan Brigante girmişti içeri. Ve Giuseppina gene doğrulmuştu:

— Hanımefendi!... – diye atıldı.

Brigante kesti sözünü:

— Çeneni kıs dedim!

Sonra karısına dönerek ekledi:

— Mutfağa gir ve kapıları ört. Giuseppina'yla konuşacaklarım var.

Yemek odasına geçip kapıyı örttü bayan Brigante. Öbür kapıları da teker teker kapadığı işitildi. Brigante, donna Lucrezia'nın oğluna yazdığı mektubu tamamladı, düşündü bir süre, bir daha okudu mektubu, yeniden düşündü. Kalktı sonra, Giuseppina'yı gözetleyebilmek için kapıyı açık bırakarak yemek odasına geçti, dosyalarını yerleştirdiği dolaptan beyaz bir zarf aldı, katladı mektubu, yeni zarfın içine koydu, on bin liretlik üç banknotu da ekledi ve zarfı yapıştırdı.

Bekleme odasına döndü yeniden, ve zarf hariç öncekinin tıpatıp aynı olan mektubu plağın içine, plağı da desteye yerleştirdi. Sonra Giuseppina'ya döndü:

— Gördün değil mi?. – dedi –. Hiç bir şey olmadı.

Giuseppina, gözlerini ona dikmiş, şaşkın bakıyordu.

— Bu mektubu bulmadım ben... – diye devam etti Brigante –. Okumadım da. Bu meseleden katiyen haberim yok. İyice anladın değil mi dediğimi?

— Evet, bay Brigante.

— Plaklarla birlikte gidersin şimdi. Francesco, akşam yemeğine burada olacak. İşte o zaman gelir ve mektubu, benden gizli olarak kendisine verirsin. Ben hiç bir şey bilmiyorum ve hiç bir şöy görmeyeceğim.

— Hiç bir şey bilmiyorsunuz... – diye tekrarladı Giuseppina.

İskemlede oturmakta olan kıza yaklaştı Brigante; ve göğüslerinin ucunu, işaret ve başparmaklarının arasına alarak kendine doğru çekip kızı ayağa kalkmak zorunda bıraktı. Parmaklarının altında sutyenin varlığından başka bir şey hissetmemişti.

— Sahtekâr... – dedi.

Bırakmamıştı göğüslerinin ucunu; biraz daha sıktı; inledi Giuseppina. Brigante belli belirsiz gülümsedi:

— İyice arayınca bir şeyler buluyor insan... – dedi.

Adamın amansız bakışlı ufacık gözlerini ve pansmanlı yanağını hemen burnunun dibinde görüyordu Giuseppina. Korkunç bir yüzdü bu...

Sıtmadan parlayan gözlerinde bir dehşet dolaştı kızın; gözlerini kırpmağa koyuldu hızla, kendini birden ışıkta bulan bir yarasa kanat çırpar gibi.

Elini üzerinde gezdirdi Giuseppina'nın. Kızın bacakları titriyordu şimdi. Ve Brigante, bir baytar

henüz doğurmamış bir ineği yoklar gibi, yoklamağa devam ediyordu.

— Demek doğruymuş... – dedi sonunda –. Bozdurmamayı başardın demek...

Biraz daha bastırdı eliyle. Kız bayılacak gibi oldu. Israr etmedi Brigante, oturttu kızı.

Birkaç adım uzaklaşıp, gözleri o yarım gülümseyişle kısık, baktı:

— Bekâretini çalacak değilim, korkma... – dedi –. Matteo Brigante genç bakireleri sever sadece, uzatmalı kızlardan hoşlanmaz... Ama bana ihanet edecek olursan, ama bu mektubu okuduğumu Francesco'ya yada Lucrezia orospusuna söyleyecek olursan, ayağını denk al, ve işte o zaman kork: Çünkü seni, Carrare soğanıyle başgöz ederim! Carrare soğanı nedir, biliyorsun değil mi?

— Evet... – diye mırıldandı Giuseppina boğuk bir sesle.

— İnsanı nasıl yakıp kül ettiğini anlattılar herhalde değil mi sana? Ve bu yangının ilâcı olmadığını söylediler değil mi?

— Evet... – diye soludu kız.

— Carrare soğanıyle başgöz edilen bir kızın, kırk yıllık bir orospudan daha perişan bir harabe haline girdiğini biliyorsun değil mi? Cevap ver!

— Biliyorum bay Brigante.

— Hadi şimdi defol. Götür şu plakları ve dediğim gibi yap.

Kalkmağa davrandı Giuseppina, ama bacakları titremeğe devam ediyordu hep, yeniden düştü iskemlenin üzerine.

— Görüyorum ki anlamışsın... – dedi Brigante.

Yemek odasına geçip elinde bir şişe rakı ve bir kadehle döndü:

— İç... – dedi.

İçti kız, ve yeniden kalkmayı denedi. Ama hâlâ titremekteydi bacakları. Bir kadeh daha doldurdu Brigante:

— İç... – dedi –. Can verir bu. Süprüntülere bile.

İçip doğruldu Giuseppina, plakları alıp sendeleyerek kapıya yöneldi. Brigante açtı kapıyı; sonra da balkondan, taş merdivenden inişini seyre koyuldu kızın. Önce ağır ağır indi Giuseppina, gittikçe biraz daha hızlandı, ve sendelemeksizin çıktı avludan.

Brigante içeri döndü, üst üste iki susuz kadeh de kendisi yuvarladı.

Akşama doğru, Francesco'dan ödünç almış olduğu plakları geri vermeğe geldi Giuseppina. Yemekteydiler. Bir süre konuştular bekleme odasında iki genç. Sonra Francesco masaya döndü.

Yemeğin sonuna doğru sordu Brigante:

— Benevento'ya, amcana yarın gideceksin değil mi, yanılmıyorsam?

— Evet... – dedi Francesco.

Anlaşılmaz bakışlı iri mavi gözlerini babasına çevirmişti.

— Saat kaçta gidiyorsun?

Francesco, gözlerini babasından ayırmaksızın düşündü bir an:

— Sabah dokuzda kalkan minibüsle... – dedi.

— Foggia'ya kadar ben de seninle geleceğim... Bir iş adamıyle görüşmem lâzım. Öğle yemeğini Sarti otelinde birlikte yeriz...

Oğlunu gözlemeğe devam ediyordu, ama renk vermedi Francesco. Brigante ekledi:

— Bu yaşta, iyi bir lokantada hakikî bir yemek yemenin ne demek olduğunu öğrenmelisin artık.

— Teşekkür ederim baba... – dedi Francesco.

— Öğleden sonra Benevento'ya giden bir minibüs bulursun herhalde?

— Herhalde bulurum... – diye cevap verdi Francesco.

Ertesi sabah saat dokuza on kala, Porto Albanese - Porto Manacore - Foggia minibüsü geldiğinde, Sporcular Barı'nın tezgâhtarı Justo, komiser Attilio'nun bürosunda bulunmaktaydı. Komiser yardımcısı getirmişti barmeni «patron»un odasına, ve o da konuşmaya katılmaktaydı.

Garibaldi caddesinin Ana Meydan'a açıldığı yerde, adliyenin önünde durdu minibüs. Ellerinde tavuk kafesleri, sepet ve çuvallarla köylüler iniyordu. Manacoreliler, yer kapmağa hazır, beklemekteydiler: Arabaya son binenler, ayakta yolculuk edecektir... Şöförle muavini, biri minibüsün damında ayakta, öbürü arka merdivenin üzerinde, bağajları indiriyor şimdi.

Ana Meydan'ın duvarları boyunca sıralanan mevzilerini bırakmıştır meşgalesizler; ve minibüsün çevresinde halkalanmıştır; merakla olduğu kadar, şehre işçi aramağa gelen bir yarıcının ilk olarak gözüne çarpmak umuduyle tabiî (Porto Albanese ile Porto Manacore arasında, dağ köylerinden ve portakal bahçelerinden de yolcu taşır çünkü minibüs).

Eşraf ve erkân çocukları, Sporcular Barı'nın

kapısında toplanmış, şehre alışverişe gelen genç bir köylü kız gözlemektedirler; böyle bir av düştüğü takdirde, o sokak senin bu sokak benim takibe hazırdır hepsi. Kızları uzun boylu sıkıştırmak imkânı yoktur katiyen; sadece kollarını sallıyormuş gibi yapıp, sözümona farkına varmaksızın şöyle bir okşarlar (kol hareketini çok ustalıkla ayarlamak şartıyle, bacak arasına dokunmak da bazen mümkün olur ki, *el peşrevi* tâbir edilen «nazikâne» davranış budur); okşar okşamaz da «ah, affedersiniz küçük hanım» deyip açılırlar hemen, ve bütün çete hep bir ağızdan kahkahayı basar. Ama işin daha matrağı, ve biraz da iç gıcıklayıcı olanı, kızı, alabildiğine müstehcen sözler fısıldayarak takip etmektir; ve zavallı köylü kızları öylesine ürkek ve utangaçtır ki, ne delikanlıları terslemeğe, ne de bekçilere şikâyet etmeğe yeter cesaretleri. Kıpkırmızı kesilip hızlanırlar sadece. Delikanlıların biri bırakıp öbürü alır yoksulları sırayla.

Kalabalığın arasında *guaglioni*'ler, şehre alışverişe gelmiş bir dağ çobanının şaşkınlığını gözlemektedir; eli kamçılı bekçiler de, *guaglioni*'leri. Ve mahpuslar, adliye binasının bodrum katındaki kafeslerin ardından, radyonun «lanse» ettiği son şarkının son mısraını söylemektedir.

Her minibüs gelişinde aynen tekrarlanır bu sahne.

Cezaevinin hemen üstündeki bürosundan baktığında, söz konusu sahnenin tüm gelişmelerini rahatça izleyebilir komiser Attilio. Ve çoğuzaman eğitici, her zaman keyif verici bir seyirdir bu; hele akşamları, Roma ve Napoli trenlerinden inen son sayfiyecileri Foggia'dan getiren minibüs geldiğinde, bu seyre doyum olmaz: Hemen ertesi sabah, söz konusu sayfi-

yeci hanımların hangi otele yada pansiyona indiklerini öğrenecektir komiser; kadınların hoşuna gitmeğe alışmış bir adam için, merkezî bir büroya ve tıkır tıkır işleyen bir servise sahip olmak ne büyük mutluluktur; avı ilk görmek ve nereye gizlendiğini de öğrenmek, bu sayede mümkündür ancak; gerçi Giuseppina'nın hükmü altına gireli beri, komiserdeki avlanma zevki bir hayli törpülenmiş bulunmaktadır ama, «erkeğim» demeğe devam edebilmek için aradabir kaçamak yapıyor gene de.

— Kahverengi bir cüzdan evet... – diyordu Justo –. Derinin içine altından M. B. harfleri kakılmış...

— İsviçrelinin cüzdanı canım... – diye atıldı komiser yardımcısı hınç dolu bir sesle.

— Saçma... – dedi komiser Attilio –. Bir kere Brigante böyle bir pisliğe bulaşıp da kendini tehlikeye atacak kadar aptal değildir. İkinci olarak, hırsızlığın olduğu gün Brigante Foggia'daydı. Üçüncü olarak da, bu işi yapan adam, çıkarıp da cüzdanı senin burnunun dibine sürmez. Justo ısrar ediyordu:

— Gördüm diyorum size... Ben buradaydım, o da tezgâhın hemen önündeydi; yani şu anda sizden çok daha yakındı bana...

Bütün köylüler inmişti minibüsten; itişe kakışa Manacoreliler içeri doluyordu şimdi. Matteo Brigante ile oğlu, II. Frederic sarayının ufak avlusundan çıkıp, ağır ağır minibüse doğru ilerlediler.

Francesco, «komple»lerinin en koyu renklisi olan açık kurşunî bir keten kostümle beyaz bir gömlek giymiş ve siyah bir kravat takmıştı. Annesi haddinden fazla ciddî bulmuştu bu kıyafeti, ve şaşırmıştı. Şu açıklamada bulunmuştu Francesco annesine: «Benevento,

burası gibi değil, gerçek anlamında bir şehir... – demişti –. Plajda dolaşır gibi dolaşılmaz ki orada.» Ama aslında, Lucrezia'nın perde arasından onu seyredeceğini hesaplamış ve metresini, bütün öğütlerini nasıl tuttuğunu önceden ispatlayarak, mutlu kılmak istemişti delikanlı. Bunun yanısıra müstakbel patronu olacak direktörle görüştükten sonra, bütün arkadaşlarından övgüsünü dinlediği Torino sıra kemerleri altında «piyasa» etmeyi de aklına koymuş olduğu için, kendi zarafet anlayışına daha uygun giysiler de koymuştu valizine.

Oğlunun yanında daha ufak tefek ve daha tıknaz kalıyordu Matteo Brigante. Kusursuz ütülenmiş beyaz bir keten pantalonla kruvaze bir mavi ceket giymiş ve alışılmış papyonunu takmıştı gene. İşadamlarıyle görüşmeğe giderken, denizcilik anılarının yankılandığı bu kıyafete bürünür daima.

— Bakın!. – dedi Justo –. Ayvayı yediğini anlamış, kaçıyor.

Komiser yardımcısı atıldı:

— Derhal tutuklayalım emrederseniz?

— Sersemliğin lüzumu yok!.. – diye haykırdı komiser.

Yardımcısı diretti:

— Gerçekten kaçıyora benzer bu adam. Yanına bir valiz de almış bakın, oğluna taşıtıyor...

— Bir alay malı mülkü olan bir adam, her şeyi ortada bırakıp tüymez... – dedi komiser –. Hele kendisine ait olmayan bir cüzdan için...

— Cüzdan onun olmadığı için tüyer asıl tüyerse!... – diye cevap verdi yardımcısı –. Kendi ağzınızla söylüyorsunuz patron.

Buluşundan memnun, gülmeğe koyulmuştu.

— Bütün bu hikâye dönüp dolaşıp benim sırtıma yıkılacak galiba... – diye mırıldandı Justo –. Kendisini ihbar ettiğimi öğrenecek olursa mazallah...

— Kesin bakalım... – dedi komiser –. Herkes işine gitsin. Dönüşünde Brigante'yi ben sorguya çekeceğim.

Komiser yardımcısıyle Justo, yan odaya geçtiler.

— Elbette... – dedi yardımcı –. Brigante'nin başı belâya girerse, bizim patronun da metreslerini düdüklediği kümes elden gidiyor.

— Bu hikâye dönüp dolaşıp benim üstüme yıkılacak, anlaşıldı... – diye mırıldandı Justo yeniden.

— Patronun tutukluğuna bakılırsa, Brigante'ye iyice yakasını kaptırmış belli...

— Damgalayacaktır beni... – diye inledi Justo bu sefer –. Kendisi damgalandı ya, öcünü benden alacaktır.

— Sen işi bana bırak... – dedi komiser yardımcısı.

Minibüse en son olarak Matteo Brigante ile Francesco girdiler.

Şöför valize yer açtı. Brigante'nin minnettar «dost»larından ikisi hemen kalkıp babayla oğula yer verdi, onlar da kabul ettiler. Minibüs yola koyuldu. Meşgalesizler, Ana Meydan'ın duvarları boyunca sıralanan mevzilerine döndü birer birer. Mahpuslar: «Bana aşktan söz açın hep...» şarkısını söylemekteydi.

Komiser yardımcısı, yargıç Alessandro'nun bürosuna çıkıyordu.

Saat onbire doğru komiser Attilio da, adalete

intikal etmiş işler hakkında görüşmek üzere yargıç Alessandro'nun yanına, mahkemeye uzandı.

— İsviçreliden ne haber?...– diye sordu yargıç hemen.

— Yeni bir haber yok.

Sıtma nöbetinin üçüncü günündeydi yargıç. Ateşten parlayan gözleri sapsarı, alnı ter içindeydi; gömleğinin yakasını çözmüştü ama yün ceketinin içinde titriyordu durmadan.

— Cüzdanı gören var, dediler bana?

— Palavra, *caro amico*... Kulak sasmayın, çünkü...

Komiserin sözünü kesti yargıç:

— Bana kesinlikle bildirildiğine göre, Sporcular Barı'nın tezgâhtarı dün akşam İsviçrelinin cüzdanını Matteo Brigante'nin elinde görmüş.

— Yardımcım zırvalıyor... – diye cevap verdi komiser –. İt ürür kervan yürür, demişler. İler tutar yanı yok o hikâyenin.

Kolları titreyen yargıç, iki eliyle masaya yaslanıp doğruldu:

— Siz adaleti hiçe saymaktasınız... – dedi.

Komiser, masanın öbür tarafındaki bir koltuğa oturmuş, bacak bacak üstüne atmıştı. Kollarını havaya kaldırdı:

— Ne olur bana yüklenmeyin Alessandro...

Ama söz dinleyecek halde değildi yargıç, hiddetle devam etti:

— Daha dün gözlerimin önünde, pasaportunu, yani en tabiî hakkını talep eden bir işçiye siyasî şantaj yaptınız. Bugün de bir sabıkalının, bir gangsterin suçunu, dostunuz diye, örtbas etmeğe kalkıyorsunuz...

— Ağzınızdan çıkana dikkat edin Alessandro...

«Boynuzlu... – diye düşünüyordu komiser, yargıç için –. Ve bütün boynuzlular gibi, içini kin bürümüş.» Donna Lucrezia'nın dün çamlıkta dört saat geçirdiğini öğrenmiş bulunuyordu. Kiminle geçirdiğini bilmiyordu henüz. Ama onu da öğrenmesi yakındı, mutlaka öğrenecekti. Genç bir kadın çamlıkta tek başına dört saat kalmaz.

«Şey budalası... – diye düşünüyordu yargıç, komiser için –. Basit bir orospuya kul olmuş, şipşakçı pis zampara!» Attilio'nun dün plajda Giuseppina tarafından bütün şehrin gözleri önünde nasıl «infaz» edildiğini öğrenmiş bulunuyordu. «Ve bütün kadın budalaları gibi ahlâksız, rezil, hırsız.»

Oturdu yargıç:

— Beni dinleyin komiser... – dedi –. Adalet Bakanlığı tarafından, İsviçreli bir turiste karşı işlenen hırsızlık suçunu kovuşturmakla görevli yargıç sıfatıyle...

Matteo Brigante'nin ikametgâhında bir gün önce elinde görülen cüzdanı aramak üzere bir müzekkere hazırlamıştı.

Gülünç duruma düşeceklerini ileri sürdü komiser. Buna karşılık yargıç, müzekkerenin gereği derhal yerine getirilmediği takdirde, Lucera savcılığını durumdan haberdar etmek zorunda kalacağını bildirdi.

Arama hemen öğleden sonra komiser, komiser yardımcısı ve iki polis memuru tarafından yapıldı. Bayan Brigante'den uzun uzun özür dilemekle başladılar işe; yargıç Alessandro'nun emrini yerine getirmekten başka bir şey yapmadıklarını «lütfen, lütfen» kocasına söylemesini rica ettiler. Hiç bir şeyi yerinden

oynatmamağa dikkat ederek ve bu dikkatlerini de iyice ortaya sererek, üstünkörü bir arama yaptılar dairede. Matteo Brigante'nin, bu hırsızlığı yapmış olsa bile (ki buna da hiç biri inanmıyordu), cüzdanı evinde tutmayacağından emindi hepsi.

Sonunda komiser, bayan Brigante'ye dönerek, veda makamında:

— Yeniden özür dilerim... – dedi.

— Ben de sizden özür dilerim patron... – diye atıldı komiser yardımcısı –. Müzekkerede, bay Brigante'nin icarında bulunan kuleyi de aramamız gerektiği belirtiliyor.

Komiser omuzlarını silkti. Polisler göz kırpıştılar: Kuleyi de müzekkereye almasını yargıca telkin eden onlardı aslında; «patron»un garsoniyerini görmek için yanıp tutuşuyorlardı; bütün şehrin bildiği ama hiç kimsenin görmemiş olduğu garsoniyeri ziyaret için bundan iyi fırsat bulunamazdı doğrusu.

Komiser yardımcısı, süslü demir mandallı meşe kapıyı işaret ederek:

— Sanırım buradan geçiliyor kuleye... – dedi.

Bayan Brigante'de anahtar yoktu. Çilingir aramağa adam yolladılar. Komiser söğüt koltuğa yerleşip pikaba Chopin'in bir prelüd'ünü koydu: Opera ve *canzonetta*'dan başka bir şey sevmeyen astlarıyle kendisi arasındaki mesafeyi belirtmiş oluyordu böylece. Bu arada çilingir geldi. Ve en önde komiser yardımcısı, onun ardında iki polis, sonra komiser, sonra bayan Brigante'yle iki tanıktan kurulu alay, dam altı dehlizine yöneldi.

II. Frederic kulesinin üçüncü katındaki sekizgenli salona böylece girdiler. Ve gene böylece, Foggia-

lı bir eskiciden alınmış duvar örtüleriyle kaplı, Brigante'nin bakire kız bozduğu, komiser Attilio'nun da eşraf ve erkân karılarını «alçalttığını» sandığı kısma doğru ilerlediler.

İlk gördükleri şey, komiserin orada unutulmuş sigara tabakası oldu.

— Brigante sizin tabakayı da çalmış patron!... -diye haykırdı komiser yardımcısı.

Laf olsun diye söylemişti bunu. Aslında tabakanın çalınmış olabileceğine hiç kimse inanmıyordu. Ama bu tabakanın burada bulunması, Attilio'nun gizli sefahat âlemlerinin bir ispatıydı; önemli olan da buydu tabiî.

Nihayet ele geçirdikleri bu delil karşısında komiser yardımcısıyle iki polis, içlerinden taşan sevinci zaptedemediler: Patronlarını suçüstü yakalamışlardı sanki; onun yıllardır kendilerine çektirdiğini, şimdi de onlar ona çektireceklerdi. İşte bu fırsat, bayan Brigante'nin varlığını da unutturdu onlara, Matteo'nun ilerde kendilerinden korkunç şekilde intikam alacağı gerçeğini de. Brigante'yle alay etmek bahanesi altında patronlarıyle, hem de patronun yüzüne karşı, dalga geçebilirlerdi. Venedik işi çiçek çelenkleriyle boyalı demir karyolayı elliyor ve haykırıyorlardı:

— Kimbilir bu yatağa kaç tane piliç devirdi namussuz!

Komiserin bütün metreslerinin ismini, Brigante'nin metresleri numarasına getirerek sıralıyor ve devam ediyorlardı:

— Nasıl kaktırmıştır bilmemkimin karısına!

— Bilmemkiminkini de karyolanın şu kenarına dayayıp düdüklemiştir!

— Ötekiyle malak emzirmesi yapmıştır eşşoğlu eşşek!

— Ama hepsini mutlaka bir 69'dan geçirmiştir!

Ve sevinçten kendilerini zaptedemediler artık.

Cüzdanı aramak bahanesiyle her şeye el atıyorlardı; özellikle de tuvalet eşyalarına; ve bu eşyaların, azgın bir sevişme sırasında ne gibi kullanımlara yarayacağını yüksek sesle hayal etmekteydiler.

Ar perdesi yırtılmışlığın verdiği taşkınlık içinde, tek ayaklı yuvarlak masanın üzerine tırmanmış olan komiser yardımcısı, «yatakta iş üstündeyken bakınca neler görüldüğünü görebilmek için», aynayı ayarlamağa koyuldu; ve birdenbire kayıp devrildi yere. Masa da devrilmişti.

İsviçrelinin, masanın alt yüzüne gizlenmiş olan cüzdanı, işte böyle çıktı ortaya.

Görmemenin imkânı yoktu. Brigante'nin damgalı yanağındaki pansman gibi çaprazlama iki bantla yapıştırılmıştı cüzdan tam orta yere. Kahverengi deridendi; ve derinin içine kakılmış altın M. B. harfleri, her türlü görmezlikten gelme isteğine meydan okurcasına, parıl parıl parlamaktaydı. Arama müzekkeresinde tarif edilen cüzdan, buydu evet.

Bir ölüm sessizliği çöktü salona. Polisler şimdi, Matteo Brigante'nin kendilerinden nasıl korkunç bir intikam alacağını kara kara düşünmeğe koyulmuştu: Gangsterin ağzından çıkacak bir baklayla meslekten tardedilmeyecek durumda olan bir tek allahın kulu yoktu aralarında.

Komiser Attilio bozdu sessizliği:

— Ok yaydan çıktı arkadaşlar... – dedi.

Yargıç Alessandro, cüzdanı masasının üzerinde

görür görmez, bir tutuklama müzekkeresi kesti; ve telefona sarılıp, hem Brigante'nin şu anda bulunduğu söylenen Foggia polisine, hem de Lucera başsavcılığına durumu bildirdi.

Matteo Brigante'yle oğlu, Foggia'daki Sarti otelinin klima tesisatıyle donatılmış yemek salonunda küçük bir masaya karşılıklı kurulmuşlardı.

Öteki masaların hemen hepsi yabancılarla doluydu; kolsuz ve göğsü açık birer gömlekle birer şort giymişti erkekler, kadınların çoğu ise pantalonluydu. Francesco, kolalı beyaz gömleği ve siyah kravatıyle, üstelik de kruvaze ceketli papyon kravatlı babasının yanında, iyice hödük göründüğü için üzüldü önce; ama sonra, birkaç yıl içinde, Lucrezia'yla birlikte akıllarına estiği takdirde Güney'e turist olarak gelebileceklerini ve iki Torinolu sıfatıyle tıpkı yabancılar gibi göğüs bağır açık dolaşabileceklerini düşünerek hemen teselli buldu.

En pahalı yemekleri ve en ünlü Fransız şaraplarını ısmarlamıştı Brigante. Francesco aslında şarap sevmezdi; ama babasının bu alışılmadık cömertliğiyle bu zarif davranışını değerlendirmez görünmemek için, içti. Sıkıntı midesine vurmuştu. Bir gün önce Lucrezia'nın yanında, içinden taşıp gelen aşk sözlerini sıralarken kapıldığı çözülme duygusu, akşam babasının karşısına çıkar çıkmaz uçup gitmişti birden. Ve bütün gece boyunca, çocukluk kâbusunun amansız takipçisi, tıpkı son haftalarda olduğu gibi, babasının ve donna Lucrezia'nın aynı katı bakış içinde erimiş gözleriyle, kovalayıp durmuştu onu. U-

yandığından beri de, içindeki boğuntu sürüp gidiyordu.

Yemekten sonra Brigante, oğlunu bir taksinin içine itti.

— Nereye gidiyoruz?... – diye sordu Francesco.

Babasının şöföre verdiği adresten hiç bir şey anlamamıştı.

— Bunu da öğrenmen gerek... – dedi Brigante.

Çözülmez anlamlı iri mavi gözlerini babasına çevirdi Francesco; Brigante açıkladı:

— Kerhaneye götürmüyorum seni. Bildiğin cinsten bir randevu evine de götürmüyorum. Gittiğimiz yer, her önüne gelene açık bir yer değildir... Madam'ın oraya gidiyoruz, sözün kısası... Eski bir ahbaptır Madam.

Amansız bakışlı ufak gözlerini, oğlunun iri engin gözlerine dikmişti Brigante:

— Paran olmadığını biliyorum... – diye devam etti –. Ama korkma, ben ısmarlayacağım. Madam'ın evi, sıradan bir ev değildir. Yatacağın kız, tek kuruş istemez senden; ama sen, içinden geldiği takdirde, ona da bir ufak hediye verebilirsin. Bunun gibi birinci sınıf randevu evlerinde, Madam'la sohbet eder, kızla yatar, parayı da ev sahibesi dedikleri bir üçüncü hanıma toslarsın. Sarti otelindeki durum da buna benzer, dikkat ettinse: Hesabı, bize hizmet eden garsona değil de, metrdotele ödedim; masaya oturmadan önce de gidip patronla görüştüm, onunla birlikte seçtim yiyeceğimiz yemekleri; sonra, lokantadan çıkarken garsona küçük bir bahşiş attım. Görgü, bunu icap ettirir işte...

Sonra ekledi:

— Sen rahatına bak, anlıyor musun: Seçtiğin kızla gecireceğin vaktin ücretini, ev sahibesi bayan Cynthia'ya ben ödeyeceğim.

— Teşekkür ederim baba... – dedi Francesco.

Foggia'nın kıyı mahallelerinden birindeki üçra bir villanın önünde durmuştu taksi. Madam onları ufak bir salona aldı. Açık renk deri koltuklar ve limon ağacından tek ayaklı yuvarlak bir masa vardı salonda.

— Oğlumu getirdim seninle tanıştırmağa... – dedi Brigante Madam'a.

Madam kısa bir bakışla sardı Francesco'yu; sonra babasına dönüp hafifçe gülümseyerek sordu:

— Nasıl oldu da bu kadar yakışıklı bir çocuk çıkarabildin?

Üzerinde durmaksızın, âdeta bir terbiye icabı olarak söylemişti bunu. Uzun boylu, narin yapılı bir kadındı; kırk yaşlarında gösteriyordu ancak; yünlü jarseden kapalı bir giysi vardı üzerinde. Francesco, Napoli'de hasta bir arkadaşını ziyaret için gittiği bir sosyete kliniğindeki başhemşireye benzetti Madam'ı.

— Fulvia'yı düşündüm bizim oğlan için... – dedi Brigante.

— Fulvia şu anda boş... – diye cevap verdi Madam.

— Ama belki de canı başkasını çeker... – diye ekledi Brigante.

— Büyük salonda yedi sekiz kızımız var şu anda... – dedi Madam.

Sonra Francesco'ya dönüp ekledi:

— Ama belki de kızlarımızı size birer birer gös-

termemi tercih edersiniz. Önce bir görün hepsini, sonra hangisini seçtiğinizi bana söylersiniz.

Brigante de oğluna dönmüştü:

— Hakikî bir müessesenin üslubu, işte böyledir... – dedi.

Sonra Madam'a çevirdi amansız bakışlarını:

— Seninle konuşmam lâzım.

— Büroma geçelim öyleyse... – dedi Madam.

Ve kapıya doğru ilerledi.

— Sen burada bizi bekle... – dedi Brigante, Francesco'ya.

Kapıdan çıkarken sordu Madam:

— İsmi neydi oğlunun?

— Francesco.

Madam delikanlıya döndü yeniden:

— Biraz sonra yeniden görüşmek üzere Francesco... – dedi.

Tek başınaydı işte salonda. Yandaki odadan, çok sesli bir konuşmanın boğuk gürültüsü geliyordu: Kadın sesleri, evet, sesleri hafifçe bastıran bir gülüş ve sonra, ve nihayet yer yer çığlıkların yükseldiği bir uğultu. «Belki de babamı selâmlıyorlar...» diye düşündü Francesco.

Deri koltuklu bu küçük salon da Napoli'deki kliniği hatırlatıyordu ona. Duvardaki gravürler, hepsi Fragonard, açık saçık bile sayılmaz. Porto Manacore'deki eczacının yatak odasında da var aynı resimlerden. Yalnız burada çerçeveler daha bir cici; tek ayaklı yuvarlak masa gibi limon ağacından burada çerçeveler.

Boğuntu devam ediyordu; ama çok geçmeden bu boğuntu, Sarti otelinde yuvarladığı şarabın da yar-

dımıyle, bir uyuşukluğa dönüştü. Bastırılması en az o boğuntu kadar güç ve tatsız bir gevşekliğe gömüldü Francesco.

Kapı açılmıştı.

Uzun boylu esmer bir kız duruyordu eşikte. Üzerinde giysiden çok, vücudun zayıflığını ortaya seren dar bir kılıfı andırır, siyah ipekten bir giysi vardı; ve giysinin, boyun kısmından ayrılan bir parçasını ters omuzuna atmıştı kız.

— İsmim Fulvia... – dedi.

En ufak bir kışkırtma arzusu yoktu kızın bakışlarında (yada delikanlı öyle değerlendirdi.) Ve böyle bir mesafe ummamıştı katiyen Francesco; boğuntusu bir kat daha büyüdü. Kendisini tepeden tırnağa süzüyordu kız, inceliyordu. Üzerine çöken uyuşukluğu atmak için, başını silkeledi Francesco. Belli belirsiz alaycı bir gülümseyiş dolaştı kızın yüzünde. Delikanlı, bu kadar cılız bir kızın kendinden bu derece emin görünmesine şaştı. Kollarını aşağı sarkıtıp kapının aralığında durmuştu; ve ne gözleri, ne kalçaları, ne göğüsleri, ne de dudaklarıyle onu kışkırtmağa «tenezzül» etmeksizin, bakışlarında sadece o belli belirsiz alaycı ışıltı, sakin sakin süzüyordu onu. Bu alaycı bakışı taa yüreğinde duydu Francesco, ve doğruldu.

— Beni takip edin... – dedi kız.

Dehlizde kız önden yürüyor, Francesco kızı izliyordu. Odaya girdiklerinde (kurşunî kadife kaplı koltuklar, kurşunî perdeler, yeni ütülenmiş bembeyaz çarşaf serili kocaman bir yatak) konuştu ancak yeniden:

— Kendi evinizdeymiş gibi davranın... – dedi.

Ceketini çıkarmasına yardım etti, ve elinden alıp astı ceketi. Francesco ayakta ve hareketsiz kalakalmıştı, bakışlarıyle izliyordu sadece onu. Yeniden yaklaştı kız, kravatını çözüp götürdü ceketinin omuzuna astı. Ve bir daha yaklaştı. Francesco, öyle yapması gerektiğini sanarak, ipek giysiden belli belirsiz fışkıran cılız göğüslere doğru uzattı elini. Kız, bu eli tatlılıkla iterek:

— Bana bırakın... – dedi.

Bakıştaki alaycılık biraz daha artmıştı. Ekledi:

— Şimdilik patron benim.

Gömleğin düğmelerini çözdü ve yardım etti çıkarmasına. Sonra gömleği de götürdü, ceketin üzerine astı. Francesco, gövdesi çıplak, pantalonla, ayakta bekliyordu.

— Uzanın... – dedi kız.

Yatağın üzerine uzandı Francesco.

Giysisinin boyun kısmında bir düğümü çözdü kız, elbise bir anda kaydı sırtından, ve çırılçıplak gelip Francesco'nun üstüne yattı.

Umduğundan daha da zayıftı. Biraz düşüktü memeleri, ama öylesine ufaktılar ki uçları gene de belli oluyordu; ermiş Ursula d'Uria kilisesinin girişinde yer alan ahşap İsa heykelinin avucundaki çivileri hatırlattı delikanlıya bu uçlar. Yeniden okşamak istedi, yeniden engel oldu kız. Kollarını alıp Francesco'nun, yatağın üzerine bir haç şeklinde açtı; ve dirseklerinin iç tarafından başlayarak, tırnaklarının ucuyle, ağır ağır ve çizip zedelemeksizin, bir tırmığınkini andıran yavaş ve düzgün bir hareketle, okşamağa koyuldu. Francesco, koyuvermişti kendini.

Bu yumuşak ama keskin, acı-tatlı okşayış bilek-

lerine doğru indi delikanlının, sonra omuzlarına doğru yükseldi. Sert uçlu memelere değebilmek için yay gibi gerilerek kıza doğru şişirdi etli göğsünü. Tırnaklar, koltuk altlarında gezinmekteydi şimdi. Korkuyla karışık bir zevkle inlemeğe koyuldu Francesco.

Bu arada Matteo Brigante, Madam'la iş konuşmaktaydı. Müessesenin emekli kızlarından bugünkü ev sahibesi (yani yönetici) bayan Cynthia da bu konuşmaya katılmaktaydı. Büroda, üzeri cam kaplı büyük bir masanın çevresinde toplanmışlardı. Fatura, senet ve anlaşmaların konduğu bir evrak dolabı da göze çarpıyordu odada.

İşler bu mevsim iyi yürümekteydi; Adriyatik kıyılarına turist akını, lokanta ve otel sahiplerinin keselerini ağzına kadar doldurmuş bulunuyordu; öbür «iş» sahipleri için de mutlu sonuçlar doğurmuştu tabiî bu durum. Nitekim Madam, ikinci bir müessese açmayı düşünmekteydi; ama bu sefer içerde değil, kıyıda, Foggia burjuvazisiyle yabancı turistlerin sık sık uğradığı bir kaplıca merkezi olan Siponte'de. Yapılacak ilk işlerden biri, otel kapıcılarıyle temas kurup, yollayacakları her müşteri başına belli bir yüzde alacaklarını bildirmektir. Temel yatırım bir hayli tutacaktır elbette, ama buna karşılık kazanç haddi çok yüksek olduğundan, amortisman çabuk sağlanacaktır. Madam tasarılarını açıklarken, Brigante de Fulvia gibi bir kızın günde en azından elli bin liret getirdiğini hesaplıyordu. Elli bin liret... Yani ufak bir otelin günlük kazancı, orta halli bir garajın, büyük bir zeytinliğin yada boksit taşıyan üç kamyonun... Bütün güçlük, genel giderleri iyi hesap etmekte; örneğin, polisin müsamahası kaça mal olacaktır? Muh-

temel iş ortağını büyük bir kazanç perspektifiyle avlamak isteyen Madam, bu gibi genel giderlere gerçek değerini vermekten uzak kalıyordu. Taşra polisindeki dostlarıyle bu konuyu bizzat görüşüp bilgi edinmeyi kararlaştırdı Brigante.

Yeni müessesenin Cynthia tarafından işletileceğini söyledi Madam. Gerçi Cynthia ciddî ve tuttuğunu koparır bir kadındı ama, kadın kadındır. Ağırlığı olan tecrübeli bir adamın desteği gerekir ona; sadece yatırım alanında değil; polisle, belediyeyle ve gangster çeteleriyle girişilecek pazarlıklarda da.

Kapıya vurulmuştu hafifçe. Siyah ipek giysisi içinde Fulvia girdi. Elinde tuttuğu on bin liretlik bir banknotu Brigante'ye uzatarak:

— Varan bir... – dedi.

Madam gülümsemiş, Cynthia ise kaşlarını çatmıştı.

— Devamı biraz sonraya... – dedi Fulvia.

Ve kapıya doğru ilerledi yeniden. Brigante sordu:

— Nasıl yaptın bu işi?

— Kız gibi bir çocuk senin oğlun... – dedi Fulvia dönerek.

— Kapa çeneni... – dedi Brigante.

— Doymadı... – dedi kız –. Gene istiyor.

— Kapa çeneni dedim.

— Odadan çıkarken, bir daha gel diye yalvarıyordu. İstemiş olsam, üç on binliğin üçünü birden alırdım.

Cynthia, onaylamadığını belirten bir tavırla, dudaklarını ısırmaktaydı.

— Bir çift tokadı fazlasıyle hakkettin... – dedi Brigante.

Fulvia, alaycı bakışlarını Brigante'ye dikmişti:

— Boşuna üzme kendini... – dedi –. On erkeğin sekizi senin oğlun gibidir. Ve bu tip insanları zaptetmek için başka çareler gerek.

Kapıyı sessizce örterek çıktı.

Uzunlamasına ikiye katlanmış olan banknotu parmaklarının ucuyle tutuyordu Brigante.

— Doğrusu anlamıyorum... – dedi Cynthia soğuk bir sesle –. Bizim müessesemizde müşteriyi soymak âdeti yoktur.

— Bu... – dedi Madam –. Matteo ile Fulvia arasında, benim iznimle varılmış bir anlaşma sonucudur.

— Personele kötü örnek olmak katiyen doğru değil... – dedi Cynthia gene soğuk bir sesle.

Madam, Brigante'ye dönmüştü. Cynthia'yı göstererek:

— Gördün mü?. – dedi –. Prensip sahibidir.

— Anlat ona durumu... – dedi Brigante.

— Müsaade eder misin?

— Anlat dedim ya.

Anlattı Madam:

— Durum şu kısaca: Matteo'nun oğlu, bir hanımla bir olup kaçmayı planlamış. Biz de kendisini, tedavi görsün diye Fulvia'ya teslim etmiş bulunuyoruz.

— Para hikâyesini haklı çıkartmaz bu... – dedi Cynthia.

— Söz konusu hanım, yol parası ve ilerde oturacakları dairenin kaporası olarak otuz bin liret vermiş çocuğa. Fulvia'yı bu parayı delikanlıdan gönül rızasıyle almakla görevlendirdik. Böylece oğlan yola çıkamayacak; söz konusu hanım kendisinden hesap

sorunca da, kuyruğunu bacaklarının arasına alıp baba evine dönmek zorunda kalacaktır.

— Nedir bu söz konusu hanım?

Brigante cevap verdi:

— Bir yargıcın karısı.

— Yargıç takımıyle başımızı belâya sokmayın lütfen... – dedi Cynthia.

— Yargıç hazretlerinin karısını da yuvaya döndürüyoruz... – diye cevap verdi Brigante.

Gözlerini kısarak gülümsedi ve ekledi:

— Bize teşekkür etmesi gerekir, öyle değil mi?

— Bu işte bir eğrilik yok... – dedi Madam –. Fulvia, oğlundan aldığı parayı, babasına iade ediyor.

Brigante tamamladı:

— Oğlunun da gönül rızasıyle ona vermiş olduğu parayı.

Cynthia dudaklarını kemirmeğe devam ediyordu.

— Sadece prensip sahibi değil, inatçıdır da... – dedi Madam.

— Hayır... – dedi Brigante –. Bana, kusursuz bir yönetici olacağını ispatlamak istiyor. Siponte işi için ne kadar paraya ihtiyacınız var sizin?

— İşini orasını birlikte inceleriz... – dedi Madam –. Acelen yok nasıl olsa...

Brigante, parmaklarının ucundaki banknotu Cynthia'ya uzattı:

— Şampanya... – dedi –. Bütün müesseseye ısmarlıyorum.

Bürodan çıkıp büyük salona geçti Cynthia. Loş ve serin bir yerdi burası. Perdelerin arasından süzülen güneş ışınları, koltukların yaldızını parıldatıyordu

yer yer. Kızlardan biri örgü örmekteydi. Gazete ve dergilere dalmıştı ötekiler.

— Bay Brigante size şampanya ikram ediyor... – dedi Cynthia.

— Hangi dağda kurt ölmüş?... – diye sordu bir ses.

— Kızını evlendiriyor... – diye cevap verdi Cynthia.

Başka bir ses:

— Kiminle?. – diye sordu.

— Bir yargıçla... – dedi Cynthia.

Elinde, buz kovası içinde bir şişe şampanyayla büroya dönmüştü. Oda hizmetçisi kız, kadehleri getirdi. Brigante'ye sordu Madam:

— Yaşlı bir şey mi o yargıcın karısı?

— Yirmisekiz yaşında... – diye cevap verdi Brigante –. Vede fıstık gibidir. Senin Fulvia'ndan katkat daha güzel.

— Koca müessesede en fazla ciro yapan kız, Fulvia.

— Daha önce de söyledin. Neyle açıklıyorsun bunu? Sokakta görsem, dönüp de bakmam bile çünkü...

— Zekâsıyle açıklıyorum... – dedi Madam.

Cynthia tamamladı:

— Bir adamın zayıf yanını daha ilk bakışta sezer.

— Onu ben de sezerim... – dedi Brigante –. Oğluma hiç o gözle bakmamıştım herhalde ki buna meydan verdim.

— İşimize dönelim... – dedi Madam –. Rakamlara bir göz atalım artık isterseniz...

Evrak dolabına uzanıp bir dosya çıkarmıştı.

Hafifçe kapıya vuruldu gene. Gene Fulvia göründü ve Brigante'ye iki tane on binlik banknot uzattı. Parayı alırken sordu Brigante:

— Bu sefer nasıl becerdin peki?

— Onu oğluna sorarsın.

Brigante doğruldu ve banknotları katlayarak kızın eline koydu:

— Bunlar senin... – dedi –. Fazlasıyle hak ettin.

— Teşekkür ederim.

— Şampanya ısmarladım. Git arkadaşlarınla bir kadeh iç sen de.

— Daha sonra... – dedi kız –. Önce gidip oğlunun işini bitireceğim. İyi kızımdır ben.

— Nasıl oldu da bırakabildi seni?

Alaycı bakışlarını Brigante'nin gözlerine dikti kız:

— Müthiş uslu... – dedi –. Çok haşin davranmış olsan gerek çocuğa karşı. Kötü huylar edinmiş. Hüküm altına girmekten hoşlanıyor.

Brigante, sürtünecek kadar yaklaştı kıza:

— Demek... – dedi –. Demek sen herkesin her şeyini bir bakışta anlarsın?

— Senin de... – dedi kız.

— Beni hiç kimse hükmü altına almadı henüz.

Madam'la Cynthia'ya döndü sonra:

— Beni biraz bekleyeceksiniz... – dedi –. Fulvia'yla bir özel konuşma yapacağım.

Güldü Fulvia:

— Hayır Matteo... – dedi –. Bugün olmaz.

— Niçin?

Kulağına doğru eğildi kız:

— Seni bekletmek için... – dedi –. Sen de sürüneceksin çünkü önümde...

Ötekiler işitmesin diye, fısıldayarak söylemişti bunları.

— Ama ben tam bir erkeğim... – dedi Brigante.

— Orasını bilmem... – diye cevap verdi kız –. Kabadayılarla polisleri daima süründürürüm. Benden bekledikleri de budur zaten.

Uzaklaştı ve eşikten yüksek sesle ekledi:

— Hoşça kal Matteo, bir daha sefere. Beş dakika sonra yolluyorum oğlunu.

Brigante, üzeri cam kaplı masaya dönüp yerine oturdu:

— Görelim bakalım şu rakamları... – dedi.

— Siponte'deki ev için Fulvia'ya ne dersiniz?... – diye sordu Cynthia –. Eğer Madam onu bize bırakacak olursa, akılalmaz bir başlangıç yaparız.

— Ayrıntılara dalmayın... – dedi Madam.

Rakamlar üzerinde bir saat tartıştılar.

— Oğlun ne oldu kuzum?... – diye sordu Madam bir ara.

— Uyuyor olsa gerek... – dedi Brigante –. Fulvia perişan etti çocuğu, ne yapsın...

Fulvia'yı çağırttı Cynthia. Fulvia, babasını bekleyeceği küçük salonun yolunu gösterdikten sonra odada giyinir bırakmıştı Francesco'yu; sonra da kendisini bekleyen başka bir müşteriyle buluşmuştu. Cynthia, oda hizmetçisini sorguya çekti: Delikanlı, Fulvia'nın hemen ardından odadan çıkmış ve çıkar çıkmaz da villayı terk etmişti. Bahçıvanı getirttiler: Bahçıvan, tarif edilen iriyarı delikanlının üç çeyrek saat önce villadan çıkıp yaya olarak Foggia'ya doğru yola koyulduğunu gayet iyi hatırlıyordu.

— Aceleci bir hali var mıydı?... – diye sordu Ma-

dam –. Sersemlemiş gibi miydi yahut? Nereye gittiğinin farkında görünüyor muydu yani?

İşin orasını bilmiyordu bahçıvan.

Aradan geçen kırkbeş dakika içinde, şehrin merkezini çoktan bulmuş olması gerekirdi Francesco'nun. Ve şu sıralarda Benevento'ya giden bir minibüs vardı. Delikanlı ona atlayıp, kararlaştırmış oldukları gibi, amcasına gidecekti herhalde. Besbelli. Ama Brigante, Benevento'ya telefon edip oğlunun gelip gelmediğini anlamak için akşamı bekleyecek kadar sabır bulamadı kendinde:

— Bana bir taksi çağırt... – dedi Madam'a.

Taksi bir dakika sonra kapıdaydı. Dosdoğru otobüs garına uzandı Brigante. Son Benevento arabası hareket ediyordu. Ve Francesco yoktu içinde.

Brigante barları dolaştı birer birer. Hepsinde tanınıyordu. Oğlunu tarif ediyor, görüp görmediklerini soruyordu görevlilere. Hayır efendim. Hiç öyle bir müşteri görmemişlerdi.

Porto Manacore arabası saat altı buçukta kalkıyordu. Saat altıyı çeyrek geçe yeniden otobüs garına yöneldi Brigante: Francesco fikir değiştirip, şehirde şöyle bir tur attıktan sonra eve dönmeğe karar vermiş olabilirdi pekâlâ.

Ama fikir değiştirmemişti Francesco. Yoktu.

Saat altıyı yirmibeş geçe, tanıdığı iki sivil polisin kendisine doğru ilerlediğini gördü Brigante.

Heyecanla onlara doğru koştu, heyecanla sordu:

— Oğlum mu yoksa?

Oğlanın başına pis bir iş dolandığından ve ken-

disine bunu haber vermeğe geldiklerinden emindi.

— Oğlunuz söz konusu değil... – dedi polislerden birisi.

İkinci açıkladı durumu:

— Elimizde sizin için kesilmiş bir tutuklama müzekkeresi var.

— Özür dileriz... – dedi birincisi –. Ama müzekkere var elimizde.

— Göreyim... – dedi Brigante.

Dikkatle okudu. Cüzdanın bulunduğu belirtilmemişti müzekkerede. Yargıç Alessandro'nun, şiddetli bir sıtma nöbeti sonucunda hezeyan haline girdiğini düşündü Brigante. Yada donna Lucrezia ile Francesco'nun çevirdikleri dolabı öğrenmiş ve intikam almağa karar vermişti; ki bu da bir hezeyandır. Aptalca davranmıştı yargıç, sözün kısası, büyük bir gaf yapmıştı. İlerde bu gaftan faydalanmanın yolunu bulmak gerekir.

— Sizi Porto Manacore'ye sevk etmek zorundayız... – dedi polislerden birisi.

İkinci polis:

— Kelepçe takmamız gerekecek... – dedi.

Birincisi kolaylık gösterdi:

— Minibüste aramıza oturun, kelepçeyi Manacore'ye gelince takarız...

— Taksi tutuyorum... – dedi Brigante.

Polislerin buna bir diyeceği yoktu.

— Burada oğlumla buluşacaktım... – dedi Brigante –. Bir parça daha bekleyelim.

Acelesi de yoktu polislerin.

Minibüs hareket etmiş, ama Francesco görünmemişti. Bir taksi getirttiler.

Yolda, Porto Manacore'ye varmazdan hemen önce kırmızı bir araba, bir Giulietta solladı taksiyi: Kırmızı araba, don Cesare için Foggia'dan bir hekim getirmekteydi.

Elleri kelepçeli olarak girdi adliyeye Brigante, ve derhal yargıcın bürosuna sevk edildi. Kısa ve kesin cevaplar verdi sorulara: İsviçrelinin cüzdanını ömründe görmemişti; bu cüzdanın kendi dairesinin müştemilâtında nasıl ve hangi şartlar içinde bulunduğunu katiyen anlamıyordu; cüzdan hiç bir zaman cebinde olmamıştı; düpedüz yalan söylüyordu tezgâhtar.

Ertesi sabah Justo'yla yüzleştirileceklerini bildirdi yargıç; ve hapisaneye sevk etti Brigante'yi. Hapisanenin tek kişilik biricik hücresine.

Bir çeyrek sonra da komiser Attilio'nun bürosunda, komiserle başbaşaydılar.

— Anlat şu meseleyi...

— Birazdan... – dedi Brigante –. İşin orasını birlikte açıklayacağız... Asıl önemlisi, oğlum Francesco kayıp; bir budalalık etmesinden korkuyorum...

Hikâyeyi nakletti: Yakaladığı mektubu, donna Lucrezia ile Francesco'nun çoktandır seviştiklerini ve kaçmayı kurduklarını, kadının oğlana otuz bin liret gönderdiğini; kendisinin de bunun üzerine Francesco'yu Madam'a götürdüğünü, Fulvia'nın parayı nasıl ustaca geri aldığını söyledi. Şimdi de oğlunun, utançtan ve hattâ belki de kendini şerefsiz görerek umutsuzluğa kapılıp bir halt etmesinden korkuyordu.

Komiser, durumu telefonla tüm taşra polisine duyurdu derhal.

— Ders iyiymiş... – dedi –. Ama ölçüyü biraz kaçırmışsın gibime geliyor...

Ve ekledi:

— Biraz önce, donna Lucrezia ile senin oğlanın dün *trabucco*'nun yanındaki Toscana mağarasında buluştuklarını öğrendim. Balıkçılardan biri, çamlığın altındaki ufak plajda görmüş onları, kumrular gibiymişler. Lucrezia'cığımın da bu işi yapacağı aklımın ucundan geçmezdi inan ki... Zamanında davranıp yavruyla meşgul olmadığıma, doğrusu hayıflanıyorum; hem ben keyfimi bulmuş olurdum, hem de oğlunla sen tatsız bir hikâyeden kurtulurdunuz... Neyse... Şimdi şu cüzdan meselesine geç.

— Size namus sözü, erkek sözü, Brigante sözü: Dolaylı yada dolaysız olarak, en ufak bir ilişkim yok bu hırsızlıkla...

— Onu tahmin etmek güç bir şey değil: Bu cinsten bir işe bulaşıp elini kirletmeyecek kadar akıllısındır çünkü. Ama kuledeki.. garsoniyerinde.. cüzdanı saklayan sensin?

— Benim.

— Paranın nerede olduğunu biliyor musun?

— Henüz bilmiyorum.

— Cüzdanı niçin gösterdin Justo'ya dün akşam?

— Cebimde olduğunu bilmiyordum ki.

— Cebine koyan kim?

— Onu da bilmiyorum henüz.

— Anlaşıldı... – dedi komiser –. Birilerini korumaktasın sen.

Brigante bir an düşündü:

— Size bu konuda da şimdi cevap veremem... – dedi.

— Eğer hırsızın kim olduğunu biliyorsan, suç ortaklığı etmediğini çok zor ispatlarsın.

— Cüzdanı cebime koyanın, asıl hırsız olduğunu sanmıyorum.

— Ben seni daima tedbirli bir adam olarak tanıdım. Ama şu anda birisinin elinde oyuncak oluyorsun gibime geliyor. Kimin, diye soruyorum kendi kendime...

— Onu ben de henüz açıkça göremiyorum... – dedi Brigante.

— Sen şu meselenin içyüzünü anlatsana bana bir. Aramızda kalmak şartıyle tabiî...

— Henüz anlatamam.

— Yanağını kim tırmaladı?

— İlgisi yok.

— Dövüştün mü yoksa?

— Hayır... – dedi Brigante –. Bir bakirenin işini tamamlarken oldu.

Komiser gülümsedi:

— Bakirelerden yana ikimizin de talihi kapalı demek!

— Giuseppina'yı bir köşeye çekip iki tokat patlatın suratına ve ırzına geçin, olup biter... – dedi Brigante –. Sonra da bir daha düşünmezsiniz.

— O türlüsünü beceremem... – dedi komiser.

— Öyleyse başka bir kadına geçin.

— Deneyeceğiz. Lucrezia'cığım yumuşamış pamuğa dönecektir yakında. Hele davranışını öğrenince oğlunun...

Brigante'nin alnında kırışıklar belirmişti.

«Oğlunu seviyor...» diye düşündü komiser. Ve Brigante'nin sınırsız gücünde bir çatlak keşfetmiş olmanın sevinciyle ürperdi. Yarım milyon liretin ça-

lınması hikâyesinde Francesco'nun bir parmağı olup olamayacağına takıldı birden: Babanın, üstü kapalı sözlerle işi geçiştirmeğe kalkması, ancak bu şekilde açıklanabilirdi.

Zorlamağa karar verdi:

— Diyordum ki, Lucrezia'cığım şayet...

Brigante, elini kasığına götürdü hızla; nazardan sakınıyordu kendini ve oğlunu. Yargıcın karısının Francesco'ya büyü yapmış olduğuna kendini iyice inandırmak istiyordu, belli. Komiser, ömrü boyunca tanıdığı en akıllı adamı saçmalığa sürükleyen bir ıstırabı hafife aldığı için pişmanlık duydu birden. Sordu:

— Oğlanın parası var mıydı?

— Cep harçlığı diye verdiğim beş bin liret kadar bir şey...

— Onu tüketince döner, üzülme. Bu türlü kaçamakları çok gördük.

Brigante'nin alnı gene kırışmıştı.

— Francesco, sandığım kadar sağlam değilmiş... – dedi.

Hemen sordu komiser:

— Seni tasalandıran ne?

— Fulvia çok çabuk gördü hesabını.

Cüzdan meselesinin yeniden ortaya gelmesini bekleyen komiser, hayal kırıklığına uğramıştı:

— O yaşta öyle olur... – dedi –. Aldırma.

— Ben onu yola getirmesini bilirim... – diye devam etti Brigante –. Öğrenim möğrenim yok bundan sonra. Boksit madenindeki kamyonlardan birine biner, günde oniki saat çalışır herkes gibi.. Madencilerle birlikte, yemeklerini kantinde yer deyyus. Barakalardan birinde, saman şiltede uyur. Ve zayıflar

biraz. O yaşta öyle şişmanlık mı olurmuş! Daha önce fark etmeliydim bunu.

— Neden önce?

— Fulvia'dan.

Komiser, soran bakışlarını dikti Brigante'nin yüzüne. Ve birdenbire, her gün karşılaştıkları altı yıldan beridir ilk defa olarak, gangsterin gözlerinin yaşardığını gördü.

— Sizden rica ediyorum... – dedi Brigante –. Arayın ve bulun onu.

— Senin önünde telefon ettim... – dedi komiser.

— Eğer tutuklandığımı öğrenecek olursa.. korkarım ki, şerefi büsbütün iki paralık oldu duygusuna kapılıp...

— Geç onu... – diye kesti komiser –. Şu saatte olsa olsa bir meyhanede kendinden geçmiş bir halde bulunmaktadır. Bilmediğimiz iş değil, hepsi aynı şekilde davranır, merak etme...

Ayağa kalkmıştı:

— Birazdan Foggia'ya gene telefon ederim... – dedi–. Aramayı hızlandırsınlar... Şimdi seni yeniden o hücreye göndermek zorundayım. Zaten yeterinden fazla konuştuk. Bizim yardımcı hazretleri, savunmanı birlikte hazırladığımızı söyleyecektir yarın.

— Hayır... – dedi Brigante –. Beni sorguya çektiniz o kadar. Bu da hem hakkınız, hem görevinizdi.

O da kalkmıştı. Her zamanki amansızlık ışıldıyordu bakışlarında şimdi.

— Ne cevap verdin peki bana?

— Yargıca verdiğim cevabın aynısını: Cüzdanı hayatımda görmedim; dün akşam cebimde falan da yoktu; Justo yalan söylüyor.

— Yalnız o mu gördü cüzdanı?

— Yalnız o... – dedi Brigante –. Durduğum yerden, müşteriler hiç bir şey göremezdi. Zaten hiç biri, «yalancı» şahitliğe cesaret edemez.

Gülümsedi komiser:

— Anladım... – dedi –. Justo, seni harcamak için bir dolap çeviriyor.

— Polisin yerinde olsam, ben öyle düşünürüm.

— Peki, Justo cüzdanı gizlemek için kuleye nasıl girmiş olacak?

Kısa bir an düşündü Brigante:

— Şöyle... – dedi –. Justo, geçen hafta içinde bir akşam, kulenin anahtarını benim cebimden çaldı... Petrol mavisi ceketimin cebindeydi anahtar... Ceketi bir iskemlenin arkasına asmıştım... Pizzaccio'yla konuşmak için ayrıldım bir ara yerimden... Döndüğümde anahtarı bulamadım... *Guaglioni*'lerin bir oyunu deyip geçtim, ve sadece Pizzaccio'ya ettim sözünü... Sonra da bu meseleyi tamamıyle unuttum... Ama polis, anahtarı bulur, beni de bu konuda sorguya çekerse, her şeyi hatırlarım tabiî... Pizzaccio da hatırlar...

— Polis anahtarı nerede bulacak?

— Barda... – dedi Brigante –. Yerde bulacak... Yarın sabah saat onbir sularında... Pizzaccio'ya içki veren Justo'nun cebinden düşecek anahtar.

— Yürümez... – dedi komiser –. Pizzaccio'nun senin sağ kolun olduğunu yargıç biliyor.

— Peki... – dedi Brigante –. Justo, Avustralyalıya içki verirken düşürsün anahtarı... Yan masada oturan polisler de bunu görmüş olsunlar... Anahtara bağlı bir etiket çeksin dikkatlerini... Etiketin üzerinde: «Kulenin üçüncü kat kapısı...» yazısı olacaktır.

— Şimdi oldu... – dedi komiser –. Bana derhal bir rapor verir, anahtarı da götürüp yargıca teslim ederler.

— Ben bütün gece bu işi düşüneceğim... – dedi Brigante –. Nasıl olsa boşum. Yarım milyonun hırsızını bulmanıza bir katkım olsun isterim ben de. Sicilinize yarar. Belki de bu sayede, tayininizi çıkartmış olursunuz...

— Sen meselenin aslını biliyorsun ama, nedense saklıyorsun?

— Sadece bir ipucu var elimde... – dedi Brigante.

— Benden çok daha iyi bir polis olurmuşsun sen.

— Elbette. Çünkü sizden çok daha amansızımdır. Ve çünkü kendi hesabıma çalışıyorum.

— Yemeğini hücreye yollarım... – dedi komiser –. Şarap da ister misin?

— Hayır... – dedi Brigante –. Bu gece düşünmem gerek.

Gözlerini kısarak gülümseyip ekledi:

— Bu gece sizin için çalışıyorum.

Yardımcısını çağırdı komiser:

— Sanığı götürebilirsiniz... – dedi.

— Buyurun... – dedi komiser yardımcısı, Brigante'ye.

— Komiser beyefendi... – dedi Brigante –. Sizden... Sizden bir ricam var...

Bir an bakıştılar:

— ... çocuğu unutmamanızı rica ediyorum.

Sonra da dimdik, komiser yardımcısının arkasından yürüdü.

Hücresine girip de minnettarlarından biri olan başgardiyanla başbaşa kaldığında, ilk işi:

— Nöbetin kaçta sona eriyor?... – diye sormak olmuştu.

— Çoktan sona erdi... – diye cevap verdi adam–. Sizin için kaldım.

— Pizzaccio'yla görüşmem lâzım.

— Hemen gidip haberi ulaştırırım. Ama ancak gece yarısına doğru gelebilir. Güvenmediğim bir gardiyan var, önce ona içirmem gerekiyor bir güzel. Uyumasını beklemek lâzım.

— Oldu... – dedi Brigante –. Gece yarısını aşırtmamağa bak.

Bürosunun penceresinden, yargıç Alessandro'nun her zamanki yemek sonrası gezintisine çıkmasını gözlüyordu komiser. Yargıcın adliyeden çıktığını görür görmez, Lucrezia'ya bir pusula yolladı: Geç saatte kendisini rahatsız ettiği için özür diledikten sonra, olağanüstü bir «durum» olduğunu söylüyor ve «hanımefendi»nin büroya kadar zahmet buyurmasını rica ediyordu. Lucrezia da öğrenmişti Matteo Brigante'nin tutuklandığını, pusulayı alır almaz indi.

Komiser, kendisine aynen şunları söyledi:

— Değerli dostum... Polisler çoğu zaman, görevleri gereği, insanların özel hayatıyle ilgili birtakım sırları da öğrenir. Bazen şeref saygısı ve dostluk duygusu, bildiğimiz şeyleri bilmezmiş gibi görünmeğe sürükler bizi. Ama bu akşam, aynı şeref saygısı ve aynı dostluk duygusu, beni sizinle apaçık konuşmağa mecbur ediyor: Güveninizi katiyen hak etmeyen

toy bir delikanlıya, para emanet etmiş olduğunuzu öğrenmiş bulunuyorum...

Matteo Brigante'nin anlattıklarını es geçerek, kendi işine geldiği gibi özetledi olayı. En ufak bir yorumsuz ve değerlendirmesiz, basit bir zabıta raporundan ibaretti söyledikleri: Francesco, bütün öğleden sonrayı, Foggia'daki bir randevu evinde geçirmiş ve imkânlarının çok üstünde para harcamıştı: donna Lucrezia'nın bir mektubunu bulmuşlardı delikanlının cebinde; ve söz konusu mektubun muhtevasından, «hanımefendi'nin Francesco'nun metresi olduğu, birlikte bir Kuzey şehrine kaçmağa hazırlandıkları, ve bu amaçla da «hanımefendi»nin söz konusu delikanlıya otuz bin liret «civarında» bir para verdiği ortaya çıkıyordu; söz konusu delikanlı da bu parayı, bir randevu evindeki o «bahtsız» kızlardan birine yedirmişti.

Donna Lucrezia, komiser Attilio'nun karşısına oturmuş, dimdik ve alabildiğine soğukkanlılıkla dinlemekteydi.

Komiser devam etti: Francesco kaybolmuştu ortadan, ve ne yazık ki mektup da delikanlının üzerinde kalmıştı. Polis şu anda onu aramaktaydı. Ve tabiî komiser, delikanlı bulunduğunda, mektubun derhal yok edilmesi ya da «hanımefendi»ye geri verilmesi için gereken bütün tedbirleri almıştı.

— Niçin arıyor polis Francesco'yu?

Aynı kayıtsız, «objektif» tonla cevap verdi komiser:

— Karşınıza çıkmanın utancı, babasının tutuklandığını ve hırsızlıkla suçlandığını öğrenmiş olmanın verdiği heyecan...

Birden doğrulmuştu donna Lucrezia:

— İntihar mı etti yoksa?... – diye sordu boğulur gibi.

— Hayır.

— Bana söylemeğe cesaret edemiyorsunuz.

— Hayır... – diye tekrarladı komiser kesin bir sesle –. Sadece kayboldu, ve arıyoruz. Hikâye bundan ibaret.

— Benden herhangi bir şey gizlemiyorsunuz ya?

— Sizi şerefimle temin ederim ki hayır.

— Attilio... – dedi donna Lucrezia –. Mutlaka bulmanız lâzım onu. Mutlaka. Masum bir çocuktur o.

— Dört bir tarafa telefon yağdırıyorum, inanın.

— Belki de o kız biliyordur nerede olduğunu.

— Bilmiyor.

— Ne yapmış olabileceği hakkında bir fikriniz vardır herhalde.

— Bütün ihtimalleri hesaba katıp arıyoruz kendisini.

Lucrezia kararlıydı:

— Nerede olduğunu öğrenir öğrenmez bana haber verin... – dedi –. Vakit geçtir diye duraksamayın katiyen. Bütün evi ayağa kaldırabilirsiniz. Rahatça.

— Ama kocanız... – diyecek oldu komiser.

Donna Lucrezia kesti:

— Utandığımı mı sanıyorsunuz! Ben aşkımı bütün şehre haykırırım gerekirse.

— *Carissima amica...*

— Bulun onu. Mutlaka bulun.

Çıkmıştı. Merdiveni hızla tırmandığını işitti komiser; ve dördüncü kat kapısının kapandığını.

Yıllardan beri hemen her gün karşılaştıkları halde, donna Lucrezia'daki bu coşkun tutkuyu keş-

fedememiş oluşundan dolayı suçluyordu kendini komiser Attilio. Bugüne kadarki metreslerinin hiç birinde bu derece şiddetle ve aynı zamanda bu kadar tabiilikle sevme görmemişti. Topu bir yana, Lucrezia bir yana. Derhal bir plan kurdu: Birkaç gün tıpkı bu akşamki gibi davranmak; mahremiyet nedir bilen bir yüksek memur edası takınmak yani; ama bir yandan da küçücük ayrıntılara büyük dikkat göstererek, haberleri dakikası dakikasına ileterek örneğin, dedikoduculari ve meraklıları uzaklaştırarak, sevgisinin derinliğini sezdirmek; güvenini ve sırdaş olma hakkını sebatla ve yavaş yavaş kazanmak. Francesco bulunacaktır elbette, ve utançtan yerin dibine geçer gibi dönecektir Manacore'ye; katiyen kötülememek gerekir Francesco'yu, hattâ savunmak gerekir: Âşığının gevşekliğini ve alçaklığını, kendisi görüp anlamalı donna Lucrezia. Anlayınca kime sığınacaktır? Tek hakikî dostuna. Tanıdığı tek hakikî erkeğin, yani kendisinin tesellisine. Ve işte o zaman hücuma kalkıp kadını fethetmek.

Odanın ortasına geldi ve cimnastik hareketleri yapmağa koyuldu: Dizini bükmeden eliyle ayaklarının ucuna dokunuyor; sonra aynı hareketi, kolunu ileri doğru uzatıp bacağını havaya kaldırarak tekrarlıyordu. «Tam formdayım... – dedi kendi kendine –. Güney'de müthiş bir hazine varmış. Bu hazine, sahibini bekliyor. Sahibi de ben olacağım.» Açıkmıştı.

Bürosundan ayrılıp iki kat yukardaki evine çıktı. Anna örgü örüyordu, Giuseppina vardı yanında.

— İyi akşamlar komiser bey... – dedi Giuseppina.

— İyi akşamlar.

Kızın yüzüne bile bakmadan cevap vermişti. Üç ay soğuk davrandığı takdirde, ona da sahip olacağını tasarlıyordu şimdi. Bu üç aylık bekleyiş dönemini de donna Lucrezia ile dolduracaktı tabiî.

— Sofraya oturuyor muyuz?... – diye sordu.

— Öyleyse ben gideyim... – dedi Giuseppina.

— Gülegüle... – dedi komiser.

Sonra karısına döndü:

— Açım, *carissima*... – diye ekledi –. Ölüyorum açlıktan.

Portakal ve limon bahçesinin ambarında, bacakları birbirine dolanmış, elleri birbirine kenetlenmiş, yürekleri aynı hızla çarparak, şafak vakti uyuyakalmış olan Marietta ile Pippo, saat on bire doğru uyanmışlardı.

Arkların bakımıyle görevli iki *guaglioni*'yi şehre, Marietta için ekmek ve sucuk aldırmağa yollamıştı Pippo. Kendisi de bir incir ağacına tırmanıp mevsimin ilk olgun yemişlerini toplamıştı. Marietta ise küçük şişeye kaynak suyu doldurmuştu havuzdan.

Denizdeki mücadeleyi keşişleme kazanmıştı o gece; adaların da ötesine, açığa doğru çekilmiş olan bulut yığıntıları, gökyüzüyle denizin ayrıldığını belirten basit bir çizgi halinde ufukta duruyordu. Ama burada, portakal, limon ve incir ağaçlarının altında, üç kaynağın şırıltısı içinde, hava alabildiğine serindi.

Marietta ile Pippo, dünyanın en güzel iştahıyle yediler yemeklerini. Sonra yeniden ambara kapandılar ve birbirlerini okşayıp, yalayıp ısırarak sevişmeğe koyuldular yeniden. Bu derece basit hareket ve

davranışların, kendilerine bu derece sınırsız bir zevk vermesiyle doğan bir hayranlık içindeydiler.

Pippo, gece karanlığı basınca dönmüştü Manacore'ye. Bataklık *guaglioni*'lerinden ilk öğrendiği şey şu oldu: Don Cesare dün akşamdan beri sağ tarafına inme inmiş haldeydi; Foggia'dan bir hekim gelmişti konağa; ancak binlerce ve binlerce liret verirsen vizitaya çıkan, başka türlü hiç rahatını bozmayan ünlü bir hekimdi bu; zaten bir Alfa-Romeo'yla gelmişti, kıpkırmızı bir Giulietta, anlıyor musun; şöförü de senden biraz daha büyük bir delikanlı, yakışıklı bir çocuk, üstelik şansı da varmış.

Bataklık *guaglioni*'leri, don Cesare'nin dünden beri Marietta'yı arattığını, kendisine onun bakmasını istediğini de söylemişlerdi.

Pippo nihayet, Matteo Brigante'nin iki sivil polisin arasında, elleri kelepçeli olarak bir taksiden inerken görüldüğünü; Sporcular Barı'nın tezgâhtarı Justo tarafından ihbar edildiğini; dün öğleden sonra evinde bir arama yapıldığını ve arama sırasında İsviçreliden çalınmış olan cüzdanın boş olarak ele geçirildiğini öğrendi.

Pippo, bahçenin yolunu tuttu yeniden, bütün öğrendiklerini anlattı Marietta'ya. Şöyle sonuçlandırdı:

— Benim anladığım, birisi Brigante'nin başına bir çuval örüyor. Başka türlü olsa, cüzdanın onun evinde bulunduğunu söylemezlerdi.

— Cüzdan onun evindeydi... – dedi Marietta.

Pippo çuvalların oraya koştu, kaldırdı, alt üst etti, aradı. Cüzdan yoktu yerinde.

— Anlat... – dedi.

Brigante'ye petrol mavisi alpaga ceketini geri

vermezden önce, cüzdanları nasıl değiştirdiğini anlattı Marietta.

— Niye daha önce söylemedin bana bunu?

— Bir düşündüğüm vardı.

— Senin hep bir düşündüğün vardır zaten... –diye çıkıştı Pippo –. Ben bir tek şey görüyorum şimdi; o da, Brigante'nin, İsviçreliyi soyanın biz olduğumuzu bilmesi.

— Küçük avanak... – dedi Marietta–. Kimi aldı içeri polis? Bizi mi, Brigante'yi mi?

— Ya seni ele verirse?

— İsviçrelinin cüzdanı bende değil artık.

— Parayı bulurlar.

— Arasınlar da bulsunlar, görelim.

— Nereye sakladığını hâlâ söylemeyecek misin bana?

— Avanaksın sen.

— Brigante'nin cüzdanını nereye gizledin peki?

— Gömdüm.

— Anlamıyorum... – dedi Pippo –. Seni hiç anlamıyorum...

Manacore'de Brigante'nin evinin aranması, kendisinin de Foggia'da tutuklanmasıyle sonuçlanan bu hikâyeyi, ambardan bir an bile ayrılmaksızın (ayrılmadığını da gayet iyi biliyordu) nasıl ayarlamıştı Marietta? Kaldı ki, polisin işin içine burnunu sokmuş olmasından da hoşlanmıyordu. Niçin yapmıştı Marietta yani bunu? Ve nasıl yapmıştı?

— Bana her şeyi anlatmalısın... – diye ısrar etti Pippo.

Marietta, çocuğun alnına dökülen siyah saçlarını okşadı eliyle:

— Merak etme... – dedi –. Benim de tasarladığım bir numara var.

Sonra da kararını verdi:

— Eve dönmem gerekiyor şimdi. Sen de benimle geleceksin. Zeytinliklerin içinden dolaşıp gideceğiz, birkaç gün Manacore'de görünmememiz lâzım. Charles-Quint kulesinde gizlenirsin, yemeğini sana ben getiririm.

Foggialı hekim, uzmanlaşmanın pratisyeni bir *dünya görüşü* edinecek kadar bunaltmadığı Güney İtalya'da hâlâ rastlanan cinsinden bir hümanistti. Yirmi yıl önce tanıyıp ahbaplık etmiş olduğu don Cesare'ye, tıpkı kendisi gibi, «eski kültürün bir temsilcisi» olarak saygı beslerdi. Bu saygıdan ötürü de, yalan söylemeğe lüzum görmedi. Belli bir kültür düzeyine ermiş kişiler hakikatten ürkmez ve de ölüm korkusunu yener, diye düşünmekteydi. Üstelik ikisi de Masondu (İskoç locasından, ama dinsiz).

Bacak ve kollardan sonra, vücudun bütün sağ tarafını kaplamış bulunuyordu felç. Hafif bir uyuşma, don Cesare'nin her zamanki gibi rahat konuşmasına engel olmuyordu ama, çenenin hareketini güçleştiriyordu.

Kalbi dinledi; mitral daralma yoktu; beyin kanamasına yol açabilecek herhangi bir pıhtılaşma belirtisi de görmedi.

Göze anî ve şiddetli ışık sıktı sonra; gözbebeği, ışıkta kasılım yeteneğini yitirmiş bulunuyordu. Bir metin verdi don Cesare'nin eline; metni, gittikçe

uzaklaştırarak okuttu; gözbebeğinin uyum yeteneği sürüyordu, buna karşılık.

Ateş: 38,2 derece.

Hastaya, herhangi bir frengi kazasına uğrayıp uğramadığını sordu hekim: Uğramıştı, ama yirmibeş yıl önce uğramıştı; ve o çağda yürürlükte olan tedaviden de geçmişti. Peki, o günden bugüne, nükseder gibi olmuş muydu hiç bu hastalık? Olmadığını sanıyordu don Cesare, ama emin de değildi; daha doğrusu, olduysa bile farkına varmamıştı, doktora da görünmemişti; rahatsızlandığı vakitler, tıpkı köylüleriyle balıkçıları gibi, kinin yutardı; herkes bilir ki, bataklıkta bütün ateşlenmeler sıtmaya yorulur.

Daha önce de uyuşma hissettiği olmuştu, evet; sağ kolu yada bacağı, bazen sanki yok olurdu; ama pek enderdi bu. Hayır hayır, elleri titrememişti hiç; daha düne kadar, bölgenin en iyi avcısıydı. Karıncalanma? Evet, aradabir elinin yada ayağının karıncalanır gibi olduğunu hatırlıyordu.

Bir bel fonksiyonu yaptı hekim, ve bir de kan aldı. Kesin teşhisini ancak analizler yapıldıktan sonra söyleyebilecekti.

Don Cesare sordu:

— Tahmin ettiğiniz bir şey vardır herhalde?

— Var... – dedi hekim –. Sifilis kökenli, evreli felç.

— Çıkardığınız sonuç?

— Düzelme şansı çok az.

Ve yüzyıl başlangıcının, terimleri ve mantığı her «kültürlü adam» tarafından rahatça kavranabilen tıp diliyle, niçinini anlattı.

Yaklaşan ölüm düşüncesi, don Cesare'yi birden

dürtüklemiş, âdeta coşkunluğa sürüklemişti. Yıllardan beri *ilgisiz* olmağa koyulduğundan beri ilk defa olarak, düşüncelerini yüksek sesle açıklamağa girişti: Kadınlarla ülfetten aldığı zevk, hiç bir zaman hayal kırıklığına uğratmamıştı onu; kadınlara olan düşkünlüğü hiç bir zaman azalmamıştı; daha felç geldiği sırada, konağının en genç ve en güzel kızını yatağına almayı düşünmekteydi. Savaş alanında devrilen bir er gibi, aşk vuruşmalarından aldığı yaralardan ölüyordu işte; insanın en sevdiği ve en çok başarı gösterdiği bir vuruşmada ölmesi kadar şerefli bir ölüm olabilir miydi! Kadîm Uria kenti, Venüs'e adanmıştı; ve son Uria senyörü, soylu kentin kalıntılarını yıllar yılı süren bir çabayla kum ve çamurdan çekip kurtardıktan sonra, aşk tanrıçasının elinden, «derd-i aşk»tan ölüyordu. Tutarlı bir hayat sürmüştü ve bu hayata lâyık bir ölümle ayrılıyordu dünyadan.

Frenginin bu kadar lirizme değmediğini düşündü hekim kendi kendine. Ama dostunu ölüm karşısında metin görmekten mutluluk duydu. Bir adamın değeri ancak son anında kesinlikle ölçülebilirdi; ve işte don Cesare, gerçekten değerli bir adam olduğunu ortaya koyuyordu şimdi.

İşlerini düzene sokmak üzere elinde ne kadar vakit bulunduğunu sordu don Cesare. Hastalık hızla ilerlemekteydi, ateş yükselmeğe başlamıştı bile. Hekim, ancak yirmidört saat daha düşünme ve konuşma yetisini kullanabileceğini söyledi. Aslında bu da kesin değildi. Söz yitimi gelebilirdi her an. Ancak yarın sabah, analizleri yaptıktan sonra kesin konuşabilirdi.

Bu arada, yatak odasının altına düşen büyük sa-

londa ihtiyar Julia, Elvira, Maria, Tonio ve çocukları, efendilerinin biran önce sıhhate kavuşması için dua etmekteydiler. Zeytin ağacından büyük masanın çevresinde, ayakta duruyorlardı. Tonio kollarını göğsünde çaprazlama kavuşturmuş, kadınlarsa ellerini kenetlemişti.

— *Ave Maria...* – diye başlıyordu Julia.

O susar susmaz ötekiler alıyordu:

— *Santa Maria...*

Sonra hep bir ağızdan bitiriyorlardı:

— *Cosi sia...* Amin.

Ve Julia bir daha başlıyordu:

— *Ave Maria...*

Dirsekleri kaba birer heykel şeklinde oyulmuş yaldızlı ahşaptan XVIII. yüzyıl Napoli koltuğu, masanın önünden kaldırılıp odanın ortasına konmuştu. Bomboş, duruyordu orada.

Sütunlu konağın merdiveni önündeki dolma sette ise, bataklık ahalisinden çocuklu erkekli bir topluluk, hekimin Giulietta'sını kuşatmıştı çepçevre; genç şöförü, arabanın özellikleri hakkında sorguya çekiyorlardı.

Balıkçı karıları, merdivenin önünde toplanmış, beklemekteydi.

Marietta çıktı sazların arasından, erkekler topluluğunu dolanıp kadınların içinden doğru kendine bir yol açtı, hızla tırmandı merdivenleri, büyük salona daldı ve büyük masanın önünde Tonio'yla bir çocuğun arasına süzüldü. Ellerini kenetleyip bekledi.

İhtiyar Julia, solosunu bitirmekteydi:

— *Il frutto del ventre tuo, Gesù...*

Koroya katıldı Marietta:

— *Santa Maria, madre di Dio...*

Hekimin merdivenlerden inen ayak seslerini işittiler bu sırada, ve hemen susup dehliz kapısına doğru döndüler.

Hekim, teker teker süzdü hepsini: Don Cesare'nin, «derd-i aşk» kendisine ilk darbeyi indirdiği sırada, yatağına almayı tasarladığı genç kızı arıyordu. Nitekim Marietta'ya saplandı bakışları, ve ona hitap etti:

— Yarın sabah gene geleceğim... – dedi –. Şimdilik kesin bir şey söylememe imkân yok.

Bir an sustu, sonra ekledi:

— Ama umudum pek az.

Hekim çıkar çıkmaz, uzun bir inilti koyuverdi Elvira.

İhtiyar Julia atıldı hemen:

— Sus!

Uğursuzluğu defetmek için, boynunda, Meryem Ana madalyonunun yanında taşıdığı mercan boynuza dokunmuştu.

— Sus... – diye devam etti–. Ölüm eve girmedikçe ağlamak doğru değil.

Hep birlikte don Cesare'nin odasına çıkıp, geniş yatağın etrafında çevrelendiler. Don Cesare gözlerini onlara çevirdi, ve sessizce baktı birer birer. Marietta'yı görünceye değin baktı.

— Nihayet gelebildin demek...

Yatağa oturmuş, yastıklara dayamıştı sırtını. Artık hareket etmeyen sağ kolunu, diba kaplı bir yastığın üzerine uzatmıştı. Tıraşını Tonio yapmıştı, her günkü gibi pırıl pırıldı. Elvira tarafından taranmış beyaz saçları süslüyordu alnını gene. Lâcivert ipek

pijamasının cebinde beyaz bir linon mendilin ucu görülüyordu.

Marietta, derhal yatağın kıyısına koşup diz çökerek, sağ elini öpmüştü don Cesare'nin:

— Bağışlayın don Cesare, affedin!... – dedi.

Genç kızın gözyaşları süzülüyordu ihtiyarın elinden.

Ve ihtiyar, genç kıza gülümseyerek baktı bir süre.

— Şimdi emirlerimi dinleyin... – dedi–. Benim bakımımla Marietta uğraşacak. Yalnız Marietta. Sizler aşağıda bekleyeceksiniz. Tonio, Lambretta'yı hazırlayacak ve bir yere gitmek gerekirse hemen gidebilmek için bütün gece uyumayacak. Kadınların ne yapacağını ise gene Marietta, sırası gelince sizlere söyleyecektir.

Sessizce çıktılar odadan. İhtiyar Julia, kapının eşiğinde durup:

— Don Cesare... – dedi –. Papas çağıralım...

— Beni iyi dinle Julia...

Öfkesiz, ama konuyu kesinlikle kapatmak için kelimeleri teker teker söyleyerek konuşuyordu:

— ... Henüz bir kolum sağlam, ve sol kolumla ateş etmekte de hiç bir zaman güçlük çekmedim. Eğer benim sağlığımda bu eve papas girecek olursa, kıçına kurşunu yer de öyle çıkar.

Istavroz çıkararak kaçmıştı Julia. Marietta, yatağın yanında diz çökmüş, dudakları don Cesare'nin sağ elinin üzerinde, ağlıyor ve tekrarlıyordu:

— Bağışlayın don Cesare, affedin beni!

Elini oradan kaldırıp genç kızın başına koymak, alnını okşamak isterdi. Ama itaat etmiyordu artık el.

— Oradan kalk da şu yanıma geç... – dedi.

Kalkıp yatağın öbür tarafına, don Cesare'nin soluna geçti Marietta.

— Bir koltuk çek kendine, ve otur.

Genç kız bir koltuk alıp hastanın başucuna oturdu.

— Elini ver bana.

Elini uzattı Marietta; don Cesare bu serin eli, ateş gibi yanan elinin içine alarak:

— Şimdi de, bu iki gün boyunca neler yaptığını anlat... – dedi.

Gözlerini, korkusuzca, ihtiyarın gözlerine dikti genç kız:

— Seviştim... – dedi.

Gülümseyerek bakıyordu ona don Cesare:

— Genç bir kız, sevişmekten daha güzel ne yapabilir ki?

Avucundaki eli sıkarak ekledi:

— Gülümse bakayım bana.

Gözyaşları arasında gülümsedi Marietta; ve don Cesare, kavrulan avucundaki o serin elin, yavaş yavaş gevşediğini hissetti.

— Sana aşkı ben öğretirim diye ummuştum... – dedi –. Çok geciktim karar vermekte... Şimdi sevgilin kim, onu söyle bana.

— Bir *guaglione*. Pippo.

— Siyah saçları hep alnına dökülen çocuk mu?

— O evet.

— Yakışıklı delikanlı. Herhalde ateşlidir de. Benim geç karar verişimden kazançlı çıkmış oluyorsun, gördün mü...

— Ama ben sizi seviyorum don Cesare!... – diye haykırdı heyecanla Marietta.

Gözlerini iri iri açmış, ona doğru eğilmişti.

Don Cesare sessizce bakıyordu kıza.

Ve düşünüyordu ki Marietta şu anda hem samimîdir, hem de değil. Sayısız şekli vardır çünkü sevmenin. Ve yıllardan beri o, bu kelimeye, genç âşıkların verdiği mutlak ve handiyse kutsal anlamı vermemektedir. Yıllardan beri, evet, aşk tutkusunu ilk defa tanıdığı çağdaki kesinlik ve coşkuyla «seviyorum» dememiştir içinden bile. Ama Marietta'nın kendisini, belli bir şekilde, sevdiği de şüphesiz doğrudur. Çünkü genç kızın gözünde, taa en küçük yaşından beri, sayması, ürkmesi ve sevmesi gerektiği öğretilen varlığın timsali olmuştur. Bir çeşit, Tanrı'ya eş tutagelmiştir kız onu; büyük Napoli koltuğuna kurulup hizmetkârlara emir yağdırdığı anlarda baba Tanrı'ya; konağının kız ve kadınlarını okşayıp şımarttığı zamanlarda oğul Tanrı'ya; ve konağın işlerini çekip çevirdiği sıralarda da Ruhülkudüs'e eş tutagelmiştir (Zeus'a, Febus'a, Hermes'e eş tutulmak isterdi don Cesare aslında; ama ne yazık ki Marietta'ya Hıristiyan mitologyasını öğretmişlerdi). Bugün bile, yatağında «derd-i aşk»tan inmeli olarak otururken, aynı zamanda korku, saygı ve sevgi telkin etmektedir; ve bir tek aynı duygunun üç ayrı görüntüsüdür bunlar; ismi olmayan, ama insanı bütün öteki duygulardan daha çok bağlayan ve âşıkların hep özlemini çektiği mutlak aşka en yakın düşen bir tek aynı duygunun evet. Aslında Marietta'nın ona ilân ettiği aşk, âşıkların hep özlemini çektiği o ulaşılmaz ve mutlak aşka, genç sevgilisine duyduğu tamamıyle tesadüfî aşktan çok daha yakındır. Ama Marietta, bunu bilmemektedir.

Başucunda sessiz sessiz ağlayan Marietta'ya bakarak, aynı zamanda da, her zaman yaptığı gibi düşüncenin gözleriyle kendi kendine bakarak, sağ kolu diba yastığın üzerinde, sol elinde genç kızın eli ve gözleri gene genç kıza dikili, bütün bunları düşünüyor şimdi don Cesare.

Aşk alanında da genç kıza, genç sevgilisinin hiç bir zaman başaramayacağı kadar derin zevkler tattırabilirdi; hem ürküten hem şımartan, her kımıldanışı yeryüzünü sarsan öfkeli Zeus'tan ne farkı vardı ki... Ama zalim Venüs, bakireyi yatağına almağa karar verdiği an vurmuştu onu.

Marietta ağlamağa devam ediyordu.

— Sen benden bir şeyler saklamaktasın... – dedi don Cesare.

— Matteo Brigante'den korkuyorum... – diye cevap verdi kız heyecanla.

— Yoksa ona mı adamıştın kendini?

— Hayır... – dedi Marietta –. Hayır.

Yanan avucunda sıktığı serin eli bıraktı don Cesare:

— Gözlerini sil... – dedi –. Sonra da bütün olup biteni anlat.

Gözlerini kuruladı Marietta, ve anlatmağa karar verdiği şeyi anlatmağa koyuldu. Bakışları yeniden amansızlaşmış, sesine her zamanki güven gelmişti.

İsviçrelinin cüzdanını çalan oydu. Pippo'nun yardımıyle. Her vakit kullandığı kayıkla, ve tabiî sazları siper ederek, berzaha getirmişti oğlanı. İsviç-

relinin kamp kurduğu yerin yakınına. O gözcülük ederken, Pippo da bir çalılıktan bir çalılığa sessizce ilerleyerek çadırların yanına kadar yaklaşmış, sonra da iki sıçrayışta arabayı bulmuştu. Araba, denizde yüzenlerden gizliyordu oğlanı; çadırlar da, kitap okuyan kadından da. Nitekim aynı hızla dönmüştü Pippo. Sonra da gene kayıkla Charles-Quint kulesinin oraya gitmişlerdi; gizlenecek bir alay yerleri vardı kulede.

Bir gün önce kamp yerinde dolanırken, sonra da İviçrelinin karısıyle ahbaplık ederken, arabanın arkasında katlanmış duran ceketi ve ceketin cebinden hafifçe taşmış cüzdanı gören ve gözüne kestiren de oydu; doğrusu cüzdanda bu kadar para olacağını ummamıştı Marietta. Yarım milyon lireti, olduğu gibi saklamıştı; tek kuruş almasına bile razı gelmemişti Pippo'nun; çünkü bütün hırsızların, aşırı para harcayarak polisin dikkatini çektiğini ve bundan dolayı yakayı ele verdiğini çok iyi biliyordu. Pippo ile ikisi, şüphe uyandırmadan Manacore'den ayrılıp bir Kuzey şehrine gidinceye kadar paranın kuruşuna bile dokunmamağa yemin içmişti.

Don Cesare, sınırsız bir keyifle dinliyordu genç kızı: Sadece motosiklet ve televizyon delisi sandığı şu İtalya'da, hâlâ gözüpek çocuklar vardı demek öyle mi! Ve İtalya'ya özgü haydut geleneğini sürdüren kişinin, kendi konağından biri olması onu ayrıca mutlu kılıyordu. Yoksa kendi öz kızı mıydı bu Marietta? Julia ile, küçük kızına gebeyken, birkaç kere yattığı olmamış değildi çünkü.

Gülümsedi genç kıza:

— Artık zenginsin... – dedi.

— Yok... – dedi Marietta –. Çünkü Matteo Brigante beni ihbar edecektir.

— Gidip de yaptığın işi Brigante'ye anlatmadın herhalde?

— Anlatmadım. Ama...

Ambardaki mücadeleyi ve Brigante'yi nasıl damgaladığını anlattı don Cesare'ye.

Ve don Cesare'nin keyfine diyecek yoktu artık. Marietta'nın öz kızı olduğuna biraz daha inandırıyordu kendini. Tarihleri hatırlamağa çalıştı, ve Julia'yı sorguya çekmeğe karar verdi bu konuda.

Sonra Marietta, cüzdanları nasıl değiştirdiğini söyledi.

— Peki ama niçin yaptın o işi?

— Bilmiyorum... – diye cevap verdi kız –. Düşünmeme vakit kalmadı. Her zaman o kadar tedbirli olan Brigante'yi mat edeceğim için, kendimi iyice beğeniyordum o sırada. İsviçrelinin cüzdanını cebine koymakla, hani kürek cezasına göndermiş gibiydim onu. İçin için gülüyordum.

En son olarak da, polisin cüzdanı Brigante'nin evinde bulduğunu ve adamı tutukladığını anlattı. İşte bunun içindi bütün korkusu: Brigante ne diyecektir şimdi, ne demiş bulunmaktadır? Damgalanmış da olduğu için, büsbütün amansız kesilecektir tabiî.

Bu kız o cüzdanı niye Brigante'nin cebine koydu acaba, diye düşünmekteydi don Cesare şimdi. Yoksa, (şu şaşkın açıklamadan da anlaşıldığı gibi, kendi de farkına varmaksızın), umduğundan daha belâlı çıkan bir hırsızlıktan, sembolik şekilde Brigante'ye yükleyerek, sıyrılmak mı istemişti? Marietta'nın cesaretine gölge düşüren bu açıklamayı hemen reddetti

don Cesare. Bu dişi haydut korkar mı hiç! Gangsterden, bilincaltında bile suçortaklığı dilenmez bu katiyen; dimdik ve sapasağlamdır, sarsılmaz kolay kolay. Sonra da, Matteo Brigante'nin üçgen yüzü, geniş omuz dar kalçalı vücudu, kendine güvenle dolu sakin ifadesi canlandı gözünde birden; ve don Cesare, uzun süredir unutmuş, «ilga» etmiş olduğu bir duyguyu, kıskançlığı buldu yeniden içinde.

— Şimdi... – dedi –. Şimdi bir tek çıkar yol görüyorum ben senin için: Parayı geri vermek.

— Hayır... – dedi Marietta.

— Götür de komisere teslim et demiyorum. Seni ortaya sürmeyecek bir yol arayalım diyorum.

— Hoşuma gitmiyor... – dedi Marietta.

Don Cesare:

— Bak dinle... – diye devam etti –. Birazdan yargıcı çağırtacağım buraya. Ona paraları teslim edip, bataklıkta çalışan adamlarımdan biri tarafından bulunduğunu söyleyeceğim. Ve kapatacağım meseleyi. Benden daha fazla bir açıklama istemez zaten.

— Hayır... – dedi Marietta.

— Ama iyi düşün. Matteo Brigante seni mutlaka ihbar etmiş bulunmaktadır. Ve gelip arayacaklardır seni, sorguya çekeceklerdir. Parayı buluncaya kadar da işkence edeceklerdir. Ama ben parayı geri verip seni işin dışında tutacak olursam, ortada mesele kalmaz. «Brigante..» dersin.. «yalan söylüyor, öç almak istiyor damgalandığı için.»

— Parayı bırakmak istemiyorum... – dedi Marietta.

Genç kızın inadı, don Cesare'de hayranlık uyan-

dırmıştı. Uzlaşma nedir bilmiyordu kız. Tıpkı şerefli bir haydut gibi. Korku da tanımıyordu. Cüzdanları değiştirmesini, Brigante'yi bir kere daha damgalamak arzusuyle açıkladı don Cesare: Yanağına bir haç çektim, ve işlemediğin bir suç yüklüyorum sırtına.. demek ister gibiydi. Yıllardır hiç bir insan, bu kadar kısa bir zaman parçası içinde bu derece derin ve çelişik duygular tattırmamıştı don Cesare'ye.

— Evde beşyüz bin liret nakit para olsaydı, hemen verirdim... – dedi –. Sen de rahat ederdin. Yarın sabah Tonio'yu bankaya yollayıp para aldırabilirim. Ama sabaha varmadan gelip seni aramalarından korkuyorum, anlıyor musun.

— Tonio bankadan dönünceye kadar gizlenebilirim ben isterseniz.

— Olmaz öyle şey... – dedi don Cesare –. Yanımdan bir an bile ayrılmana razı değilim.

Bu kadar mantıksızca inatçı olmasını ayrıca sevmişti kızın.

— Git bana yazacak getir... – dedi.

Vasiyetnamesine bir ek yazdırdı ona. Beceriksiz ama açık seçik, okunaklı, iri bir yazıyla yazıyordu Marietta. İmlâsının kıt olduğunu bildiği için, her kelimeyi harfleriyle söylüyordu don Cesare. Ve genç kıza, bir büyük zeytinlikle bir dizi portakal ve limon bahçesi bırakıyordu.

Açıkladı:

— Sana verdiğim bu topraklar, bana her yıl iyi kötü altıyüz bin liret getirmekteydi. Yani sana, aşağı yukarı oniki milyon liret miras bırakmış oluyorum şimdi.

Dilini yutmuş gibi bakıyordu yüzüne Marietta.

Don Cesare sol eliyle tarihleyip imzasını attı.

— Sana çok daha fazla getirir bu topraklar... – dedi –. Çünkü kâhya ve yarıcılara karşı, benden çok daha amansız davranırsın.

— Ben kendimi soydurmam... – dedi Marietta.

Gözlerinde Matteo Brigante'nin bakışı vardı. Ama şu anda kıza karşı o kadar iyi niyetle doluydu ki don Cesare, bu bakıştan ötürü de sevdi onu. O kadar yoksulluk içinde yetişmişti ki, iyi olamazdı. Kanun böyle der. «Aslında... – diye düşündü bir an –... ben de yarıcılara karşı iyi değil, gevşek davrandım.»

— Şimdi söyle bakalım artık, parayı nereye sakladın?

Bir kurnazlık ışıltısı aydınlattı gözlerini Marietta'nın.

Kalkıp, komodinin üzerindeki bir eski Yunan vazosuna daldırdı kolunu. Kadîm Uria kentinden kalma, ve kazılar sırasında tamamıyle sağlam olarak çıkarılmış tek vazoydu bu. Genç kız, vazonun içinden, eski bir gazeteye sarılı elli tane on bin liretlik banknot çıkarıp yatağın üzerine koymuştu.

— Gelip sizin odanızı karıştırmak, hiç kimsenin aklından geçmezdi... – dedi.

«Nasıl hoşuma gidiyorsun bilsen!...» diye düşündü don Cesare.

Tonio'yu çağırttı: Yargıç Alessandro'ya gitmesini, neredeyse mutlaka bulmasını, gerekirse uyandırmasını, ve ölmek üzere olduğunu söyleyip derhal buraya getirmesini buyurdu.

Yargıcı bekliyorlardı şimdi. Marietta, mirasına

konduğu büyük serveti; don Cesare ise, yoksul kızların amansız bakışını düşünmekteydi.

Piave kıyılarındaki şiddetli savaşlardan sonra, süvari yüzbaşısı olarak çıkmıştı Birinci Dünya Harbi'nden. Mütarekede, barış antlaşmasını hazırlayan bir komisyona bağlı olarak Paris'e gönderilmiş; sonra da antlaşmanın, uygulama sırasında uğrayabileceği değişikliklerin tespiti üzerinde çalışmıştı.

Genellikle birarada bulunduğu Fransız subayı, bir altmış boyunda ve alabildiğine miyop bir kurmay binbaşıydı; yaylık gözlük kullanırdı hep. Serveti yoktu adamın; Seine vilâyetinden bir kâtibin çeyizsiz ama güzel kızıyle evliydi. Metroyla dönerdi evine binbaşı, ve Lucienne'i, yani karısını, bir yıl önceki giysilerini bu yılın modasına uydurmak için yeni baştan kesip biçerken bulurdu.

Don Cesare, Fransız meslektaşını, İtalyan Mütareke Komisyonunun kocaman Fiat'ıyle evine götürüp bıraktı birkaç kere. Sonunda kendisini bir akşam yemeğine alıkoydular. Ertesi sabah en nadide çiçekleri gönderdi eve; ve binbaşının mütevazi davetine, Café de Paris'de şampanyalı bir ziyafetle cevap verdi. Para bakımından en ufak tasası yoktu; subay aylığı ve ödeneklerinden gayrı, babasından da her ay yüklü bir miktar para geliyordu. Sözün kısası, yakışıklı ve zengin yüzbaşının hücumları karşısında Lucienne'in direnci uzun sürmedi. Spontini sokağında iki odalık bir küçük daire tuttu don Cesare, kadını oraya aldı: Âşıktı, yani kararlıydı miyop kocaya hiç bir şey bırakmamağa.

Geceleri, İngiliz ve Amerikan subayları, Fransız havacıları ve bütün galip Devlet diplomatlarıyle bar-

dan bara, dansingten dansinge dolaşarak geçiriyorlardı. Kusursuz bir çifttiler. Lucienne handiyse onun kadar uzun boylu ve sarışındı, o ise esmer; ve çağın havasında, cin gibi bir kızdı; saçlarını kısa kestiren ilk Fransız kadınlarından biri oydu nitekim.

Açgözlüydü Lucienne. Sabah evden çıkıp akşama kadar kaybolur ve daima yeni bir şapka, bir kürk, bir elbise, bir çiçekle dönerdi. Spor Voisin arabalarda Orman'a götürürdü onu sık sık havacılar. Ve hayatında ilk defa olarak kıskançlık duydu don Cesare. Öbür subayların yanında, daima güleryüzlü ve umursamaz görünmek zorundaydı terbiye icabı; ama şafak sökerken Spontini sokağına döndüklerinde, saatlerce tartaklardı kadını. Hangi parayla satın aldığını söyleyemediği elbiselerini paramparça ettiği olurdu. Amansızca bakardı Lucienne, don Cesare'ye:

— İtalya'ya döndüğünde, beni kimin giydirdiğini düşünüp tasalanmayacaksın herhalde... – derdi.

— Seni de götüreceğim.

— Laf! Gençliğimi Puglia'da makarna yiyerek çürütmek istemiyorum ben.

Hakaret yağdırmaktan usanıp tükendiğinde, sevişirlerdi. Sevişmek denemezdi buna; hissiz bir şekilde ve amansız bakışlarla kendini teslim ederdi Lucienne. Haysiyet duygusunun kendisini bu kadını terk etmeğe zorladığını sanırdı ama, edemezdi bir türlü o soğuk teslim oluş yüzünden. Erkekliğinden emindi don Cesare; şimdi numaradan bile duyuyor görünmeğe yanaşmadığı zevki, bir gün ergeç ona tattıracağına inanıyordu. Ve işte o vakit, Manacore'ye özgü aşk anlayışıyle, tam hükmü altına alacaktı Lucienne'i; kıskançlık sırası, metresine gelecekti o vakit.

Bu arada, kumarda durmadan kaybettiği halde masadan bir türlü kalkmayan inatçı bir oyuncu gibi, her gece biraz daha küçük düşmeğe katlanmaktaydı.

— Benim başıma, bir kadının hükmü altına girmek de geldi... – dedi Marietta'ya –. Ama çok zaman önce. Annen henüz ondört yaşındaydı o çağda; ve ben yabancı bir başkentte, *Parigi*'de yaşıyordum...

Marietta, şaşkınlık içinde bakıyordu yüzüne: Hizmetindeki kızlara itirafta bulunmak, don Cesare'nin âdeti değildi katiyen. Elini ayağını vuran bu pis hastalığın sonucu olarak, zayıfladığını düşündü efendisinin. Gözleri yaşlarla doldu.

Hayatının tek mutsuz aşkını, genç kıza anlatmağa çalıştı don Cesare. Kolay değildi: Ne Porto Manacore'den dışarı çıkmıştı Marietta; ne de efendisinin hükmünün tartışma konusu olduğunu görmüştü bugüne kadar.

Lucienne'in sadakatsızlığını öğrendiği vakit, öfkeyle:

— Ossaat kovsaydınız onu!... – diye haykırdı.

Gerçekten de kovmuştu Lucienne'i en sonunda. İşin tuhafı, genç kadın o gün, her zamankinden daha fazla zalimlik etmiş değildi don Cesare'ye. Yüzbaşının ismini bile işitmediği bir erkeğe, telefonda cilve yapmıştı; Lucienne tarafından uğradığı hakaretlerin en küçüğüydü bu. Ama don Cesare, işte o anda, artık kadının hükmü altında olmadığını fark etti. Birdenbire, kadını ve kadının yanında kendini Spontini sokağındaki garsoniyerlerinde, kendisi yatağın kenarına ilişmiş, o telefon ederken, yani o anki gerçek durumları içinde, ama ne o ne kendisi olmayan apayrı iki âşığı örneğin bir tiyatro sahnesinde görür gibi,

dışarıdan görmüştü. Piave'de savaşırken bir Avusturya kurşunu saplanmıştı bacağına, ve yaralandıktan iki gün sonra hastaneye kaldırılabilmişti; ve bu iki gün boyunca, saçtığı bütün acıyla birlikte o kurşun, don Cesare'nin en öz parçası haline gelmişti; zaman oluyor, etine saplanmış bu tunçtan kanlı et parçasıyle özdeş görüyordu kendini. Sonra bayıltmışlardı don Cesare'yi; uyandığında kurşun, zararsız, masum, yabancı bir cisim olarak başucu masasının üzerinde duruyordu. O ana kadar kendisini perişan eden aşk tutkusu da, hükmü altından çıkar çıkmaz, işte o kurşunun durumuna gelmişti. Lucienne'le bir zamanlar Lucienne'i sevmiş olan adama, ona ve kendisine, şaşkınlıkla bakmıştı don Cesare. İki yabancıydılar artık; ve sadakatsız metresini derhal sepetlemişti.

Valizlerini sürükleyerek merdivenlerden inerken seyretmişti kadını bir süre. Bir aralık dönmüştü kadın; daha düne kadar her ayrı ifadesi yüreğinin taa derinlerinde yankılanan, onu korku yada mutluluğa boğan yüzünden, yaşlar süzülüyordu; ilk olarak görüyordu ağladığını. Ama don Cesare, ona karşı artık tamamıyle *ilgisiz* olmağa koyulmuştu.

Uykudaki düşlerine geldiği olmuştu sonradan; ve tutku çağındaki gibi, kıskançlığa sürüklemişti don Cesare'yi. O günkü gibi merdivenden inerken görüyordu gene onu; ama Lucienne bu sefer neşeli bir yüzle dönüyordu ona; ve: «Sevgilimle buluşmağa gidiyorum...» diyordu. Sonra onu, düşlerinden de silmişti.

— Allah bilir hâlâ yaşıyor mu... – dedi Marietta.

Don Cesare:

— Bir daha onu hiç düşünmedim... – diye cevap verdi.

Ölüm saatinde düşünüyordu sadece. Marietta'nın amansız bakışı, ona Lucienne'in amansız bakışını hatırlattığı için düşünüyordu.

İsviçrelinin cüzdanını niçin Matteo Brigante'nin cebine koymuştu peki Marietta? Ateş ve sevgi taşan bir bakışı vardı Pippo'nun; asıl romantik haydut, oydu. Bir gün gelecek... dedi don Cesare kendi kendine... ve yakın bir gün şüphesiz, zeytinlik ve bahçelerde çalışan emekçilere hükmünü daha insafsızca geçirebilmek için Marietta, Matteo Brigante'ye ortaklık teklif edecektir.

Yargıcı bekliyorlardı evet. Don Cesare yatağında oturmuş, yastıklara dayamıştı sırtını; ve inmeli kolunu, diba kaplı bir küçük minderin üzerine koymuştu. Bez giysisi içinde Marietta, başucundaydı. Bir türlü gelmek bilmeyen bir motor gürültüsündeydi kulağı... Yargıcı bekliyorlar. Yargıç gelmekte geciktikçe, endişesi artıyor Marietta'nın; polisin yargıçtan önce damlayıp kendisini götürmesinden ürküyor. Don Cesare, kendi ölümünü düşünmektedir.

Bir öbür dünya olup olmadığını, orada Tanrıyı bulup bulmayacağını, Tanrının onu yargılayıp yargılamayacağını ve ahrette ebedî bir ödül yada bir ebedî ceza için dirilip dirilmeyeceğini sormuyor bile kendi kendine. Biliyor ki hayır.

Ölümün bir ıstırap yada en büyük ıstırap olup olmayacağını da sormuyor, hayır. Biliyor ki ıstırap, hayatın sayısız yönlerinden biridir yalnız; ve ölüm, yalnız hiçliktir.

Doğdugu yerde doğmuş olduğunu; ve burada

soylu bir adam, bu çağda, bu dünyada ve bu şartlar içinde ne kadar mükemmel yaşayabilirse, o kadar yaşamış olduğunu düşünüyor. Yüksek sesle söylüyor:

— *Cosi sia...* Amin.

Hıristiyanlar gibi tanrısal kanuna boyun eğdiği için söylemiyor bunu; her cinsten tarikat müminleri gibi, biyolojik yada toplumsal yada kişisel bir kanuna boyun eğdiği için de söylemiyor. Kendi kendine tanıklık ediyor sadece. Hep böyle yaşadı o. En ufak bir teessüf yok içinde, utanç yada pişmanlık da yok; ve artık hiç bir şey arzu etmiyor; öteden beri olageldiği ve ölüm anında da olmağa devam ettiği haliyle bir kere daha tanıyor kendini ve kendi kendine bir kere daha tanıtıyor. «Amin» derken söylemek istediği şey, sadece budur.

— *Cosi sia...* – diye cevap veriyor Marietta.

Ve, ölüm anını yaşayan bir Hıristiyanın duasına bir Hıristiyan olarak cevap verdiğini sanıyor. Ama aslında öylesine temelden dinsizdir ki, bu «amin»e verdiği anlam, istediği kadar farkına varmasın, don Cesare'nin kendi «amin»ine verdiği anlamdan pek de farklı değildir.

Soylu bir adam, hayatında birçok defa savaşmak zorunda kalır. Tarihin bütün çağlarında böyle olageldi bu. Savaşmadığı zaman, beride durur soylu kişiler. Don Cesare hem savaşmayı becermiştir, hem beride durmayı.

Şartların zorlamasıyle boş kalan vakitlerini, okumak, sevişmek ve avlanmak zevki kaplamıştır. Zengin, ve kendi soylu değerini yıkmamak için ağır ağır intihara zorlandığı bir çağ ve bir ülkede hem bir

«eski kültür temsilcisi» hem de bir ehl-i keyf olmasını sağlayan yeteneklerle donanmış olarak doğmuştur don Cesare. Amin.

Kendi kendini, öteden beri olageldiği ve ölüm anında da olmağa devam ettiği haliyle kabul ediyor işte. Ve bu kabulün sadece kendisi için, sadece kendisi bakımından bir değeri vardır; evet ama aynı kabul, ölüm anında, ölümü bilinçle karşılayan bir dinsizin ölüm anında, mutlak bir değer kazanmaktadır. Amin.

Yüksek sesle tekrar ediyor:

— *Cosi sia.*

Ve Marietta da yüksek sesle:

— *Cosi sia.* Amin... – diye cevap veriyor.

Yargıcın, su haznesinin üzerindeki köprüyü aşan arabasının gürültüsü yükseldiğinde Marietta, aşağıdaki büyük salona inip, zeytin masasının çevresinde halka olmuş dua eden kadınların arasına karıştı. Tonio götürdü yargıcı don Cesare'nin odasına.

— Değerli dostum Alessandro... – diye başladı don Cesare –... sizden bir istirhamım olacak...

Uria kentinin tarihçisi sıfatıyle, Suab hanedanından II. Frederic'in tarihçisine hitap ediyordu. Hiç aklından geçirmediği şekilde hızla ölmek üzereydi. Toplamış bulunduğu antikaların dağılıp kaybolmaması ve Helenistik çağ Manacore'sindeki eski Yunan kolonileri hakkında yazdığı eserin uzmanların eline ulaşması için gerekli tedbirleri almasını diliyordu dostundan. Sütunlu konağın, mümkünse, müze haline getirilmesini isterdi ve bu amaç için ufak bir fon ayırmıştı vasiyetnamesinde; mümkün olmadığı

takdirde, koleksiyonun, kitabının, notlarının ve söz konusu fonun, Foggia müzesine aktarılmasını arzu ediyordu; vasiyetnamesinde bu olasılığı da göz önüne almıştı nitekim. Bir kültür, bir bilim adamı olarak tanıdığı yargıç, işbu isteklerin harfiyen yerine getirilmesini sağlayacak olursa, kendisine minnettar kalacaktı.

Bu boş şeylere niçin bu kadar önem verdiğini de anlamıyordu aslında. Çünkü kendisi ölür ölmez, bütün evren onun için yıkılmış olmayacak mıydı? Kaldı ki kendini çoktan ölmüş olarak kabul etmekteydi yıllardır. Ama şu mutlak ölüm anında, bir zamanlar kum, çamur ve unutulmaktan kurtarmış olduğu kadîm Uria kentinin kalıntılarına bir çeşit ölümsüzlük sağlamayı arzu ediyordu. Değerli dostu Alessandro'dan, fanilere özgü bu son hevesi hoş görmesini de diliyordu tabiî.

Don Cesare'nin kendisine karşı gösterdiği güvenden şaşkına dönen yargıç, büyük bir mutluluk içinde, teşekkür üzerine teşekkür sıraladı.

Don Cesare, konaktaki adamlarından ve asıl öldüğü haberi duyulur duyulmaz Calalunga'dan buraya leş böcekleri gibi üşüşecek olan akrabalarından korktuğunu da açıklayarak, vasiyetnamesini ve biraz önce yazdığı eki, notere verilmek üzere, yargıca teslim etti.

Ve nihayet, bir gazeteye sarılı olan beşyüz bin lireti uzattı Alessandro'ya:

— Bu parayı, balıkçılarımdan biri, bataklıktaki gizli yerlerden birinde bulmuş... – dedi –. İsviçreliden çalındığı söylenen para, bu olsa gerektir...

— O balıkçınızı görmem gerekiyor... – dedi yargıç.

Don Cesare :

— Nasıl insanlar olduklarını bilmez değilsiniz onların... – diye cevap verdi –. Kanun adamlarıyle karşılaşmaktan katiyen hazzetmezler. Nitekim söz konusu balıkçı da, ilk olarak, ismini açığa vurmamamı diledi benden. Dürüstlüğünden ötürü kutladım kendisini; ve hiç bir şekilde tedirgin edilmeyeceğine dair söz verdim.

— Ama bu yüzden bir adam tutuklanmış bulunuyor... – diye diretti yargıç –. Ve o adama karşı elimde ağır deliller var...

— Benim balıkçımı tedirgin etmemek için bir sebep daha işte.

— Mutlaka yüzleştirmeliyim iki adamı!

— Alessandro... – diye itiraz etti don Cesare-. Ölmek üzere olan bir dostunuz sizden rica ediyor...

Yargıç utanç içinde:

— Özür dilerim... – dedi –. Bağışlayın beni...

Sonra da vasiyetnameyi, beşyüz bin lireti ve don Cesare'nin ölmek üzere olan bir adamın güzel bir kadına son saygı nişânesi olarak donna Lucrezia için sunduğu, İsa'dan önce III. yüzyıla ait ve çıplak dansözlerle süslü bir toprak şamdanı alıp ayrıldı konaktan.

Marietta, hastanın başucundaki yerini almıştı yeniden.

Yatak odasının altına düşen salondaki zeytin masanın çevresinde şimdi, balıkçılar da kadınlara katılmış bulunuyordu. Ve bütün salon, tek bir ağız halinde, efendilerinin iyileşmesi için dua ediyordu.

Çabucak uyuklamağa başladı Marietta. Bir iççekişte, bir dudak kıvrılışında, bir karın büzülmesin-

de, dün gece ve bugün ikindi üzeri, üç kaynaklı bahçenin ambarındaki çuvalların üstünde Pippo'yla bölüştüğü doyulmaz anları yeniden yaşar gibi oluyordu.

Don Cesare o geceyi de önceki geceler gibi, kimi zaman dalıp kimi zaman uyanarak geçirdi. Ve her uyanışında, petrol lambasının ışığında Marietta'yı görüyordu: Başı, yatağa iyice yaklaştırmış olduğu koltuğun arkalığına devrilmişti genç kızın, dudakları aralıktı hep, ve gözleri sevişmekten yorgundu.

Gün doğarken uyandırdı Marietta'yı, perdeleri açtırdı.

Öteden beri âşinası olduğu manzara belirdi gene gözlerinin önünde: Sazlar arasında kıvrıla kıvrıla uzanan gölün su haznesi, solda berzahın kumulları, sağda denize dikilmiş gibi yükselen, bir vakitler üzerinde Venüs tapınağının kurulu olduğu ve şimdi sadece çalılıkların bittiği kayalık küçük tepe, ilerde Manacore koyu ve koyu kapayan burun, sonra da *trabucco*'nun dev serenleri, don Cesare'nin yatağından bakılınca burnu dönmeğe hazırlanan bir balıkçı kayığı kadar küçük gözüken *trabucco*'nun, evet, dev serenleri... Güneş, çamlığın üzerinde yükseliyor ve berzahın kumlarını altına boyuyordu. Keşişleme yenmişti gene lodosu, ve bulut yığıntıları açığa çökelmişti.

Don Cesare, yastık yüzleriyle yatak örtüsünü değiştirmesini rica etti Marietta'dan: Serin bir şeylere dokunmak istiyordu.

— Birazdan da Tonio'yu çağırırız beni tıraş etmesi için... – dedi.

Daracık bir kayığın arkasına oturmuş, kısa kü-

rekleri sessizce kımıldatarak su haznesini çıkan bir balıkçı görmüştü. Bir demir kuş sürüsü yükseldi adamın ardından, göle doğru süzüldü.

Artık şafak serinliğinde bir daha ava çıkamayacağını düşündü don Cesare. Kendisini bir şeyden mahrum ettikleri duygusuna kapıldı, ve hüzünlendi birden. Sonra da o duyguyla alay etti için için: Kimdi yani kendisini bir şeyden mahrum eden? Öyle bir kimse yok. Avlanmağa gelince, sıkıntıdan boğulacak kadar avlanmıştı bugüne dek.

«Amin».

Açıktan gelip Porto Manacore'ye doğru yönelen bir balıkçı gemisi girdi ufkuna. Motorun yankısı, ardına kadar açık pencereden odaya doldu. Mazotla çalışan ağır bir motordu bu; boğuk gürültüsü denizin diplerinde ve dinleyenlerin yüreğinde yankılanan cinsinden.

Marietta ile don Cesare, penceredeki körfezi batıdan doğuya kat eden balıkçı gemisini gözleriyle izliyorlardı.

Tıkanır gibi oldu motor, aksırdı bir süre, ve durdu; gemi gittikçe yavaşlayarak ilerlemeğe devam ediyordu. Başparmağıyle serçe parmağını dışarı çıkarıp uğur yaptı Marietta. Anladı don Cesare: Duran motor, çarpmayan yürek... Kız, onu koruyordu.

— Marietta... – dedi.

Başını ona doğru çevirdi Marietta.

— Marietta... O kadar iyiliğini istiyorum ki senin...

Aynı sözleri bir kere daha tekrarlamak geldi içinden; ama tam o anda, hem boğazı hem ağzı düğümlendi. Korkunç bir çaba harcadı, konuşmasına

engel olan bu düğümü kırıp parçalamak için. Başaramadı. Çene kasları itaat etmiyordu artık kendisine. Giriştiği çabanın, yüz hatlarını acayip şekilde gerdiğini hemen kavradı; çünkü Marietta, dehşet içinde bakıyordu ona. Sonra da birden doğrulup:

— Don Cesare! Don Cesare!... – diye haykırarak efendisine doğru savurdu kendini.

Her türlü çabalayışı bıraktı don Cesare; sadece gülümsemeyi denedi. Başarıyor gibisine geldi bunu; kaşlarını hareket ettiren kaslar, henüz başkaldırmamışlardı. Bakışları sâkinleşmişti şimdi genç kızın; ama:

— Don Cesare! Don Cesare!... – diye haykırmağa devam ediyordu.

Sol kolla sol el de itaatten vazgeçmemişti daha. Parmağını dudaklarına götürüp genç kıza susmasını işaret etti. Sustu Marietta.

Yatağın üzerine, yanına uzanmasını işaret etti sonra kıza. Ve don Cesare'nin, yanına, serin çarşafların üzerine uzandı kız.

Delice bir coşkunluk taşan bakışlarla bakıyordu don Cesare'ye. Ve don Cesare, şu anda, bütün öteki aşklara taş çıkartacak bir aşkla sevildiğini düşündü.

Bez giysiye doğru uzattı elini, ve genç kızın göğsünün üzerine koydu.

Marietta elini hemen kaldırdı don Cesare'nin, bez giysisinin yaka düğmelerini hızla çözdü, sonra da, kaldırmış olduğu eli alıp çıplak memesinin üzerine yerleştirdi. Küçücüktü bu meme, yuvarlak ve sertti; senyörün kocaman eli, bütünüyle sarıyordu memeyi.

Kadınlar dehlizde toplanmış bekliyorlardı. Don Cesare dün akşam, ancak Marietta çağırdığı takdirde

gelmelerini emretmiş olduğu için, cesaret edemiyorlardı içeri girmeğe. Genç kızın: «Don Cesare! Don Cesare!...» diye haykırdığını işitmiş, ardından hiç ses çıkmayınca da şaşırmışlardı. Uzun bir zaman süresi geçti böylece.

Marietta, don Cesare'ye delice bir coşkunlukla bakıyordu evet; ve don Cesare'nin de kendisine gözleriyle gülümseyerek baktığını görüyordu. Sonra birden, bu bakışın ifadesizleştiğini fark etti. Elin, çıplak memeyi kavrayışı çözüldü yavaş yavaş; biraz önce yanıp tutuşan avuç, soğumağa koyuldu.

Marietta, don Cesare'nin kolunu kaldırıp vücudu boyunca uzattı. Sonra gözkapaklarını kapattı; ve küçük bir öpücük kondurdu efendisinin buz gibi dudaklarına.

— *Cosi sia*... –dedi.

Giysisini ilikledi yeniden, gidip kapıyı açtı:

— Don Cesare öldü... – dedi bekleyenlere.

Kadınlar ağlamağa koyuldu hemen. Önce sütunlu konağı doldurdu çığlıkları; taştı konaktan, bataklığı bir boydan bir boya sardı; sonra da gölün, bir zamanların bayındır, soylu ve zekâ fışkıran Uria sitesine limanlık etmiş girişinde kayıklarını durduran balıkçılara kadar uzandı.

İsviçrelinin cebinden çalınan yarım milyon liret bulunmuş ve sahibine geri verilmişti; cüzdan da bulunmuştu, içindeki kâğıtlar eksiksiz olarak. Ama yargıç Alessandro, öğle vaktine kadar, Matteo Brigante'yi serbest bırakmamakta ayak diredi: Paranın ve cüzdanın bulunmuş olması, hırsızlığı ortadan kaldır-

mıyordu; suç vardı ortada; kovuşturma devam edecekti; kanun kanundu, ve saygı bekliyordu.

Öğle vakti iki şehir bekçisi, Brigante'nin garsoniyerinin anahtarını getirdiler yargıca; Sporcular Barı tezgâhtarı Justo'nun önlüğünün cebinden düşerken görüp yakalamışlardı anahtarı; ve Justo, İsviçrelinin cüzdanını Matteo Brigante'nin elinde gördüğünü ileri süren tek tanıktı: Cüzdanın bulunduğu yerin anahtarının Justo'nun üzerinde çıkması, şüpheyi şimdi ona çevirmekteydi.

Yargıç yutmadı tabiî bunu; Güneyliydi o da; bekçilerin, adalete hizmet etmektense Brigante'nin çıkarlarına hizmet etmeyi çok daha avantajlı bulduğunu bilmeyecek kadar avanak değildi. Ama bekçiler de, yeminli bekçiydi; ve üstelik bir başka tanık, Avustralyalı, anahtarın barmenin cebinden düşüşünü kendisinin de gördüğünü belirtiyordu. İster istemez Brigante'yi serbest bırakıp Justo'yu tutukladı yargıç Alessandro. Ve tabiî Justo da, şu anda kendisi için nispeten en emin yerin hapisane olduğunu gayet iyi anladığından, masumluk iddiasında bulunmamıştı. Haftalarca süren kovuşturma, nihayet bir men'i muhakeme kararıyle kapandı.

Donna Lucrezia, günün büyük kısmını komiser Attilio'nun bürosunda geçirdi. Bir türlü bulunamıyordu Francesco. Ve donna Lucrezia, komiserin taşradaki tüm meslektaşlarına yeniden ve yeniden telefon etmesi için yalvarıyordu. Telâşını o kadar az gizledi ki, çok geçmeden komiser yardımcısı, bekçiler, jandarmalar, sonra da bütün şehir, bu anî şaşkınlığın nedenini öğrenmiş bulunuyordu.

Francesco, Foggia'daki bir meyhanede geçir-

mişti geceyi; hem içip hem ısmarlayarak, cebindeki beş bin lireti hemen de tüketmişti. Ve şafak söktüğünde öylesine zilzurna bir haldeydi ki, meyhaneci, mutfakta misafir etti kendisini. Ancak ikindi üzeri ayıldı delikanlı. Porto Manacore için gerekli minibüs ücretini, polisler getirdiler.

Donna Lucrezia, karakolun penceresinden gördü Francesco'nun minibüsten indiğini; derhal sokağa fırladı. Francesco da kadının kendisine doğru koştuğunu görmekte gecikmemişti; ama Lucrezia'nın bakışlarından taşan aşkı, tiksinti olarak değerlendirdi; ve dönüp koşarak kaçtı meydandan. Arka sokaklardan dolandı, iç avludan girdi saraya. Matteo Brigante, yemek odasındaki masaya oturmuş, işadamlarına mektup sıralamaktaydı. Ve Francesco, plaklarla kitapların yanında özenle yerleştirilmiş duran partisyonlardan birini alıp babasının yanına oturdu; bir *canzonetta*'nın partisyonuydu bu; için için meşketmeğe koyuldu türküyü. Baba ile oğul, ancak ertesi sabah ve bir gün önceki olaylardan hiç söz etmeksizin konuşacaklardı.

Francesco'nun kaçtığını gören donna Lucrezia, karakola döndü yeniden; ve komiserin karşısındaki bir koltuğa oturdu:

— Meğer ben bir alçağı sevmişim... – dedi.

Bir rapor yazmaktaydı komiser, cevap vermeksizin devam etti yazmağa. Sonra da hiç bir şey işitmemiş gibi ve sanki Francesco aralarında hiç bir vakit söz konusu olmamışçasına, don Cesare'nin ölümünden konuştu: Günün olayı buydu; son anında günah çıkartmayı reddetmişti ihtiyar, papasın yüzünü bile görmek istememişti; buna rağmen, dinî törenle

mi gömülecekti acaba? Calalunga'dan akraba akını çoktan başlamış bulunuyordu; don Cesare'nin son anda kaleme aldığı bir ek vasiyetnameyle, sütunlu konaktaki hizmetkârlardan birini (hem de bir genç kızı; ve bu genç kız, kendi gayri meşru çocuğu da olabilirdi) zengin ettiği söylentisi dolaşıyordu ortada... Ve komiser kendini bir kere daha, dünyanın en nazik ve en becerikli erkeği olarak gördü; Lucrezia'ya umduğundan da çabuk ve kolay sahip olacağına iyice inandı artık.

Yanılmamıştı. Nitekim iki hafta sonra, kuledeki garsoniyerde, başbaşa bir «görüşme»yi kabul etmeden edemedi donna Lucrezia: Francesco'nun, henüz «sizi seviyorum» demeğe cesaret edemeden, elini uzun uzun sıktığı anki heyecan, yatıştırılmayı beklemekteydi. Aylar boyunca, haftada iki kere zevkle «görüşme»ğe devam ettiler. Sonra daha başka âşıklar buldu kendine Lucrezia, durmadan sevgili değiştirdi. Hiç bir zaman yanaşmadı ihtiyatlı olmağa: Kibrini yitirmemişti. Ama artık donna Lucrezia değil, «Lucrezia'cığım»dı ismi.

Dostları, karısının yoldan çıktığını nihayet dayanamayıp yargıca yetiştirdiler. Alessandro hemen o gün sorguya çekti karısını; ve dostlarından üstü kapalı bir şekilde öğrendiğini, Lucrezia'dan tüm açıklığıyle öğrendi. Artık aylarca bir tek problemi çözmek için uğraştı sayın yargıç: Bir adamın, kendisini sevmeyen bir kadından sadakat talep etmeğe hakkı yoktu, evet; ama bir evli kadının da, yaşadıkları ülkenin ahlâk anlayışı dolayısıyle (bu anlayış, battal bile olsa), kocasının şerefine saygı göstermesi lâzımdı; bu iki karşıt gereği nasıl uzlaştıracaktı? Öte yandan,

«toplumsal» diye nitelediği sorunlar da sarsmağa devam ediyordu sayın yargıcı: Yetki alanına giren küçük politik davalarda, ardarda ihtiyatsızlık gösterdi bunun sonucu; mahkûm etmezlik edemiyor, ama verdiği mahkûmiyetleri de tecil yoluna sapıyor veya para cezasına çeviriyordu; böylece hem muhalefeti küstürdü, hem hükümeti öfkelendirdi; sonunda da, Calabria'nın ufak bir dağ kentinde buldu kendini.

Gene yargıçla ilgili olarak hatırımıza geliyor: Parti kartını yırtmağa bir türlü yanaşmayan duvarcı Mario'ya, yargıç Alessandro'nun inatçı ısrarı sayesinde verildi pasaportu. Fransa'ya gitti emekçi dostumuz; ama bir maden ocağında iş bulabildi ancak; bir yıl sonra da ocak çökecek ve zavallı Mario, terk-i hayat eylemek zorunda kalacaktır.

Ziraat mühendisine gelince, şimdi zengin olan Marietta'dan ister istemez vaz geçip Giuseppina'dan rica etti evini «yönetmesini». Komiser Attilio'yu sevgili Anna'dan, çılgın Lucrezia'dan ve daha bir alay hanımdan koparıp alma umudunu yitirmiş bulunan Giuseppina, bu nazik ricayı kıramazdı tabiî. (Bir ziraat mühendisinin bir polis komiseri kadar süksesi yoktur ama, aşağı yukarı bir komiserinkine eşit aylığı vardır; lütfen unutmayalım.) Uzun yıllar yiğitçe koruyup savunmuştu bekâretini; aynı yiğitliği, bu sefer de söz konusu bekâretin çalınmasına göz yummakta gösterdi; ve hamarat, becerikli, hem de hüner sahibi, yani bilinçli bir metres oldu. Gelgelelim Lombardiyalı dostumuz, Güneyde yaşaya yaşaya Güneyli ahlâkını benimseyecek; ve haddinden fazla «bilinçli» bir kızla evlenmeğe yanaşmayacaktır. Birkaç yıl sonra Giuseppina, bir büyük toprak sahibinin koynunda

bulacaktır kendini; büyük toprak sahibi, ona Calalunga'da küçük bir ev alacak, vasiyetnamesinde de küçük bir yer verecektir. Ama ziraat mühendisi de cezasız kalmayacak; Manacore kıyılarındaki keçileri ıslah umudu tamamıyle yıkılmış olarak, genç yaşında ve sıtmadan ölecektir.

Don Cesare'nin ölümünden birkaç hafta sonra, mirasçıları bir genel toplantı yaptılar. Eyalet konseyi, bir tek sütunu dahi ayakta kalmamış bir eski sitenin bulunduğu yerde bir müze kurulması projesini oy çokluğuyle reddetmiş ve koleksiyonların sorumluluğunu yüklenmiş bulunmaktaydı. Kendi aralarında değiş tokuşa girişti mirasçılar. Marietta, kocaman bir portakal ve limon bahçesini verip, karşılığında bataklığı ve sütunlu konağı aldı. Bu kadar akılsızca bir alışveriş herkesi şaşırtmıştı doğrusu. Genç kızın, kaynağı belli bir duygusallığa kapılmış olduğu sanıldı: Don Cesare'nin gayri meşru çocuğu olduğu söylentisi iyice almış yürümüştü çevrede (başka türlü bu kadar büyük bir mirasa nasıl konardı); Julia itiraz ediyordu gerçi ama, küçük kızıyle arasının olmadığı bilindiğinden, kimsenin kulak astığı yoktu bu itirazlara; Marietta'nın, piç olmasına rağmen, baba evine sahip çıktığı inancı güc kazandı sonunda. Kimisi genç kızı, taşımağa bile hakkı olmayan bir isme beslediği saygı sonucu, geliri sapasağlam bir araziyi sıtmalı bataklığın ortasında kaybolup giden bir eski yapıya feda ettiği için övdü; kimisi de, bunun bal gibi bir aptallık olduğunu belirterek, kınadı. Ne öyle diyenler umurundaydı Marietta'nın, ne de böyle diyenler: Birkaç ay önce berzahı ölçmeğe gelmiş fen memurlarıyle don Cesare arasında geçen bir konuşmayı hatırlıyordu o sadece.

Yalnız Pippo'ya:

— Düşündüğüm bir şey var... – demekle yetindi.

Julia, Maria ve Elvira'yı unutmuş değildi don Cesare: Her birine orta halli bir gelir sağlayan küçük birer paket tahvil bırakmıştı. Senetlerini, kendilerine tahvillerin normal faizinden çok daha yüksek bir faiz vaat eden Foggialı işadamlarına emanet ettiler.

Zengin oluncaya kadar da sütunlu konakta, Marietta'nın hizmetinde kalmayı uygun görmüşlerdi. Antikalar gittikten sonra, çatıdan ahırlara kadar bütün yapıyı tepeden tırnağa yıkatıp temizletti onlara Marietta; ve binanın içini dışını kireçle badanalattı. Sonra bir antikacı çağırdı Napoli'den; XVIII. yüzyıldan kalma koltuğu, don Cesare'nin odasında olduğu için müze müdürü tarafından önemsenmeyip bırakılan eski Yunan vazosunu, ve eski mobilyaların hemen hepsini (hem de uygun fiyata) elden çıkardı. Üzeri cilâlı kontrplak kaplı modern mobilyalar aldı onların yerine; artan parayla da bir Fiat 400 çekti altına (iki günde kullanmasını öğrendi), bir de televizyon aldı. Eski eşyadan, don Cesare'nin kocaman yatağını alıkoymuştu sadece: Orada yatıyor; ve hemen her gece, Pippo'yu orada «kabul» ediyordu. Gizlediği yoktu katiyen, kimsenin itiraz ettiği de yoktu. Gerçekten de, hem miras konduğu toprakların önemi, hem nesebi hakkında dolaşan söylentiler, hem de kendine olan tabiî güveni, ancak bir büyük toprak sahibine tanınan imtiyazı kısa zamanda sağlamıştı genç kıza. Donna Marietta diye çağrılacağı günler, uzak değildi.

Matteo Brigante, Pippo'yla barış imzalamağa girişti ilk iş olarak. *Guaglioni*'lerle, çete reisi olarak bile, kader birliğine devam edemeyecek kadar büyü-

müştü artık Pippo. Üstelik Marietta'nın himayesi altında bulunuyordu: Eşraf ve erkânın alt tabakasıyle tüccarların saygısını kazanmak için yeterliydi bu; kendisine, «Pippo bey» diye hitap edilmeğe başlanmıştı bile. Yüzmeğe ve özellikle dalmağa kabiliyetliydi; nefesi vardı; su nedir biliyordu. Yeni dostu Brigante, metodik biçimde çalıştırmağa koyuldu kendisini; oksijenli ve oksijensiz, en modern denizaltı yüzme tekniklerini öğretti ona. Bir antrenman sırasında, gölün ağzında, kayalık küçük tepenin ayağında, mermerden bir Uria Venüsü buldular. Foggia müzesinden yollanan uzman, heykelin, İsa'dan önce III. yüzyılda yaşamış bir heykeltraşın elinden çıkma olduğunu bildirdi; yani bu heykel, keşişler tarafından bataklıkta bulunup Ursula ismi verilmiş ve kıddis şenliklerinde İspanyol tarzı giydirilip şehirde erkekler tarafından dolaştırılan öbür Venüs'ten, ermiş Ursula d'Uria kilisesinin bahçesindeki taş Venüs'ten yüz yıl daha eskiydi. Devletin sunduğu yüklü paraya rağmen, satmadı Marietta heykeli; sütunlu konağın büyük salonuna, televizyon göstericisinin yanına yerleştirdi. Efendisinin ağzından düşmeyen Tanrıçanın, kendisine uğur getireceğinden emindi; heykelin bu görevini açıkça belirtmek amacıyle, göğüslerinin arasına mineden bir boynuz astı hemen. Satmamakla hiç bir şey kaybetmediğini biliyordu aslında: Yüzyıl başlangıcından beri antikaların değerinde (ama gerçekten iyi bir parçaysa tabiî) sürekli bir yükselme olduğunu öğrenmişti Matteo Brigante'den. Uria Venüsü böylece hem bir muska, hem bir yatırım haline geliyordu.

İki yıl geçti aradan, iki yıl dediğin nedir ki...

Adalara, gittikçe daha çok ve daha sık gelmeğe başladı yabancılar; buradaki yarlar, kayalıklar ve su yüzeyinde kalan mağaralar, denizaltı avına özellikle elverişliydi. Matteo Brigante, adalara yerleşmesi için ufak bir sermaye verdi Pippo'ya. Delikanlı bu parayla küçük bir ev alıp üstünkörü döşedi (yazları evi, oda oda kiralıyordu turistlere); ayrıca (ve gene turistleri, kefalların barındığı mağaralara götürmek için) bir kayık satın aldı; bir de ufak tramplen (turistlere dalma dersi vermek üzere). Havalar kötülediğinde Marietta'nın koynundaki yeri hazırdı nasıl olsa!

Ertesi yaz bir ikindi üzeri (Pippo adalardaydı tabiî), Matteo Brigante, Marietta'yı ziyarete gitti. Televizyonun karşısındaki açık renk deri koltuklara oturdular. Marietta yirmibir yaşına basacaktı nerdeyse. Don Cesare'nin zamanındakinden bir parça daha irileşmişti o kadar; kalçaları biraz daha genişlemiş, göğüsleri büyümüştü.

Brigante, en az kazanç getiren yatırımın toprak olduğunu anlattı genç kıza. Maliyeti çok daha düşük olan sömürge yağları, zeytinyağını her geçen gün biraz daha kovacaktı piyasadan. Manacore'nin portakal ve limon bahçeleri ise, ihracatçı taleplerini karşılamayan tipte ürün veriyordu; Marietta'nın, tıpkı Kaliforniya'daki gibi standart meyve yetiştiren Sicilya ve Tiren üreticilerinin rekabeti karşısında ayakta kalabilmesi, bu durumda kolay değildi. Buna karşılık Marietta, elindeki toprakları iyi fiyata rahatça elden çıkarabilirdi henüz; Güney İtalya'da, toprağı gözde mal kılan eski bir önyargı hüküm sürüyordu daha; ve bu önyargıdan, bir an önce faydalanmak gerekmekteydi. Marietta'nın toprağa yatırdığı sermaye,

yüzde beş bile getirmiyordu; oysa Brigante, yüzde sekiz ilâ yüzde on kazanıyordu yatırımlarından; ve arzuladığı takdirde, genç kıza yardım etmeğe hazırdı Brigante.

Marietta gülmeğe koyuldu.

— Brigante... – dedi –. Brigante! Şu sözü dolandırmadan söylesen olmaz mı sanki...

Onun da bir düşündüğü vardı elbet; ve Brigante'ye anlattı.

Porto Albanese ile San Severe arasındaki mesafeyi yarı yarıya kısaltacak olan yeni bir kıyı yolunun yapımına başlanmıştı iki uçtan. Berzahtan geçecekti bu yol; sütunlu konağın önündeki hazne köprüsünü aştıktan sonra da (köprü genişletilecekti elbette) bataklık boyunca ilerleyerek Marietta'nın zeytinliğini tam ortasından ikiye bölüp devam edecekti. Bu tasarıyı daha don Cesare'nin sağlığında duymuştu Marietta; hattâ bu işe son derece içerleyen ihtiyar, sütunlu konağı terk edip Calalunga'daki saraya çekilmeyi düşünmekteydi. Yol hızla ilerliyordu şimdi. Marietta, hem Kara Yollarının mühendisiyle, hem de bölgesel *Ente Turistico*'nun direktörüyle birkaç kere buluşup uzun uzun sohbet etmişti: Almanya, Avusturya ve Venedik bölgesinden Brindisi ve Otrante yarımadasına inen turist arabalarıyle dolup taşacaktı yeni yol; dolayısıyle de, genç kıza ait toprakların değeri en azından birkaç kat artacaktı. Ama arazisini satmayı aklının ucundan bile geçirmiyordu Marietta: Zeytinliğe bir otel dikip yanına bir restoranla bir benzin istasyonu, birkaç tane de villa kondurmak, yani bir *turistik anbambl* kurmak varken (televizyonda işitmişti bu sözü), satmak, düpedüz aptallık

değil miydi? Yer olarak eşi bulunmaz bir yerdi: Ursula d'Uria kilisesinin yanında; göle, berzaha ve bütün Manacore koyuna hâkim vede adalar sayesinde yeniden canlılık kazanmış olan limana yakın. Öyle değil mi?

Gene güldü Marietta.

— Bak Matteo... – dedi –. Bana ancak senin sermaye bulabileceğini düşündüm ben. Her şeyden önce de, bu işe kendi sermayenden yatırım yapacağını... Gel ortak olalım, korkunç para kazanırız birlikte.

Brigante, teklifin avantajını derhal kavradı: Tiren kıyılarında Amalfi, Ravello, Positano ve Capri'nin gördüğü rağbet de böyle başlamıştı; yabancılar, özellikle Almanlar, gittikçe daha çok geliyordu Adriyatik kıyısına; ve yeni yapılacak yol, Foggia gibi içerlek ve kasvetli bir şehirden geçmek zorunluğunu da ortadan kaldırıyordu.

Dahası var: Bu durumda sütunlu konak bile faydalı hale sokulabilir... diye düşündü. Madam, Siponte tasarısını gerçekleştirmemişti henüz; sus payı konusunda kaplıca polisiyle anlaşmazlık halindeydiler. Buna karşılık, her şeyini Brigante'ye borçlu olan Porto Manacore polisinin, çok daha makul bir talepte bulunacağı besbelli. Cynthia hâlâ serbest, Fulvia da öyle. *Turistik*... neydi? İşte o *dalga*'nın ve Porto Manacore'nin yanında kurulacak bir randevu evi, adamı ihya eder. Mermer Venüsü de bekleme salonuna dikersin ki, müesseseye apayrı bir anlam verir. Aferin Brigante'ye. Doğrusu Marietta'ya da aferin.

— Pek o kadar fena bir fikir değil bu... – dedi Brigante –. Yabana atılmaz.

Karısı, göğüs kanserinden üçüncü defa ameliyat olmuştu daha dün; Marietta reşit oluncaya kadar,

çoktan mezarı boylayacaktır evelallah. Brigante bir an, Manacore'de, Suab hanedanından II. Frederic sarayının Rönesans kanadındaki dairede hayal etti genç kızı. Mobilyayı tamamıyle yenilemek gerekirdi: İstediği eşyayı alıp koysun Marietta, zevk sahibi değil mi! Marietta gibi bir eş ve bir ortakla (üstelik de don Cesare'nin öz kızı olduğu söylentisi var), Matteo Brigante'nin bir üst zümreye sıçraması işten bile değildir artık; hattâ bir iki yıl sonra, belediye başkanlığına dahi adaylığını koyabilir.

— Düşüneceğim evet... – dedi Marietta'ya –. Yabana atılır bir fikir değil bu söylediğin. Zaten senin cin gibi bir kız olduğunu daima söylemişimdir.

Bu yeni perspektifler, son sınıf sınavlarında üçüncü defadır çakan Francesco'nun verdiği hayal kırıklığını da unutturmuştu ona.

Gene o sıralarda Foggialı işadamları Julia, Maria ve Elvira'nın tahvillerini çoktan iç etmiş bulunuyorlardı. Ve Marietta, ardı arkası kesilmeyen kavgalar sonucunda, annesiyle ablalarını kovmuştu evden. Tabiî Tonio'yu da. Elvira, don Cesare'nin Calalunga'daki bir yeğeninin evine hizmetçi girdi. İhtiyar Julia ile sevgili kızı Maria, portakal ve limon bahçelerindeki yoz otları ayıklamak yada kuyulardan su çekmek için, bir yarıcının kendilerini çağırmak lütfunda bulunmasını beklemeğe koyulmuşlardı. Tonio ise, Ana Meydan'ın duvarları boyunca sıralanan meşgalesizler arasında boy gösteriyordu şimdi. Ve sabahtan akşama kadar, adliyenin zemin katındaki cezaevinin aralık kafeslerinden yükselen şarkıları dinliyordu doya doya. Şarkı söyleyenlerin arasında, Brigante'nin eski kininden ötürü yeni yargıçla başı durmadan

belâya giren Sporcular Barı'nın sabık tezgâhtarı Justo'nun sesini kolayca ayırabiliyordu.

Marietta, televizyon aldığından beri şarkı söylemiyordu artık.

Ve nihayet Danimarkalı bir tarihçi, Foggia'dan geçerken, don Cesare'nin koleksiyonlarıyle üç bin sayfalık elyazmasını keşfetmiş; ve taşralı müteveffa bilginin, belgelemedeki titizliği kadar, zekice ve çoğu zaman derin görüşleri karşısında duyduğu hayranlığı gizleyememişti. Bugün o Danimarkalı tarihçi, kadîm Uria kenti üzerine hazırladığı, Helenistik çağ Güney İtalyasındaki eski Yunan kolonileri tarihi uzmanları arasında dünya çapında yankı uyandırmağa aday olan son «travay»ında, bildiğimiz kadarıyle, don Cesare'nin elyazmasından bir hayli esinlenmiş bulunmaktadır.

SON

GONCOURT ödülü

«**La Loi = Kanun**» 1956'da yayınlandığında, âdeta kapışılarak o yılların en çok satan kitabı oldu. Yazarı Roger Vailland (1907 - 1965) bu dördüncü eseriyle önce Fransa'da sonra da bütün dünyada geniş ilgi gördü. En büyük edebiyat ödüllerinden Goncourt da Roger Vailland'a bu romanıyla verildi, hem de tartışmasız olarak. Jules Dassin'in yönetiminde Gina Lollobrigida ile Yves Montand'ın başrollerini paylaştıkları filmini ise bütün sinemaseverler merak ve ilgiyle izledi. Aynı yazarın yayınlarımız arasında çıkan «**Yalnız Adam**» adlı romanı gibi «**Kanun**»u da çok seveceğinize inanıyoruz.

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

15 LİRA